

Riksdagens protokoll

1977/78:160

1 juni 1978

Debatter m. m.

Torsdagen den 1 juni

Svar på frågor:

1977/78:476 av Hans Gustafsson (s) om överläggningarna med kommunförbunden rörande kommunernas ekonomi	3
1977/78:500 av Erik Wärnberg (s) om tidpunkten för proposition om en lag mot skatteflykt	7
1977/78:503 av Alf Lövenborg (apk) om ekonomisk hjälp åt bolivianska flyktingar som önskar återvända till hemlandet ..	11
1977/78:506 av Ylva Annerstedt (fp) om åtgärder för att trygga erforderlig forskning på arbetarskyddets område	13
1977/78:512 av Lars-Ove Hagberg (vpk) om förbud mot permittering	16
1977/78:494 av Karl-Erik Strömberg (fp) om trafikövervakningen i Stockholms län	18
1977/78:513 av Ralf Lindström (s) om handläggningen av visst stadsplancärende	20
1977/78:504 av Oswald Söderqvist (vpk) om åtgärder för att hjälpa politiskt förföljda i Uruguay	21
1977/78:518 av Bertil Måbrink (vpk) om PLO:s representation i Sverige	23
1977/78:511 av Lars-Ove Hagberg (vpk) om arkiveringen av sjukjournaler	25
1977/78:517 av Knut Wachtmeister (m) om rätten att ta del av patientjournaler	28
1977/78:508 av Svante Lundkvist (s) om regeringens inköp av högsavvlig olja	31
1977/78:514 av Kjell Nilsson (s) om chartertrafiken på Växjö flygplats	36
1977/78:516 av Olle Eriksson (c) om åtgärder för att tillgodose behovet av idrottsforskning m. m.	39
1977/78:510 av Yngve Nyquist (s) om åtgärder för att underlätta kreditförsörjningen för bostadsbyggande ...	41
1977/78:515 av Nils Hjorth (s) om den mellansvenska gruvindustrin	45
Åtgärder mot narkotikamissbruk (forts.)	48

1977/78:160	Åtgärder för att förbättra kollektiv persontrafik	80
	Vissa yrkestrafikfrågor	128
	Vapenfri tjänst	136
	Svar på fråga	
	1977/78:475 av Hans Gustafsson (s) om tidpunkten för avlämnande av proposition om företagsdemokrati i kommuner, m. m.	147

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 1 juni

Socialuskottets betänkande

1977/78:36 om åtgärder mot narkotikamissbruk	48

Trafikuskottets betänkanden

1977/78:28 om åtgärder för att förbättra lokal och regional kollektiv persontrafik	80
1977/78:27 om vissa yrkestrafikfrågor m. m.	128

Torsdagen den
1 juni 1978

Torsdagen den 1 juni

Kl. 09.00

§ 1 Justerades protokollen för den 24 maj.

§ 2 Om överläggningarna med kommunförbunden rörande kommunernas ekonomi

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Hans Gustafssons* (s) den 17 maj anmälda fråga, 1977/78:476, till kommunministern, och anförde:

Herr talman! Hans Gustafsson har frågat kommunministern när regeringen avser att slutföra överläggningarna med kommunförbunden om kommunernas ekonomi, så att kommuner och landstingskommuner kan få klarhet om de ekonomiska förutsättningarna för 1979 års verksamhet. Frågan har överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

Överläggningar har sedan en tid pågått mellan representanter för regeringen och kommunförbunden. Dessa överläggningar har bl. a. syftat till att uppnå en gemensam syn på behovet att, med hänsyn till det samhällsekonomiska läget, dämpa den kommunala konsumtionstillväxten.

Ett omfattande arbete har gjorts för att få ett bra underlag för att bedöma den samhällsekonomiska och kommunalekonomiska utvecklingen. Det har härvid funnits flera osäkra faktorer, bl. a. löneutvecklingen inom den kommunala sektorn under 1978-1979. Ett preliminärt löneavtal på det kommunala området har ju träffats först de senaste dagarna.

Jag har också funnit det angeläget att ta del av remissvaren på skatteutredningarnas, i första hand kommunalekonomiska utredningens, betänkanden. Remisstiden har nu gått ut och remissvaren bereds f. n. inom budgetdepartementet.

Jag vill nämna att förhandlingar mellan staten och kommuner och landstingskommuner även är aktuella på särskilda områden, bl. a. i fråga om bidragen till den psykiatriska sjukvården samt kostnadsansvaret för skyddat arbete och yrkesmässig rehabilitering.

Vi är från regeringens sida inriktade på att så snart som möjligt fortsätta och fullfölja överläggningarna mellan staten och kommunförbunden om kommunernas ekonomi.

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka budgetministern för svaret på min fråga.

I början av året upptogs överläggningar mellan regeringen och kommunförbunden om kommunernas ekonomi. Till en början utvecklades såvitt man

Om överläggningarna med kommunförbunden rörande kommunernas ekonomi

Torsdagen den
1 juni 1978

*Om överläggning-
arna med kom-
munförbunden
rörande kommu-
nernas ekonomi*

kan finna det hela någorlunda normalt, men sedan blev det tvärstopp. En överläggning skulle hållas den 19 april. Den flyttades till den 26 april och därefter till den 17 maj. Den har inte hållits än, och enligt vad jag har erfärut är ingen ny förhandlingsdag utsatt.

Det har försports att regeringen av samhällsekonomiska skäl vill få till stånd en hård åtstramning av den kommunala verksamhetens utveckling. Vi som menar att kommunerna svarar för en mycket viktig del av medborgarnas omvårdnad och service känner naturligtvis oro för detta. Men så långt vill jag också sträcka mig, att kommunerna i rådande ekonomiska läge bör visa återhållsamhet med det som inte har ett direkt välfärdsinnehåll.

Den största svårigheten för den kommunala ekonomin beror dock icke i första hand på den kommunala expansionen utan på att regeringen inte har lyckats hålla kostnadsutvecklingen under kontroll.

Budgetministern måste vara medveten om att det kommunala budgetarbetet har inletts. Han bör också veta att det är i inledningsskedet som budgetarbetets inriktning och karaktär bäst kan påverkas. Om man vill uppnå en åtstramningseffekt är det därför ödesdigert att lämna kommunalpolitikerna i ovisshet om vilka förutsättningar som skall gälla 1979. Det är utomordentligt svårt att i ett sent skede av budgetarbetet ändra på inriktningen. Risken för felprioriteringar är då också betydande.

Nu saknas besked om vad som skall hända efter årsskiftet med nu utgående statsbidrag på sammanlagt ungefär en miljard kronor. Inte minst regeringens egna uttalanden har vidare gett anledning att tro att regerings-skiftet inte – utöver vad som sedan skett – skulle få försena påbörjandet av de angelägna insatserna för en förbättrad kommunal skatteutjämning.

Budgetministern är naturligtvis bara en i regeringskretsen, men det åligger dock honom att på det ekonomiska området ta ansvaret för relationerna mellan stat och kommun. Det är därför budgetministerns uppgift att nu se till att det – så långt det på staten ankommer – snarast skapas klarhet om de ekonomiska förutsättningarna för den kommunala verksamheten under 1979.

I svaret anges att en av orsakerna till att förhandlingarna förpuppats skulle vara avvaktan på remissvar bl. a. på den kommunalekonomiska utredningens betänkande liksom på utgången av avtalsförhandlingarna. Ingendera av de åberopade faktorerna kan emellertid ha varit okänd för budgetministern, när han inledde förhandlingarna i början av året i syfte att uppnå en överenskommelse med kommunförbunden. Det var då redan känt att den kommunalekonomiska utredningens betänkande var ute på remiss, och det var också känt att avtalsförhandlingar skulle komma att pågå.

Jag vill fråga budgetministern om han kommer att fullfölja förhandlingarna med kommunförbunden under innevarande månad.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag vill betona att det inte har varit några tvärstopp i de kontakter som pågått mellan regeringen och kommunförbunden. Det är riktigt att den grupp som diskuterat dessa frågor inte har hållit några formella

sammanträden, men det har varit kontakter i andra former mellan representanter för regeringen och kommunförbunden och deras kanslier för att ytterligare förbättra underlaget för överläggningarna och för att mera analysera just den samhällsekonomiska och kommunalekonomiska utvecklingen.

Jag var från början inriktad på att överläggningarna skulle kunna fullföljas i två etapper, och jag var beredd att redan under mars eller april månad göra en överenskommelse om en del av frågan, nämligen den väsentliga del som rör synen på den kommunala konsumtionstillväxten. I det sammanhanget vill jag säga att det under överläggningarna i väsentliga stycken fanns en samsyn hos de olika representanterna när det gällde behovet av att dämpa den kommunala konsumtionstillväxten och att åstadkomma en åtstramning. Jag hoppas att denna samsyn kommer att prägla också de fortsatta överläggningarna mellan regeringen och kommunförbunden.

Låt mig sedan tillägga att kommuner och landsting naturligtvis inte kan få klarhet i de ekonomiska förutsättningarna på en enda gång eller efter en enda överläggning. Som också sägs i mitt svar är frågor som berör viktiga områden under behandling i andra överläggningar. Riksdagen kommer att besluta om viktiga frågor i detta sammanhang i morgon, och Hans Gustafsson har då möjlighet att påverka kommunernas ekonomiska verklighet genom att rösta för ett avskaffande av den allmänna arbetsgivaravgiften, en åtgärd som skulle kunna komma att utgöra ett väsentligt bidrag när det gäller att förbättra kommunernas ekonomi.

Vad gäller frågan om en tidsplan för dessa överläggningar kan givetvis inte jag avgöra när överläggningarna kommer att slutföras. Jag kan bara försäkra att vi med det snaraste kommer att fortsätta dem och att vi för vår del kommer att inrikta oss på att fullfölja dem.

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! För att börja med det som budgetministern slutade med, nämligen att det skulle vara ett verksamt bidrag till kommunernas ekonomi att rösta för en sänkning av arbetsgivaravgiften, så vill jag säga att detta skulle få en rakt motsatt effekt. En sänkning av arbetsgivaravgiften dränerar givetvis statsfinanserna och undanröjer eller försvårar på ett verksamt sätt statens möjligheter att understödja den kommunala verksamheten.

Budgetministern sade vidare – om jag uppfattat honom rätt – att det råder en stor åsiktsöverensstämmelse när det gäller att hålla tillbaka den kommunala expansionen. Jag har tidigare anfört att jag delar uppfattningen att det samhällsekonomiska läget är sådant att när det gäller de delar av den kommunala verksamheten som inte har direkt välfärdsinnehåll, så är det rimligt att kommunerna ålägger sig återhållsamhet. Men det har funnits en klivenhet i resonemangen som budgetministern känner väl till. Man vill å ena sidan halvera den kommunala expansionen, och å den andra säger man att detta inte får gå ut över något av de prioriterade områden som regeringen – och f. ö. alla – i princip varit överens om tidigare. Det material som budgetministern åberopar visar ju med all önskvärd tydlighet att det inte går

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

Om överläggningarna med kommunförbunden rörande kommunernas ekonomi

Torsdagen den
1 juni 1978

Om överläggningarna med kommunförbunden rörande kommunernas ekonomi

att fullfölja denna välfärdspolitik och samtidigt dra ner expansionstillväxten till de nivåer som bl. a. ekonomiministern talat om i andra sammanhang.

Dessutom gäller de andra punkter som budgetministern talar om och om vilka det skall förhandlas – bidrag till den psykiatriska verksamheten och annat – sådana saker som pågår kontinuerligt år efter år. De har ingenting med övriga förhandlingar med kommunförbunden att göra. Det är av utomordentlig betydelse att kommunerna får veta i vilken situation de kommer att befinna sig 1979 och att de mot den bakgrunden kan planera på ett ändamålsenligt sätt.

Jag hoppas att budgetministern ser till att regeringen tar sig samman för att komma till ett resultat med kommunerna. Det är av utomordentligt stor betydelse för viktiga verksamhetsgrenar, och det är av stor betydelse för de 800 000 människor som är verksamma inom den kommunala sektorn.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Regeringen behöver inte ta sig samman för den uppgiften, för den är redan samlad. Vi har ett utkast, som vi resonerat med kommunförbunden om. Jag skall inte gå in på några enskildheter om detta utöver vad jag nyss har sagt. Det finns i väsentliga avseenden en samsyn mellan dem som medverkade i resonemanget om behovet av att dämpa den kommunala konsumtionstillväxten men också en samsyn när det gäller att fullfölja ett reformarbete på de områden som vi i första hand ansett vara väsentliga. Det handlar då framför allt om barnomsorgen, långtidssjukvården och äldre vården.

Om det just handlar om att få klarhet om de ekonomiska förutsättningarna för 1979 års verksamhet, som var frågans utgångspunkt, måste sägas att också andra överläggningar och andra beslut i skattefrågor har en avgörande betydelse. Men – och detta är det väsentliga, herr talman – som framgår av mitt svar finns nu det underlag som var betydelsefullt för de fortsatta överläggningarna, nämligen klarheten om löneutvecklingen på den kommunala sektorn och en fullständig bild av remissinstansernas upplåtning om KEU. Det underlaget finns nu. Då är jag, som jag också säger i svaret, inriktad på att så snart som möjligt fortsätta och fullfölja överläggningarna. Jag hoppas att kommunförbunden också har samma inriktning.

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Uttrycket "så snart som möjligt" är ju inte någon särskilt klar precisering. Därför frågade jag budgetministern om han var beredd att se till att dessa förhandlingar i varje fall kunde komma i gång och om möjligt slutföras under innevarande månad. Kommunerna behöver detta besked.

Det är klart att det i det svenska samhället finns mängder av beslut som påverkar den kommunala ekonomin. Det kommer vi aldrig ifrån. Om vi skall invänta alla sådana beslut, kommer vi aldrig att kunna förhandla. Men det finns ändå möjligheter att göra en bedömning av den kommunala ekonomin och att ge kommunerna besked om vad de har att rätta sig efter när de skall göra sitt budgetarbete för 1979.

---

*Om tidpunkten
för proposition om
en lag mot skatte-
flykt*

Sedan säger budgetministern att vi alla varit överens om att dämpa den kommunala expansionstillväxten, som han uttryckte det. Ja, visst har vi det. Vi har varit överens om att den måste dämpas på områden som inte har direkt välfärdsinnehåll, men det går inte att, som företrädare för både regeringen och andra gör, samtidigt säga att kommunerna skall klara äldreomsorg, långtidsvård, barnomsorg, skolan och ha ett stort ansvar för sysselsättningen och tro att man, som budgetministern anförde, kan bringa ned expansionstillväxten till under 2 %. Dessutom finns det många andra områden där kommunerna är nödsakade att göra insatser från andra synpunkter, nämligen för att få i gång bostadsbyggandet. Det är av stor vikt att kommunerna nu får besked.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Får jag bara tillägga att vad på mig ankommer skall förhandlingarna komma i gång under juni månad. Det är min definition av uttrycket "så snart som möjligt", och då tänker jag mig inte den 30 juni utan ett väsentligt tidigare datum. Det ankommer inte bara på mig att avgöra när förhandlingarna kan slutföras, men min förhoppning är att vi också skall slutföra dem så snart som möjligt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om tidpunkten för proposition om en lag mot skatteflykt

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara Erik Wärnbergs (s) den 23 maj anmälda fråga, 1977/78:500, och anförde:

Herr talman! Erik Wärnberg har frågat mig när regeringen kommer att lägga en proposition om en lag mot skatteflykt.

En till företagsskatteberedningen knuten expertgrupp har i betänkandet Allmän skatteflyktsklausul lagt fram förslag om hur en s. k. generalklausul mot skatteflykt skulle kunna utformas. Det betänkandet har remissbehandlats, varvid flertalet remissinstanser i princip var positiva, medan remissutfallet var splittrat i fråga om betydelsefulla delproblem och specialregler.

Ett omfattande beredningsarbete har därefter genomförts inom budgetdepartementet. En utgångspunkt i det arbetet har varit att ge förslaget en sådan utformning att rättssäkerhets- och effektivitetskraven samtidigt skulle bli tillgodosedda. Ett förslag, som i vissa avseenden innebär betydelsefulla förändringar jämfört med det ursprungliga förslaget, har nu utarbetats. Jag anser – med hänsyn till ärendets principiella vikt – att det sålunda överarbetade förslaget bör remissbehandlas. Detta kommer att ske inom kort. Efter det att synpunkter från myndigheter och organisationer inhämtats kommer regeringen att fullfölja beredningsarbetet.

Torsdagen den
1 juni 1978

*Om tidpunkten
för proposition om
en lag mot skatte-
flykt*

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka budgetministern för svaret på min fråga.

Det finns två orsaker till att jag har ställt frågan. Den ena är att skatteutskottet under två riksmöten har lurats av propositionsförteckningar som regeringen har delgett riksdagen, i vilka uppgivits att proposition om en allmän skatteflyktsklausul skulle föreläggas riksdagen. Dessa löften från regeringen har gjort att skatteutskottet har uppskjutit behandlingen av en partimotion från socialdemokraterna. I den motionen hade den aktuella frågan på ett utförligt sätt behandlats. Enligt traditionen i skatteutskottet brukar man avvakta med behandlingen av motioner om en proposition i ämnet aviserats inom den närmaste tiden. I detta fall har propositionsaviseringsarna funnits på de definitiva listorna, och utskottet har därför givetvis förutsatt att något skulle hända från regeringens sida. Så har emellertid inte skett. Det är litet pinsamt för en utskottsordförande att upplysa motionärerna om att en motion som väcktes under allmänna motionstiden 1977 ännu inte har upptagits till behandling i utskottet, trots att två vårsessioner och en höstsession har förflutit sedan motionen väcktes.

Den andra orsaken till att jag har ställt frågan kanske ändå är viktigare – att inget har blivit gjort i sakfrågan. Medan regeringen funderar på om man skall göra något generellt i skatteflyktsfrågorna och skatteutskottet låter lura sig av löften om propositioner fortsätter skatteflykten. Vi har ett hårt skattetryck här i landet, och det blir inte bättre av att en del skattskyldiga med avsevärd skattekraft lyckas hitta hål i skattelagarna eller deras tillämpning och därmed vältrar över skattebördorna på andra.

Under den period jag hade förmånen att vara ordförande i företagsskatteberedningen använde vi lång tid till att utreda och lägga fram förslag för att täppa till skatteflyktshål. Detta var helt enligt direktiven och de uttalanden som har gjorts av riksdagen. Jag kan bara nämna handel med vinstbolag, partsrederiernas beskattning, problematiken med fåmansbolagen och övergång från kontant till bokföringsmässig redovisning, för att visa exempel där skatteflykten tillsammans handlade om miljardbelopp. Många flera exempel kan radas upp, men de nämnda visar hur viktigt det är att någonting blir gjort.

Utredningens förslag, som i huvudsak accepterades av den tidigare regeringen, bifölls sedan av riksdagen. Men man kom ständigt för sent. Man var rädd för retroaktivitet, och skatteflyktingarna var alltid ett steg före.

Det verkar nu som om den nya regeringen inte skulle vara lika intresserad som den gamla av att ta till vara företagsskatteberedningens förslag eller hitta på nya initiativ för att täppa till skatteflyktshål.

Jag kan bara beklaga att regeringen har fördröjt detta ärende. Svaret i dag tycker jag är negativt, för det säger inget om huruvida vi någonsin kommer att få ett lagförslag mot generell skatteflykt.

Vi får nu vänta till hösten med att behandla den socialdemokratiska motionen. Det är min förhoppning att skatteutskottet då skall visa den handlingskraft som regeringen tydligen har saknat och självt ta initiativ till en lag i den här frågan.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag vill försäkra att herr Wärnberg har fel när han säger att ingenting har gjorts för att bekämpa skattefusk och skatteflykt under de gångna åren. Dels, och det är viktigt, har på väsentliga punkter enighet nåtts mellan riksdagspartierna om den fortsatta utbyggnaden av en effektiviserad taxeringsorganisation – det kanske jag ser som det mest betydelsefulla instrumentet när det gäller att bekämpa skattefusk och skatteflykt – dels har utarbetats ett förslag, som nu är under granskning av lagrådet och sålunda förhoppningsvis bör komma till riksdagen under detta år, om betalningssäkringslag för skatteavgiftsprocessen, dels pågår inom departementet ett arbete med en proposition om förbättrad skattekontroll och uppbörd inom entreprenadbranschen, dvs. rörande den s. k. grå arbetskraften.

Men rörande ett förslag om allmän skatteflykt är det förvisso också fel att säga att ingenting blivit gjort. Såsom påpekas i svaret, har vi genomfört ett omfattande beredningsarbete för att få ett så bra förslag som möjligt. Jag har den utgångspunkten – jag hoppas att herr Wärnberg delar den – att vi i första hand skall bekämpa skattefusk och skatteflykt med speciallagstiftning. Gör man sedan en skatteflyktsklausul, skall den vara ett bra komplement. Men jag har det kravet att vi skall vara säkra på att ett sådant förslag på ett tillfredsställande sätt beaktar människors integritet och rättssäkerhet. Det arbetet har varit besvärligare än vad jag trodde. Underlaget var inte tillräckligt. Men vi har arbetat, och nu finns ett förslag som jag tycker är hyggligt. Jag hoppas att remissinstanserna kommer att tycka detsamma. Gör de det, kommer förslaget. Känner jag att det är ett bra förslag, kommer det att gå till riksdagen. Men jag vill vara övertygad om att det fyller de krav jag vill ställa i fråga om rättssäkerhet och integritet, innan det skall framläggas.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag hävdar fortfarande att ingenting blivit gjort. Den effektiva taxeringsorganisation som har genomförts kom till efter ett principbeslut som redan var fattat av riksdagen. Det var alltså ingenting nytt.

Budgetministern har räknat upp förslag som han tänker förelägga riksdagen. Det är bra. Men vi har inte sett dessa förslag än. Budgetministern har talat om att han tänker lägga fram förslag om en allmän skatteflyktsparagraf i två år nu, men förslaget har ännu inte kommit. Det har alltså ingenting skett. Det är min uppfattning.

Jag är medveten om att detta är en rättssäkerhetsfråga. Det är önskvärt att det är möjligt att i förväg få reda på om en transaktion är laglig eller inte. Jag tror att en generalklausul kan utformas så, att den tillgodoser rättmätiga krav i detta avseende. Jag tror t. o. m. att arbetsgruppen hade utformat ett förslag som tillgodosåg sådana krav.

Men jag skulle vilja svänga litet grand på denna fråga. Vem är det egentligen som tillgodoser rättssäkerheten för alla de lojala skattebetalare som betalar sin skatt och som får för hög skattebörda därför att andra lyckats hitta hål i skattelagarna som gjort att de inte betalar sin del av bördan? Vi får aldrig driva rättssäkerhetskravet så långt att bara de som leker på lagstift-

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om tidpunkten
för proposition om
en lag mot skatte-
flykt*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Om tidpunkten
för proposition om
en lag mot skatte-
flykt*

ningens utkanter har rättssäkerhet, medan de som inte har tillgång till juridisk expert och som inte har rymligt samvete bara har att betala vad andra lyckas slippa undan. Jag skulle nästan vilja göra tvärtmot vad en del har tänkt göra nu, nämligen be de lojala skattebetalarna om ursäkt för att vi skattelagstiftare inte lyckats skapa en lagstiftning som har förhindrat skatteundandragande, i stället för att be dem om ursäkt som har blivit föremål för någon eventuell undersökning, om misstanke har förelegat.

En allmän skatteflyktsparagraf klarar inte av alla problem. Det är jag medveten om. Men den kan göra nytta i väldigt många fall. Kampen mot skatteflykten måste fortsätta på alla områden, också med ändringar av skattesystemets regelverk. Skatteutskottet har exempelvis nyligen pekat på vissa avarter inom bostadsbeskattningen, men regeringen gör såvitt jag har kunnat förstå ingenting där heller. Det lilla som har hänt har i stället snarare gått i uppmjukande riktning.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Kampen mot skattefusk och skatteflykt är självfallet angelägen. Jag vill emellertid än en gång betona att åtskilligt har hänt och att mera är på väg att hända. När det gäller taxeringskontrollen är det väl ändå inte så, att allting som skulle hända också hände i och med att riksdagsbeslutet fattades, utan det är först i och med fullföljandet av riksdagens beslut och den fortsatta utbyggnaden på området som samhället får de resurser som behövs för att vi skall få en effektiv och likformig taxering.

Sedan – och detta, herr talman, är mycket väsentligt – är det självfallet inte bara de som leker på lagens utkanter som skall ha rättssäkerhet – eller de som leker, inte på kanten av lagen, utan som t. o. m. har hamnat utanför lagreglerna – utan det är de som håller sig *inom* lagens gränser som skall känna rättssäkerhet! De som handlar inom gällande lag skall kunna känna att deras deklarationer behandlas av en effektiv organisation i ett samhälle som känner stor respekt för människors integritet och rättssäkerhet. Kan vi få en lagstiftning som fyller kravet på effektivitet, rättssäkerhet och integritet, skall vi förvisso lägga fram de förslagen inför riksdagen, men det gör vi först den dag vi känner att vi har lyckats med det.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Det är klart att det är det riksdagsbeslut som är fattat som ger möjligheter att påbörja ett arbete i rätt riktning. Det var det också fråga om när vi antog förslaget om den utökade taxeringsorganisationen: vi ansåg att det var ett riksdagsbeslut som gav möjligheten, och sedan fullföljde vi det i år.

Samma sak gäller sedan med generalklausulen. När vi inte kan fatta något riksdagsbeslut, utan hela tiden måste gå och famla i mörkret utan att veta vad regeringen vill i frågan – vilket är mera oklart i dag än vad det var när regeringen första gången talade om att ett förslag skulle framläggas – kommer skatteflyktningarna att under ännu några år framåt i tiden kunna njuta av den utökade "rättssäkerhet" som ligger i att regeringen inte gör någonting. Det är

detta jag anklagar regeringen för. I två år har den talat om att framlägga ett förslag men inte gjort det, och nu kommer det bara ett svävande svar om att det kanske kommer något, om regeringen kan klara av alla saker som rör rättssäkerhet, effektivitet osv.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! I valet mellan ett snabbt riksdagsbeslut, ett riksdagsbeslut, som jag inte anser innebär tillfredsställande garantier för rättssäkerhet och integritet och ett något senare riksdagsbeslut, som är mera tillfredsställande, väljer jag det senare.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om ekonomisk hjälp åt bolivianska flyktingar som önskar återvända till hemlandet

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara *Alf Lövenborgs* (apk) den 24 maj anmälda fråga, 1977/78:503, till statsrådet Ola Ullsten, och anförde:

Herr talman! Alf Lövenborg har frågat statsrådet Ullsten om han i enlighet med Genèvekonventionen avser att bekosta hemresan för bolivianska flyktingar i Sverige, som efter en av den bolivianska regeringen utfärdad amnesti önskar återvända dit, och i så god tid att de kan delta i de bolivianska parlamentsvalen i juli i år. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Genèvekonventionen om flyktingars rättsliga ställning innehåller ingen bestämmelse som ålägger asyllandet skyldighet att ekonomiskt bidra till resekostnaderna när en flykting har bestämt sig för att återvända till hemlandet.

Arbetsmarknadsstyrelsen har emellertid vissa möjligheter att lämna bidrag till flyktingars resa för bosättning utanför Sverige. De bolivianska flyktingar som har vänt sig till svenska myndigheter angående resebidrag har informerats om gällande regler.

AMS har sedan amnestin utfärdades i Bolivia prövat ett 20-tal ansökningar. Inte i något fall har bidrag till resan vägrats. Ett fåtal ansökningar är f. n. föremål för prövning. Ärendena behandlas med förtur. Om AMS i något fall inte anser sig kunna medge bidrag, kan beslutet överklagas hos regeringen.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på frågan.

Jag är inte ute efter att ställa till med någon stor debatt med arbetsmarknadsministern – det kan ske i andra sammanhang. Men det kändes angeläget att få ett klart och auktoritativt besked i den här frågan.

Jag har ställt frågan efter upprepade samtal med bolivianska flyktingar i

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om ekonomisk
hjälp åt bolivianska
flyktingar som
önskar återvända
till hemlandet*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Om ekonomisk
hjälp åt bolivianska
flyktingar som
önskar återvända
till hemlandet*

Sverige. De anser att de inte fått något klart besked om sina möjligheter att få hjälp till hemresa sedan de politiska förhållandena har förändrats i deras hemland.

Det finns ca 400 bolivianer i Sverige. De kom hit på flykt undan en brutal regim i Bolivia. Många kom från Chile, där de först hade funnit en fristad – den varade till dess att Pinochets blodhundar tog över.

Jag talade med bolivianer senast i går kväll, och jag tycker inte att det finns någon anledning att betvivla deras uppgifter. Det handlade här om en grupp som kommit från Chile med hjälp av den svenska ambassaden. De har hänvisat till att man där – Edelstam var ambassadör då – mycket klart sagt ifrån att så fort de politiska förhållandena i Bolivia förändrats skulle de få hjälp från Sverige för att komma hem till sitt fosterland igen. Och de har hänvisat till att samma löften utfärdats av representanter för invandrarverk och departement sedan de kom hit.

Nu har de politiska förhållandena förändrats. Några har på egen bekostnad återvänt till Bolivia – de ställer upp i parlamentsvalen. En av dem som besökte mig i går förklarade att den politiska situationen är diametralt annorlunda i Bolivia nu. De behöver inte längre vara rädda för sina liv.

Bolivianerna hänvisar till löften som har getts och tycker att de fått vaga muntliga besked om att det hela skall ordnas. De har haft kontakt med tjänstemän på UD som klarlagt att det i princip inte finns några problem. De har skrivit till fru Söder utan att få svar. Då har de ställt frågan: Är regeringen inställd på att hjälpa de bolivianer som nu fått amnesti att återvända?

Jag tolkar svaret som ett ganska klart och auktoritativt besked. Men det har funnits olika uppgifter. Det kan möjligen bero på kommunikationssvårigheter. Men jag tycker det går att ta fasta på detta besked, och jag skall uppmana de bolivianer som jag har haft kontakt med i skilda sammanhang och som vill åka hem att de skall sätta sig i förbindelse med arbetsmarknadsverket. Jag utgår då ifrån att de får sin hemresa.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jag tycker svaret är klart i sina formuleringar, och jag tror att Alf Lövenborg mycket väl kan återropa det i sina kontakter med bolivianerna.

Får jag sedan med anledning av Alf Lövenborgs resonemang om att bolivianerna inte känner till detta säga att den här frågan har varit under beredningen tid såväl i utrikesdepartementet som hos oss. Svar har nu gått till bolivianerna, så jag tror att även de är underrättade i den här frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om åtgärder för att trygga erforderlig forskning på arbetarskyddets område

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara Ylva Annerstedts (fp) den 24 maj anmälda fråga, 1977/78:506, och anförde:

Herr talman! Ylva Annerstedt har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att trygga forskning på arbetarskyddets område även utanför arbetarskyddsstyrelsens ram.

Arbetarskyddsforskning bedrivs i vårt land, förutom vid arbetarskyddsstyrelsens arbetsmedicinska avdelning, vid en rad institutioner inom universitet och högskolor, institut, sjukhus, myndigheter m. m. Verksamheten vid många av dessa institutioner grundfinansieras via statsbudgeten, andra av sjukvårdshuvudmännen etc. De olika projekten finansieras med bidrag från fonder, stiftelser, organisationer och myndigheter. År 1972 inrättades efter riksdagsbeslut arbetarskyddsfonden med uppgift att bl. a. stödja forsknings- och utvecklingsarbete inom arbetsmiljöområdet. Dess verksamhet finansieras främst genom en arbetarskyddsavgift. Fonden leds av en styrelse med arbetsmarknadsparterna i överväldigande majoritet.

Arbetarskyddsfonden beviljade under 1977 ca 50 milj. kr. för forskning och utveckling inom arbetsmiljöområdet. Av dessa har ca 4,4 milj. kr. beviljats forskningsprojekt inom arbetarskyddsstyrelsen. Vid sidan härav föreskriver regeringen årligen att arbetarskyddsstyrelsen skall få disponera medel ur fonden för särskilda arbetarskyddsprojekt. För år 1978 har 7,3 milj. kr. avsatts för detta ändamål.

Det faktum att forskningsmedel finns tillgängliga hos arbetarskyddsfonden, Riksbankens jubileumsfond, andra fonder och stiftelser, organisationer och myndigheter tryggar enligt min mening forskning på arbetarskyddsområdet även utanför arbetarskyddsstyrelsens ram, och jag anser inte att några ytterligare åtgärder i detta syfte behövs.

YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag vill tacka arbetsmarknadsministern för svaret, som redovisar de resurser som finns för forskning på arbetsmiljöområdet. Svaret visar också att forskningsprojekt sprids ut på flera händer. Bakgrunden till min fråga ligger delvis på ett annat plan. Som jag påpekade i min fråga träder en ny arbetsmiljölag i kraft den 1 juli i år. Den innebär i jämförelse med arbetarskyddslagen av i dag att arbetarskyddsstyrelsen som tillsynsmyndighet får en väsentligt starkare ställning. Arbetarskyddsstyrelsens nuvarande kompetens att utfärda anvisningar för t. ex. hantering av vådliga och giftiga ämnen och för arbete i särskilda lokaler eller miljöer har varit av stor betydelse för att påskynda en utveckling mot en säkrare och bättre arbetsmiljö – detta trots att anvisningarna huvudsakligen har varit av rekommenderande karaktär.

I och med den nya arbetsmiljölagen kommer ett nytt moment in i bilden. Den nya lagen är en ramlag och det kommer an på myndigheten att utfärda föreskrifter inom lagens ram som får laga kraft. Brott mot myndighetens

*Om åtgärder för
att trygga erforderlig forskning
på arbetarskyddets
område*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Om åtgärder för
att trygga erfor-
derlig forskning
på arbetarskyddets
område*

tolkning kan leda till straffpåföljd. Som tillsynsmyndighet har arbetarskyddsstyrelsen det samlade ansvaret för kontrollverksamheten i landets alla yrkesinspektionsdistrikt. Styrelsen bedriver dessutom vid sin arbetsmedicinska avdelning forskning inom arbetsmedicin och arbetshygien, och den bedriver undervisning, som bl. a. omfattar företagsläkare, företagssköterskor och skyddsingenjörer.

Arbetarskyddsstyrelsens verksamhet blir på så sätt heltäckande. Den meddelar utbildning, den bedriver forskning, den meddelar föreskrifter och den utövar kontroll. Ur demokratisk synvinkel ter sig detta betänkligt. Att utrednings- och forskningsarbete vid kontrollmyndigheten i princip kan tänkas läggas till grund för beslut med rättsliga följder är inte tillfredsställande ur rättssäkerhetssynpunkt. Arbetarskyddsstyrelsens forskning utsätts i praktiken inte för kritik på samma villkor som den fria forskningen vid andra institutioner inom och utom landet. Detta är bakgrunden till att jag har tagit upp frågan om möjlighet att bedriva forskning på detta område också utanför arbetarskyddsstyrelsen.

Som statsrådet sade i sitt svar har man inga planer på att vidta åtgärder, men mot bakgrund av att det faktiskt på flera håll har funnits och finns farhågor för den fria forskningen på detta område, vill jag ändå fråga arbetsmarknadsministern om han inte anser att t. ex. en utredning som kartlägger för- och nackdelar med en samlad forskning utanför arbetarskyddsstyrelsen kunde vara av värde.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Den organisation som vi har för arbetarskyddet har beslutats i olika omgångar här i riksdagen och just forskningen inom arbetsmiljön baseras på 1972 års beslut. Det togs i stor enighet här i riksdagen, och jag tror inte att det för dagen finns någon anledning att ompröva det. Jag tror att det krav som Ylva Annerstedt nu ställer – att den forskning som bedrivs på annat håll skall ha stöd – är väl tillgodosett. Det har jag redovisat i svaret. Jag kan också hänvisa till att man vid arbetarskyddsstyrelsens senaste sammanträde tog upp framställningar från olika håll om pengar till andra institutioner, däribland en rad vetenskapliga organisationer; där finns också privata företag som fått medel för att bedriva forskning på arbetsmiljöområdet. Det finns alltså en öppenhet från arbetarskyddsstyrelsens sida som jag tror tillgodoser de önskemål Ylva Annerstedt har framfört.

Låt mig också hänvisa till att man även har ett mycket intimt samspel mellan arbetarskyddsstyrelsens forskare och praktiker å ena sidan och forskarna vid de vetenskapliga institutionerna vid högskolorna å andra sidan. Det förs alltså en värdefull dialog mellan olika parter som jag tror är till gagn för båda sidor. Det är värdefullt för professorer på högskolorna att få kontakt med arbetarskyddsstyrelsen och få del av de erfarenheter man där har av fältarbetet. Omvänt är det naturligtvis av värde att arbetarskyddsstyrelsens personal har vetskap om vad som händer på högskolorna. F. n. fungerar den här organisationen bra.

YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Arbetskyddsstyrelsens forskningsresurser tillkom i och med att man 1972 överförde arbetsmedicinska institutets resurser dit. Arbetsmedicinska institutets verksamhet kom på grund av att institutet hade dåliga ekonomiska förutsättningar inte att få den betydelse som var avsedd. Avsikten var att samla landets expertis för att möjliggöra bl. a. en effektiv samordning av långsiktiga utvecklingsprojekt som kunde aktualiseras t. ex. av företagshälsovården eller av arbetsmarknadens parter. Men nu finns det ekonomiska förutsättningar för en samlad och långsiktig insats på arbetsmiljöforskningsområdet.

Det är också så att landets expertis ibland inte räcker till utan man måste söka kontakter internationellt. Alltsedan arbetsmedicinska institutet upphörde har de internationella kontakterna minskat. Traditionen inom universitet och högskolor gör att utländska forskare inte lika naturligt söker kontakt med en kontrollerande myndighet som med kolleger vid fristående institut. Detta är bakgrunden till de farhågor som i detta sammanhang kommit till uttryck.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Låt mig först ta upp vilket utfallet skulle bli om man samlade de – jag håller med om det – rätt knappa personella resurser vi har på detta område under ett tak. Det skulle innebära, tror jag, att man utarmade universitetsorganisationen. Man skulle då inte få kvar några forskningsresurser på detta område på högskolorna. Tillväxten skulle troligen avstanna, om man inte hade den spridning vi nu har av tillgångarna på det personella området.

När det gäller de internationella kontakterna tror jag Ylva Annerstedt har fel i att de skulle ha minskat. Jag har tvärtom uppfattningen att man har mycket täta kontakter med internationella institut och att vi här i Sverige på detta område har en livlig besöksfrekvens från andra länder. Man kan säkert påstå att här finns åtskilligt av intresse för internationella forskare på arbetsmiljöns område. Jag har intrycket att de internationella kontakterna har tilltagit.

YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern och jag har nog något olika uppfattning när det gäller omfattningen av de internationella kontakterna. Enligt de uppgifter jag har fått var kontakterna mer högfrekventa när det fristående institutet fanns.

Sedan talade arbetsmarknadsministern om de forskningsresurser som finns på olika håll i landet och om den eventuella utarmning som kunde ske. Jag tror emellertid att man när det gäller forskningen måste akta sig för att splittra resurserna – det gäller både de personella och materiella resurserna. Annars är risken att de stora satsningarna och de långsiktiga utvecklingsplanerna kommer bort.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om åtgärder för
att trygga erför-
derlig forskning
på arbetskyddets
område*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Om förbud mot
permittering*

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöill ordet för att besvara *Lars-Ove Hagbergs* (vpk) den 25 maj anmälda fråga, 1977/78:512, och anförde:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg har mot bakgrund av ett nyligen träffat avgörande i arbetsdomstolen frågat mig om jag avser att ta initiativ till en sådan ändring av lagen om anställningsskydd att permittering förbjuds eller att permittering bara kan ske med bibehållande av full lön.

Som svar vill jag erinra om att det är en huvuduppgift för anställningsskyddskommittén, som tillsattes i december förra året, att utreda de frågor som har att göra med anställningsskyddet i arbetsbristsituationer. Enligt direktiven skall kommittén ta till utgångspunkt både de erfarenheter som har gjorts av hur bräckligt anställningsskyddet kan vara för de arbetstagare som berörs av driftsinskränkningar eller permitteringar och de svårigheter för företagen som följer av det ekonomiska ansvaret för de anställda i sådana lägen. Det är fråga om att tillgodose arbetstagarnas behov av ett fullgott anställningsskydd. Men det gäller också att finna anordningar, varigenom arbetsgivarnas möjligheter att betala uppsägnings- eller permitteringslöner förbättras i de situationer då andra alternativ inte står till buds. Även sådana andra alternativ – t. ex. omplacering, omskolning eller vidareutbildning – skall övervägas av kommittén.

Frågan om permittering ingår alltså redan i det utredningsuppdrag som anställningsskyddskommittén har fått. Jag ser därför inte anledning att nu ta ett ytterligare initiativ i frågan.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag får tacka för svaret på min fråga.

Bakgrunden till frågan är alltså arbetsdomstolens mycket utmanande dom i fråga om permitteringar. Domen innebär att företag kan permittera varannan vecka i åtta veckor utan att betala ut någon som helst lön. Man kan förstå den fackliga organisationens upprördhet över ett sådant utslag. Det avslöjar också ihålligheten i den lag som antogs för några år sedan. Att företagen på detta sätt kan permittera under åtta veckor betyder att de som drabbas hamnar i en mycket besvärlig osäkerhetssituation. Det är ju heller ingen tillfällighet att detta har förekommit. Under den långa tid då krisen i vårt samhälle undan för undan har ökat har permissionshotet varit ett sätt för arbetsköparna att skapa oro, att hålla tillbaka krav på arbetsplatserna och även att pressa statsmakterna på pengar. Man har alltså i det här läget utnyttjat luckor i lagstiftningen för att på olika sätt pressa till sig förmåner och försätta arbetarna i en sämre situation.

Min fråga till arbetsmarknadsministern var om han är villig att förbättra situationen, helst genom att förbjuda alla permitteringar. En permittering innebär att man försvinner från arbetsplatsen under en kort tid; den innebär ett stort orosmoment i arbetet. Ett annat sätt är att det skapas säkerhet för full lön under permitteringar. Då har arbetsköparna i en sådan här situation inga

möjligheter att skapa oro och misstämning.

Arbetsmarknadsministerns svar är att anställningsskyddskommittén redan har i uppdrag att utreda den här frågan. Jag skulle kunna vara mycket positiv i min bedömning av svaret och konstatera att arbetsmarknadsministern ställer sig bakom min uppfattning; det framgår inte minst av formuleringen att det är fråga om att tillgodose arbetstagarnas behov av ett fullgott anställningsskydd.

Jag skulle kunna tolka detta som att arbetsmarknadsministern helt svarar ja på den frågan. Det vore i så fall en väldig styrka för arbetstagarrepresentanterna i kommittén, när de för fram kravet på att lagen skall ändras i detta syfte. Jag uppfattar svaret så, att det är arbetsmarknadsministerns mening att han, om kommittén inte skulle komma fram till något resultat, kommer att ta initiativ till att lagen förbättras så att det inte finns några håligheter i lagstiftningen när det gäller permitteringarna.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Lars-Ove Hagbergs tolkningar får givetvis stå för honom själv. Jag har redovisat att anställningsskyddskommittén har detta utredningsuppdrag. Jag tycker att vi skall invänta kommitténs utredningsresultat. Sedan får vi ta ställning till sakfrågan.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Man kunde kanske vänta sig att det var en för långt gående slutsats att tro att arbetsmarknadsministern skulle vara positiv till en förbättring av lagen i detta hänseende. Med sitt senaste yttrande tar han tillbaka allt och ställer hela frågan öppen. Man undrar då vad denna mening i svaret egentligen innebär.

Jag frågade arbetsmarknadsministern om han var beredd att ta några initiativ till förbättringar. Jag ville ha en viljeyttring från statsministern. Vill han tillåta en lagstiftning, som nu tolkats så av arbetsdomstolen att man kan permittera i åtta veckor utan lön, eller är arbetsmarknadsministerns syfte med utredningen att den skall täppa till luckorna i lagen?

Nu säger arbetsmarknadsministern att man får ta ställning till den frågan när utredningsresultatet föreligger. Jag tycker att vi måste få en viljeyttring redan nu. Varför tillsätter man annars en utredning? Det kan väl inte vara fråga om en opartisk utvärdering? Här finns direkta problem som en utredning måste ta ställning till. Vad innebär direktiven i detta hänseende? Kommer utredningen att eliminera lagens olägenheter? Det är synnerligen viktigt att arbetsmarknadsministern klargör sin inställning till denna fråga.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jag tar inte tillbaka något av vad jag sade i min förra replik. Jag hänvisar till att denna fråga är under utredning och att direktiven ger klara besked om utredningens uppdrag. Det är en mycket komplicerad fråga och den måste vägas ihop med andra spörsmål i samma frågekomplex. Det tror

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om förbud mot
permittering*

jag att Lars-Ove Hagberg är mycket medveten om. Därför måste vi invänta utredningsresultatet.

Jag kan också meddela kammaren att jag har hört av ordföranden att utredningen vid nästa sammanträde tänker diskutera om just denna fråga kan prioriteras i utredningsarbetet. Därmed borde Lars-Ove Hagberg vara tillfreds.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Till freds kan jag bli bara om man rättar till denna lag. Arbetsmarknadsministern kan tydligen inte tala om vilken viljeinriktning han har. Även om utredningen behandlar ärendet med förtur återstår frågan: Är åtta veckor en vettig permitteringsperiod? Tänker utredningen vidta några åtgärder? Det är utredningens sak att utforma själva lagstiftningen så att den täpper till denna lucka. Men frågan är: Vad tänker man göra åt det förhållandet att det inte går att permittera en så lång tid och på ett så utmanande sätt? Det är ju huvudfrågan, vilken arbetsmarknadsministern tydligen inte vill ta ställning till.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om trafikövervakningen i Stockholms län

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Karl-Erik Strömbergs* (fp) den 22 maj anmälda fråga, 1977/78:494, och anförde:

Herr talman! Karl-Erik Strömberg har frågat mig om jag anser att polisen under sommaren har tillräckliga resurser för att upprätthålla trafikövervakningen i Stockholms län och vilka eventuella åtgärder jag ämnar vidta.

Trafikövervakningen i Stockholms län utförs av länstrafikgruppen som är stationerad i Solna. Dessutom finns det i flera av polisdistrikten i länet trafiksektioner som svarar för denna övervakning inom resp. distrikt. I Stockholms polisdistrikt finns en trafikavdelning som har motsvarande uppgifter för Stockholms del.

Enligt vad jag har erfarit från polisen är situationen inför sommaren ansträngd för de trafikövervakande enheterna i Stockholms län. Detta beror till en del på de vakanser som finns inom polisväsendet i Stockholmsområdet men också på de påfrestningar som semesteruttaget medför. Jag har emellertid också erfarit att man arbetar på att förbättra läget genom att förlägga tjänstgöringen för personalen under sommaren till delvis andra tider än normalt. Samarbete kommer också att äga rum mellan trafikavdelningen i Stockholms polisdistrikt och enheterna i Stockholms län i syfte att även under den aktuella tidsperioden genom gemensamma insatser nå bästa möjliga samlade resultat inom regionen.

Jag vill betona att jag är övertygad om att polisen i Stockholm och Stockholms län över huvud taget vidtar alla de åtgärder som är möjliga att genomföra i dagsläget för att komma till rätta med situationen. På längre sikt

måste emellertid de bakomliggande problemen lösas. Jag syftar här bl. a. på vakansläget inom polisen i Stockholmsområdet. För att förbättra situationen i det hänseendet har detta budgetår antagningen av aspiranter till polisskolan ökat starkt i jämförelse med de närmast föregående budgetåren. Budgetåret 1978/79 skall antalet aspiranter utgöra 800. Det är en högre siffra än någonsin tidigare. Vidare bedrivs nu en intensiv kampanj för att få flera ungdomar från Stockholmsområdet att välja polisbanan. Genom det ökade antalet aspiranter och genom att flera ungdomar från regionen kan beräknas bli rekryterade bör det på sikt vara möjligt att i stort sett fylla vakanserna och hejda utflyttningen av polismän från regionen. Även de överväganden som förekommer på skilda nivåer angående polisens arbetsförhållanden i allmänhet inom regionen kan leda till positiva resultat.

KARL-ERIK STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret och vill på en gång säga att jag i mycket hög grad uppskattar speciellt den senare delen av svaret, där statsrådet går in på de väsentliga bakomliggande problemen och visar på lösningar. Jag skall något ta upp detta sedan.

Vi har i Stockholmsregionen länge varit medvetna om de stora svårigheter som polisen har arbetat under, att man har haft svårt att få tillräckligt antal poliser i Storstockholm och att polispersonal gärna velat lämna regionen. Vi har också känt till att det varit särskilda svårigheter under semestrarna.

Nu har det kommit upplysningar som säger att det kanske blir ännu svårare i sommar, speciellt när det gäller personal för trafikövervakningen. Statsrådet svarar inte direkt på om han anser att man kan klara situationen i sommar. Jag läser mellan raderna en viss oro, och jag undrar om statsrådet på något sätt kan tala om vilka resurser man har för att klara trafikövervakningen i sommar.

För att sedan kommentera det allra sista i svaret vill jag säga att jag tror att det är en utomordentligt viktig och riktig linje som statsrådet är inne på. Det är alldeles nödvändigt att öka rekryteringen av ungdomar från Stockholmsregionen till polisyrket. Jag tror att det är främst av två skäl som vi skall försöka få ungdomar från Storstockholm att träda in i polisyrket. Dels har de ungdomar som vuxit upp här en större benägenhet att stanna i regionen därför att de känner sig hemma här, dels tror jag att de ungdomar som vuxit upp här också bättre känner miljön och förhållandena och därför upplever arbetssituationen något gynnsammare än de som kommer från andra delar av riket.

Enligt min uppfattning är det en av de viktigaste insatserna som polisen har gjort för oss här i Storstockholm på länge när man nu så intensivt gått ut och sökt få Stockholmsungdomar till utbildning inom yrket. Det tror jag att väldigt många människor i regionen har upplevt som mycket positivt.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Jag vill gärna säga att som Karl-Erik Strömberg riktigt uppfattat mitt svar är situationen ansträngd på trafikområdet i sommar. Men

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om trafikövervak-
ningen i Stock-
holms län*

det har den varit de senare åren, och det är inte påfallande värre i år.

Jag tror också att de kommer att klara upp det genom de olika organisatoriska åtgärder som nu planeras och det intima samarbete som sker.

Jag vill gärna understryka att det viktiga är att på sikt lösa frågan. Jag är helt ense med Karl-Erik Strömberg om att en av de allra viktigaste åtgärderna vore om man kunde förmå ungdomen från Stockholm att i större utsträckning rekryteras och därmed vilja stanna i Stockholm.

KARL-ERIK STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för dessa kompletteringar.

På alla områden har polisen i regionen en mycket ansträngd situation. Jag förstår mycket väl att det är svårt att inom den samlade poliskåren få något spelrum för att flytta över tjänster från det ena området till det andra därför att läget överallt är ansträngt, men jag är ändå tacksam för att statsrådet deklarerar att han anser att det finns en god chans att klara upp trafikövervakningen i sommar även om läget är ansträngt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om handläggningen av visst stadsplaneärende

Bostadsministern ELVY OLSSON erhöll ordet för att besvara *Ralf Lindströms* (s) den 25 maj anmälda fråga, 1977/78:513, och anförde:

Herr talman! Ralf Lindström har frågat om orsaken till den långa behandlingstiden när det gäller ett regeringen underställt förslag till ändring av stadsplanen för del av kvarteret Wrangel i Karlskrona kommun. Ralf Lindström har vidare frågat när regeringen avser att fatta beslut i saken.

Ärendet inkom till departementet i slutet av juli 1977. Därefter har yttranden inhämtats från statens planverk och riksantikvarieämbetet. Ämbetets yttrande avgavs i mars i år. Karlskrona kommun har därefter kommit in med en skrift.

Planförslaget förutsätter rivning av befintlig bebyggelse och nybyggnad på tomter utmed Drottninggatan och Alamedan i Karlskrona. Området har riksintresse ur kulturhistorisk synpunkt. Mot bakgrund bl. a. av detta föranleder saken särskilt ingående överväganden.

Regeringen kommer att fatta beslut när ärendet är slutligt berett.

RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret på min fråga.

Bakgrunden till den är ett stadsplaneärende som varit ett problem i Karlskrona i nu över 30 år. Stadsplanen för kvarteret som ärendet gäller har ritats om vid ett flertal tillfällen utan att vinna beslutande myndigheters godkännande. Nu föreligger ännu ett förslag till stadsplan, där man föreslår utbyggnad med 28 lägenheter, ett förslag som mycket väl kommer att smälta

in i den historiska miljön.

28 lägenheter kan förefalla vara av marginell betydelse i en kommun av Karlskronas storlek, men stadens belägenhet på ett flertal mindre öar gör det nödvändigt att tillvarata all den mark som utan olägenhet kan bebyggas med bostadslägenheter. Detta är nödvändigt för att förhindra alltför stor förgubbing i innerstan och för att motverka begynnande bostadssegregation.

För att hitta jungfrulig mark att bebygga i Karlskrona får man leta sig ut minst en mil från centrum, och där riskerar man att hamna på s. k. värdefull åkerjord, med de problem som då yppar sig.

Det är mycket angeläget för kommunen att snart få stadsplanen för kvarteret fastställt. 28 lägenheter löser inte kommunens bostadsproblem, men utgör ändå ett tillskott som lättar på trycket. Planerna kan då få andrum så länge att funderingarna på andra lösningar hinner ta form.

För att få en någorlunda snabb och smidig behandling av ärendet har kommunen tagit initiativ till samtal med olika myndigheter som haft anledning att ingripa i beslutsgången. Vid dessa diskussioner har länsstyrelsens representanter och representanter för planverket och riksantikvarieämbetet inte kunnat enas med kommunen, och de har inte heller kunnat enas sinsemellan om vilken den bästa lösningen av planärendet skulle vara. Länsstyrelsen har därför överlåtit ärendet på regeringen, och där ligger det nu.

Regeringen har haft ärendet i snart ett år, och ingenting har ännu hörts. Så långt jag vet har regeringen haft tillgång till alla nödvändiga handlingar och remissvar sedan början av mars i år, och ännu har alltså inget besked kommit.

Jag har fått svar på min fråga, men man kan inte med bästa vilja i världen säga att svaret är upplysande i någon utsträckning. Jag kan inte göra någon annan bedömning än att frågan har nonchalerats. Man har alltså ansett att frågan var onödig, och jag tycker att det är ganska anmärkningsvärt. Jag hade ändå väntat att få en antydning om när ett avgörande skulle kunna komma, och jag hoppas att bostadsministern i varje fall nu kan ge en liten, liten antydning om det. Nog har väl bostadsministern ändå någon mening om när det här skall kunna bli klart?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om åtgärder för att hjälpa politiskt förföljda i Uruguay

Utrikesministern KARIN SÖDER erhöll ordet för att besvara *Oswald Söderqvists* (vpk) den 24 maj anmälda fråga, 1977/78:504, och anförde:

Herr talman! Oswald Söderqvist har ställt en fråga till mig angående en insamling av kläder m. m. som har genomförts i Sverige till förmån för barn till politiskt förföljda i Uruguay. Det framgår inte av frågan vilken insamling det gäller. Problemet uppges vara att militärdiktaturen i Uruguay inte tillåter att det skickas någon hjälp utifrån till Uruguay. Oswald Söderqvists fråga

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om åtgärder för
att hjälpa politiskt
förföljda i Uruguay*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Om åtgärder för
att hjälpa politiskt
förföljda i Uruguay*

lyder: "Vill den svenska regeringen hjälpa till så att denna humanitära insats kan genomföras?"

Svaret är ja. Om de personer som ansvarar för insamlingen kontaktar utrikesdepartementet, skall vi gärna undersöka vilka kanaler som kan finnas för att hjälpen skall nå sitt mål.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min fråga.

Anledningen till att jag har ställt frågan är att den politiska och rättsliga situationen i Uruguay de senaste fem åren utvecklats på ett oerhört alarmerande sätt. Uruguay som en gång betraktades som den mest avancerade vitala demokratin i Sydamerika, där man införde viktiga reformer som åtta timmars arbetsdag, sociala försäkringar, profan och obligatorisk undervisning och en kyrka skild från staten, har på kort tid utvecklats till en av de brutalaste bland diktaturstater. Av alla länder i världen har Uruguay, såsom jag redovisat i min fråga, flest politiska fångar, tortyr är allmänt förekommande osv.

Ett särskilt fall av förtryck mot de politiskt oliktankande gäller barnens situation. Det är de som mest direkt lider av den här allmänna stämningen av osäkerhet, och denna situation kan ibland för många uruguayiska familjer innebära att de upplöses, tillfälligt eller definitivt. Föräldrar har skilts från sina barn genom otaliga administrativa åtgärder, och det har också hänt att barn satts i fängelse tillsammans med sina föräldrar och även utnyttjats i samband med tortyr o. d.

Detta är ju välkända saker som förekommer i alla sådana här stater. Jag har bara nämnt det för att påpeka hur svår situationen är.

Det har i Sverige och på andra håll – både i Europa och annorstädes – bildats sammanslutningar av uruguayiska flyktingar, här i Sverige under namnet Föreningen Uruguay. Föreningen bildades förra hösten, alltså för drygt ett halvår sedan. Jag skall gärna förmedla kontakten till utrikesdepartementet, och jag är tacksam för det positiva svar som utrikesministern har gett. Jag kommer att be dem ta kontakt och hoppas att UD då kan lämna den hjälp som anses erforderlig.

Som jag har nämnt i min fråga är detta inte enbart ett i Sverige förekommande fall. Det finns sådana här sammanslutningar som jobbar för Uruguays flyktingar på andra håll i världen.

Hittills har man entydigt vägrat att släppa in alla slag av humanitära hjälpsändningar till Uruguay. Det är en erfarenhet som också Amnesty International har gjort, så det är väl belagt.

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag vill bara kommentera något av det Oswald Söderqvist sade.

Jag är medveten om att det finns stora svårigheter att få fram humanitära hjälpsändningar till de politiska fångarna och deras anhöriga i Uruguay. Den uruguayiska regeringens inställning skiljer sig tyvärr i detta avseende från

andra länders där vi har anledning att göra liknande insatser. Internationella rödakorskommittén gör ofta mycket lovvärda insatser i det tysta i länder som Chile och Argentina, men de kan f. n. inte göra det i Uruguay. Det är dock vår starka förhoppning att de kontakter som nu faktiskt har inletts skall leda till att Internationella röda korset skall kunna återuppta sin humanitära verksamhet i Uruguay. Jag håller med Oswald Söderqvist om att det är absolut nödvändigt att så sker.

Jag vill också tillägga att situationen beträffande de mänskliga rättigheterna i Uruguay är mycket allvarlig, och det har också varit anledningen till att vi har tagit upp förhållandena där i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om PLO:s representation i Sverige

Utrikesministern KARIN SÖDER erhöll ordet för att besvara *Bertil Måbrinks* (vpk) den 25 maj anmälda fråga, 1977/78:518, och anförde:

Herr talman! Bertil Måbrink har frågat om jag är beredd att bereda PLO:s representation möjlighet att inrätta s. k. förbindelsekontor och därigenom höja dess status.

PLO har sedan oktober 1975 ett informationskontor i Stockholm. Det står var och en fritt att utan tillstånd från svenska myndigheter upprätta sådana kontor under förutsättning att den verksamhet som bedrivs följer svenska lagar och förordningar.

Informationskontor har ej diplomatisk status. PLO:s representanter i Stockholm tas emellertid på begäran emot av tjänstemän på UD och har således alla möjligheter att framföra sina synpunkter och önskemål.

Vi har inga förbindelsekontor i Stockholm. I 1961 års Wienkonvention om diplomatiska förbindelser, vars bestämmelser enligt lag tillämpas av Sverige, förekommer över huvud taget inte beteckningen förbindelsekontor och denna anger i sig därför ej någon som helst form av officiell status.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Bertil Måbrink är förhindrad att själv ta emot svaret på denna fråga varför jag gör det i hans ställe. Jag tackar för svaret.

PLO:s rätt att representera det palestinska folket har fastslagits vid flera tillfällen, senast av utrikesministern själv i den utrikespolitiska debatten här för ett par månader sedan. Det är också den organisation som av det palestinska folket har erkänts som deras huvudsakliga ombud. I det fallet kommer man naturligtvis in på sådana saker som olika former av representation i skilda länder. De har, som vi alla vet och som framgår av både frågan och svaret, informationskontor här i Stockholm. Vad som nu är angeläget, och som det också självklart har uttryckts önskemål om från dem själva, är att statusen på detta informationskontor skulle höjas.

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

Om PLO:s representation i Sverige

Vi har haft liknande fall tidigare, när nationella befrielseströrelser av skilda slag övergått från en status till en annan. Man kan närmast jämföra med den representation för Vietnam som vi hade här. Från början var den av mindre omfattning, men så småningom fick den en högre status.

Det har tydligen rått förvirring om själva benämningen på en sådan här representation, men den frågan är enligt min mening mindre betydelsefull i detta sammanhang. Vad som är intressant är att höja denna representation till närmaste form av status – vad den nu kan kallas. Jag skulle därför vilja omformulera Bertil Måbrinks fråga till utrikesministern och i stället fråga om regeringen vill medverka till att PLO:s representation får en högre form av status än den som beteckningen informationskontor innebär.

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Enligt den lag som vi tillämpar här i Sverige finns inte, som jag också sade i svaret, beteckningen förbindelsekontor. Ett annat namn skulle därför inte innebära någon upphöjning i status. Vi har alltså ingen annan form för utländsk representation än den som ger diplomatisk status, och någon sådan har det i detta fall inte varit fråga om.

Här nämndes den situation som inträdde i slutskedet av Vietnamkriget, då PRR, som tidigare hade haft informationskontor här, fick inrätta en generaldelegation. Den beviljades vissa praktiska förmåner, men det var inte fråga om någon statushöjning. Delegationen hade inte diplomatisk status och inte heller immunitet. Detta principiella undantag var föranlett av att det svenska biståndet under återuppbyggnaden av de krigshärjade områdena under PRR:s kontroll fick en alltmer långsiktig och omfattande karaktär. Det var således ett praktiskt behov som föranledde denna ändrade beteckning, och ingenting annat.

Jag tror mig kunna säga att kontakterna med PLO i de former i vilka de i dag existerar fungerar på ett tillfredsställande sätt.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Den logiska slutsatsen av detta måste bli att om regeringen anser att PLO är representativt och om det också i detta fall skulle bli fråga om förbindelser i samband med hjälpinsatser eller andra förbindelser, så skulle man här på hemmaplan kunna höja statusen på PLO:s representation. Utrikesministern säger visserligen – och det har jag ingen anledning att ifrågasätta – att den ändring i beteckningen som skedde när det gällde Vietnams representation var ett särfall och att den berodde på praktiska omständigheter, men något liknande borde kunna förekomma också i detta fall, även om de förutsättningar som gällde i fallet Vietnam ännu inte har skapats. Jag vill därför fråga utrikesministern om regeringen kan tänka sig ett motsvarande arrangemang när det gäller PLO.

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Bakgrunden till den jämförelse som Oswald Söderqvist gjorde ger klart vid handen att ett ställningstagande när det gäller P.I.O:s representation får anstå till dess att frågan blir aktuell.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr. 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om arkiveringen
av sjukjournaler*

§ 11 Om arkiveringen av sjukjournaler

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON erhöll ordet för att besvara *Lars-Ove Hagbergs* (vpk) den 25 maj anmälda fråga, 1977/78:511, till socialministern, och anförde:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg har frågat socialministern om han är beredd att vidta åtgärder för att ändra reglerna för arkivering av sjukjournaler och andra handlingar som är av betydelse för arbetsmiljöforskningen, så att de bevaras för detta ändamål.

Arbetet inom regeringen är fördelat så, att det är jag som skall besvara frågan.

Med hänsyn till den snabba tillväxt som har skett av sjukhusarkiven har en gallring av sjukjournalerna bedömts som ofrånkomlig. Redan under 1960-talet räknade man med en årlig tillväxt av journalarkiven med 1,6 hyllmil, vilket i dag motsvarar en årlig investeringskostnad av ca 6 milj. kr. Därtill kommer ständigt ökande driftkostnader.

På regeringens uppdrag har riksarkivet i februari i år i samråd med socialstyrelsen och Landstingsförbundet utfärdat allmänna råd om gallring i sjukvårdshuvudmännens medicinska arkiv. Enligt de allmänna råden, som endast utgör rekommendationer till landstingen, bör gallring över huvud taget inte ske av journaler, som har upprättats vid sjukhusen inom Malmö och Göteborgs kommuner samt vid sjukhusen inom Uppsala och Västerbottens läns landstingskommuner. Vidare bör journaler som har upprättats vid Karolinska sjukhuset, Serafimerlasarettet och vissa kliniker vid Lunds lasarett inte utgallras.

De nämnda sjukhusen och sjukvårdsområdena har valts ut för att tillgodose forskningens krav i fråga om bevarande av journalmaterial. Urvalet har föregåtts av ingående diskussioner och undersökningar, där man särskilt har uppmärksammat det alltmer framträdande behovet av att journaler för vetenskapligt ändamål bevaras inom relativt stora områden för forskning om vår arbetsmiljö, läkemedelsbiverkningar m. m. Strävan har varit att tillgodose forskningens krav på att ett representativt och tillräckligt omfattande patientunderlag bevaras.

Slutlig ställning har tagits först sedan bl. a. de medicinska och odontologiska fakulteterna samt Svenska läkaresällskapet har yttrat sig i frågan. Journaler som inte undantas från gallring bör enligt riksarkivets råd och anvisningar gallras ut tidigast 20 år efter det att sista anteckningen har gjorts i journalerna. I råden sägs också att gallringsfristen bör förlängas i de fall journal av medicinska skäl bedöms vara nödvändig under längre tid, t. ex. vid

konstaterade och misstänkta fall av yrkesskada. Vidare rekommenderas sjukvårdshuvudmännen att inte gallra ut slutanteckningar (epikriser) som ingår i journaler upprättade under årsskiftet 1977-1978. Dessa slutanteckningar, som förs efter avslutad vård och innehåller en sammanfattning av väsentlig information beträffande vårdtillfället, kommer alltså för framtiden att bevaras vid samtliga sjukhus i landet.

Enligt 27 § kommunallagen (1977:179) åvilar det landstingen att meddela föreskrifter om arkivvården i kommunen. Bestämmelsen avser även de medicinska arkiven. Gallring av riks försäkringsverkets och yrkesinspektionens arkiv regleras genom föreskrifter som utfärdas av riksarkivet. Enligt vad jag har inhämtat pågår f. n. en översyn av vissa av bestämmelserna på detta område.

Av vad jag här har anfört framgår att riksarkivet inte har utfärdat några bindande bestämmelser om gallring i medicinska arkiv utan endast allmänna råd i detta ämne. Det ankommer således på sjukvårdshuvudmännen själva att besluta om gallringsbestämmelser. Jag räknar med att sjukvårdshuvudmännen därvid kommer att beakta behovet för sjukvården och arbetsmiljöforskningen att spara journaler över konstaterade och misstänkta fall av yrkesskada. Jag kan här också nämna att jag har inbjudit bl. a. representanter för socialstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen och Landstingsförbundet för att diskutera det praktiska genomförandet av riksarkivets allmänna råd i dessa avseenden.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Sjukjournalerna utgör egentligen ett stort facit på hur vårt samhälle fungerar, över vad det är och vilka problem vi har. Framför allt är det på lång sikt ett stort facit över vår arbetsmiljö. Jag behöver här inte erinra statsrådet om att det tagit lång tid att forska fram sambandet mellan yrkesskadorna och arbetsmiljökatastroferna, det kan vara fråga om tiotals år. Dessutom har vi i landet en sådan ordning, att sambandet verkligen skall styrkas till nästan över 100 % innan det erkänns.

Vad som finns i ett sådant primärmaterial blir då av stor vikt. Den fråga som ställs gäller egentligen framtiden. Hur skall efterforskningen om vår arbetsmiljö ske i framtiden? Det gäller att både historiskt och medicinskt få fram hur det ser ut. Det är en oerhört viktig fråga som måste klaras ut på något sätt. Enligt mitt sätt att se har man handskats med den ganska nonchalant. I dag kan man kanske säga att det i vissa fall kan vara praktiskt att göra en viss gallring och räkna med hyllmeter. Som jag ser det har man inte tagit hänsyn till de rationaliseringsvinster av annan karaktär som man kan göra. Man räknar bara matematiskt med hyllmeter och försöker på det viset motivera att vi måste gallra våra arkiv.

Vill man verkligen garantera att detta material finns kvar för forskning och för att man skall kunna utröna de problem som finns på arbetsmarknaden och i arbetsmiljön, kan man inte, som statsrådet säger, överlämna till sjukvårdens huvudmän att själva få avgöra gallringen. Det måste vara en samlad bedömning i hela vårt land av vilken vikt vi tillmäter den här frågan.

Att i detta fall samla till sig berörda instanser för att gå igenom problematiken måste väl ändå vara en utgångspunkt. Jag skulle vilja fråga: Är det statsrådets mening att ha den utgångspunkten, att få till stånd en samlad bedömning och se till att regeringen har ett grepp över det hela så att man säkrar detta material för framtida behov? Den frågan kräver ett klarläggande, och det fanns inte i statsrådets svar på min fråga.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Det är stora och viktiga frågor vi diskuterar här, och regeringen har också bedömt dem som sådana. Men som jag nämnde i mitt svar har de medicinska arkiven vuxit mycket kraftigt under de senaste decennierna. Att få arkivlokaler för detta växande journalmaterial är ett mycket stort problem för sjukvårdens huvudmän. Det är också mot denna bakgrund som frågan om gallring i de medicinska arkiven har tagits upp. Vi har därvid försökt göra en avvägning mellan ekonomiska aspekter och forskningens och sjukvårdens behov av tillgång till äldre arkivmaterial.

Jag vill understryka att den här frågan har handlagts i nära samarbete med socialstyrelsen och Svenska läkaresällskapet, som företräder forskningsintressena. Dessa har tillstyrkt de allmänna råd som vi nu diskuterar. Jag vill också än en gång erinra om att det är ett betydande material som har tagits undan för forskningens behov. När det gäller länssjukvården undantas material som ungefär motsvarar 20 % av landets befolkning från gallring. Motsvarande uppgift när det gäller regionsjukvården beräknas vara drygt 60 %.

Råden innebär vidare att journaler rörande konstaterade och misstänkta fall av yrkesskador skall undantas från gallring. Men vill man ha fullständiga garantier för att inte någon enda journal som kan bli av betydelse för framtiden gallras ut, kan det över huvud taget inte bli fråga om någon gallring.

Enligt vad jag har inhämtat är sjukvårdens huvudmän mycket väl medvetna om att de allmänna råden är rekommendationer om när gallring tidigast får företas. Det ankommer således på landstingen själva att utarbeta gallringsbestämmelser med beaktande av rekommendationerna om tidigaste gallringstid.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Det är en avvägningsfråga, säger statsrådet. Jag betvivlar inte att man i vissa fall kan se det som en sådan. Men avvägningsfrågan kan väl ändå inte vara aktuell när det gäller att spara det material som har med den framtida arbetsmiljöforskningen att göra. Där finns det ingen avvägning – det är det som man måste komma fram till.

Klart är att arbetsmiljöforskare, de som sysslar med arbetsmiljön i dag, är oroade över den här gallringen. Vi måste lösa gallringsproblemet på något sätt, framför allt i samförstånd med de arbetsmiljöforskare som är verk-samma och som känner att detta kan bli en farlig utveckling.

Jag skulle vilja ta upp en frågeställning som kan vara viktig. Vilka är det

*Om rätten att ta
del av patientjour-
naler*

som skall avgöra vilket material som skall sparas där man kan misstänka yrkesskada? Vi vet ju inte vad som kan vara yrkesskada i framtiden eller vad som egentligen är det i dag. Det avgörandet medför att denna avvägning är i det närmaste hopplös.

Är det inte så, att om vi överlämnar den här frågan till sjukvårdens huvudmän är det stor risk för att det blir deras ekonomi som får bestämma över de övergripande målsättningarna att bevara detta material för framtida forskning?

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Som jag tidigare sade skall det material sparas där det finns anledning att misstänka yrkesskada.

Jag vill också än en gång erinra om vad jag sade i mitt första svar. Jag har inbjudit representanter för bl. a. arbetarskyddsstyrelsen och socialstyrelsen för att diskutera det praktiska genomförandet av riksarkivets allmänna råd i de här avseendena. Även Landstingsförbundet har inbjudits att delta i de här överläggningarna.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag vill bara erinra om den fara som ligger i att man i dag och framöver skall bedöma vad som är farligt om 20, 30, 40 eller 50 år. Det är den stora faran som ligger i det gallringssystem som nu tydligen skall sättas i verket.

Men jag hoppas verkligen att statsrådet nu tar initiativ utifrån den målsättningen att allt material skall vara kvar som är behövligt för forskningen och som forskarna efterfrågar i dag, och att man gör den gallring som behövs efter de normerna. Statsrådet borde väl ändå ställa upp på att det är ett rimligt krav i dagens läge.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om rätten att ta del av patientjournaler

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON erhöll ordet för att besvara *Knut Wachtmeisters* (m) den 25 maj anmälda fråga, 1977/78:517, och anförde:

Herr talman! Knut Wachtmeister har frågat mig om jag anser att sekretesskyddet för patienterna är tillräckligt, när landstingens revisorer medges tillstånd att granska sjukjournaler.

Enligt 2 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen har varje svensk medborgare rätt att ta del av allmän handling. Till de allmänna handlingarna hör journaler, upprättade inom den offentliga hälso- och sjukvården. Begränsningar av nämnda offentlighetsprincip anges i den s. k. sekretesslagen, 14 § i denna lag behandlar bl. a. sjukjournalerna. Bestämmelserna innebär i korthet, att sjukjournal utan patientens samtycke inte får utlämnas till annan tidigare än 70 år efter handlingens datum. Utan sådant samtycke skall handlingen dock

utlämnas tidigare om, med hänsyn till ändamålet med utlämnandet och omständigheterna i övrigt, trygghet kan anses vara för handen att utlämnandet inte kommer att missbrukas till skada eller förklenande för den vilkens personliga förhållanden handlingen rör eller för hans nära anhöriga.

Sekretesslagens bestämmelser gäller gentemot allmänheten, men är inte bindande vid prövning om handlingar skall tillhandahållas annan myndighet. Några andra bestämmelser som på motsvarande sätt reglerar dessa frågor finns f. n. inte. Rent allmänt kan sägas att myndigheterna i förhållande till annan myndighet bör beakta de intressen som ligger bakom sekretesslagens bestämmelser. Myndigheten bör således inte låta en sekretessbelagd handling innehåll komma till annan myndighets kännedom annat än om detta är förenligt med det sekretesskyddade intresset. Vid begäran om utlämnande av sekretessbelagd handling skall den myndighet som ansvarar för handlingen väga sekretessintresset mot den andra myndighetens behov av handlingen för sin verksamhet. Sekretessintresset kan ofta anses väga tyngre om den utlämnande myndigheten har till uppgift att lämna vård och någon i förtroende lämnad uppgift skulle röjas genom ett utlämnande.

Enligt 5 kap. 3 § kommunallagen (1977:179) har landstingens revisorer vid granskning av nämndernas verksamhet rätt att få de uppgifter och upplysningar som behövs för revisionsarbetet. Varken i lagen eller dess förarbeten behandlas frågan hur bestämmelsen skall tillämpas när det gäller sekretessbelagt material men det är givet att sekretessintresset måste komma in i bilden vid bedömningen av om uppgifter skall lämnas ut.

Föreskrifter om tystnadsplikt för landstingens revisorer saknas i lag eller förordning. Före den 1 januari 1975 var det möjligt för landstingen att utan bemyndigande av riksdag och regering föreskriva om tystnadsplikt för revisorer. Om någon sådan bestämmelse föreligger i det aktuella fallet är mig inte bekant. Det är tydligt att de nuvarande reglerna om sekretess mellan myndigheter här som på en del andra områden behöver ses över och kompletteras. Ett sådant arbete pågår också i justitiedepartementet. Som bekant har man där utarbetat ett förslag till ny sekretesslag som innebär en ingående reglering av tystnadsplikten och handlingssekretessen. Förslaget har varit ute på remiss och är nu föremål för beredning inom justitiedepartementet. Enligt vad jag har inhämtat räknar man med att en ny sekretesslag skall kunna träda i kraft den 1 januari 1980.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet Troedsson för svaret på min fråga.

Med den snabbt växande datatekniken följer att fler och mer omfattande register upprättas och distribueras till allt fler verksamheter inom exempelvis ett landstingsområde. Särskilt känsliga är sjukjournaluppgifterna.

Uppgifter om hälsotillståndet tillhör den allra mest känsliga informationen om en människa. För många skulle det bli något av en katastrof om vederbörandes hälsodata blev kända. Det kan också erinras om att en del

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om rätten att ta
del av patientjour-
naler*

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om rätten att ta
del av patientjour-
naler*

uppgifter av naturliga skäl måste bli subjektiva, eftersom de i många fall helt är baserade på uppgiftslämnarnas diagnos.

Allmänt kan sägas att ju mer information som sänds ut till allt fler mottagare, desto svårare blir självfallet övervakningen och kontrollen över att integritetskänslig information inte kommer på villovägar. I den traditionella manuella administrativa rutinverksamheten finns visserligen en del säkerhetsrutiner inbyggda, men det fördunklar inte det faktum att det finns svagheter i patienternas sekretesskydd.

I den offentliga vården är patientjournalerna allmän handling, och där gäller sekretesslagen endast i förhållande till utomstående och alltså inte myndigheter emellan.

Detta innebär att taxeringsmyndighet, försäkringskassa och tydligen nu också landstingsrevisorer skall få tillgång till patienternas journaler. Man kan naturligtvis fråga sig varför revisorerna skall behöva kika i enskilda patienters journaler för att kunna utöva sin verksamhet som revisorer.

Kommer uppgifter i orätta händer, är det även värt att notera att vederbörande uppgiftslämnare är skyddad från efterforskning om vem som lämnat uppgifterna.

Sjukjournalerna blir självfallet av mindre värde, om patienten av rädsla för brister i sekretessen föredrar att inte yppa alla omständigheter kring sig själv och sin sjukdom för läkaren.

Vid förra årets riksmöte deltog jag i en fyrpartimotion med begäran om utredning och förslag syftande till ett bättre skydd av patienternas personliga integritet. Riksdagen avslag emellertid motionen med hänvisning till att integritetsproblemen var föremål för uppmärksamhet såväl inom justitiedepartementet som i socialutredningen och medicinalansvarskommittén. Ett så massivt intresse från så många myndigheters sida kan ju förefalla betryggande, och svaret som jag nyss fick innehöll också att vi kan hoppas på en ny sekretesslag den 1 januari 1980. Vidare ansåg statsrådet enligt svaret att sekretesslagen behöver ses över och kompletteras. Min följdfråga blir då om statsrådet anser att översynen bör leda till att patientintegriteten förstärks.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Jag delar i stort de synpunkter som Knut Wachtmeister här har fört fram, och jag delar också hans uppfattning att det finns anledning att ytterligare förstärka sekretesskyddet för patienterna.

När det gäller handlingssekretessen får vi nu avvakta resultatet av det arbete som pågår inom justitiedepartementet. Jag kan i det sammanhanget nämna att det när det gäller revisorerna anses naturligt att revisorerna iakttar samma tystnadsplikt som gäller för den utlämnande myndigheten.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för det kompletterande svaret.

Jag kan tillägga att jag för två år sedan hade anledning att ställa en fråga till dåvarande socialminister Sven Aspling, om han ansåg att utlämnande av sjukjournaler till skattemyndighet överensstämde med kravet på den

enskildes integritetsskydd i sjukvården. Sven Aspling svarade den gången att han med tanke på tystnadsplikten inte ansåg att patienternas integritet var äventyrad och att fiskala intressen inte kunde nonchaleras.

Det gläder mig att höra att statsrådet uppenbarligen sätter patienternas intresse före de fiskala intressena.

Jag tackar alltså än en gång för svaret och är tillfreds med detsamma.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om regeringens
inköp av högsvavlig
olja*

§ 13 Om regeringens inköp av högsvavlig olja

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER erhöll ordet för att besvara *Svante Lundkvists* (s) den 24 maj anmälda fråga, 1977/78:508, till jordbruksministern, och anförde:

Herr talman! Svante Lundkvist har frågat jordbruksministern varför regeringen beslutat inköpa en olja som inte uppfyller de av riksdagen fastlagda miljökraven och om regeringen också i fortsättningen avser inköpa högsvavlig, miljöfarlig olja.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Svante Lundkvists fråga är – förmodar jag – föranledd av regeringens beslut i december 1977 att ge överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) i uppdrag att för fredskrisändamål upphandla råolja av typ Iranian Light.

Efter noggranna studier av olika råoljor vad beträffar råoljornas egenskaper vid långtidsförvaring, produktutbytet av råvaror för den petrokemiska industrin vid raffinering och deras svavelhalt samt efter konsultation med internationell teknisk och ekonomisk expertis, valde regeringen att ge ÖEF i uppdrag att upphandla råolja av typ Iranian Light.

I fråga om kravet på högsta tillåtna svavelhalt i slutprodukten eldningsolja gällde som riktmärke för regeringens beslut de av statsmakterna fastlagda 2,5 % resp. 1,0 % svavelhalt i slutprodukten eldningsolja. Den av regeringen valda råoljan håller en svavelhalt av 1,36 %, vilket skulle motsvara 2,4 % svavel i slutprodukten.

En väsentlig faktor i regeringens beslut var att den råolja som nu lagras för användning enbart i kris inte skall behöva omsättas. Om det skulle visa sig att den ändå behöver omsättas kan den uppblandas med andra, mera svavelfattiga oljor, eller avsvavlas. Möjligheter finns också att avsätta oljan på världsmarknaden. Redan utan sådana åtgärder skulle slutprodukten uppfylla det övre av de två krav som har lagts fast av statsmakterna. Med åtgärder av den typ som redovisats kan 1,0 % svavelhalt nås. Självfallet hade problemet ytterligare underlättats om tillgängliga anbud av tekniska skäl tillåtit en upphandling av en svavelfattigare olja.

Det kan i detta sammanhang också påpekas att den lågsvavliga oljan som bekant är dyrare och förråden för ett krisläge blir betydligt mindre om man lagrar lågsvavlig olja. I ett krisläge, då oljan enligt planerna skall användas,

Torsdagen den
1 juni 1978

*Om regeringens
inköp av högsvavlig
olja*

kommer sannolikt den totala oljeförbrukningen under alla omständigheter att gå ned så kraftigt att svavelutsläppet kommer att bli avsevärt mindre än vad som tolereras i dag. De tekniska synpunkterna jag redovisat har dock varit de utslagsgivande vid upphandlingen.

Det kan också påpekas att regeringen givit ÖEF och statens naturvårdsverk i uppdrag att före utgången av år 1978 gemensamt utreda vilka åtgärder som behöver vidtas för att kraven enligt lagstiftningen om svavelhaltigt bränsle skall uppfyllas om råoljan av tekniska skäl skulle behöva omsättas.

Nästa upphandling aktualiseras först år 1979. Det finns därför möjlighet att avvakta resultatet av överstyrelsens och naturvårdsverkets utredning före beslut om val av råolja.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för svaret.

Svaveldioxidutsläppen från förbränning av olja leder till omfattande miljöförstörelse. Mark och vatten försuras. Ett av exemplen på konsekvenserna av svavelutsläppen är sålunda att vi i dag har ca 5 000 döda sjöar i vårt land och att ytterligare 5 000 är allvarligt hotade.

En betydande del av vårt lands problem i det här sammanhanget får vi över oss från andra länder. Den socialdemokratiska regeringen arbetade aktivt för att förmå dessa länder att i samarbete med vårt land vidta åtgärder för att begränsa svavelutsläppen. Samtidigt tog riksdagen ställning till den socialdemokratiska regeringens förslag om ett program för att väsentligt nedbringa utsläppen från vår egen förbränning av olja.

Enligt programmet skulle bl. a. den högsta tillåtna svavelhalten i eldningsolja sänkas fr. o. m. den 1 oktober 1977 till 1 % i hela södra Sverige upp till Mälardalen och Värmland. Naturvårdsverket skulle ha i uppdrag att med stöd av miljöskyddslagens bestämmelser verka för att industriutsläppen skulle halveras fram till 1980-talet. Riksdagen underströk med ett enhälligt beslut sin uppslutning bakom den socialdemokratiska regeringens förslag.

För att nå målet att minska svaveldioxidutsläppen till den nivå som gällde i början av 1950-talet, och som då inte förorsakade oss de miljöbekymmer vi har i dag, måste bestämmelserna om att högsta tillåtna svavelhalt i olja skall vara 1 % vidgas till att gälla hela landet, vilket också föreslagits av socialdemokraterna i en partimotion till årets riksmöte.

I december 1977 – två månader efter det datum då de skärpta bestämmelserna i fråga om högsta tillåtna svavelhalt i eldningsolja trätt i kraft – beslöt regeringen att det för beredskapslagring skulle inköpas 1,2 miljoner m³ råolja av en typ som ger eldningsolja med en svavelhalt av 2,4 viktprocent. Med beslutet om upphandling av sådan olja urholkar enligt min uppfattning regeringen ett enhälligt riksdagsbeslut om kraftfulla åtgärder för att komma till rätta med de besvärliga svaveldioxidutsläppen. Tilltron till riksdagens beslut undergrävs när staten planerar att använda en olja med mer än dubbelt så hög svavelhalt än förordningens. Våra möjligheter att aktivt påverka andra länder att vidta åtgärder för att begränsa svaveldioxidutsläppen försvåras självfallet också genom den svenska regeringens agerande.

Handelsministern redovisar i sitt svar en rad omständigheter som han menar skulle försvara detta handlande. Han säger att oljan kanske bara skall användas i en kris. Men vi kan få en oljekris ganska snabbt och behöva använda oljan. Han säger att den kan uppblandas och att den kan avsättas på världsmarknaden.

Varför alla dessa besvärliga omständigheter, då det ändå fanns möjligheter att vid det här tillfället inköpa den lågsavvliga oljan? Är det några andra motiv som har varit tyngre vägande? Och tänker regeringen fortsätta att på det här sättet undergräva vad riksdagen i denna viktiga miljöfråga uttalat sig för?

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Det förefaller mig som om Svante Lundkvist i sin energi att kritisera regeringen använder argument som låter betydligt bättre än de är. Såvitt jag vet har det inte eldats en enda kubikmeter olja med för hög svavelhalt. Det har också redovisats att det inte finns någonting i de arrangemang som nu har vidtagits i vad gäller långtidslagring av olja för krisändamål som behöver innebära att det med gällande regler någonsin skulle behöva eldas med högre svavelhalt. Eller kan Svante Lundkvist göra gällande att så skulle vara fallet? Det skulle vara mycket intressant. I så fall fanns det anledning att låta så kritisk som han lät!

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag förutsätter att den olja vi lagrar för beredskapsändamål skall kunna komma till användning, och jag förutsätter att det kan ske bl. a. i en kris, när det blir brist på olja. Då är det alltså den här typen av olja som man kommer att använda. Jag frågar mig oroligt varför regeringen köper in olja med en betydligt högre svavelhalt än vi får använda. Finns det några andra skäl än de här tekniska som handelsministern har redovisat?

Skall vi vinna respekt för vår strävan att försöka komma till rätta med de här besvärliga problemen, inte bara nationellt utan också internationellt, måste staten föregå med gott exempel. När man lagrar olja, herr handelsminister, måste man väl ändå räkna med att få användning av den och inte med att, som handelsministern redovisar i sitt svar, eventuellt avsätta den på världsmarknaden. Vad är det för slags miljöpolitik?

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Det förefaller mig som om man måste skilja mellan två olika fall.

Det ena är om oljan måste omsättas. Det är nämligen svårare att långtidslagra än man tror. I det fallet finns precis de möjligheter som jag har redovisat – man kan avsvavla den, man kan blanda upp den med svavelfattigare oljor eller avsätta den på världsmarknaden. Det är väl inget fel på den uppläggningsen! Den är helt i linje med alla åtaganden på det miljövardspolitiska området som har gjorts.

Sedan har vi det andra fallet, att det skulle uppstå en kris. Även då finns det en viss möjlighet till uppblandning och avsvavling. Jag tillåter mig dessutom

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om regeringens
inköp av högsavvlig
olja*

att göra följande observation: Om vi verkligen får en kris, tror jag att Svante Lundkvist kan vara övertygad om att det totala svavelutsläppet kommer att bli avsevärt mindre än det som vi i dag är beredda att acceptera – på grund av att det kommer att bli en mycket kraftig nedgång av oljeförbrukningen över huvud taget.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Men ge mig ett enda skäl till varför man i ett läge när det finns tillgång på lågsavlig olja – och sedan man två månader tidigare har fattat beslut om att anta en förordning om att försöka nedbringa svavelhalten till en viktprocent – inköper för lagring den här typen av olja och förutsätter att man måste ha alla de här nämnda omständliga procedurerna och villkoren för att det hela skall klaffa. Ge mig ett enda skäl till varför man handlar på det sättet.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Det är det mitt svar på frågan handlar om, Svante Lundkvist. Jag förstår att det är svårt att på kort tid, efter en genomläsning och efter att ha lyssnat till mig, smälta innehållet. Jag pekar ju bl. a. på de tekniska svårigheter som finns att långtidslagra olja – i vad gäller stelningspunkter vid olika temperaturer, paraffineringsavsättningar i oljan etc. Därtill kommer de tekniska skäl som har att göra med produktutbytet vid raffinering – att man t. ex. vill få ut en lämplig blandning av råvaror för den petrokemiska industrin. Vi har erfarenhet från det senaste krisläget av hur betydelsefullt det är att inte stora industrier blir stående, exempelvis på grund av brist på nafta. Om jag nu kommer ihåg det tekniska rätt, förhåller det sig på det sättet att Nordsjöoljan innehåller på tok för liten andel nafta för att vara lämplig för lagring för fredskrisändamål.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Enligt naturvårdsverkets bedömning var alla de kriterier uppfyllda som man behövde resa på den här punkten från överstyrelsens sida. Men det fanns en beställning från regeringen som innebar att upphandlingen skulle ske på affärsmässiga grunder.

I USA långtidslagrar man lågsavlig olja, som har en svavelhalt under en viktprocent. Det kan vi göra också här i Sverige. Det är också den typen av olja vi har behov av och skall använda.

Vad handelsministern säger är ingenting annat än undanflykter. Miljöhänsynen har i detta sammanhang fått stå tillbaka för de affärsmässiga synpunkterna. Det var naturligtvis också av det skälet som jag inte kunde få svaret av miljöministern utan får det av handelsministern.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Jag upprepar för Svante Lundkvist att det såvitt jag vet inte bränns en enda kubikmeter olja i strid med de regler som gäller. Jag förstår inte dessa fantastiska bröstoner.

Jag pekar på möjligheten till avsvavling om man skulle behöva omsätta denna olja. Finns inte den möjligheten enligt Svante Lundkvist?

Jag pekar på möjligheten till uppblandning med verkligt lågsavlig olja för att uppfylla de regler som gäller. Finns inte den möjligheten enligt Svante Lundkvist?

Jag pekar på möjligheten att omsätta denna olja på världsmarknaden. Finns inte den möjligheten enligt Svante Lundkvist?

Svante Lundkvist talar om hur man långtidslagrar olja i USA. Det är på det sättet att det produktutbyte vid raffinering av råolja som kan behövas i USA är ett annat än det vi behöver i Sverige.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag skall sluta med att konstatera att i stället för att köpa den lågsavliga olja som det fanns tillgång till har regeringen beslutat att man på affärsmässiga grunder skall köpa den något billigare men högsavligare oljan. Nu tvingas handelsministern till alla dessa undanflykter för att icke behöva erkänna vad som var den verkliga orsaken.

När regeringen i fortsättningen skall inköpa olja måste riksdagens beslut och uttalade önskemål respekteras på ett annat sätt än hittills. Miljöhänsynen är utomordentligt viktiga i detta sammanhang. Krångla inte till den här frågan, herr handelsminister! Köp den lågsavliga olja vi behöver!

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att Svante Lundkvist skulle vilja att Sverige lagrade en olja som mycket snart skulle visa sig vara mycket svårlagrad. Det är vidare en olja som i ett fredskrisläge skulle ge ett felaktigt utbyte av petrokemiska komponenter.

Det finns ingenting i den lagring av olja som vi har genomfört som bryter mot några miljövårdsregler. Alla de möjligheter att komma till rätta med miljöproblemen som jag har visat på föreligger.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Det är inte svårare att lagra lågsavlig olja i Sverige än i USA. Handelsministern försöker nu anföra en rad andra skäl för att förklara sig. Jag upprepar min uppmaning: Respektera riksdagens uttalade önskemål! Inse att vad vi talar om är ett av de allvarligaste miljöproblem som vi över huvud taget har att handskas med. Påstå inte att inte möjligheten hade funnits att i detta sammanhang följa riksdagens uttalade önskemål.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
1 juni 1978

*Om chartertrafiken
på Växjö flygplats*

§ 14 Om chartertrafiken på Växjö flygplats

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER erhöill ordet för att besvara *Kjell Nilssons* (s) den 25 maj anmälda fråga, 1977/78:514, och anförde:

Herr talman! Kjell Nilsson har frågat mig om jag anser att chartertrafiken skall koncentreras till några större flygplatser på grund av tullverkets personalproblem eller om jag är beredd att medverka till att tullverket får sådana personella resurser att utrikes charterflyg kan fungera även från flygplatser som t. ex. den i Växjö.

Bakgrunden till frågan är att tullverket ej funnit det möjligt att medge klarering och tullkontroll av flygplan och de resandes bagage vid chartertrafik på lördagar på flygplatsen i Växjö. Anledningen härtill är de knappa personalresurser som står till förfogande på lördagar och söndagar.

Växjö flygplats AB har med anledning härav hemställt om min medverkan till att tullverket erhåller sådana personella resurser att flygplatsen i Växjö kan trafikeras på för flygtrafiken önskvärda tider.

Framställningen har remitterats till generaltullstyrelsen. Styrelsen konstaterar i sitt utlåtande, som inkom till handelsdepartementet den 23 maj 1978, att tullverket med hänsyn till de redan knappa personalresurserna inte kan klarera till Växjö ankommande utrikes flygtrafik på lördagar utan att detta kommer att gå ut över annan mera betydelsefull tullverksamhet. Styrelsen avstyrker av denna anledning bifall till framställningen.

Inför regeringens fortsatta prövning av frågan har flygplatsbolaget beretts tillfälle att inkomma med synpunkter.

Frågan om att ställa ytterligare personalresurser till tullverkets förfogande får övervägas i samband med den sedvanliga budgetbehandlingen. Möjligheterna till personalförstärkning måste dock vägas mot andra angelägna behov.

KJELL NILSSON (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga.

Växjö/Kronobergs flygplats invigdes 1975. Trafiken på flygplatsen har utvecklats tillfredsställande. Det finns f. n. två dagliga reguljära flygningar tur och retur Stockholm och en flygning tur och retur Köpenhamn. Därutöver förekommer chartertrafik och allmänflyg på flygplatsen. Under år 1977 var resandantalet på flygplatsen 51 000.

Inom Växjö flygplats upptagningsområde bor 500 000 personer.

Regeringen har år 1975 med ändring av 17 § i utlänningslagen föreskrivit att Växjö fr. o. m. den 1 januari 1976 skall vara passkontrollort. Gäller inte detta beslut alla dagar? Kan verksstyrelsen inskränka detta regeringens beslut till att gälla bara vissa dagar? Jag tolkar regeringens beslut från 1975 så att Växjö är passkontrollort alla dagar. Delar statsrådet denna uppfattning?

Det svåraste problemet vid utbyggnaden av nämnda flygtrafik har varit möjligheterna att få del av tullens tjänster.

Från den 1 juni 1977 är en avdelning från tullkammaren förlagd till Växjö.

Avdelningen består av en plus tre man – en kammarskrivare, en tullmästare och två bevakningsmän. Personalen är stationerad i Växjö Flygplats AB:s lokaler på flygplatsen.

För sommaren 1978 var över 1 000 resor från Växjö inbokade. Då kom det negativa beskedet från tullverkets södra region att tullen på grund av brist på personal inte kunde betjäna Växjö flygplats med tullbevakning för nämnda trafik. I stället för att en gång i veckan sätta in *en* bevakningsman från Karlshamn, som ligger på ett avstånd av ca 9 mil, måste nu över 1 000 personer transporteras med buss till Sturup – avstånd över 20 mil – vid såväl avresa som hemresa. Växjö Flygplats AB har vid överläggningar erbjudit sig att ånyo under en övergångstid ekonomiskt bidra till kostnaderna för tullbevakning vid Växjö flygplats. Detta förslag har tullverkets representanter inte accepterat. Varför?

Tullverkets ledning har vid uppvaktning den 12 maj antytt att det är mindre lämpligt att kommunala flygplatser och flygplatser som representerar så små regioner som Växjö har charterresor utrikes. Enligt tullverket bör dessa koncentreras till några större flygplatser. Är detta också regeringens uppfattning? Hur rimmar det i så fall med gjorda uttalanden om regionalpolitikens inriktning, inte minst från centerns sida? I samband med tidigare framställning om tullförrättning i Växjö anförde generaltullstyrelsen: "På lördagar kan förrättningar inte medges så länge reguljär linjetrafik ej föreligger." Numera har Växjö genom SAS och Linjellyg reguljär linjetrafik varje dag i veckan. Ledningen för flygplatsen tolkar det citerade svaret så att man i och med att man fått reguljär linjetrafik också skulle få tullklarering för charterflyg. Jag tolkar också svaret så. Tolkar också statsrådet svaret på det sättet?

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Svaret på Kjell Nilssons kompletterande frågor är att detta får bli ett led i de överväganden som görs mot bakgrund av det ställningstagande som generaltullstyrelsen gjort och som vi bett att få flygplatsbolagets kommentarer till.

Det är här en fråga om resurser, och det måste då nödvändigtvis bli en avvägning mellan olika behov. Det måste därför göras en sammanhållen prövning för att man skall få en lämplig överblick. Den prövningen sker i samband med att budgeten under hösten förbereds.

När det gäller frågan om chartertrafik på de mindre flygplatserna finns det i sig inte någon strävan till en koncentration till de större flygplatserna. Alldeles självklart är det bättre för många enskilda, om de slipper att ta sig till den större flygplatsen när de skall ge sig ut på en charterresa. Problemet är bara att det innebär kostnadsmissiga svårigheter att erbjuda en fullständig service dygnet runt under hela veckan på alla olika flygplatser.

Trots dessa svårigheter försiggår chartertrafik från ganska många flygplatser i Sverige. Det skulle bli en kraftig kostnad, om man skulle ge utrymme för en obegränsad rätt att företa charterresor. Det rimliga vore att ta ut någon form av avgift, om ett charterbolag vill ha avgångar på mycket obekväma

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om chartertrafiken
på Växjö flygplats*

*Om chartertrafiken
på Växjö flygplats*

tider. Ett sådant avgiftssystem skulle emellertid fordra en regeländring.

När det gäller att ställa upp med personal på lördagar och söndagar vill jag till Kjell Nilsson ställa en fråga, som på sätt och vis hör hit: Kommer Kjell Nilsson, när vi så småningom skall resonera om affärstiderna, att vara lika intresserad av att driva den idén att det för människornas bekvämlighet skall finnas fullständig service lördagar och söndagar?

KJELL NILSSON (s):

Herr talman! Jag förstår att man behöver ha överläggningar med general-tullstyrelsen, men jag frågade efter regeringens uppfattning om de små flygplatserna. Det beslut som den dåvarande regeringen fattade 1975 skall väl gälla i alla delar? Av vilken anledning skall det bli dyrare för dem som vill resa på semester från Växjö flygplats eller någon annan liten flygplats än för dem som reser från de stora flygplatserna? Så blir ju fallet om man tar ut en avgift på de små flygplatserna.

För att underlätta detta beslut har Växjö Flygplats AB erbjudit sig att stå för kostnaderna under en övergångstid. Men bolaget har ändå fått avslag på sin framställning. För Växjö Flygplats AB betyder detta ett bortfall på mellan 300 000 och 400 000 kr. om året i landningsavgifter, vilka inte tillfaller flygplatsen, eftersom man inte får flyga därifrån.

Resenärerna inom detta upptagningsområde får väsentligt ökade kostnader, därför att de måste åka till Sturup för att komma ut i världen. Vi tycker det är felaktigt att det just i detta upptagningsområde skall kosta mer än på andra orter att ge sig i väg på en semestertripp.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Många människor befinner sig ofrånkomligen i den belägenheten att de inte bor vid en flygplats alls utan tvingas till mycket långa resor för att komma till en flygplats. Det kan också bli fråga om rättvisa mellan dem och de människor som bor vid mindre flygplatser, där man förvisso kan ställa det krav som Kjell Nilsson för fram och som jag på sätt och vis finner rimligt. Men vid de mindre flygplatserna är det svårare att ordna dygnet runt och veckan runt en service i detta avseende än vid de stora flygplatserna, som ofrånkomligen har mer personal och större möjligheter till flexibilitet. Växjö flygplats t. ex. har tre tullkontrollanter för flygtrafiken. För att sköta tullkontrollen de timmar på lördagar som det är fråga om skulle man faktiskt behöva inrätta en hel tjänst. Genom denna odelbarhet i resurserna uppstår den typ av problem som gör att en ytterligare vägning av för- och nackdelar behövs.

KJELL NILSSON (s):

Herr talman! Statsrådet säger att det blir dyrare för dem som inte bor vid flygplatser. Ja, det är för att göra det billigare för resenärerna som vi vill ha chartertrafik från Växjö flygplats. Det blir billigare för de människor som bor inom det upptagningsområde som ligger runt Växjö, om de slipper att bege sig till Sturup eller till Jönköping. Jag vill fråga: Delar statsrådet inte den

upplåtningen att det beslut som regeringen har fattat om att Växjö är en tullkontrollort skall gälla alla dagar? Var i lagen står den inskränkningen inskriven att Växjö är tullkontrollort bara vid vissa tidpunkter?

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Vi har en lång rad små flygplatser. Det finns hos människorna på orten och inom regionen ett starkt intresse av att försöka ordna en tjänst, så att man alltid kan upprätthålla denna service. Men det är förenat med en del kostnader, vilket gör att en ytterligare prövning fordras.

KJELL NILSSON (s):

Herr talman! Jag tycker inte detta är någon bagatell. Det bor 500 000 människor i det område som betjänas av Växjö flygplats, och med den nuvarande ordningen förlorar flygplatsbolaget varje år mellan 300 000 och 400 000 kr. i form av uteblivna landningsavgifter.

All regionalpolitik kostar pengar. Är det regeringens strävan att dra samman all charterflygverksamhet till de stora orterna, så strider det verkligen mot den regionalpolitik som vi tycker är den riktiga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Om åtgärder för att tillgodose behovet av idrottsforskning m. m.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara Olle Erikssons (c) den 25 maj anmälda fråga, 1977/78:516, och anförde:

Herr talman! Olle Eriksson har frågat mig om jag är beredd att ta sådana initiativ att behovet av den idrottsmedicinska och idrottsbeteendevetenskapliga forskningen tillgodoses och att undervisning i idrottsmedicin under läkarnas grund- och vidareutbildning kommer till stånd.

Det ankommer i första hand på forskningsstödjande och forskningsbedrivande instanser, t. ex. forskningsråd och högskolor, att inom ramen för sina resurser bedöma hur forskningen inom olika delar av deras ansvarsområden skall bedrivas. Frågor om idrottsmedicinsk forskning bör alltså bedömas bl. a. av medicinska forskningsrådet.

Vad gäller undervisning i idrottsmedicin inom läkarutbildningen bedöms behovet av denna främst av den myndighet som fastställer utbildningsplaner för läkarutbildningen, dvs. universitets- och högskoleämbetet, i samråd med andra berörda instanser, resp. av nämnden för läkares vidareutbildning som ansvarar för vidareutbildningen.

I den mån de ansvariga myndigheterna i sitt arbete vill ta upp åtgärder som kräver riksdagens och regeringens medverkan, ankommer det på myndigheterna att föreslå sådana åtgärder. När det gäller behovet av resurser för bl. a. den forskning och undervisning som Olle Eriksson frågar om får detta i sedvanlig ordning vägas mot andra resursbehov inom berörda myndigheters

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

Om åtgärder för att tillgodose behovet av idrottsforskning m. m.

*Om åtgärder för
att tillgodose be-
hovet av idrotts-
forskning m. m.*

ansvarsområden. Jag vill i detta sammanhang slutligen hänvisa till vad riksdagen har anfört om idrottsmedicinsk forskning och undervisning, senast i utbildningsutskottets betänkande 1977/78:22.

OLLE ERIKSSON (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga. Orsakerna till att jag har ställt den är flera. Det finns ett mycket stort behov av idrottsmedicinsk och idrottsbetcendevetenskaplig forskning i vårt land. Idrottsmedicin saknas också i läkarnas grundutbildning.

Vidare har Karl-Eric Norrby och jag vid två riksmöten väckt motioner i dessa frågor. Vid det senaste riksidrottsmötet i november 1977 hade man uppmärksammat dessa motioner och beklagade att vi fått avslag på våra yrkanden. Idrottsriksdagen antog ett uttalande där man påtalade vikten av att dessa frågor finner en lösning, och Riksidrottsstyrelsen fick i uppdrag att arbeta vidare med dem.

I svaret säger statsrådet att frågan om idrottsmedicinsk forskning bör bedömas bl. a. av medicinska forskningsrådet, men med den splittrade bild vi har på det idrottsmedicinska forskningsområdet och utan en fast organisatorisk förankring på fakultetsnivå saknas också förutsättningarna för en planmässig forskningsverksamhet med sådan samlad tyngd att den kan konkurrera om de resurser som står till forskningsrådets förfogande.

Vidare hänvisas till utbildningsutskottets betänkande nr 22, där utskottet bl. a. uttalar att resurser för sådan här forskning redan finns inom medicinsk fakultet. Men detta gäller uteslutande idrottsfysiologisk forskning. Det finns ingenting på det idrottsmedicinska området, så det är fel att säga att sådan forskning redan finns.

När det gäller undervisning i idrottsmedicin inom läkarutbildningen svarar statsrådet bl. a. att behovet bedöms främst av den myndighet som fastställer utbildningsplaner för läkarutbildningen, dvs. universitets- och högskoleämnbetet. UHÄ har, om jag minns rätt, när det gäller grundutbildning till läkare fastställt utbildningsplaner för läkarlinjen i den nya högskolan och bl. a. räknat upp vilka ämnen som skall ingå. I denna ämnesuppräkring, som skall ligga till grund för utformningen av de lokala studieplanerna, finns emellertid ämnet idrottsmedicin ej nämnt. Eventuell undervisning på detta område är därmed liksom tidigare hänvisad till de knappa tidsramar som står till buds för andra större ämnen som kirurgi, fysiologi och medicin. Det är denna ordning som visar sig otillräcklig för att tillgodose behovet av idrottsmedicin i läkarnas grundutbildning.

I statsrådets svar får inte dessa viktiga frågor någon skjuts framåt. Jag får då fråga om statsrådet och regeringen är beredda att positivt pröva framställningar som kommer i dessa viktiga frågor från t. ex. idrottsrörelsen.

Utbildningsministern JAN-FRIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Självfallet skall vi pröva sådana framstötter, och det pågår en viss opinionsbildning på detta område. Men det är också nödvändigt att vi beaktar de synpunkter som framförs t. ex. från universitets- och högskole-

ämbetet, som menar att läkarutbildningen redan i dag är hårt belastad. Att föra in nya moment och nya ämnen möter vissa svårigheter.

Men opinionsbildningen på denna punkt lär väl förtgå, bl. a. med hjälp av just Olle Eriksson.

OLLE ERIKSSON (c):

Herr talman! Jag nämnde idrottsrörelsen som exempel. En framställning om ökade anslag kan komma från idrottens eget forskningsråd. Man skulle därmed kunna inrätta tjänster för högkvalificerade forskare inom idrottsmedicin och idrottsbeteendevetenskap enligt samma principer som gäller för övriga statliga forskningsråd.

Vi har i vårt land en framstående idrottsfysiologisk forskning, främst vid GIH, som nu flyttat ut denna forskning till fysiologiska institutionen vid Karolinska institutet. I den undersöker man bl. a. hur den fysiskt friska människan reagerar för fysisk träning i olika avseenden, främst för att ta reda på hur träning för olika idrotter lämpligen bör utformas.

Den idrottsmedicinska forskningen har ett vidare fält. Där får man bl. a. ta upp vilka sjukdoms- och skaderisker som finns med idrott av olika slag och hur dessa skall förebyggas och lämpligen behandlas.

Vi har vidare ett mycket utbrett intresse för motion och motionsidrott. Denna ökar, och därmed ökar behovet av specialinriktad medicinsk service.

En mycket stor fråga är hur man skall använda motionsidrotten inom friskvården. Tillgängliga data talar för att motionsidrott kan vara av fysisk nytta och användas i friskvårdande syfte. Men några seriösa undersökningar som syftar till att visa om det verkligen är fallet finns inte redovisade.

Min personliga uppfattning är att många läkare skulle vilja ordinera mera fysisk träning och motion och mindre av medicin och piller. Men vi saknar i hög grad forskning och fakta här.

En intensifierad forskning inom idrottsmedicinen skulle som sitt främsta resultat få ett mycket friskare samhälle och, herr statsråd, det är vad vi behöver.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16 Om åtgärder för att underlätta kreditförsörjningen för bostadsbyggande

Statsrådet BIRGIT FRIGGEBO erhöll ordet för att besvara *Yngve Nyquists* (s) den 25 maj anmälda fråga, 1977/78:510, och anförde:

Herr talman! Yngve Nyquist har frågat mig om jag ämnar vidta särskilda åtgärder för att underlätta byggnadskreditförsörjningen, så att det planerade bostadsbyggandet under den kommande hösten och vintern kan genomföras.

Under år 1977 uppstod betydande störningar i byggnadskreditförsörj-

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om åtgärder för
att underlätta
kreditförsörjningen
för bostadsbyg-
gande*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Om åtgärder för
att underlätta
kreditförsörjningen
för bostadsbyg-
gande*

ningen. En huvudorsak till de uppkomna kreditsvårigheterna torde ha varit att det rådde delade meningar mellan bankerna om fördelningen på olika banker av den kreditvolym som de åtagit sig att svara för.

Mot bakgrund av erfarenheterna av förra årets överenskommelse har delegationen för bostadsfinansiering i år träffat en ny typ av överenskom- melse med bankerna. Årets överenskommelse ger bättre förutsättningar för en väl fungerande kreditförsörjning. Överenskommelsen innefattar bl. a. en riktpunkt för fördelningen av krediterna på bankgrupper och en ordning för regional behandling av kreditfrågorna.

Enligt min mening har tillämpningen av årets överenskommelse hittills fungerat i stort sett bra. Igångsättningen har dock även i år i några fall försenats på grund av kreditsvårigheter. Dessa svårigheter har samband med själva införandet av den nya regionala ordningen och bör därför vara av övergående natur.

Om svårigheterna mot förmodan skulle bli så stora att igångsättningen allvarligt försvåras måste självfallet åtgärder vidtas för att undanröja dessa svårigheter. Jag vill i sammanhanget erinra om regeringens möjlighet att enligt lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel meddela förordnande om särskild placeringsplikt för att tillgodose behovet av byggnadskrediter.

YNGVE NYQUIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret, men jag tycker att det finns en del undanglidningar där som borde klaras ut.

Bostadsbyggandet är för lågt, och en följd av det har blivit att vi fått en bostadsbrist som bara ökar och i dess släptåg en skrämmande spekulation. Detta diskuterades här i måndags. Det står ett stort antal människor i bostadskö. Tidskriften Vår Bostad hade en ganska omfattande statistik över det i nr 4 i april månad.

En annan följd har blivit att byggnadsarbetare går arbetslösa. I det län som jag bäst känner, Kopparbergs län, fanns vid första kvartalets utgång 689 kvarstående sökande till byggnadsarbete, och det var vid den tidpunkt på säsongen då det skulle vara en hög aktivitet. Det betyder 210 personer fler än vid motsvarande tidpunkt 1977.

Man kan naturligtvis fråga sig varför det byggs färre lägenheter än tidigare. Det är väl på det sättet att kreditförsörjningen är ett allvarligt problem i detta sammanhang, och det problemet måste det göras någonting åt.

Statsrådet vidgår att det var betydande störningar under 1977, och hon säger att "det rådde delade meningar mellan bankerna om fördelningen". Ja, det är naturligtvis ett fint sätt att uttrycka saken. Det var väl så att sparbankerna gjorde sitt allra bästa för att klara situationen, under det att affärsbankerna var i hög grad motspänniga.

Nu säger statsrådet att hon tror att delegationen för bostadsfinansiering fått ett bättre grepp om det här i fortsättningen, och hon anser att det i stort sett fungerar bra nu. Jag kan inte dela den uppfattningen. Jag har frågat landet runt, och jag vet att vi i Kopparbergs län har projekt för över 150 miljoner på

den s. k. nödlidandelistan. Då undrar jag naturligtvis: När inträder den situation som statsrådet återoppar i sista stycket av sitt svar?

Statsrådet BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Bostadsbyggandets omfattning har vi debatterat flera gånger här i riksdagen, men låt mig upprepa några fakta.

Vi vet att det finns genomförandemässiga möjligheter vad gäller planer och projekt att öka bostadsbyggandet upp till 60 000 lägenheter från förra årets igångsättning på 53 000 lägenheter. Det innebär en ökning på mellan 12 och 13 %. Under årets fyra första månader, jämfört med de fyra första månaderna förra året, har bostadsbyggandet ökat med litet över 12 %, och det mest glädjande är att hela ökningen ligger på flerfamiljshus. Igångsättningen när det gäller flerfamiljshus har ökat med 50 %.

Det är fakta när det gäller omfattningen av bostadsbyggandets ökning.

De svårigheter vi hade förra året gällde de olika bankgruppernas skilda uppfattningar om hur stor andel de skulle ta av det gemensamma kollektiva åtagande när det gäller kredittilldelningen som de har träffat överenskom- melse om med delegationen för bostadsfinansiering. Den frågan betraktar jag som löst i år, då vi som förutsättning för överenskommelsen i år satte upp att de båda bankgrupperna måste göra upp fördelningen sinsemellan. Det har de nu gjort, och det har inneburit väsentliga förbättringar.

Sedan säger Yngve Nyquist att det på den s. k. nödlidandelistan från hans län finns projekt motsvarande 150 milj. kr. Vi har inte sett till de ärendena – det finns inte några nödlidandeprojekt från hans region.

YNGVE NYQUIST (s):

Herr talman! Det är rätt egendomligt, för jag vet att man i Kopparbergs län kämpar med projekt som framför allt rör Borlänge, där bostadskön omfattar ungefär 1 300 personer till lägenheter i flerfamiljshus. Det finns ett projekt på omkring 58 miljoner, avseende 284 lägenheter som man skulle kunna sätta i gång i juni månad, om kreditivfrågan löstes. Man har i Borlänge ytterligare projekt på ca 70 milj. kr. Falun har en bostadskö på ungefär 2 000 personer till motsvarande typ av lägenheter. Där gäller det projekt på 7,5 milj. kr. I Hedemora finns projekt på 10 milj. kr.

Jag anser att det borde vara en målsättning för bostadsministern att undanröja sådana hinder i kontinuiteten i byggandet som alla dessa problem med kreditförsörjningen ändå utgör. Jag tycker inte att problemet är tillfredsställande löst bara genom att statsrådet hänvisar till delegationen och de nya möjligheter som den ger enligt statsrådets sätt att resonera.

Statsrådet BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Borlänge kommun är en av de kommuner som har ett kraftigt ökat bostadsbyggande. För att få större kontinuitet i försörjningen med byggnadskrediter och en bättre planering, gällande hela året, har vi infört det nya momentet att det med länsbostadsnämnden som bas skall ske ett regionalt samråd med bankerna för att klara kreditförsörjningen. Jag har i

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om åtgärder för
att underlätta
kreditförsörjningen
för bostadsbyg-
gande*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Om åtgärder för
att underlätta
kreditförsörjningen
för bostadsbyg-
gande*

mitt svar sagt att det i vissa regioner har varit en del inkörningsproblem vid införandet av detta samråd. Totalt sett och i de allra flesta länen har det fungerat på ett utmärkt sätt, men det finns i några län – däribland Kopparbergs – vissa inkörningssvårigheter. Det finns dock alla förutsättningar för att vi – när det regionala samrådet har börjat verka fullt ut – skall få en helt annan situation än den vi hittills har haft.

YNGVE NYQUIST (s):

Herr talman! Det ligger naturligtvis en liten reträtt i statsrådets sätt att resonera när hon säger att Kopparbergs län hör till de län som har svårigheter. Då finns det så mycket större motiv för min fråga: När inträder den situation som statsrådet nämner i sista stycket av frågesvaret? När skall regeringen kraftfullt ingripa för att rätta till sådana här svårigheter?

Det är tydligen affärsbankerna som alltfört är väldigt motspänstiga mot en effektiv lösning.

Statsrådet BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Vi har genom en väsentlig förändring i överenskommelserna med bankerna infört nya moment som skall undanröja en del av de bekymmer som vi upplevde under förra året. Jag har den uppfattningen att de förändringarna har gett resultat.

Herr Nyquist säger att jag går till reträtt. Tvärtom har jag i mitt svar just pekat på att det på några håll har varit svårigheter men att det bl. a. hänger samman med införandet av det nya regionala samrådet. Jag medger att Kopparberg är ett av de län där man haft problem, men när man kommer till ett bättre samförstånd finns det mycket goda förutsättningar att lösa dessa problem även i Kopparbergs län.

Låt mig säga att det, såvitt jag känner till, ännu inte förekommit några väsentliga förseningar – inte ens i Kopparbergs län – som har berott på tilldelningen av byggnadskreditiv.

YNGVE NYQUIST (s):

Herr talman! Under förra året startades i Borlänge ett projekt avseende 300 lägenheter. I det fallet fick man kreditiv för 100 lägenheter omedelbart, men för de återstående 200 lägenheterna har kreditivfrågan inte lösts förrän just i dagarna.

Nu har man ytterligare ett projekt som gäller 284 lägenheter där kreditivfrågan ännu icke lösts. Projektet skulle annars kunna starta i juni.

Sedan finns det ytterligare projekt som är startklara i höst – låt oss säga i september – där problemet är detsamma, dvs. att kreditivfrågan icke lösts. Jag anser att man då är i den situationen att man borde få stöd i form av drastiska åtgärder.

Statsrådet BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Herr Nyquist refererar just till ett projekt där man etappvis har gått in med beslut om byggnadskreditiv. Det intressanta är att när det gäller

det projekt som herr Nyquist nämner sist har kreditfrågan lösts i dagarna utan att några förseningar i byggnationen har behövt uppkomma. Därutöver hänvisar herr Nyquist till kommande projekt för påbörjande i höst. Förhoppningsvis finns det goda förutsättningar att lösa kreditivfrågan, om man följer den uppläggning som vi har haft när det gäller det regionala samrådet mellan bankerna och länsbostadsnämnden.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om den mellan-
svenska gruvindu-
strin*

§ 17 Om den mellansvenska gruvindustrin

Industriministern NILS ÄSLING erhöll ordet för att besvara *Nils Hjorths*(s) den 25 maj anmälda fråga, 1977/78:515, och anförde:

Herr talman! Nils Hjorth har frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att klara den mellansvenska gruvindustrin på sikt.

Svenskt Stål AB:s (SSAB) alternativ för sin framtida struktur innebär nedläggning av den malmbaserade ståltillverkningen i Domnarvet. Ett stort antal järnmalmsgruvor hotas då av nedläggning.

Den mellansvenska gruvindustrin omfattar emellertid inte bara järnmalmsgruvor utan även sulfidmalmsgruvor, som bearbetar malmer som innehåller guld, silver, koppar, bly, zink, volfram m. m. Det finns förutsättningar för att sysselsättningen kan öka något i dessa gruvor till följd av att nya fyndigheter av t. ex. molybden, vanadin, nickel m. m. har upptäckts.

För att stimulera gruvdrift har riksdagen nyligen antagit regeringens proposition (1977/78:172) om att utvidga det regionalpolitiska stödet och det s. k. 75-procentsbidraget till att gälla även gruvindustrin.

Jag vill vidare erinra om att mineralpolitiska utredningen (MPU) under början av hösten avser att avlämna ett delbetänkande med prognoser över Sveriges långsiktiga försörjning med metaller. MPU:s delbetänkande om industrimineral avlämnades under slutet av år 1977. Slutbetänkandet beräknas kunna avlämnas kring årsskiftet 1978-1979 och avses behandla bl. a. gruvindustrins problem och förslag till olika lösningar.

Jag avser även att inom kort föreslå regeringen att snarast tillsätta en delegation med representanter för i Mellansverige verksamma gruvföretag, fackföreningar och berörda myndigheter för att under en tid av ett år aktivt söka de möjligheter som finns att på sikt vidmakthålla en lönsam gruvindustri i Mellansverige. Det är därvid naturligt att delegationen samråder även med MPU.

NILS HJORTH (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret. Med tanke på frågans räckvidd borde jag egentligen ha ställt en interpellation, men så här nära vårsessionens slut medgav inte tiden detta.

Orostecken för den mellansvenska gruvindustrin har inte saknats under senare år, och jag har själv flera gånger tagit upp problemen för gruvorna i

Torsdagen den
1 juni 1978

*Om den mellan-
svenska gruvindu-
strin*

debatter och interpellationer i riksdagen. Flera gruvor har också nedlagts de senaste åren. Bastjärn är det senaste exemplet därvidlag. Förra årets kongress med Svenska gruvindustriarbetareförbundet ägnade stort utrymme åt framtidsfrågorna för gruvindustrin. Kongressen beslöt en utredning om dessa, och denna utredning är snart färdig att framläggas.

Från förhandlingarna och diskussionerna inom det nybildade Svenskt Stål AB, som pågått en längre tid, kom dock alarmerande rapporter förra veckan. Enligt vad som framkom i massmedia och vad direktör Björn Wahlström i handelsstålsföretaget uttalade skall endast Grängesberg överleva av Bergslagens gruvor. Detta var den närmaste anledningen till att jag nu ställde min fråga om vad regeringen ämnar göra för att klara den mellansvenska gruvindustrin på sikt. Jag menade att enbart ett kortsiktigt resonemang inom stålbolaget inte kunde få vara avgörande för de mellansvenska gruvornas fortsatta existens.

I går beslutade alltså styrelsen för SSAB att lägga ned driften vid Håksbergs och Blötbergets gruvor som en följd av att den malmbaserade råstållstillverkningen i Domnarvet skall upphöra. Produktionen vid Grängesbergs gruvor och i Dannemora anpassas till Oxelösunds behov. För Dannemoras del skall också undersökas möjligheten av att öka exporten igen. Även Stråssa blir t. v. kvar. Sammanlagt 800 gruvjobb försvinner, och osäkerheten för de kvarvarande består. Det är verkligen en dyster framtidsbild, även om inte de värsta farhågorna har besannats.

Jag finner dock en mera positiv ton i industriministerns svar än jag vågat hoppas på mot den bakgrund som har skildrats i massmedia de senaste dagarna. Sverige har ju fått en hårdare konkurrens från de stora gruvorna i Australien och Brasilien, bl. a. genom de billiga sjöfrakterna. Man har en känsla av att de multinationella gruvföretagen med sin prispolitik siktar till att förmå de mindre lönsamma gruvorna att slå igen. Men vi har i vårt land en råvara, en värdefull naturtillgång, som vi bör utnyttja.

Det är positivt att industriministern är beredd att tillsätta en delegation. Det hade vi begärt i socialdemokratiska motioner, men den borgerliga majoriteten i näringsutskottet avvisade förslaget; det fanns inget behov av en särskild delegation eller kommission, sade man. Jag är glad att industriministern har en bättre och mera positiv syn än sina partivänner i näringsutskottet.

Till sist vill jag bara fråga industriministern, om det också blir någon planläggning för sysselsättningen på de orter som drabbas av nedläggningar och reduceringar.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag är tacksam för den kommentar som Nils Hjorth här har gjort. Han har uppfattat vår värdering av situationen på rätt sätt. Vi ser med allvar på läget för de mellansvenska gruvorterna, men vi är också beredda till verkliga krafttag för att rädda deras överlevnad. Delegationen kommer här att få en central uppgift, som jag ser det. Detta är det mera långsiktiga perspektivet.

Sedan frågar Nils Hjorth vad vi gör på kort sikt. Jag har redan – bl. a. i

Ludvika häromdagen – kunnat meddela att vi har gett generaldirektör Bertil Rehnberg i arbetsmarknadsverket ett uppdrag att inleda förhandlingar med SSAB om verksamheten på de orter där gruvdriften dras ned eller helt läggs ned. Målsättningen för förhandlingarna blir att utreda förutsättningarna för fortsatt drift eller införandet av alternativ produktion. Det är angeläget att man, innan de företagsekonomiska dispositionerna görs av SSAB, får ett tillfälle till en allsidig samhällsekonomisk värdering av situationen.

NILS HJORTH (s):

Herr talman! Det var just de samhällsekonomiska aspekterna som jag också ville trycka på och som var en av anledningarna till min fråga. Det är en sak när företagen bedömer situationen företagsekonomiskt, men sedan kommer de samhällsekonomiska synpunkterna in.

Även om gruvindustrin i dag har stora problem, måste det vara fel att ge upp. Det kan få oreparerbara konsekvenser, som vi får ångra. Om man lägger ner en gruva och den vattenfylls, är det väldigt svårt att ta upp den igen om några år, om man finner att man skall ta vara på de rikedomar som finns där. Det måste också vara fel att vi för vår industriförsörjning skall vara beroende av utländska råvaror; vi vet aldrig hur länge tillgångarna utomlands räcker heller. Därför är det bättre, om vi själva får bestämma villkoren.

Jag tror att vi har många oupptäckta tillgångar, som det gäller att ta vara på och som vi kan ha nytta av i framtiden. Vi får inte överlämna utvecklingen åt de fria marknadskrafternas spel, utan vi måste tänka på att slå vakt om våra tillgångar. Jag är glad över att Bertil Rehnberg har tillsatts för den här utredningen, och jag hoppas att han inte bara ser över de gruvor som är hotade inom SSAB utan studerar hela gruvnäringen i Mellansverige i stort.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 18 Föredrogs och hänvisades

Motion

1977/78:1986 till näringsutskottet

§ 19 Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:50

Finansutskottets betänkande 1977/78:40

Skatteutskottets betänkanden 1977/78:56, 57 och 59

Lagutskottets betänkande 1977/78:33

Utrikesutskottets betänkande 1977/78:16

Socialutskottets betänkanden 1977/78:44 och 45

Utbildningsutskottets betänkande 1977/78:29

Trafikutskottets betänkande 1977/78:26

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:41

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om den mellan-
svenska gruvindu-
strin*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Åtgärder mot nar-
kotikamissbruk*

Fortsattes överläggningen om socialutskottets betänkande 1977/78:36.

BENGT BENGTTSSON (c):

Herr talman! Narkotikamissbruket är ett svårt problem både för samhället och för de människor som råkat komma in i detta missbruk. För dessa människor är det ett svårt lidande. Allt som kan göras måste göras för att hjälpa de drabbade bort från den svåra situation de råkat hamna i. I dag fortsätter vi behandlingen av propositionen 1977/78:105 om åtgärder mot narkotikamissbruk.

De förslag till ökade insatser mot narkotikamissbruket som regeringen och socialminister Rune Gustavsson föreslår i propositionen innebär kraftfulla åtgärder för att komma till rätta med missbruket. Det är naturligtvis helt rätt som det står i propositionen, att åtgärderna mot missbruket måste spänna över alla delar i samhällslivet. Det måste även med kraft understrykas vilken utgångspunkt som gäller för narkotikapolitiken. Jag citerar utskottets skrivning med hänvisning till propositionen – tidigare talare nämnde den i går kväll: "Grundvalen för kampen mot narkotikamissbruket måste vara att samhället inte kan godta något annat bruk av narkotikan än det som är medicinskt motiverat. Allt annat bruk är missbruk och måste med kraft bekämpas."

Det förslag som ledningsgruppen lagt fram i niopunktsprogrammet är enligt min mening en klar och riktig målsättning.

När det blev känt att heroinet var på väg in i landet och vi vid flera tillfällen här i riksdagen pekade på vad som höll på att inträffa, vidtogs inga speciella åtgärder av den tidigare regeringen för att möta faran i tid. Jag beklagar det. En mycket väsentlig uppgift för att motverka narkotikamissbruket är självfallet de förebyggande insatserna.

Vi vet att de största problemen med narkotikamissbruket har funnits och finns i de största städerna. Men det står klart att missbruket under senare år även har spritt sig till olika andra platser i vårt land. Därför är det utomordentligt väsentligt att alla barn, ungdomar och föräldrar får del av en brett upplagd information om narkotikans faror.

Här har, som påpekats vid många tillfällen, press, radio och TV, skola, föräldrar, polis och organisationer av skilda slag en stor och viktig uppgift. Vi måste med all kraft stoppa missbruket innan fler människor kommer in i detta elände. Det är enligt min mening angeläget att resurser i förebyggande syfte riktas mot de yngsta missbrukarna och mot dem som befinner sig i riskzonen i vårt samhälle.

Vi bör hjälpas åt att med ganska enkla medel skapa en positiv fritid där alla kan vara med, unga såväl som äldre. Det är enligt min mening en betydelsefull uppgift bland många andra i kampen mot narkotikan.

När det sedan gäller dem som är fast i missbruket skall dessa människor naturligtvis få all den hjälp de behöver. Det går att med olika vårdinsatser hjälpa även de svåraste fallen tillbaka till ett ordnat liv i samhället.

Erfarenheten från olika platser i vårt land visar på utmärkta vårdresultat. Men skall dessa resultat bestå, måste samhället ställa upp och stödja vederbörande både vad gäller utbildning och arbete. Ledningsgruppen säger på det här området bl. a.:

”Utbildningsnivån bland missbrukare är i allmänhet mycket låg. Med låga eller inga avgångsbetyg från grundskolan är det svårt att komma in i arbetslivet. Undersökningar har också visat att många missbrukare har grava läs- och skrivsvårigheter. Dessa faktorer tillsammans med de förhållanden, som utlöst missbruket och som ofta förstärks under missbrukstiden – känslor av otrygghet och ångest, främlingskap inför arbetsliv och samhälle och dåligt fysiskt hälsotillstånd – resulterar ofta i osäkerhet och mindervärdeskänslor. Risker är därför stora för misslyckande om den f. d. missbrukaren utan särskild förberedelse går direkt från behandling till yrkesliv.”

Detta är en uppfattning som jag helt delar.

Låt mig, herr talman, understryka, som jag gjort många gånger tidigare här i riksdagen, polisens och tullens betydelsefulla insatser i kampen mot narkotikan. Även det lokala samarbetet mellan berörda myndigheter är naturligtvis utomordentligt nödvändigt.

Ledningsgruppens rapport och den proposition vi nu behandlar löser naturligtvis icke narkotikaproblemet, men propositionen är ett betydelsefullt steg på vägen mot målet. Denna väg är lång, och därför måste samhällets krafter mobiliseras över hela fältet.

Herr talman! I dagens nummer av Svenska Dagbladet finns en artikel, skriven av Thure Jadestig, som jag skall be att få citera ur:

”I Sverige saknas alltså en samlad strategi för att lösa narkotikaproblemet, en klart ansvarig och kompetent ledning och ett verkligt glödande engagemang baserat på direkt konfrontation med levnadsvillkoren för den som dragits in i narkotikamissbruket. Dessutom behövs en klar politisk övertygelse om att narkotikaproblemet kan lösas.

Narkotikaproblemet måste gå att lösa. Att tro något annat vore att döma tusentals människor till ett liv i misär och deras anhöriga till ständig oro och lidande samt att erkänna, att samhället har en grundläggande oförmåga att lösa svårare sociala problem.

Inom arbetarrörelsen har övertygelsen alltid funnits att narkotikaproblemet som alla andra svårare sociala problem, på sikt går att lösa i samverkan mellan människor. Alltför gäller att politik är att vilja – inte att passivt avvakta utvecklingen.”

Jag hade inte väntat mig att Thure Jadestig i dagens läge skulle kunna göra gällande att den nuvarande regeringen passivt avvaktar utvecklingen, med tanke på att den proposition vi nu behandlar täcker en hel del av sådana åtgärder som man bör vidta för att i någon mån komma till rätta med narkotikaproblemen. Jag förstår inte Thure Jadestig.

Rubriken på den nämnda artikeln är: ”Läget är allvarligt i narkotikafrågan.” Låt mig fråga Thure Jadestig, som just nu kom in i kammaren: Hur har vi kunnat få en sådan här situation i vårt samhälle? Självfallet är vi alla i viss mån skyldiga till detta. Men det fanns en socialdemokratisk regering på 1960-

Torsdagen den
1 juni 1978

*Åtgärder mot nar-
kotika missbruk*

talet och fram till 1976 som hade huvudansvaret för vårt lands politik. Ni har regerat under sammanlagt 44 år och säger i dag, att ni har vidtagit alla tänkbara åtgärder för att lösa problemet.

Thure Jadestig! Varför har ni då inte löst problemet under den tid ni hade regeringsmakten? Ni hade under många år chansen att göra detta, men ni visade en kraftlöshet som verkligen var enastående.

När man under den socialdemokratiska regeringens tid i början av 1970-talet ställde frågor och interpellationer i kammaren om heroinet fick man till svar att kraftfulla åtgärder skulle vidtas. Vilka kraftfulla åtgärder vidtog den socialdemokratiska regeringen under 1970-talet för att möta faran från heroinet? Det var väl i praktiken inga alls. Gång på gång framförde vi från den dåvarande oppositionen från denna talarstol frågor till regeringen Palme om den ville medverka till att försöka minska trycket på detta område. Ni fick vetskap om att heroinet var på väg in i landet, men ni bara låtsades visa ett intresse. Det blev inget mer. Kraftlösheten var enorm.

Skall Thure Jadestig tala om passivitet? Jag förstår inte det talet när regeringen i dag lägger fram en proposition, där man på olika sätt försöker att möta problematiken och så gott det nu går, som jag tidigare sagt, hjälpa till att lösa den. Vi är medvetna om att vi inte löser problemet i detta ögonblick, ja, inte på många år, men vi kan minska trycket på området om vi vill.

Ni har skapat ett samhälle som jag vågar påstå i långa stycken är orsak till åtskilliga sociala olyckor. Centraliseringen, byggnationerna med alla höghusen osv. har sannerligen i mycket bidragit till att skapa olyckliga människor och också i en hel del fall narkotikaproblematiken.

Nej, sanningen herr Jadestig, är den att det är regeringen Fälldin och socialministern Rune Gustavsson som under den gångna korta regerings-tiden har lyckats få fram den proposition som vi i dag behandlar. Redan vid regeringsstarten insåg man allvaret i narkotikafrågan och började omedelbart vidta åtgärder för att möta uppgifterna med de medel som vi i dag har att ta ställning till.

Vad gäller åtgärderna vill jag på det förebyggande området nämna följande, som nu föreslås: åtgärder för att främja en positiv fritid, åtgärder för att underlätta övergången från skola till arbetsliv, åtgärder för att stimulera social och emotionell utveckling samt åtgärder för att öka vuxenkontakterna för ungdomar. Är det inte ett bra åtgärdspaket? Men det tar Thure Jadestig och det socialdemokratiska partiet som utgångspunkt för anklagelser för passivitet. Nej, Thure Jadestig, det greppet håller inte.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan, som också innebär bifall till propositionen.

I detta anförande instämde Märta Fredrikson (c).

THURE JADESTIG (s) kort genmäle:

Herr talman! Min artikel är ett debattinlägg i en i Svenska Dagbladet pågående debatt i narkotikafrågan, som drogs upp i april. Jag noterar att statssekreterare Gerhard Larssons passivitet i dessa frågor har skapat en viss

oro i det borgerliga lägret, och kanske har artikeln faktiskt fyllt en uppgift.

Jag hade inte anmält mig till denna debatt, eftersom jag vid flera tidigare tillfällen under sessionen tagit upp narkotikafrågan och tyckte att jag i sak inte hade något nytt att tillägga. I den proposition som vi i dag handlägger saknar jag inte åtgärder i det kortsiktiga utan mera i det långsiktiga perspektivet, och det har jag också noterat i min artikel. Jag hoppas att såväl statsrådet som hans statssekreterare skall ta med sig artikeln i det framtida arbete som man i går redogjorde för. Det är bra att vi har fått ett kortsiktigt perspektiv på dessa frågor om vårdnadssektorns utbyggnad och liknande, men vad vi behöver är ett mer långsiktigt perspektiv, och det är det som artikeln har syftat till.

LENA ÖHRSVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ställde en fråga till Bengt Bengtsson i går om åtgärder för att skapa en positiv fritid. Han fick tillfälle att prata om det nu, men han svarade inte riktigt på min fråga. Han säger än en gång att det är viktigt att skapa en positiv fritid och att det finns åtgärder angivna i propositionen för att göra detta. Vilka är de? Kan det möjligen vara förslaget att avslå vår begäran om 25 milj. kr. till ungdomsorganisationerna?

Det skulle vara ett bevis på uppskattning av ungdomsorganisationerna att ge dem dessa pengar. Och de är inte bara till för deras egen del utan de är för alla de ungdomar som får del av verksamheten. De har lyckats uppnå ganska mycket under den korta tid som verksamheten har pågått, och det skulle visa en vilja från vår sida att stödja denna verksamhet i fortsättningen. Det finns risk för att misstankar frodas om att den borgerliga majoriteten inte uppskattar de frivilliga organisationernas arbete, och jag tror det bästa sättet att motarbeta sådana misstankar är att stödja vår reservation.

BENGT BENGTTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Narkotikaproblemet är en allvarlig fråga och vi måste försöka hjälpas åt att lösa den både här hemma och naturligtvis i internationella sammanhang. Det pågår ett arbete över hela fältet, men detta kommer att ta tid, det har vi klart för oss. Och det kommer att ta lång tid innan man kan säga att man har utrotat narkotikaproblemet, det är vi också säkert överens om.

Narkotikaproblemet måste gå att lösa, säger Thure Jadestig. Javisst, det är vi väl överens om, ingen tvekar på den punkten. Men en sak är säker, Thure Jadestig – med socialdemokratisk politik löser vi det inte. Ni har visat under alltför lång tid att ni inte har kunnat klara av det. Och det är väl att det har kommit en ny regering som med kraft nu tar itu med frågan och på allvar försöker lösa den bit för bit.

När vi nu ännu en gång talar om heroinet så vill jag påstå att ni var nästan fullständigt likgiltiga för att hjälpa till. Hade ni tagit ett enda litet tag vid den tidpunkten, hade det kanske varit ett mindre missbruk i detta land och några färre utslagna på bl. a. Sergels torg. Det gjorde ni inte. Ända sedan 1965, och kanske tidigare, har från centerns sida – jag har tagit reda på detta via

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder mot nar-
kotikamissbruk*

upplysningstjänsten – ca 50 interpellationer och motioner väckts i denna fråga till den dåvarande socialdemokratiska regeringen. Varje gång från 1970 och framåt skulle ni vidta kraftfulla åtgärder, sade ni. Men de kraftfulla åtgärderna uteblev. Tala inte om passivitet! Jag kan än en gång nämna att under de gångna 10–12 åren har från centerns sida ca 50 interpellationer och motioner passerat denna riksdag, där vi har tagit upp olika frågor för att försöka få den dåvarande regeringen att hjälpa till att lösa problemen. Nej, det gjorde ni inte.

Vi vet att det är mycket som spelar in i detta sammanhang. Det förekommer våld, och vi har en otäck samhällsbild på grund av att många måste skaffa pengar till sin narkotika och ingen kan göra det på lagligt sätt; de måste göra det på ett sätt som ingen av oss vill acceptera. Vi har även att ta hänsyn till den bilden, vi måste hjälpa människor att komma till rätta med alla problem. Låt oss hjälpas åt och klaga inte! Thure Jadestig skall inte komma och ge denna regering några förslag; det hade varit bättre om han hade givit den socialdemokratiska regeringen förslag till lösningar i stället för att nu tala om passivitet.

THURE JADESTIG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle tro att det genom riksdagens demokratiska arbetsformer kan överlåtas åt mig att själv få avgöra till vem jag skall lägga fram förslag. Jag är socialdemokratisk riksdagsman och ledamot av denna kammare, och jag har följaktligen möjligheter och laglig rätt att lägga fram förslag även till den borgerliga regeringen. Det kan dessutom vara befogat, eftersom den borgerliga regeringen är väldigt splittrad i dessa frågor. Det framgick bl. a av gårdagens debatt, då socialministern talade om den oro han känt och hur han fått kämpa när det gällt att få denna proposition igenom regeringskansliets olika fallor.

I vad gäller frågan om passiviteten avser min kritik – den har jag framfört både här i kammaren och i tidningsartikeln – avsaknaden av en långsiktig strategi för att komma till rätta med narkotikaproblemen. I det sammanhanget spelar den organiserade ekonomiska brottsligheten en stor roll – problemen i samband med denna har ju behandlats också vid frågestunden i dag. Det finns en bred opinion ute i landet mot de förhållanden som råder på det här området. Jag tycker inte att den borgerliga regeringen bör vara så överkänslig att den inte tål en kritisk analys av de olika förslag som den lägger fram. Jag kommer för min del att fortsätta med uppgiften att kritiskt analysera regeringens förslag.

BENGT BENGTTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! I kampen mot narkotikan står arbetarrörelsen samlad, sägs det – och det hoppas jag verkligen. Jag vill då fråga Thure Jadestig: Varför har ni inte tagit upp denna stora fråga bland alla andra paroller vid någon förstamajdemonstration? Det har ni såvitt jag vet inte gjort, åtminstone inte i

år. Det borde ha varit väsentligt för er att göra det, eftersom detta är en fråga av utomordentligt stor vikt. Varför har ni då inte gjort det?

Talmannen anmälde att Thure Jadestig anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag måste reagera mot att Thure Jadestig beskyller min statssekreterare Gerhard Larsson för passivitet. Är det passivitet, Thure Jadestig, att på åtta månader få fram ett program som det som nu föreligger? Om Thure Jadestig under årens lopp hade visat samma aktivitet som denna proposition är ett bevis på, så hade kanske situationen varit annorlunda. Det står Thure Jadestig liksom alla andra fritt att framföra kritiska synpunkter, men jag tycker att det är litet märkligt att Thure Jadestig gör det när det gäller just denna fråga. Som sagts här tidigare har det funnits möjligheter för Thure Jadestig att under årens lopp vara aktiv i den här frågan.

Jag sade inte vid gårdagens debatt att det varit jobbigt att få denna proposition genom regeringskansliets olika fällor. Vad jag sade var att det även inom regeringskretsen fanns de som ifrågasatte tillsättandet av denna stora kommitté.

Det är emellertid, Thure Jadestig, första gången som ett samlat grepp har tagits när det gäller narkotikafrågorna. Regeringen har här tagit ett helt nytt grepp, och vi har fått internationellt erkännande för detta. Propositionen omfattar hela problemområdet när det gäller narkotikamissbruket. För att belysa hela detta område tillsatte vi den s. k. generaldirektörsklubben, som somliga ironiserade över. Det var nödvändigt att tillsätta en sådan stor grupp, eftersom så många var berörda av de olika problem som skulle lösas. Det handlar ju här om frågor som berör områden inom skolan, organisationerna, vården och fortsättningen på vården, nämligen utbildningen och andra insatser som möjliggör för individen att komma ut på arbetsmarknaden. Propositionen föreslår också riktade insatser som berör tullen och polisen, liksom insatser för att få våra anstalter knarkfria. När det gäller polisen och tullen handlar det också om internationella insatser. Vidare föreslås ökade bidrag till FN:s narkotikafond för att medverka till att få fram alternativa odlingar i de länder som nu odlar opievallmo.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört finns det enligt min mening inte underlag för den kritik som Thure Jadestig har fört fram i Svenska Dagbladet i dag. Man skulle kunna sammanfatta den kritiken så: Surt, sa räven om rönnbären.

THURE JADESTIG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan ha förståelse för om socialministern känner sig sårad. Här uttalar jag min kritik över att det inte finns någon samlad strategi beträffande de mera långsiktiga lösningarna. Det finns ingenting som talar om grundorsakerna, nämligen den organiserade narkotiska brottslighet som förekommer i landet. Det finns ingenting i propositionen som ger en antydan

om lösningar av detta. Här har vi det onda.

Propositionen har sina fördelar, det har jag tidigare sagt i riksdagen i en annan debatt med socialministern. Med det kortsiktiga perspektivet har man kommit fram till konkreta förslag. Men att stå och säga att inte det socialdemokratiska partiet har haft dessa frågor under ständig bevakning är ändå att använda överord. Om socialministern inte behagar läsa om enskilda motionärers synpunkter, finns de i alla fall noterade i artikeln, där det aktualiseras mera långsiktigt kartläggande aspekter på frågan. Dessutom har socialutskottets s-grupp också motionerat i dessa frågor och efterlyst ungefär samma problematik. Låt oss i stället försöka ena oss om att det behövs en mera långsiktig strategi för att komma åt detta. Det finns betydligt djupare förankrat i brottslighetens värld än socialministern i dag velat anföra.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! För det första är det min skyldighet att tillbakavisa de beskyllningar som Thure Jadestig kommer med mot statssekreteraren. Han har ingen möjlighet att försvara sig mot sådana angrepp.

För det andra måste jag säga att den ekonomiska brottsligheten inte börjat under denna regerings tid. Det fanns möjligheter att ta upp den då, och jag vet att man diskuterat den tidigare. Men det hör inte samman med denna proposition, Thure Jadestig. Det pågår arbete och insatser på en mängd områden, vilket jag redovisade i går kväll.

Sedan redovisade jag i går kväll också de motioner som Thure Jadestig varit med om att underteckna. Dessa motioner har legat till grund för den kartläggning som socialutskottet begärde och riksdagen beslöt om och jag har verkställt. Det är detta som är på gång.

Vad det sedan är som Thure Jadestig är ute efter har jag svårt att förstå. Vi har diskuterat saken många gånger, men jag har aldrig kunnat förstå vad det är som Thure Jadestig vill ha fram. Sedan framgår det av propositionen att vi tillsätter forskningsgrupper för att få fram behandlingsmetoder för att utvärdera hur behandlingen skall tillgå på bästa sätt. Det gäller en mängd insatser både i nuet och för framtiden, och de är med i propositionen. Vi har också sagt att vi snabbt satte in dem med hänsyn till den situation vi hade. Vi utgår ifrån att detta är värdefulla insatser. Det är, Thure Jadestig, en klar inriktning från regeringens sida hur vi vill behandla och tackla dessa frågor.

THURE JADESTIG (s) kort genmäle:

Herr talman! Om regeringen är nöjd, behöver inte detta innebära att jag är nöjd. Jag tycker att regeringen här inte har de framtidsperspektiv på frågorna som behövs. Sedan ställer jag mig litet undrande. Det är inte jag som dragit upp denna debatt. Jag har inte anmält mig för att delta. Vad jag gjort är att jag i en tidningsartikel deltagit i en debatt, och där har statssekreteraren också all möjlighet att fortsätta sitt deltagande. Min artikel syftade inte till att här i kammaren ta upp frågan, för jag är medveten om att statssekreteraren inte har säte och stämma här, men på Svenska Dagbladets debattsida har han

naturligtvis det. Jag förväntar mig att han mer kommer in på de långsiktiga perspektiven. I sin artikel, i sin svaga argumentering och hopplöshet inför situationen, tog han inte till orda utan konkretiserade hur regeringen har tänkt sig att ledningsgruppen i framtiden skall agera för att få fram en mer långsiktig strategi. Jag tror att socialministern, när han har lugnat ner sig och läst artikeln i lugn och ro, kommer att se att det är en bärande kritik mot den borgerliga regeringens hantering av den här frågan.

BLENDA LITTMARCK (m):

Herr talman! Jag är tacksam för den redogörelse som socialministern i går gav oss om det arbete som han har fortsatt efter det att han har lagt fram den här propositionen, som innehåller mycket värdefullt och som han själv säger är ett steg på vägen. Han berörde där andra intressanta sektorer än dem som vi skall diskutera i dag, bl. a. polisens arbete.

Det är oerhört svårt att hitta nya vägar för polisens arbete. Vi vet genom siffror från FN och andra organisationer, både inom och utom landet, att polisen vid tullar och gränser bara kommer åt ungefär 5 % av narkotikan. Detta beror på att det finns så oerhört raffinerade sätt att smuggla.

Jag har tidigare med justitieministern – vi skall inte dra upp det i dag och jag nämner det bara i förbigående – diskuterat hur man skulle kunna strypa marknaden här hemma. Både Göthe Knutson och jag har talat om detta, och kammarens ledamöter kommer att få tillfälle att diskutera det senare.

När det gäller antalet missbrukare tror jag, när jag studerar siffror från andra håll, att ledningsgruppen kanske har varit en aning optimistisk. Jag vet genom samtal jag alldeles nyligen har haft med polisen i Stockholm att vi bara i Stockholm har 2 000 opiatmissbrukare, 8 000 amfetaminister, varav 3 000 enligt en ny undersökning är kvinnor. Sedan har vi vad polisen kallar för ett "mörkertal" av cannabisbrukare av vilka många bara brukar på helgerna. Man bjuder på cannabis i stället för vin därför att det tydligen har blivit billigare. Polisen sade samtidigt att det har skett en hundraprocentig ökning av beslagen av cannabis.

Vi skall inte bry oss om att diskutera vem som har rätt – jag hoppas att jag har fel. Men jag tror att det är fler missbrukare än vad som här har angivits. Men jag förstår mycket väl att regeringen ansåg sig vara tvungen att genast ta itu med problemen och inte avvakta en kartläggning.

Socialministern sade i går, det har också stått i utskottsbetänkandet, att även orsakerna till missbruket skall kartläggas. Jag tror att det är en väldigt svår uppgift och att detta kommer att fördröja kartläggningen. Man kan nämligen inte vänta sig raka svar vid direkta frågor. Frågorna måste ställas av expert, och man får hela tiden räkna med de försvarsmekanismer som finns inbyggda hos de människor man frågar.

Jag hoppas som sagt att jag har fel när det gäller antalet missbrukare. Hur man än räknar är ju missbruket fruktansvärt. Jag stöder mitt antagande på bl. a. den stickmärkesundersökning som ända sedan 1965 har gjorts hos polisen i Stockholm. Man har undersökt 150 000 arresterade. I början var det 20 % av de manliga som hade stickmärken. Nu är det mer än 60 %. Det

intressanta i sammanhanget är att antalet har gått upp och ner, och att det hela tiden beror på de insatser som samhället har gjort.

När den dåvarande regeringen antog sitt 10-punktsprogram i narkotikafrågan och det kom en kampanj efteråt, sjönk antalet avsevärt. Men 1972 gick det upp igen till 54 %. När Pauksch togs och sattes i fängelse, gick antalet ned till 39 %, men sedan har det stigit. Det visar att åtgärder av detta slag är effektiva. Mitt enda klagomål är att den socialdemokratiska regeringen inte höll i och höll ut när den hade satt in en åtgärd utan sedan släppte frågan, med de katastrofer det förde med sig.

I vår motion har Göthe Knutson och jag påpekat vikten av att samhället är öppet för nya vägar när det gäller rehabiliteringen. Jag kallar det alltid för rehabilitering och inte vård. Vård anser jag skall ges i det akuta skedet, vid avgiftning och vid psykos. Men det långsiktiga arbete som efter vården skall ta vid med personlig och social rehabilitering är rehabilitering och inte vård. Man skall inte ha sjukstämpel på sig. Rehabiliteringen skall syfta till en brytning med missbrukskulturen, till nytt självförtroende och medvetenhet om både rättigheter och skyldigheter i ett liv i samarbete med andra. En sådan rehabilitering kan inte ges på ett mentalsjukhus.

Men för att nå det målet med en rehabilitering är man helt beroende av personalens utbildning. Det skall ju komma en detaljerad och noggrann utvärdering av olika behandlingstyper. Jag förstår att det brådskar och att ni därför fick lov att göra på det här sättet, men jag känner mig ändå litet tveksam och kanske oroad när jag hör att både SÖ och AMS hälsar den här nya utbildningsplanen med glädje. Vi har inte hunnit skaffa något underlag. Det finns inte någon ordentlig värdering. De få utvärderingar som har gjorts har brustit i metodhänseende på olika sätt. Man famlar alltså fortfarande. Men vi har naturligtvis möjligheter att efter hand göra utvärderingar och ändra utbildningen.

Göthe Knutson och jag har i vår motion framhållit att vi vill ha en längre utbildning. Jag har nära kontakt med Forsa folkhögskola, där jag har träffat de här nya eleverna. Där tycker man att den här tvååriga utbildningen är vad som behövs, dvs. inte teoretisk undervisning hela tiden, utan den skall varvas med praktisk utbildning.

Vad som också är oerhört viktigt är en omsorgsfull intagning av eleverna, med intervjuer som görs av kunniga, vetenskapligt skolade människor, för att man inte skall få in vad Hasselaungdomarna kallar flummare.

Att rehabiliteringen misslyckats såväl kvantitativt som kvalitativt vet man genom det s. k. jojandet in till och ut från avgiftning. Alla känner säkert till det genom den unge man som vi fått se i TV och som hade varit under behandling ett 30-tal gånger på olika ställen, men som nu helt bestämt skulle sluta med missbruket och ändå strax efteråt återfanns på torget utanför riksdagshuset. Det innebär också att en del institutioners verksamhet och rehabiliteringsplaner måste struktureras om. Man får lov att städa helt enkelt och göra om där, när man har kommit litet längre just i utvärderingen.

Det är klart att flera rehabiliteringssystem kan fungera parallellt, men hur gör man t. ex. på det nya hem, som socialministern berättade om i går, det

som ligger nära Vallmotorp?

Vidare tycker vi naturligtvis att det är bra att man har föreslagit samarbete med arbetsförmedlingen. Men här finns andra saker som faktiskt ligger före, och det gäller skolutbildningen. Den frågan har Bengt Bengtsson och flera andra här tagit upp. Innan man kan börja med något som helst arbete måste man börja med att lära ungdomarna vissa elementära saker, framför allt att läsa, skriva och räkna, och det finns inga genvägar till det, eftersom de helt enkelt är analfabeter! Många av dem har också börjat med sitt missbruk redan i 12-årsåldern eller vid 13 eller 14 år. Här i Stockholm har vi t. ex. en nioårig amfetaminist. Man måste därför gå noggrant och systematiskt till väga med själva grundutbildningen.

En annan hake för arbetsförmedlingen är omgivningens attityd. En ung pojke var på ett behandlingshem, där han trivdes bra. Det gick fint för honom där, och han hjälpte de andra med olika slags jobb. Så skulle man försöka skaffa honom själv ett arbete, och detta ordnades så, att han skulle få stanna kvar på institutionen och utföra jobbet mot lön – varpå hela personalen sade upp sig och förklarade: Om han får stanna går vi! Då förlorade han genast sitt nyvunna men något bräckliga självförtroende och föll ner i sitt djupa brunnschakt igen.

Inom arbetsförmedlingen pågår redan nu stora ansträngningar för att placera in ungdomarna i samhället. Men har man aldrig lärt sig passa tider, anpassa sig till sina arbetskamrater och arbetsledare, så går det inte. Ungdomarna kommer ofta tillbaka till förmedlingen dagen därpå och säger: Den där chefen begärde att jag skulle vara där redan kl. 8 på morgonen varje dag, men det gör jag bara inte! – Det är också sådana saker som ungdomarna måste lära sig. Arbetsförhållandena måste först göras begripliga för dem, och man måste få dem att acceptera att också de står i relation till andra människor. Arbetsförmedlaren måste ju t. ex. passa tiden för att vara dem till hjälp, men det är också deras skyldighet att göra likadant.

Vi kan heller aldrig komma förbi det faktum att många av de samhällsinstitutioner dit vi har skickat barn och ungdomar har skadat dem mer än de har hjälpt dem. Om man följer en missbrukares personhistoria eller om man sitter i rätten och hör den åtalades gamla liv skildras, finner man att det ofta visar vilken hopplöst destruktiv vandring det varit från institution till institution. I ett rehabiliteringsprogram får inte detta fel upprepas! Det är därför som utvärderingen är så viktig.

Jag vet inte riktigt hur man egentligen skall definiera en katastrof. Man kan ju inte kvantifiera mänskligt lidande, men för mig är varje nytillkommande narkoman en katastrof. I dag föds det barn med abstinensbesvär. Unga poliser blir smittade av gulsot här nere i city, med långa sjukdomstider som följd. Kokainet har fått fotfäste i Köpenhamn. 3 000 lägenheter har skövlats i Stockholm. Förlorade år för tusentals ungdomar och en för tidig död för en del av dem – detta är faktiskt dagens bild!

Det är frukterna av den gamla regeringens undfallenhet som vi i dag får skörda.

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder mot nar-
kotika missbruk*

Jag vill därför yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande samtidigt som jag hoppas på en god fortsättning på denna början.

I detta anförande instämde Per-Eric Ringaby, Göthe Knutson, Karl Leuchovius, Josef Axelsson, Lars Schött, Ingrid Andersson och Gunnel Liljegren (samtliga m).

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det djupare syftet med Blenda Littmarcks anförande är mig något fördolt eftersom hon inte riktigt klart uttryckte sina tankegångar. Men det fanns ett uttryck som jag reagerade mot och som uppkallar mig till en replik. Det var uttrycket "flummare" som beteckning på dem som bedriver psykoterapeutisk behandling.

Det är nog tyvärr så att på grund av de dåliga satsningar som av ålder skett på det här området har de olika vårdmetoderna varit svagt utvecklade och resurserna små. Det har medfört brister på olika håll inom behandlingsapparaten och behandlingsinstitutionerna. De bristerna har människor som varit engagerade i problemet naturligtvis reagerat mot. Men det har ofta skett på så sätt att när man sett att en viss metod lyckats dåligt har man dragit slutsatsen att man hade bort tillämpa en helt annan metod. Och därigenom har behandlingsdiskussionen ibland kastats från den ena extremen till den andra.

Vi har de extrema arbetsterapeuterna, som tror att det går att hjälpa människor bara genom att sätta en spade i handen på dem och få dem att passa tider. De föraktar naturligtvis psykoterapeuterna såsom varande "flummare".

Sedan har vi psykoterapeuter som är mycket individcentrerade och något världsfrånvända och som tillämpar diverse amerikaniserade tankesätt och i huvudsak sysselsätter folk med det. Det är den andra extremen.

Vad jag är rädd för är att diskussionen går från överslag till överslag och att Blenda Littmarck här i praktiken är offer för ett sådant överslag. Vi bör fasthålla vid det som jag menar är vetenskapligt obestridligt, nämligen att drogmissbruk har sin rot i en mycket djupgående neuros, en djupgående psykisk störning, hos en människa – bakgrunden till detta kan man sedan diskutera. Att då sätta en spade i handen på dem och tro att det handlar om att anpassa dem till en praktisk verklighet, att en sådan rent beteendeterapeutisk inskolningseffekt skulle vara nog – det menar jag är illusioner.

Individen måste också genomgå en djupgående analys av den dolda problematik som finns, och det kan ske endast genom olika former av psykoterapi. Att den psykoterapi som finns här i landet varit okvalificerad är inte de nuvarande behandlingsinstitutionernas eller terapeuternas fel utan faktiskt statens, eftersom staten alltför länge försummat dessa ting.

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jag vill i detta inlägg göra några kommentarer främst med anledning av socialutskottets behandling av min motion 1977/78:1844 med

förslag till åtgärder för att komma till rätta med narkotikaproblemen i vårt samhälle.

Jag har i min motion krävt att ANT-undervisning, dvs. undervisning i alkohol-, narkotika- och tobaksfrågor, skall anordnas minst en gång under varje läsår i högstadiet eftersom detta borde ge bättre möjligheter att informera dem som befinner sig i riskzonen och som vanligen har stor frånvaro. Även om utskottet inte helt ställer sig bakom mitt krav så visar dock skrivningen på s. 15 att man också bedömer det angeläget med upprepad information med inte alltför långa mellanrum.

I min motion har jag också krävt registrering av patienter vid statsstödda, frivilliga narkomanvårdsinrättningar samt att verksamheten vid dessa skall utvärderas av kvalificerade, vetenskapliga auktoriteter. Av utskottets skrivning på s. 18 framgår att ett enigt utskott uppenbarligen ställer sig bakom dessa krav. Jag förutsätter också att utskottet – även om det inte framgår av skrivningen – delar min uppfattning att utvärderingen bör uppdras åt en särskild expertgrupp som utses av socialstyrelsens vetenskapliga råd.

När det gäller utvärdering av olika behandlingsprogram för narkomaner noterade jag med en viss förvåning att statssekreterare Gerhard Larsson i en presspolemik med professor Nils Bejerot i Svenska Dagbladet den 18 maj påstår: "Lyckligtvis har Bejerot fel när han hävdar att det inte finns ett enda frivilligt behandlingsprogram i världen som rehabiliterar ens tillnärmelsevis hälften av heroinisterna. Här talar erfarenheten ett annat språk."

Jag skulle vara tacksam om socialministern ville för kammaren redovisa vilka dessa frivilliga program är som efter en vetenskaplig granskning visat sig vara så framgångsrika att man kunnat rehabilitera hälften av heroinisterna.

Den fjärde fråga jag tar upp i min motion är behovet av vissa tvångsmedel i socialvården och då främst narkomanvården. Innan jag går in på detta skulle jag emellertid vilja redovisa några synpunkter som professor Bejerot framför i sin nyligen utkomna bok Missbruk av alkohol, narkotika och frihet. Jag vet att Bejerot är "varg i veum" hos socialstyrelsen, men detta förhållande kan knappast undanskymma det faktum att han torde vara en av de mest erfarna specialisterna på drogberoende i detta land.

På s. 46 anför han:

"Carlsson pekade på" – han syftar här på Carl Carlsson i Göteborg, i första hand alkoholläkare – "den höga frekvensen av alkoholism bland författare, konstnärer, skådespelare, musiker, journalister, diplomater och andra fria yrkesutövare. Gemensamt för alla dessa högriskyrken är att de innebär mycket fria arbetsformer och i allmänhet oreglerad arbetstid."

Litet längre ned skriver han: "Ett extremt liberalt sjukskrivningssystem börjar dock för allt större grupper utgöra ett hot mot den välmotiverade och reglerade nykterheten åtta timmar dagligen."

Med detta vill Bejerot uppenbarligen understryka att narkomaner och alkoholister ingalunda endast rekryteras bland de socialt utslagna. Det är en annan sak att många blir socialt utslagna efter en längre tids drogberoende.

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

Åtgärder mot narkotikamissbruk

Beträffande tvånget säger Bejerot på s. 94-95: "Tvånget är i dessa sammanhang en nödvändig men inte tillräcklig förutsättning. För att det yttre tvånget skall bli konstruktivt måste det sättas in på ett sådant sätt att det varaktigt balanserar det inre tvånget, drogbegäret. Den drogberoende är i själva verket den ofriaste av alla, bunden till händer och fötter av sitt ytterligt starka drogbegär och styrd av driftsimpulserna."

Psykiatridocenten Vaillant vid Harvarduniversitetet följde noggrant upp en grupp på 100 manliga heroinister från New York under mer än tolv år. De var under den tiden föremål för såväl frivillig vård som tvångsvård. Iakttagelserna sammanfattas i ett citat på s. 95: "Resultatet mätt i ett års drogfrihet var alltså 15 gånger bättre under tvång än efter frivillig vård."

I sammanhanget noteras också att urinprovstagnning är en lämplig åtgärd för att kontrollera huruvida patienten är drogfri eller ej. Tyvärr ger nuvarande behandlingslag inte rätt till urinprovstagnning. Mot denna bakgrund skulle jag vilja fråga socialministern huruvida han är beredd att ta några initiativ just på detta område. Genom täta slumpvisa urinprov bör vi inom kriminalvårdsanstalter, sjukvårdsinrättningar, behandlingshem etc. lättare kunna komma underfund med huruvida drogmisbruk är för handen.

Låt mig f. ö. i detta sammanhang återge några rader ur ett brev som Stockholms rådgivningsbyrå för läkemedelsmissbrukare tillställde oss riksdagsmän den 13 april 1972, alltså för sex år sedan. Man anförde där på s. 3:

Vi kan inom frivilligvården med hjälp av moderna psykodynamiska behandlingstekniker inom såväl den öppna som halvöppna vården uppnå resultat som är vida överlägsna traditionella vårdmodellers.

På sista sidan säger man: Överlåt med förtroende åt de professionella med terapeutiskt adekvata behandlingsintentioner och övriga med ett sunt medmänskligt engagemang att tackla de praktiska vårdproblemen. – Det har man gjort under sex år. Resultaten vet vi. De är skrämmande.

Jag vet inte om det är möjligt att se den bild jag nu visar på TV-skärmen och som innehåller delar av en tabell på s. 134-135 i den bok jag hela tiden refererar. Tabellen redovisar vissa fakta beträffande 27 f. d. narkotikamissbrukare – bland totalt 574 under 1976 i Stockholm bokförda arresteranter med stickmärken – som varit injektionsfria under minst ett år.

Av dessa 27, som alltså redovisas i en tabell och som under minst ett år låtit bli att använda narkotika, var det bara två som varit föremål för samhälleliga vårdåtgärder. De övriga hade slutat av egen drift.

Låt mig även citera några synpunkter av Janne Mattsson ur RFIL-kontakt nr 11, 1976 som återges på s. 118-119 i samma bok: "Janne Mattsson menar att de radikala socialarbetarna sviker narkomanerna. Han tycker att många frivilliga vårdställen fungerar dåligt. Han menar också att narkomanvården i dag bara når dem som skulle ha lagt av även utan narkomanvård. De allra flesta – dom som vi brukar kalla 'omotiverade' – tillåts gå under inför våra ögon. Detta är ett stort svek och RFIL måste därför på allvar diskutera frågan om tvångsvård. Hasselas tvång har visat en bra väg, säger Janne."

Det kan därför vara naturligt att jag hämtar mitt sista citat ur Hasselas m. fl.

kollektivs gemensamma yttrande över socialutredningens förslag. Riksförbundet för ett narkotikafritt samhälle, RNS, har f. ö. också ställt sig bakom såväl yttrandet som de att-satser som jag nu citerar:

”att unga missbrukare även framgent ska kunna omhändertas i enlighet med gällande barnavårdslag. Dock skall övre åldersgräns höjas till 23 år. Detta för att om möjligt hindra en kriminalisering av unga missbrukare;

att rättssäkerheten inom socialtjänsten i möjligaste mån garanteras genom att varje beslut om omhändertagande fattas av en förtroendevald nämnd.”

Jag har i min motion understrukt vikten av att barnavårdslagen utnyttjas för att på ett så tidigt stadium som möjligt bryta ett begynnande drogberoende. Uppenbarligen delar utskottet denna uppfattning eftersom man på s. 9 skriver följande: ”Sådant omhändertagande torde ofta inte kunna undvikas i de kvalificerade missbruksfallen, vilket understryker det angelägna i att kommunernas socialförvaltningar med uppmärksamhet följer vad som kan antagas vara ett begynnande missbruk och beslutsamt ingriper mot detta så snart det kan ske. Härigenom kan man många gånger undgå att behöva ta till mera drastiska åtgärder.”

Jag vet att socialministern vid andra tillfällen gett uttryck för liknande synpunkter men menar att det säkert skulle vara av värde om han även här i kammaren ville klart säga ifrån att vi inte bara har en barnavårdslag utan att den även skall utnyttjas för att vid behov komma till rätta med ett begynnande drogberoende hos barn och ungdomar innan de fullkomligt blivit slavar under lasten.

Däremot kan jag naturligtvis inte nu begära något uttalande beträffande nyssnämnda kollektivs önskan om en höjning av åldersgränsen. Men jag förutsätter att även den frågan blir föremål för ingående överväganden i departementet i samband med utarbetandet av en ny sociallagstiftning.

Det tvång Nils Bejerot, Hasselakollektivet och även jag själv förordar är i realiteten en behandlingsskyldighet av samma karaktär som den behandlingsskyldighet som gäller för veneriskt och epidemiskt smittade människor.

Avslutningsvis vill jag understryka att det krävs åtgärder inte bara inom socialvårdens område utan också från polisens, tullens, kriminalvårdens och sist men inte minst skolans sida för att bryta den trend mot ökad användning av tung narkotika och därmed förknippad kriminalitet och promiskuitet som vi upplevt under 1960- och 1970-talen. Alltför länge intog socialstyrelsen och den socialdemokratiska regeringen en avvaktande och passiv hållning, i den falska förhoppningen att man genom en liberal drogpolitik skulle kunna vända utvecklingen. Vem minns inte perioden med legal förskrivning och dess följder?

Socialministern är värd ett varmt erkännande för att han med kraft tagit itu med denna svåra uppgift. Jag ser förslagen i den proposition vi i dag behandlar som ett tecken på en ändrad inställning från statsmakternas sida – en vilja att aktivt ta itu med problemen. Men den är bara ett steg på vägen mot en slutlig lösning av drogproblemen i dagens samhälle. Socialministern har ju f. ö. i

Torsdagen den
1 juni 1978

*Åtgärder mot nar-
kotika missbruk*

denna debatt gett uttryck för samma inställning.

För den som ofta möter människor på gräsrotsnivå inom skolor, socialvård, polis och allmänhet och som kommer i kontakt med drogproblemen är det speciellt oroande att dessa människor på grund av den tidigare regeringens låtgåpolitik gripits av en olustig blandning av handlingsförlamning och ursinne över att "ingen tar itu med saken".

Den organiserade brottsligheten som är en följd av drogliberalismen har nu nått en sådan omfattning att polis och allmänhet alltför ofta känner sig maktlösa. Jag känner personligen människor i Göteborg som fått sina sommarstugor vandaliserade och rensade på allt av värde upp till fem gånger under det senaste året. Det rör sig i dessa fall ingalunda om några lyxhus utan om vanliga enkla sommarstugor med husgeråd och gängse prydnadsföremål. Men allt tycks gå att sälja till hälare. Och går det inte att sälja, så vandaliserar och förstör man föremål och bostad. En frisör här i Stockholm, nära Kungsträdgården, har fått sin lokal utsatt för elva inbrott under de senaste åren. Polisen hinner knappast utreda dessa inbrott – än mindre ertappa dem som gjort dem. Och försäkringsbolagen har i sin tur garderat sig genom att höja självriskbeloppen.

Det blir alltså de enskilda, husägarna eller lägenhets- och affärsinnehavarna, som drabbas av förlusterna vid dessa stölder och vandaliseringar. Förbittringen bland dessa "gräsrötter" är nu så stor, att man allt oftare funderar på att bilda "medborgargården" eller lägga sig i försåt för dem som nästa gång försöker sig på ett inbrott i deras hem. Det behövs inte mycket fantasi för att förstå att mycket otäcka händelser kan bli följden av att en del människor tar rätten i egen hand när de känner sig svikna av samhället.

Herr talman! Jag vore tacksam om socialministern ville lova att snabbt ta ytterligare initiativ dels för att förbättra samordning och resurser hos alla de myndigheter jag nyss nämnt, dels kontinuerligt bygga ut vårdresurserna tills de motsvarar behoven och dels utarbeta de lagändringar som behövs för att effektivisera bekämpningen av narkotika missbruket.

Jag har inget annat yrkande än utskottets.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Debatten tar nu plötsligt en litet mer dramatisk och intressant vändning. Här får vi nu höra en företrädare för det största regeringspartiet sjunga en lovsång till professor Bejerot, en av de allra mest ytterliggående, en av de allra mest extrema företrädarna för repressiva metoder mot utslagna och missbrukare i det här landet, en av de mest extrema företrädarna för den ovetenskapliga och vulgära s. k. smittoteorin och för en öppet fascistoid människosyn när det gäller utslagna och missbrukare.

Denna lovsång från en representant för centerpartiet kan inte få förklina alldeles oemotsagd, när vi har en socialminister som representerar samma parti, och då kanske vi kan få litet mera av det besked som jag efterlyste i går,

där socialministern inte vågade sig så långt fram därför att han menade att frågan om tvång resp. frivillighet inte var någonting som man nu kunde ta definitiv ställning till.

Men nog kan väl socialministern ändå ta ställning till vad hans partikollega här har sagt. Han har ju inget annat yrkande än utskottets, säger han, och han vill i propositionen inläsa åsikter av det slag som han själv företräder. Jag tror att det vore värdefullt om socialministern här visade flagg, för det är mycket viktigt för centerpartiet och regeringen att här distansera sig från det uttryck för repressiv extremism som vi alldeles nyss hörde.

Ytterligare två ting med anledning av Rune Torwalds inlägg. Först har vi haft en situation där man under årtal har underlåtit att ge de frivilliga behandlingsinstitutionerna tillräckliga utbyggnadsresurser. Sedan använder man det befintliga och som man befarar stigande missbruket som ett argument för att dessa institutioner med sina dåliga resurser misslyckats, och därför skall man gå över i en helt annan typ av repressiv vård, för det är ju vad Rune Torwald är ute efter. Det säger han ju öppet. Jag menar att det vore katastrofalt ifall Rune Torwald har rätt i att man i propositionens avsikter skall kunna läsa in en syn på missbrukare och utslagna, som innebär att man inte betraktar dem som människor i djupgående långvariga kristillstånd som kräver seriös vetenskaplig behandling utan som passiva slavar under driftsimpulser, slavar som bör utsättas för disciplin och repression.

RUNE TORWALD (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingen anledning att med Jörn Svensson diskutera Nils Bejerots kunskaper. Jag tror att de är betydligt överlägsna Jörn Svenssons, i varje fall på detta område.

Det är ett märkligt påstående att vår mening, att man borde införa ett behandlingstvång av samma slag som gäller för veneriskt smittade resp. epidemiskt smittade personer, skulle tyda på fascistoida tendenser. Det är sådana tendenser som Hasselakollektivet ger uttryck för, men än har jag inte hört att verksamheten där betraktas såsom fascistoid.

Man kan alltid fråga sig vad som är humant. Enligt Jörn Svensson är det humant att inta en låtgåattityd, som leder till att vederbörande förfaller till promiskuitet och kriminalitet samt till att heroinbrukande gravida flickor tillåts fortsätta med sitt missbruk under graviditeten, vilket dömer deras barn till ett livslångt handikapp. Det kan inte vara humant.

Detta är bakgrunden till att jag tror att Bejerot och Hasselakollektivet har rätt, när man menar att man bör ha tillgång till åtminstone vissa tvångsmedel i ett startskede, och att tvångsmedlen närmast är att jämföra med den behandlingsskyldighet som gäller i andra sammanhang, där samhället måste skydda sig mot negativa konsekvenser av ett missbruk och där vederbörande inte frivilligt söker vård och hjälp för att lösa sina problem.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Rune Torwald har missförstått vissa saker. Han åberopar Hasselaprojektet men bortser från att detta projekt sysslar med icke myndiga

personer, med minderåriga, där barnavårdslagens tvång naturligtvis gäller. Det betänkliga är att Rune Torwald ställer upp för en kampanj som i dag pågår i landet för att till vuxna myndiga medborgare utsträcka en grad av repression, en grad av tvång, som vi hittills har saknat motstycke till i detta land och som är ett uppenbart hot mot de allmänna medborgerliga fri- och rättigheterna. Detta anser jag är uttryck för en fascistoid tendens.

Jag anser också att det är viktigt att socialministern tar avstånd från hela det synsätt på missbrukarproblematiken som professor Bejerot representerar och som Rune Torwald här uppenbarligen vill föra fram. Bejerot drar den totalt ovetenskapliga och fullständigt ogrundade parallellen mellan smittosamma sjukdomar och den typ av avvikelse som ibland leder till missbruk. Det är en helt ovetenskaplig teori. I den seriösa vetenskapliga debatt som har följt på presenterandet av Bejerots avhandling har den totalt slagits sönder.

Detta om Bejerot. Så fort man angriper tvångs- och repressionstanken samt inskränkandet av de medborgerliga fri- och rättigheterna blir man av extremisterna på högerkanten, dit Rune Torwald uppenbarligen hör i denna fråga, beskyldd för att vara en kravlös slapp liberal, som gärna tycker att folk skall få knarka ner sig. Men vart syftar ni med allt ert tvång? Ni har ju aldrig velat bygga ut behandlingssystemet. Vad skall man tvinga människorna till? Ni har ingen behandling att skicka dem till med allt det tvång som ni föreskriver. Skall de skickas till arbetsläger eller isoleras på öar? Vad vill ni med allt tvång? Svara äntligen på dessa frågor, ni tvångsanshängare som ropar på repression. Ni vill ha tvång, men vad skall människorna tvingas till, när ni inte vill bygga ut en seriös och vetenskapligt grundad behandling?

I angreppen på frivilligvården, på psykoterapi och på den seriösa vetenskapliga behandlingen ligger en form av vulgär reaktionär antiintellektualism, som vi skall vara oerhört rädda för. Den tjänar nämligen inte syftet att effektivt bekämpa drogproblemet, vilket har sin grund i den sociala utslagningen och i störningsprocesser hos enskilda människor, processer som endast kan vändas och behandlas på ett seriöst vetenskapligt sätt och med respekt för individens integritet.

RUNE TORWALD (c) kort genmäle:

Herr talman! Jörn Svenssons ordförverkeri kan inte dölja hans absoluta brist på konkreta förslag hur man skall lösa problemen. Han påstår att Nils Bejerots teorier är helt slagna till marken. Men det märkliga är att inga forskare gjort en utredning som visar att de frivilliga vårdmetoderna givit de effekter som många skulle önska att de hade.

Han säger att smittoteorierna är felaktiga, men ändå har ingen kunnat gendriva att den relativt största gruppen narkomaner finns – exempelvis i Amerika och även i Sverige – bland sjuksköterskor och läkare, vilket är ett tecken på att där det finns störst tillgång på droger finns också de största riskerna.

Han påstår att vi som är anhängare av behandlingsskyldighet skulle vara negativa till en utbyggnad av seriös vård och utvärdering. Det är ju tvärtom. Det är den vi har krävt. Det är just bristen på seriös utvärdering av de

vårdformer som vi f. n. tillämpar som gör att vi äntligen har kommit så långt att vi nu blivit utlovade en seriös utvärdering. Vi är inte rädda för den.

Det vore bra om man kunde visa att de former som nu används är effektiva, men att folk går in och ut 39 gånger tyder på något annat. Det brister någonstans, och vi har inte råd att använda resurserna på det sättet.

Vi har haft en barnavårdsdag, och den är Jörn Svensson tydligen villig att ta vara på, men vi har inte använt den i tillräcklig omfattning. Därför har narkomaner som börjat i unga år fått hålla på långt upp i vuxen ålder. Jag tror också att det är bäst att inskrida vid den tidpunkt då missbruket börjar, och kan man inte komma till rätta med det på frivillig väg, då bör vi utnyttja barnavårdslagens möjligheter.

Hasselakollektivet arbetar med det klientelet, men där förordar man en höjning av åldersgränsen upp till 23 år. Jag säger inte att jag har ställt mig bakom det kravet, utan jag säger att man kanske bör överväga det.

Beskyllningarna mot Nils Bejerot, som har sysslat med denna verksamhet, är enligt mitt sätt att se helt exempellösa. Jag tar bestämt avstånd från dem, och jag vill än en gång understryka: Vad vi syftar till är en behandlingsskyldighet för narkomaner av samma art som gäller för dem som är epidemiskt eller veneriskt smittade.

Förste vice talmannen anmälde att Jörn Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Vid ett par tillfällen under förra vårriksdagen hade jag anledning att delge kammaren några uppgifter från akutvården av narkomaner, sådan den tedde sig från Serafimerlasarettets utsiktspunkt. Serafimerlasarettet är som bekant ett litet sjukhus här i stan, som av geografiska skäl betjänar både dem som är verksamma i detta hus och dem som har sin verksamhet nedanför våra fönster på Sergels torg.

Då, förra våren, inträffade under några månader en snabb och skrämmande stegring av antalet fall med akuta heroinförgiftningar, som infördes till vårt och andra sjukhus akutmottagningar. Jag hade ett intryck av att de redogörelser jag lämnade kammaren uppfattades som inte riktigt hörande till ämnet, eftersom detta helt och hållet har kommit att gälla *vården* av det kroniska missbruket och inte lika mycket *vådan* av detta missbruk. Denna syn karakteriserar också såväl utredningen som propositionen och socialutskottets betänkande. Genom att föra de akuta, livshotande situationerna och deras tragiska konsekvenser ur blickfältet får man hela problemet att se litet mera hanterligt ut än det kanske är.

Jag har därför ansett mig skyldig att än en gång föra på tal den akuta vårdsituationen, sådan den ter sig i storstaden. Jag stöder mig därvid på redogörelser lämnade av doktorerna Sture Mützell och Christer Allgulander, som tjänstgjort vid Serafimerlasarettet och Karolinska sjukhusets alkoholklini-
k, samt doktor Nils Danell vid statens rättsläkarstation i Solna.

Av doktor Allgunders lägesrapporter till mig från april och maj månader i

Torsdagen den
1 juni 1978

*Åtgärder mot nar-
kotika missbruk*

är framgår bl. a. följande:

Det finns 2 000–3 000 opiatmissbrukare i Sverige, huvudsakligen i Stockholm. Heroinet kostar upp till 1 400 kr. per dygnsdos. Missbrukarna är 13–30 år.

Missbrukarna undviker att söka sjukhusvård. Däremot söker de ibland praktiserande läkare för sjukskrivning och förskrivning av beroendeframkallande medel. Vidare hemkallas jourhavande läkare via 90 000 under föregivet gallstens- eller njurstensanfall för narkotikainjektioner.

Den institution i Stockholm som dagligen kommer i kontakt med ca 180 aktiva narkomaner är socialförvaltningens fältstation på Holländargatan. Man uppskattar här att det dagligen dör narkomaner yngre än 30 år, i två tredjedelar av fallen på grund av överdoser och i en tredjedel på grund av kroppsliga komplikationer till missbruket – gulsot, infektioner och annat. En sjuksköterska vid fältstationen arbetar huvudsakligen med att försöka motivera missbrukarna att söka sjukhusvård samt med att behandla könssjukdomar, blodproppar och sviter av misshandel. Någon avgiftning blir det sällan, då detta kräver sjukhusvård. Man efterlyser vid fältstationen eftervårdsmöjligheter, vilka i dag helt saknas.

I fall av överdos försöker missbrukarna ofta själva ventilerar varandra, och undviker medicinsk vård. På grund av upptagningsområdena kommer dock överdosfall huvudsakligen till Serafimerlasarettet (73 st. t. o. m. 15 maj i år) och till Södersjukhuset (30 st. t. o. m. 10 april i år). Vid S:t Görans sjukhus har man under samma tid sett ca 10 överdosfall, vid Karolinska sjukhuset 4–8, vid S:t Erik ca 3, vid Danderyds sjukhus och Huddinge sjukhus vardera ca 4–6. Sabbatsbergs sjukhus har haft ett tiotal överdosfall i år. Uppgifterna är osäkra på grund av bristande vårduppgifter utom vid SÖS och Serafimerlasarettet.

Vid ambulanscentralen uppger man att av ca 300 transporter per dygn är 40–50 akuta olycksfall; av dessa gäller ca 25 – dvs. hälften – olika slags missbrukare. Det har varit en markant ökning de sista fem åren.

Det saknas tillförlitliga uppgifter över aktiva missbrukare i Stockholm, samt motsvarande vårduppgifter. Vidare saknas, bortsett från kortvariga vistelser vid behandlingshem, eftervårds- och rehabiliteringsmöjligheter över huvud taget. Dödsfall på grund av mord, överdos eller överkänslighetsreaktioner förekommer i okänd omfattning och föranleder sannolikt sällan polisutredning. Den offentliga vården i dag inskränker sig till behandling av andningsdepression med Nalone, vilket emellertid är förenat med risk för våldshandlingar mot personalen. För en adekvat avgiftning fordras sannolikt möjlighet att kvarhålla missbrukare på sjukhus och vid eftervårdshem utanför Stockholm.

Det har i olika sammanhang talats om att tillämpa barnavårdslagen på opiatmissbrukare. Emellertid framgår det av doktor Mützells uppsats i Läkartidningen nr 48/1977, att av 105 narkomaner som införts medvetslösa till Serafimerlasarettet mellan januari och september 1977 endast 12 var i åldern 16–20 år, dvs. patienter, på vilka barnavårdslagen var tillämplig, utgjorde ungefär 10 % av alla.

På statens rättsläkarstation i Solna har man analyserat 120 dödsfall från åren 1975–1977, vilka härlests till tungt narkotikamissbruk. Av en redogörelse av doktor Danell framgår att 25 av dessa inträffade år 1975, 46 år 1976 och 49 fall år 1977. 20 av de 120 var kvinnor. Åldrarna har sträckt sig mellan 16 och 51 år, medelåldern har legat mellan 25 och 26 år, för kvinnorna 23 år. Endast 50 % av fallen var kända för polisens arbetsregister över narkotikamissbruk. Dödsorsakerna har kunnat hänföras dels till akut narkotikadöd, där vederbörande ej hunnit föras till sjukhus i tid, dels till narkotikaframkallade organskador, dels till själva narkotikamiljön med dess risker för mord eller dråp.

Om man för en "vanlig" epidemisk sjukdom skulle kunna redovisa sådana dödstal tror jag samhället skulle vara berett att på ett mycket resolut sätt tillgripa det omhändertagande, den diagnostik och den behandling, som kunde anses medicinskt motiverade. När vi hade smittkoppor i Stockholm 1963 var antalet döda 4. Det är och förblir för mig gåtfullt varför man varit så tveksam när det gäller narkotikaepidemin som, om någon, väl kan betecknas som en "allmänfarlig sjukdom". Narkomani är en sjukdom, nr 304 i Världshälsoorganisationens förteckning. Om inte socialstyrelsen kunnat eller velat agera med kraft hade det kanske varit möjligt för länsstyrelser och lokala hälsovårdsnämnder att ta egna initiativ.

Det görs, bl. a. i den socialdemokratiska motionen, gällande att vi måste bekämpa "den ekonomiska brottsligheten" bakom narkotikahandeln. Det anges ofta att det står dunkla krafter bakom den ringa framgång som detta bekämpande hittills tycks ha haft. Det är inte utan att man undrar varför de åtgärder mot narkotikabruket, som borde ha satts in med kraft, har varit så tveksamma, splittrade och ineffektiva.

Herr talman! Häromdagen fick jag av en händelse av en mycket kompetent jurist – tidigare ledamot av riksdagen – upplysningen att Sverige uppfattas som ett paradiset för tjuvgömmare. Inget annat land – inte heller våra nordiska grannländer – har så generösa regler för s. k. godtrosförvärv som Sverige. En stor del av finansieringen av narkotikabruket sker genom stölder och häleri.

Detta är ett område om vilket jag inte har någon särskild kunskap. Jag har emellertid inte velat underlåta att nämna saken, därför att jag trots förnyad genomläsning av Gerhard Larssons utredning och regeringens proposition inte kunnat finna denna fråga omnämnd. Jag tror det skulle vara värdefullt om riksdagen vid tillfälle finge en redovisning från regeringen, kanske närmast från justitieministern, av detta problemkomplex.

Herr talman! Jag biträder utskottets hemställan som en första etapp i ett rehabiliteringsprogram för redan drabbade. Det är däremot helt otillräckligt för att hindra uppkomsten av *nya* fall av denna allmänfarliga sjukdom.

PER GAHRTON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara notera att de värdefulla upplysningar som Gunnar Biörck i Värmdö gav i början av sitt anförande har vi, såvitt jag kan minnas, i stor utsträckning kunnat ta del av i socialutskottet. Vi har ju också

på s. 5 i betänkandet noterat att det i storstadsområdena på de medicinska klinikernas akutmottagningar görs betydande insatser för narkotikamissbrukare. Vi har också sagt att det här kan betyda påfrestningar och att det därför kan finnas skäl för huvudmännen att ägna denna fråga särskild uppmärksamhet. Det finns alltså noterat i betänkandet.

I övrigt vill jag när det gäller Gunnar Biörcks inlägg bara notera att han har deltagit i handläggningen av ärendet i socialutskottet och där inte i vare sig yttrande eller reservation markerat någon avvikande mening och alltså inte krävt några ytterligare åtgärder i det här sammanhanget.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! En kommentar och en fråga med anledning av professor Biörcks inlägg.

Professor Biörck är ju ändå en högt uppburen läkare här i landet och bör vara medveten om att sådana här politiskt motiverade försök att jämföra olika typer av fysiskt-medicinska störningar med psykiska håller inte riktigt. Man kan naturligtvis, om man så vill, klassificera narkomani som en sjukdom – det är en terminologisk fråga. Men man kan väl ändå inte som seriös vetenskapsman säga att det är en sjukdom av samma typ som t. ex. de veneriska sjukdomarna och sedan använda det som ett argument för att sätta in repressiva metoder.

Om vi skulle se efter vad alla sådana här nationella och internationella register klassificerar som sjukdomar, så skulle vi hitta många underligheter. Det finns faktiskt ett svenskt register som klassificerar homosexualitet som en sjukdom. Det finns amerikanska psykologer som menar att homosexualitet är någonting neurotiskt hos människorna. Men det tycker jag ändå att diskussionen här i kammaren i olika frågor, när begreppet homosexualitet berörts, har sagt oss att den synen har vi inte här. Följaktligen skall vi vara litet försiktiga med användandet av sjukdomsbegreppet i två så helt olika meningar som det här handlar om. Det begreppet kan man inte använda för att skapa parallellitet när det gäller att hantera människors problem.

Men det som egentligen var huvudorsaken till att jag begärde ordet var att jag vill ställa en fråga till professor Biörck. Han berörde den ekonomiska brottsligheten, och jag tror att alla i kammaren är överens om att den ekonomiska brottsligheten spelar en mycket aktiv, befordrande och grundläggande roll när det gäller att bidra till uppehållande och spridning av narkotikamissbruk. Professor Biörck betonar som alla andra vikten av att bekämpa den ekonomiska brottsligheten, men samtidigt tillhör professor Biörck ett parti som i alla sammanhang har försökt att förespråka restriktioner eller sprida misstankar mot de administrativa myndigheter – bl. a. skattemyndigheterna – som på olika sätt söker kartlägga halvlegala och illegala ekonomiska transaktioner här i landet. Det är transaktioner vilka en del bakom sig också gömmer transaktioner som har att göra med den organiserade narkotikahandeln. Hur får ni det att gå ihop? Det var min fråga.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande det Per Gahrton sade, så har jag yrkat bifall till utskottets hemställan och jag har inte gjort någon avvikelse därvidlag. Däremot är jag i likhet med flera tidigare talare av den upplåtningen att detta bara är en första etapp av någonting som sedan måste fullföljas även på andra områden.

Till Jörn Svensson vill jag säga att detta är första gången som jag i kammaren har blivit utnämnd till professor, och det är i så fall i den egenskapen jag kommer att svara.

Jörn Svensson betecknar det anförande som jag hållit som politiskt motiverade försök att göra jämförelser mellan allmänfarliga sjukdomar i smittskyddslagens bemärkelse och narkomani. Jag vill understryka att det är en jämförelse jag har ansett mig böra göra – som framgick av mitt anförande – på basen av den mycket höga dödlighetsrisk varmed narkomanin är behäftad. Jag anser att den innebär en sådan uppfordran till samhället att vi måste uppleva vårt ansvar – samhällsansvar, sjukvårdsansvar, socialvårdsansvar – med samma kraft som man har upplevt det vid epidemier som har drabbat landet även om dessa icke har medfört på långt när så många dödsfall som dem narkotikaepidemin förorsakar.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller upplevelsen av ansvaret kan man säga att det är ett ställningstagande på moralisk eller politisk grund. Då kan jag förstå parallelliteten. Men problemet med detta parallellresonemang ligger inte där, utan problemet ligger i att det finns företrädare för en åskådning, däribland dr Bejerot, som genom att använda dessa parallellitetsresonemang på ett ovetenskapligt sätt har försökt skapa jordmån för ett massivt repressivt behandlingstvång gentemot missbrukarna. Det är det jag har reagerat emot.

Även om man kan säga att missbruk av droger i dag i Sverige är ett större socialt problem än de extremt farliga smittosamma sjukdomarna, som ändå på det hela taget är utrotade, kan man inte likställa de vetenskapliga behandlingsmetoderna och de vetenskapligt seriösa synsätten för dessa båda företeelser på detta förgrovade och politiserade sätt som en del företrädare, bl. a. Bejerot, gör. Man kan naturligtvis när det är fråga om en människa som lider av kolera eller pest göra gällande att hon inte får röra sig fritt i samhället och att man där måste ha en form av tvångsvård. Men då handlar det ju om ett visst fysiskt tillstånd; vederbörande är infekterad med en livsfarlig sjukdom. Vi vet också genom vetenskapens landvinningar att med en viss bestämd behandling, bedriven under vissa bestämda omständigheter, upphör detta sjukdomstillstånd, eftersom det är ett renodlat fysiskt sjukdomstillstånd. När det gäller missbruksproblematiken har vi att göra med en långt mer komplicerad historia som inte kan behandlas på samma sätt. Man kan inte behandla en narkoman eller en alkoholproblematiker som om han eller hon hade kolera eller pest.

Det ligger också en stor politisk fara i att så bortse från den vetenskapligt

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder mot nar-
kotikamissbruk*

grundade skillnaden mellan de båda företeelserna, att man skapar en sådan skräckstämning bland folk gentemot missbruket, missbrukarens situation och följder av missbruket, att man sedan i nästa omgång hamnar i den positionen att man förordar mycket långtgående politiska och administrativa tvångsåtgärder. Jag menar att det ligger en oerhörd fara i det sättet att föra debatten.

MARGARETA ANDRÉN (fp):

Herr talman! Det finns ingen anledning för mig att nu i slutet av debatten alltför detaljerat beröra de olika föreslagna åtgärderna mot narkotikamissbruket. Det finns inte heller någon orsak att upprepa de synpunkter som vi alla tycks vara överens om, men jag vill dock liksom flera andra här understryka att vi i vårt samhälle inte kan acceptera något annat bruk av narkotika än det som är rent medicinskt motiverat. Vi måste därför förhindra både tillgången till och behovet av narkotiska preparat.

Jag vill dessutom – trots vad jag nyss sade – ytterligare understryka några punkter. Det gäller främst angelägenheten av att våra insatser mot narkotikamissbruket spänner över alla delar av samhällslivet, varvid utbildnings- och arbetsmarknadsfrågorna är speciellt viktiga. Inte minst från förebyggande synpunkt har dessa två områden – utbildning och arbete – en oerhörd betydelse. Detta har ju även klart framkommit bl. a. i regeringens proposition om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten som också behandlades i går och som har undertecknats av arbetsmarknadsminister Rolf Wirtén.

Vi är alla överens om att det allra viktigaste är att på olika sätt försöka förhindra uppkomsten av narkotikamissbruk. Liksom i all förebyggande verksamhet, vilket problemområde det än gäller, är de summor som satsas på åtgärder och verksamhet som skall förhindra att kriser uppstår väl använda pengar. På tal om kriser och problem skulle jag vilja poängtera nödvändigheten av att den satsning inom kriminalvården som nu påbörjats kommer att fortsätta och ytterligare förstärkas när det gäller narkotikabekämpningen. Det är helt nödvändigt att man kan differentiera de på kriminalvårdsanstalterna intagna, så att ingen skall behöva frestas eller tvingas att börja med narkotika under den tid han eller hon avtjänar frihetsstraff. Möjligheten att sluta bör naturligtvis också på alla sätt underlättas. Det är därför positivt att man nu börjat med bl. a. en frivillig drogfri behandlingskedja inom kriminalvården. Ytterligare satsningar och åtgärder måste dock ske, då syftet givetvis bör vara att få narkotikafria anstalter.

Jag vill gärna peka på dessa svåra problem och understryka angelägenheten av att åtgärder vidtas mot narkotikamissbruket på våra kriminalvårdsanstalter, eftersom jag som ledamot av både justitiekansliet och kriminalvårdsnämnden ofta möter problemen. De s. k. § 34-placeringarna motiveras ofta med en önskan och ett behov från de intagna att under anstaltstiden komma till rätta med sitt narkotikamissbruk.

Herr talman! Något som jag ytterligare vill understryka är också de frivilliga organisationernas arbete på detta område. Det gläder mig att utskottet i det här sammanhanget framhåller vikten av de insatser som just religiösa och

ideella organisationer gör i fråga om den öppna missbruksvården. Den successiva höjning av anslagen som redan skett och den uppräkning som föreslås för nästa budgetår är därför helt motiverad och, sett även rent ekonomiskt, säkerligen en riktig satsning. Dessutom vet vi ju att de frivilliga organisationerna ofta når ett relativt gott rehabiliterings- och vårdresultat. Deras förebyggande verksamhet kan säkerligen inte nog uppskattas då det gäller att skydda många unga människor, så att de aldrig behöver hamna i narkotikaträsket.

Något som också är särskilt angeläget är att försöka ge missbruksproblematikerna nya kontakter och att skapa alternativa miljöer för dem. I den uppgiften har säkerligen olika frivilliga organisationer med sina breda och variationsrika kontaktytor större möjligheter än landstings- och primärkommunala institutioner. Vi vet ju att svårigheterna och påfrestningarna inte är störst under själva vårdperioden, utan att de uppstår efter utskrivningen och i den gamla vanliga miljön. Eftervården är därför speciellt viktig, och om fortsatta stödåtgärder och rätta kontaktpersoner finns efter utskrivningen, kan kanske återfall och fortsatt utslagning förhindras.

I anslutning till vad jag sagt om de frivilliga organisationernas betydelse – såväl när det gäller att förebygga narkotikaskador som när det gäller att ge narkotikaskadade hjälp – vill jag gärna säga några ord också om den s. k. ANT-verksamheten i skolan.

Enligt grundskolans läroplan skall undervisning ges om alkohol, narkotika och tobak, den s. k. ANT-undervisningen, som både socialministern och Evert Svensson m. fl. berört. Genom länsskolnämndernas försorg bedrivs en betydelsefull informationsverksamhet, i första hand för lärarna, genom ett nät av kontaktpersoner. Dessa rekryteras i regel från nykterhetsorganisationerna, där man har både kunnsighet och engagemang i dessa frågor, något som är ovärderligt i sammanhanget.

Kammaren har tidigare i vår behandlat ett betänkande från utbildningsutskottet, 1977/78:16, i vilket man mycket kraftigt understryker nödvändigheten av att de ideella organisationernas verksamhet trots knappa resurser bedrivs så kraftfullt som möjligt. Det är glädjande att dessa organisationer genom den nu aktuella propositionen kan få bättre ekonomiska förutsättningar att bedriva sitt arbete. Jag ser det också som synnerligen angeläget att de föreslagna kontakterna mellan skolan och de ideella organisationerna kommer till stånd. På den vägen kan dels direktinformation ges i sakfrågorna, dels kanaler öppnas för att hjälpa ungdomarna in i en sund föreningsrörelse som i sig utgör ett förebyggande skydd.

LENA ÖIIRSVIK (s) kort genmälle:

Herr talman! Margareta Andrén talar mycket engagerat om de frivilliga organisationernas verksamhet. Jag vill då fråga henne: Känns det inte svårt att gå emot 28 sådana organisationers önskan om att få bedriva verksamhet i förebyggande syfte i skolan? Bland de organisationer som har uppvaktat riksdagen finns DHR, Frälsningsarméns ungdom. Vi unga, IOGT-NTOs juniorförbund, Verdandikyrkans ungdom, Frisksportförbundet, Missions-

förbundets ungdom, Unga synskadade, Elevförbundet, SECO, Unga örnar. Känns det inte lite besvärligt att gå emot deras önskan att få bedriva en förebyggande verksamhet i skolan? Är 25 milj. kr. för dyrt att satsa på en god fritid?

MARGARETA ANDRÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Lena Öhrsvik tycker tydligen att man måste stödja reservanterna, om man vill ha förbättringar på det här området. Men det är trots allt en relativt kraftig utökning av resurserna som regeringen här har föreslagit och som flera talare också framhållit. När det gäller de 25 miljonerna avgiordes den frågan i ett tidigare sammanhang. Andra satsningar har ju gjorts just på ungdomsorganisationerna för att de skall kunna fortsätta att utveckla sin betydelsefulla insats på det här området.

Jag förstår att det nu inte är någon större idé att diskutera denna fråga. Det är nämligen inte svårt att argumentera för ytterligare ekonomiska satsningar vare sig på detta eller andra liknande problemområden. Tyvärr kan vi sällan säga att vi har klarat alla problem och att ytterligare resurser inte behövs. Så är det naturligtvis även i det här fallet, men för den skull får vi inte underskatta de insatser som trots allt görs utan försöka få ut största möjliga effekt av de föreslagna satsningarna.

LENA ÖHRSVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Det gällde nu inte några nya aktiviteter utan det gällde att fortsätta redan uppbyggd verksamhet. Från social synpunkt måste det vara väsentligt att stödja kommuner och barn- och ungdomsorganisationer i deras strävan att erbjuda en god fritid. Jag kan inte förstå att man kan förneka detta.

När det gäller övriga resursförstärkningar och väsentliga förbättringar som kommit ungdomsorganisationerna till del kan sägas att det lokala aktivitetsstödet ökat från 10 till 11 kr. per timme, men detta är knappast kompensation ens för inflationen.

MARGARETA ANDRÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att Lena Öhrsvik och jag, liksom många andra, är helt överens om att vi verkligen skall fortsätta att stödja de frivilliga organisationerna och ungdomsorganisationerna. Men vi har olika uppfattning om i vilken takt och på vilket sätt vi kan göra detta. Just aktivitetsstödet har flera andra tidigare framhållit som ett medel, men Lena Öhrsvik och andra vill inte acceptera det.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Det har ställts några frågor som jag vill besvara och gjorts en del påståenden som jag vill ta upp innan vi går vidare.

Det har framhållits att utbildningstiden är kort och att det är svårt att veta hur vi skall utbilda, eftersom vi inte har någon utvärdering av vården. Om vi skall komma i gång med verksamheten så snart som vi har planerat enligt

propositionen, kan vi inte vänta på en utvärdering av vårdmetoderna eller på en utbildning på två å tre år. Vi har tagit det här initiativet, och utformningen av utbildningsprogrammet har skett i samråd med socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, Kommunförbundet, Landstingsförbundet och de fackliga huvudorganisationerna. Det grundas på de erfarenheter som man hittills har fått. Sedan får man naturligtvis bygga på efter hand, liksom vårdformerna under åren som har gått har förändrats efter hand som man har fått erfarenheter.

Samma sak gäller beträffande insatserna för att öka möjligheterna för unga att komma in på arbetsmarknaden. Vi har i propositionen klart deklarerat hur vi tänker oss detta.

Rune Torwald ställde ett par frågor. Den första gällde statssekreterare Gerhard Larssons inlägg i Svenska Dagbladet, där han hade framhållit att erfarenheterna från den frivilliga narkomanvården visar att den kan hjälpa heroinmissbrukare. Frågan var: Var finns den dokumentationen?

Dokumentation och forskning när det gäller behandling av heroinmissbrukare finns framför allt i USA. Denna forskning visar på mycket goda resultat av behandling av heroinmissbrukare i terapeutiska samhällen. Vid mitt besök i USA förra hösten fick jag förmånen att ta del av synnerligen omfattande forskning som har utförts på narkotikaområdet. Jag fann att det förelåg ett mycket väl dokumenterat stöd för att den behandling som ges till heroinmissbrukare vid olika typer av behandlingshem ger goda resultat.

I Sverige har vi tyvärr inte kommit lika långt. Det förslag som finns i propositionen om ökat stöd till behandlingsforskning tror jag ändå kommer att ändra på det förhållandet. Den initiativgrupp, med företrädare för olika huvudmän och olika forskare, som kommer att kopplas till delegationen för social forskning kommer under en treårsperiod att initiera och följa upp forskningsprojekt inom narkomanvården.

Jag har bland många behandlingshem besökt Rätansgården i Jämtland, som drivs av Stockholms kommun. Vid mitt besök där träffade jag flera *f. d.* heroinmissbrukare. Vad jag såg hos dessa ungdomar var nämligen en fast beslutsamhet att inte återvända till missbruket efter behandlingstidens slut. De uppgifter jag fick var att behandlingstiden, t. ex. för dem som samma vecka skulle börja på folkhögskola, hade varit 15–18 månader.

Vi har dock haft en del svenska undersökningar. I en undersökning av 226 narkomaner som hade genomgått behandling på Långbro sjukhus i Stockholm visade det sig att efter en observationstid på 5–6 år var 75 % av samtliga missbrukare helt drogfria. Inom denna grupp fanns det flera opiatmissbrukare. Rune Torwald tar också upp problemet med behandling och ställer frågan om man inte kan ta exempelvis urinprov. Propositionen redovisar en rad åtgärder och förslag i syfte att komma till rätta med narkotika missbruket i kriminalvårdens anstalter. Bl. a. bör en differentiering göras av de intagna, med beaktande också av förhållandet till narkotika. I propositionen finns redovisat det s. k. Österåkersprojektet. I juli förra året anvisade regeringen medel för en drogfri behandlingskedja vid tre anstalter. Det är det s. k. Österåkersprojektet. Det innebär att de intagna som vill delta i behandlingen

Torsdagen den
1 juni 1978

*Åtgärder mot nar-
kotika missbruk*

också frivilligt lämnar urinprov. Det görs alltså olika insatser på detta område.

Runc Torwald tar vidare upp frågan om barnavårdslagen. Jag vet inte hur den debatten förs ute i landet, för i socialutredningen råder inga delade meningar när det gäller barnavårdslagens fortsättning. I fråga om remissinstanserna har man bl. a. tagit upp den frågan.

Jag kommer inte, Jörn Svensson, att ingå i någon tvångsdebatt här. Vi håller på med arbetet med den nya sociallagen. Jag kan bara säga att debatten om tvångsfrågan är oerhört diffus. Jag besökte en institution, som Jörn Svensson väl känner till, där chefen häromdagen sade att den enda gången man inte använder tvång är vid intagningen.

Jag vill säga: Vi behöver flexibilitet i behandlingsmetoderna. Det är nödvändigt. Jag har vid olika tillfällen sagt att det är olyckligt att förespråkare för olika behandlingsmetoder offentligt, i TV osv., försöker klubba ned varandra. Extrema uppfattningar, oavsett från vilket håll de framförs, gagnar inte arbetet i vårdfrågan.

Till slut vill jag i anledning av det anförande som Gunnar Biörck i Värmdö höll säga att jag har doktor Danells rapport, men jag finner inte där, Gunnar Biörck, något belägg för att det dagligen förekommer dödsfall bland missbrukare.

I den rapport som är fogad vid propositionen finns också angivet det utbyggnadsprogram för Stockholmsområdet som man räknar med att kunna förverkliga.

Än en gång: Jag hoppas att de olika huvudmännen runt om i landet skall sätta i gång och realisera det förslag som finns i propositionen.

Jag vill också upprepa att ledningsgruppen aldrig har gjort anspråk på att detta är en fullständig kartläggning av narkotikaproblematiken. Denna grupp och dess sekretariat har arbetat oerhört skickligt och snabbt. Man har gått ut i landet och ställt frågor om hur situationen är: Vad finns det för behandlingsresurser och vad planerar ni? På grundval av detta har man lagt fram det här förslaget. Det är ett första steg.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern säger att han inte tänker ingå i någon tvångsdebatt. Nåväl, jag skall inte utmana honom på en allmän sådan. Jag förstår hans position därvidlag. Det har vi ju diskuterat tidigare. Men nu är det ändå så, att en representant för socialministerns eget parti uppträdde i kammaren med en mycket specifik och – det tror jag man vågar säga om man ser hur diskussionsschemat har varit i denna fråga – extrem uppfattning när det gäller hela synen på missbruk, en uppfattning som bl. a. har doktor Bejerot som en av sina livligaste offentliga förespråkare. Om det nu är så att en representant för samma parti som besätter socialministerposten uppträder med de förtecknen, är det väl ändå rimligt om socialministern – som i tidigare sammanhang här i viss mån har försvarat den frivilliga vården – också förstår att distansera sig från de tendenser som de förtecknen handlar om. – Det var detta jag ville säga. Jag förstår att socialministern känner sig besvärad av

situationen, men jag vågar hoppas att jag kan tolka hans inlägg nu som en distansering från de tankegångar som Rune Torwald företräder.

Sedan sade socialministern att han inte riktigt vet vad den offentliga debatten i frågan om barnavårdslagen går ut på. Det vet han nog! Om inte, skall jag nämna för honom att kärnan i den aktuella debatten är att en viss enskild vårdinstitution har gått ut med en offentlig kampanj för att samla namn till förmån för ett utsträckande av barnavårdslagens förfogandebestämmelser till medborgare i åldersgrupperna 18–23 år. Det är det konkreta förslaget. Den sortens krav anser jag att man skall ställa sig mycket kritisk till.

Det skulle vara intressant om socialministern kunde delta i den delen av debatten, åtminstone så mycket att han deklarerade huruvida han är för eller emot ett sådant utsträckande.

SVEN JOHANSSON (c):

Herr talman! Vi är väl tacksamma över att den här debatten kom till stånd, och vi hoppas att det skall bli en fortsättning på den som kan ge positiva resultat.

Det är inte första gången som jag har gått över Sergels torg, men jag tänkte att jag skulle göra det igen åtminstone en dag i veckan. Jag gick härifrån på eftermiddagen, gick över Sergels torg och satt på kvällen en stund nere i Kungsträdgården. Jag upplevde då åter hur svårt det sedan var att somna och hur svårt det var att kunna glädjas över att det är vår och värme! Man hinner ju knappast släppa riksdagshusets dörr, förrän man blir erbjuden dessa varor, och sedan fortsätter det på samma sätt hela vägen!

Jag skulle redan nu vilja instämma i vad som har sagts här om att narkotika *inte får finnas*. Ja, men vad skall vi väl säga när vi vandrar över Sergels torg och neråt Kungsträdgården? Hur kan då denna fria försäljning vara möjlig, om det inte får finnas någon narkotika och om den hanteringen är så oerhört straffbar?

Någon har sagt att det är barmhärtigt att bygga ett sjukhus vid bergets fot för att kunna ta hand om dem som har fallit ner, men att det är barmhärtigare att bygga ett stängsel på bergets krön, så att de inte kan falla ner. Jag skulle vilja göra ett tillägg och säga att det är ännu barmhärtigare, om man kan skapa ett samhälle med en livsåskådning och en livsstil där människan inte behöver leva vid branten och ta så stora risker som många människor, inte minst ungdomar, gör i vår tid.

Jag kommer in i den här debatten när – jag tror jag vågar säga det – de som arbetar med det här problemet ändå kanske kan känna något av tacksamhet. Men jag tror ändå att många som har satsat tid och krafter på detta arbete och som sedan läser vad som nu har sagts i debatten kommer att bli besvikna – inte över allt det positiva som har yttrats i den, utan över det som saknas.

Jag kan inte påstå att jag är någon specialist på att ta hand om människor. Jag har i alla fall under flera år arbetat med detta, men jag vågar påstå att vår kunskap om de narkotikaskadade är oerhört bristfällig.

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

Åtgärder mot narkotikamissbruk

Jag har en dotter som sedan ett par år satsar sin tid på det här arbetet. Jag skulle önska att hon hade fått en halvtimme för att tala om hur man kan arbeta med frivillighet. En professor har också gjort en utredning om det arbetet, följt dem som lämnat vårdhemmet i fem år. Och hon som gjorde utredningen – om det är någon som är intresserad går det bra att få se den – var kritisk mot det resultat som redovisades men kom fram till att efter fem år var 87 % rehabiliterade och hade kommit in i det normala livet igen. Den kvinnliga professorn spelade sedan i tacksamhetsskuld in en film om arbetet.

Något litet vet jag alltså om detta. Jag tror aldrig vi klarar det här utan frivilliga insatser. I vård är det personliga engagemanget betydelsefullt, att vi är beredda att ställa upp och ge av vår tid, vår kraft och våra medel för att hjälpa människor.

Den senaste tiden har jag varit här uppe i Stockholm över helgerna och försökt att finna dessa människor. Jag har lyckats hjälpa några att komma loss, och de tycker att det är en sådan tillgång att kunna ta telefonen och ringa hit till riksdagen. Och någon gång har de varit uppe här också. Här möts man av att det som för oss är en bagatell är sådant som kan bli väldigt farligt.

Jag tänker också på det här med skydd. En flicka som knarkat i flera år, också på Sergels torg, men som kommit bort från det sade till mig: Det är inte själva knarket som är helvetet – hon använde det ordet – utan det är den kalla miljö som man hamnar i, där man tvingas begå brott och skaffa fram pengar och där tonårsflickor får gå på den beryktade gatan här i stan, inte för att de vill det utan för att de tvingas för att skaffa pengar.

Hot, tvång, stöld och andra brott, denna kalla miljö – det är det som är helvetet, sade hon till mig.

Hur skall vi hjälpa dessa? De tonåringar som stod här ute i onsdags var ganska påverkade, men de grät därför att de tvingats in i detta och inte kom loss. De frågade: Vem skall hjälpa oss att komma loss?

Jag vet inte om ni tycker om detta resonemang, men jag vill säga att inte förrän vi engagerar oss personligt och går ut till människor löser vi det här problemet.

Vi har talat om detta åtskilliga timmar i riksdagen. Några tidningar skriver om det. Några läser protokollet. Men min fråga är: Skall detta ge någon effekt, så att vi är beredda att ställa upp och försöka hjälpa någon?

Jag har inte lyckats med så många, men jag vet att med ganska kort varsel skulle jag kunna skaffa hit en ung människa som nu i fyra år varit borta från träsket, som anpassat sig och som skulle kunna komma upp och tala om att det går – med hjälp – om det finns människor som ställer upp, kanske alla tider på dygnet. Då vill jag säga det, oavsett hur det uppfattas. Jag hoppas att vi har så mycket tid att ytterligare någon kan gå upp här och säga om han eller hon har exempel. Det som jag har funnit kan hjälpa människor, och det jag tycker är effektivt är att erbjuda dem en levande kristendom, ett kristet budskap och en verklig andlig upplevelse. Det är det som hjälpt så många att komma loss.

Det är sex år sedan jag för med bil med sju knarkare från Stockholm till ett

ungdomsläger. Det var sådana som hade läst mycket. De sade: Vi har förr trott att de olika religionerna skulle kunna hjälpa oss. Det kan de inte, men när vi kom i kontakt med levande kristendom har vi kommit loss och fått börja leva ett annat och rikare liv.

Det är därför vi måste tala om redan i våra skolor att det finns en hjälp mot det här eländet, och den hjälpen får man genom en verklig andlig upplevelse. Vi har sett prov på detta hos många. Någon efter mig i debatten kan kanske säga: Den här vägen gick vi. Jag är tacksam för alla som arbetar med de här frågorna på olika vägar, men här har vi ändå funnit en strålande väg när det gäller att hjälpa människor.

Jag måste till sist få säga att det är oroande att det på senaste tiden i debatten har smugit sig in den uppfattningen att alkohol är någonting som hör till vår kultur, men narkotika är det inte. Jag hoppas att vi kan klara ut den frågan. Det får inte vara så, att alkohol är kulturellt och narkotika kriminellt. Alkohol och narkotika är gift med ungefär samma verkan. Det ger flykt från verkligheten, det kan vara orsak till brottslighet, tragik för individen och mycket annat negativt. Jag hittar inget positivt!

När jag har gått här nere och sett på dessa många utslagna har jag ställt den fråga som mannen från Stadsmissionen ställde när han höll vår andakt i går. Han sade att han har upplevt sin maktlöshet när han ser alla och ställt frågan: Hur skall jag kunna hjälpa människor? Han hade läst följande ord: Ingen är onyttig i världen som försöker lätta en börda för någon. – Jag vill gärna skicka med detta. Det är ju det personliga engagemanget från oss som kanske haft andra utgångspunkter än de utslagna som måste till om vi skall komma till rätta med de här stora problemen.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1845 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 36 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1845 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 311

Nej – 14

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

Åtgärder mot narkotikamissbruk

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

Åtgärder mot nar- kotika missbruk

Mom. 2-4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Evert Svensson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Evert Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 36 mom. 2-4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 1 av Evert Svensson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Evert Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 168

Nej - 156

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Evert Svensson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Evert Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 36 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 2 av Evert Svensson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Evert Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 166

Nej - 156

Mom. 7-13

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1845 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 36 mom. 14 röstas ja,
den det ej vill röstas nej.
Vinner nej har kammarkaren bifallit motionen nr 1845 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 310
Nej - 14

Mom. 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Evert Svensson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lena Öhrsvik begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 36 mom. 15 röstas ja,
den det ej vill röstas nej.
Vinner nej har kammarkaren bifallit reservationen nr 3 av Evert Svensson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lena Öhrsvik begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 167
Nej - 158

Mom. 16

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 17

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1845 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder mot nar-
kotikamissbruk*

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

Den som vill att kammarken bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 36 mom. 17 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit motionen nr 1845 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 310
Nej – 14

§ 21 Åtgärder för att förbättra kollektiv persontrafik

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1977/78:28 med anledning av propositionen 1977/78:92 om åtgärder för att förbättra lokal och regional kollektiv persontrafik jämte motioner.

I propositionen 1977/78:92 hade regeringen (kommunikationsdepartementet) föreslagit riksdagen

dels att anta förslagen till

1. lag om huvudmannaskap för viss kollektiv persontrafik,
2. lag om ändring i lagen (1957:281) om kommunalförbund,
3. lag om kollektivtrafiknämnd,
4. lag om ändring i förordningen (1940:910) angående yrkesmässig

automobiltrafik m. m.,

dels att

5. godkänna de i propositionen förordade riktlinjerna för den lokala och regionala trafiken,

6. godkänna de i propositionen förordade riktlinjerna för ett nytt bidragssystem för lokal och regional kollektiv persontrafik,

7. godkänna de i propositionen förordade revideringarna av nuvarande bussbidragssystem,

8. till Ersättning till lokal och regional kollektiv persontrafik för budgetåret 1978/79 under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 15 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

9. utöver vad som föreslagits i propositionen 1977/78:100. bil. 9, under förslagsanslaget Bussbidragsnämnden anvisa ytterligare 200 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen konstateras att den trafikpolitiska målsättningen om en tillfredsställande trafikförsörjning inte kan uppnås utan en väl utbyggd kollektivtrafik. Mot denna bakgrund läggs i propositionen fram förslag som

syftar till att ge förbättrade betingelser för den lokala och regionala persontrafiken.

En viktig förutsättning för utbyggnaden av kollektivtrafiken är att ansvaret för denna preciseras. Förslag läggs fram om att huvudmannaskapet för den lokala och regionala kollektiva trafiken på landsväg utövas genom interkommunal samverkan mellan landstingskommunen och kommunerna i resp. län. Härigenom uppnås en integrering av lokal och regional trafik samt en ökad samordning av trafikresurserna. En betydande flexibilitet och valfrihet föreslås vad gäller formerna för huvudmannaskapet och sättet att fördela ev. uppkommande underskott i rörelsen. Reformen föreslås vara genomförd senast den 1 juli 1983 i Västsverige och senast den 1 juli 1981 i övriga delar av landet.

För att huvudmännen skall kunna fullgöra sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt, framläggs i propositionen vissa förslag till ändringar i yrkestrafikförordningen. Huvudmannen föreslås kunna inneha eget linjetrafiktillstånd och få rätt att anlita entreprenör med tillstånd för beställningstrafik för att utföra trafiken. Vidare föreslås huvudman omfattas av den kommunala företrädesrätten i fråga om linjetrafiktillstånd.

För att underlätta avtalsuppgörelser mellan huvudman och trafikutövare om ersättning vid entreprenadtrafik föreslås att en särskild kollektivtrafik nämnd inrättas den 1 juli 1978. Denna skall vid behov pröva frågor som rör ersättning för trafikutövning.

En annan viktig förutsättning för att kollektivtrafiken skall kunna förbättras är ett ökat statligt ekonomiskt stöd till trafiken. Ett nytt bidragssystem föreslås till kollektiv persontrafik i sådana län där huvudman etablerats. Jämfört med nuvarande bidragssystem innebär förslaget en betydande ökning av det statliga stödet samt förenklingar på en rad punkter. Viktiga förbättringar är att även tätortstrafiken skall ingå i bidragssystemet och att lokal och regional järnvägstrafik skall kunna få stöd. Statsbidrag föreslås i det nya systemet utgå i form av vägmilsersättning till högst tre dubbelturer måndag–fredag, vilket innebär en ökning med en dubbeltur jämfört med nuvarande system, och till högst två dubbelturer lördag–söndag. Viss flygverksamhet som bedrivs i fjällregionerna (väglöst land) skall också omfattas av bidragssystemet liksom viss helikoptertrafik i skärgårdsområden. Vidare föreslås att den nuvarande skolskjutsavräkningen i linjetrafiken skall slopas. Även vissa andra administrativa förenklingar föreslås. Kostnaderna för det nya utökade stödssystemet beräknas till ca 190 milj. kr. per år i 1978/79 års priser. Det nya bidragssystemet föreslås gälla fr. o. m. bidragsåret 1978/79.

De framlagda förslagen ger huvudmannen ökade möjligheter att införa samordnade taxesystem i länet i form av t. ex. rabattkort. Till ledning ges också några modeller för sådana rabattsystem, bl. a. vad gäller den geografiska avgränsningen för systemens giltighet.”

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:462 av Bertil Dahlén (fp), vari hemställts att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen anförts angående borttagande av den s. k. snittaxan,

1977/78:578 av Åke Gillström (s),

1977/78:1214 av Eric Hägelmark (fp) och Sven Andersson i Örebro (fp),

1977/78:1598 av Torsten Sandberg m. fl. (c),

1977/78:1601 av Marianne Stålberg m. fl. (s),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:1778 av Karin Ahrland (fp) och Daniel Tarschys (fp),

1977/78:1779 av Ingemar Konradsson (s), vari föreslagits att riksdagen beslutade uttala

1. att ordföranden i den föreslagna skiljenämnden skulle vara opartisk och lagfaren,

2. att inskränkningen i den kommunala rätten att kräva återkallelse av trafiktillstånd inte genomfördes,

3. att länskortsutredningens förslag om periodkorts giltighet på järnväg genomfördes,

1977/78:1822 av Karl Boo (c) och Karl Bengtsson (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande

a) huvudmannaskapet,

b) kollektivtrafiknämnden,

c) bussbidragsnämnden,

d) statens kostnadsansvar för järnvägstrafiken,

e) kostnader för bidragssystemet m. m.,

f) regler för skolskjutsning,

g) riktlinjer för beräkning av ersättning till SJ,

1977/78:1823 av Kurt Hugosson m. fl. (s), vari hemställts att möjlighet till undantag från föreslagen huvudmannaskapsform i enlighet med vad som föreslagits i motionen infördes,

1977/78:1824 av John Johnsson m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade hos regeringen hemställa om

1. att möjlighet till undantag från föreslagen huvudmannaskapsform skapades för att möjliggöra ett huvudmannaskap för Skåne,

2. att bidragsnormerna överarbetades så att linjer från sammanstötningspunkt till större ort blev bidragsberättigade,

3. att turantalet för regional och lokal järnvägs- och busstrafik bibehölls oförändrat till den 1 juli 1981,

4. att normer utarbetades för hur SJ skulle ersättas av huvudmannen vid köp av kollektiva tjänster på järnväg,

5. att koncessionerna skulle ägas av den som betalade trafiken, nämligen huvudmännen,

1977/78:1825 av Elver Jonsson m. fl. (fp, c, m), vari föreslagits att riksdagen skulle besluta att undantag från föreslagen huvudmannaskapsform medgavs och att särskilt huvudmannaskap beträffande kollektivtrafiken fick inrättas i enlighet med vad som anförts i motionen,

1977/78:1826 av Kjell Mattsson m. fl. (c, m, fp),

1977/78:1827 av Sven Mellqvist m. fl. (s), vari hemställts

1. att riksdagen beslutade godkänna vad som anförts i motionen om utformningen av avtal mellan huvudman med linjetrafiktillstånd och underentreprenör,

2. att riksdagen gav regeringen till känna vad som anförts i motionen om företrädesrätt för kommunal huvudman till beställningstrafiktillstånd,

3. att riksdagen gav regeringen till känna vad som anförts i motionen om omprövning av linjetrafiktillstånd,

4. att riksdagen gav regeringen till känna vad som anförts i motionen om tillsättningen av ordförande i kollektivtrafiknämnden,

5. att riksdagen hos regeringen begärde att ett förslag till normer för hur SJ skulle ersättas av kommuner m. fl. för köp av kollektivtrafiktjänster skyndsamt utarbetades,

6. att riksdagen gav regeringen till känna vad som anförts i motionen om ansvaret för den interregionala trafiken,

1977/78:1828 av Lennart Nilsson (s),

1977/78:1829 av Torsten Sandberg (c),

1977/78:1830 av Rolf Sellgren (fp),

1977/78:1831 av Rune Torwald m. fl. (c, m, fp, vpk), vari hemställts att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande huvudmannaskap för regional persontrafik m. m.,

1977/78:1832 av Sven-Olof Träff (m),

1977/78:1833 av Sven-Olof Träff (m) och Johan Olsson (c) samt

1977/78:1834 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen beslutade avslå propositionen 1977/78:92,

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

2. att riksdagen uttalade sig för en trafikpolitik som utgick från samhälls-ekonomiska beräkningar och som innebar en utbyggnad av den kollektiva trafiken och en kraftig minskning av privatbilismen,

3. att riksdagen uttalade sig för en trafikorganisation med ett statligt trafikföretag med regionala styrelser bestående av lekmän från resp. regioner, varvid såväl persontransporter som godstransporter borde inordnas i trafikorganisationen,

4. att riksdagen hos regeringen hemställde om en samlad trafikpolitisk utredning enligt punkterna 2 och 3 och med beaktande av vad som i övrigt anförts i motionen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1977/78:1834, yrkandet 1,

b. avslå motionen 1977/78:1834, yrkandena 2-4,

6. avslå motionen 1977/78:1827, yrkandet 6,

2. att riksdagen beträffande huvudmannaskapsfrågan skulle

a. med bifall till regeringens förslag, såvitt gällde geografisk omfattning, avslå motionen 1977/78:1824, yrkandet 1,

b. med bifall till regeringens förslag, såvitt gällde godstransporter, lämna motionerna 1977/78:1829, yrkandet 2, och 1977/78:1830, i motsvarande del, utan åtgärd,

c. med bifall till regeringens förslag, såvitt gällde linjetrafiktillstånd, avslå motionen 1977/78:1832,

d. med bifall till regeringens förslag, såvitt gällde formen för huvudmannaskapet, avslå motionerna 1977/78:1822, i motsvarande del, 1977/78:1826, yrkandena 1, 2 a och 2 b, och 1977/78:1829, yrkandet 1,

e. avslå motionen 1977/78:1598,

f. med bifall till regeringens förslag, såvitt gällde Västsverige, avslå motionerna 1977/78:1823, 1977/78:1825 och 1977/78:1831,

g. avslå motionen 1977/78:578, yrkandena 2 och 3,

h. med bifall till regeringens förslag, såvitt gällde driften av busstrafiken, avslå motionen 1977/78:1833,

3. att riksdagen beträffande tillstånds- och ersättningsfrågor skulle

a. med bifall till regeringens förslag, såvitt gällde innehavare av trafiktillstånd, avslå motionen 1977/78:1824, yrkandet 5,

b. med bifall till regeringens förslag, såvitt gällde övertagande av trafik-tillstånd, avslå motionen 1977/78:1214,

c. avslå motionen 1977/78:1827, yrkandena 2 och 3,

d. med bifall till regeringens förslag, såvitt gällde entreprenadavtal, avslå motionen 1977/78:1827, yrkandet 1,

e. med bifall till regeringens förslag, såvitt gällde bussbidragsnämnden, avslå motionen 1977/78:1822, i motsvarande del,

f. med bifall till regeringens förslag, såvitt gällde kollektivtrafiknämndens prövning, avslå motionerna 1977/78:1779, yrkandet 2, och 1977/78:1822, i motsvarande del,

g. med bifall till regeringens förslag, såvitt gällde kollektivtrafiknämndens sammansättning, avslå motionerna 1977/78:1779, yrkandet 1, och 1977/78:1827, yrkandet 4,

h. lämna motionen 1977/78:1828, yrkandet 3, utan åtgärd,

4. att riksdagen beträffande statligt stöd till lokal och regional kollektiv persontrafik skulle

a. med bifall till regeringens förslag, såvitt gällde riksgränsöverskridande trafik, avslå motionen 1977/78:1826, yrkandet 2 c,

b. lämna motionerna 1977/78:1828, yrkandet 1, samt 1977/78:1822 och 1977/78:1830, båda såvitt gällde statens kostnadsansvar för järnvägstrafiken, utan åtgärd,

c. med bifall till regeringens förslag, såvitt gällde bidragsberättigad vägsträcka, avslå motionen 1977/78:1824, yrkandet 2,

d. avslå motionen 1977/78:1826, yrkandet 2 d,

e. med bifall till regeringens förslag, såvitt gällde skolskjutsning, avslå motionerna 1977/78:1822 och 1977/78:1830, båda i motsvarande del,

f. med bifall till regeringens förslag, såvitt gällde den spårbundna trafiken, avslå motionen 1977/78:1828, yrkandet 2,

g. med bifall till regeringens förslag, såvitt gällde kostnaderna för bidragssystemet, systemets ikraftträdande och frågan om mottagare av statsbidraget, avslå motionen 1977/78:1822, i motsvarande delar,

5. att riksdagen beträffande regionala taxesystem skulle

a. avslå motionen 1977/78:578, yrkandena 1 och 4,

b. avslå motionen 1977/78:462,

c. med bifall till regeringens förslag, såvitt gällde avtal med SJ om regional och lokal trafik, avslå motionen 1977/78:1824, yrkandet 3,

d. med bifall till regeringens förslag, såvitt gällde ersättningen till SJ, lämna motionerna 1977/78:1779, yrkandet 3, 1977/78:1822, i motsvarande del, 1977/78:1824, yrkandet 4, och 1977/78:1827, yrkandet 5, utan åtgärd,

6. att riksdagen skulle

a. avslå motionen 1977/78:1778,

b. lämna motionen 1977/78:1601 utan åtgärd,

7. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:92 beträffande riktlinjer i de delar förslaget inte omfattades av utskottets hemställan under 1-5 ovan skulle

a. godkänna de förordade riktlinjerna för den lokala och regionala trafiken,

b. godkänna de förordade riktlinjerna för ett nytt bidragssystem för lokal och regional kollektiv persontrafik,

c. godkänna de förordade revideringarna av nuvarande bussbidragssystem,

8. att riksdagen med bifall till regeringens förslag beträffande anslag skulle

a. till Ersättning till lokal och regional kollektiv persontrafik för budgetåret 1978/79 under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 15 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

b. utöver vad som föreslagits i propositionen 1977/78:100, bil. 9, under förslagsanslaget Bussbidragsnämnden anvisa ytterligare 200 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

9. att riksdagen med bifall till regeringens förslag beträffande lagtexten, i övrigt skulle anta det genom propositionen 1977/78:92 framlagda förslaget till lag om huvudmannaskap för viss kollektiv persontrafik,

10. att riksdagen med bifall till regeringens förslag beträffande lagtexten, i övrigt skulle anta de genom propositionen 1977/78:92 framlagda förslagen till

a. lag om ändring i lagen (1957:281) om kommunalförbund,

b. lag om kollektivtrafikenämnd,

c. lag om ändring i förordningen (1940:910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande den interregionala trafiken av Sven Mellqvist, Birger Rosqvist, Bertil Zachrisson, Olle Östrand, Sven-Gösta Signell, Margit Sandéhn och Sten-Ove Sundström (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 c bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionen 1977/78:1827, yrkandet 6, som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anført om ansvaret för den interregionala trafiken,

2. beträffande huvudmannaskapsfrågan av Rune Torwald (c) som ansett

dels att utskottet under 2 f bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av regeringens förslag, såvitt gällde Västsverige, och motionerna 1977/78:1823, 1977/78:1825 och 1977/78:1831 anta en övergångsbestämmelse till lag om huvudmannaskap för viss kollektiv persontrafik med den lydelse som framgick av reservantens förslag enligt hemställan under 9 här nedan,

dels att utskottet under 9, under förutsättning att reservantens hemställan under 2 f ovan vann bifall, bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag beträffande lagtexten och motionerna 1977/78:1823, 1977/78:1825 och 1977/78:1831, i övrigt skulle anta det genom propositionen 1977/78:92 framlagda förslaget till lag om huvudmannaskap för viss kollektiv persontrafik med den ändringen att ikraftträdandebestämmelsen skulle erhålla av reservanten föreslagen lydelse, innebärande att den av Göteborgsregionens kommunalförbund initierade och planerade landsbygdstrafiken fick bedrivas med i propositionen 1977/78:92 föreslaget statligt stöd, så länge berörda landsting inte påkallade ändring,

3. beträffande ersättning till SJ av Sven Mellqvist, Birger Rosqvist, Bertil Zachrisson, Olle Östrand, Sven-Gösta Signell, Margit Sandéhn och Sten-Ove Sundström (samtliga s) som ansett att utskottet under 5 d bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av regeringens förslag, såvitt gällde ersättningen till SJ, samt motionerna 1977/78:1799, yrkandet 3, 1977/78:1822, i motsvarande del, 1977/78:1824, yrkandet 4, och motionen 1977/78:1827, yrkandet 5, hos regeringen begära ett förslag till normer för hur SJ skulle ersättas av kommuner m. fl. för köp av kollektivtrafiktjänster.

BERTIL ZACHRISSON (s):

Herr talman! Vi från oppositionen har ofta välgrundad anledning att kritisera den borgerliga regeringen för dess handlingsförlamning och bristande planering för framtiden. Regeringens trafikpolitik har sannerligen inte gått fri från den kritiken. I snart två hela riksdagsår har vi förgäves väntat på en samlad trafikpolitisk proposition.

Men när något är bra skall det erkännas, och därför vill jag i dag ge kommunikationsministern ett erkännansamt ord för att han lagt fram propositionen om den lokala och regionala trafiken. Den satt visserligen långt inne, och den borde ha ingått som en del i en hel trafikpolitisk reform. Men när regeringen nu inte kunde samla sig till det, rekommenderade vi redan i fjol att frågan om huvudmannaskapet för regional och lokal trafik liksom förändringar i yrkestrafikförordningen kunde tas som delreformer. Det har nu skett och det är bra.

I allt väsentligt har vi kunnat ansluta oss till huvuddragen i propositionen. De följer de direktiv vi en gång gav och som remissinstanserna har anslutit sig till.

Splittringen av reformverksamheten får dock vissa negativa följder. Låt mig peka på några. Vi ser från socialdemokratiskt håll den regionala trafikplaneringen som en viktig grund för en ny trafikpolitik. Genom den planering som redan har skett har ett omfattande underlag tagits fram utifrån varje läns förhållanden, och däri har också gjorts en bedömning av framtida transportbehov och förslag till olika trafiklösningar. Regeringen har i budgetpropositionen redovisat att en vidareutveckling och komplettering av den tidigare omgången av den regionala trafikplaneringen skall initieras under 1978. Jag vet inte hur långt den har kommit.

Nu är inte kommunikationsministern här, men annars hade det varit intressant att få hans beskrivning av i vilket läge det här arbetet f. n. befinner sig. Jag vet inte om någon av de borgerliga talesmännen kan ge besked om det. Men för att det skall vara möjligt att gå vidare på det material som föreligger från den förra omgången, så behövs det vissa översiktliga ställningstaganden. Det hade enligt vår mening varit bra om riksdagen i samband med den proposition som vi nu behandlar hade fått ta ställning till regeringens slutsatser av den tidigare planeringen och de därpå grundade riktlinjerna för en ny omgång av den regionala trafikplaneringen. Andra frågor som borde ha behandlats i det här sammanhanget är olika insatser på kollektivtrafikområdet.

Jag hade för några dagar sedan i samband med debatten om den statliga trafikpolitiken möjlighet att starkt understryka behovet av förnyelse på kollektivtrafikområdet, och även om den här propositionen skapar en

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

förutsättning för det, så fattas det fortfarande betydande delar. Jag har ingen anledning att nu i detalj upprepa de krav jag då ställde, men jag vill erinra om dem också i det här sammanhanget.

Det finns åtskilliga brister i dagens kollektiva trafik som vållar stort besvär, inte minst för de rörelsehindrade. Det är angeläget att vi nu snabbt får övriga bitar i reformarbetet inom trafikpolitiken för att få en helhetslösning för den kollektiva trafiken.

Låt mig i det här sammanhanget också ta upp frågan om taxiservicen. Under senare år har det riktats mycket kritik mot den. Det gäller såväl trafiken inom de större tätorterna som på landsbygden. Framför allt är det svårigheter att anpassa vagnmateriel till efterfrågan. Den här frågan hänger nära samman med frågan om taxinäringens struktur, som har varit föremål för en hel del uppmärksamhet och även utredningsinsatser. Det finns sedan flera år tillbaka förslag i kommunikationsdepartementet, och de har ännu inte föranlett någon åtgärd, vare sig i samband med den här propositionen eller i samband med översynen av yrkestrafikförordningen, som vi skall behandla senare.

I den nämnda strukturarbetsgruppens rapport behandlades bl. a. frågorna om företagsmässig samordning av taxirörelsen i kommunerna, bättre samordning av beställningstrafiken och formerna för tillståndsgivningen enligt yrkestrafikförordningen. Det är angeläget att regeringen följer upp intentionerna i de förslag som föreligger. De problem vi har på taxirörelsens område motiverar särskilda åtgärder från regeringens sida för att främja en utveckling och samordning av taxirörelsen med de kommunala insatserna i övrigt. Målsättningen bör vara att taxinäringen skall vara en integrerad del i den kollektiva persontrafikförsörjningen.

När det gäller själva propositionen, vars huvudinnehåll vi alltså ansluter oss till, har vi under utskottsarbetet kunnat bli överens om några viktiga klarlägganden. Det första gäller kravet på att garantier skapas för långsiktiga avtal mellan huvudmannen och underentreprenörerna, så att bussföretagen får rimliga ekonomiska planeringsförutsättningar och de anställda en bibehållen trygghet. Frågan finns berörd i propositionen, och genom att utskottet starkt understrukt detta krav räknar jag med att garantier har skapats för att riksdagens uttalade vilja tillgodoses då entreprenadavtal träffas.

Detsamma gäller vikten av att linjetrafiktillstånd som inte utnyttjas omprövas. Också här har utskottet gjort en markering i sitt betänkande, vilket bör vara tillräckligt för att äldre vilande trafiktillstånd rensas ut, så att de inte hindrar en rationell trafiklösning.

I likhet med vad vi gjort i vår motion betonar utskottet det som särskilt betydelsefullt att till ordförande i kollektivtrafikenämnden utses en från de olika partsintressena fristående person. Det är antagligen ett rent förbiscende att detta inte sägs klart ut i propositionen. Det är litet småaktigt av majoriteten att inte kunna vidgå det, men eftersom utskottet i realiteten biträtt vår motion har vi låtit oss nöja och besparar därigenom kammaren en votering.

Däremot har vi funnit det nödvändigt att reservera oss på två punkter, där propositionen enligt vår mening är bristfällig. Den första gäller det självklara

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

kravet att den regionala och interregionala trafiken samordnas rationellt. För att det skall kunna ske bör staten markera sitt övergripande ansvar för en sådan samordning. Jag utgår ifrån att detta vårt krav blir tillgodosett i den försenade trafikpolitiska propositionen om den statliga trafikpolitiken. Men det är en uppenbar brist att det inte sker som vägledning för det planeringsarbete som nu förhoppningsvis snabbt kommer i gång i kommuner och landsting. Vi menar att riksdagen bör ge regeringen till känna att en sådan markering av det statliga ansvaret bör komma till stånd. De borgerliga ledamöterna i utskottet delar antagligen vår uppfattning men föredrar att leva i god tro. Det vore bra om kommunikationsministern ville bekräfta att ett sådant statligt ansvar kommer att uttryckas i den väntade propositionen.

Vår andra reservation är föranledd av de mycket stora svårigheter som föreligger när kommuner och landsting skall träffa avtal med SJ om att köpa trafiktjänster. På flera håll i landet har man bittra erfarenheter av långdragna och resultatlösa förhandlingar med SJ, bl. a. i Göteborgsregionen och i Örebro län.

Det föreligger ett klart behov av fastare riktlinjer för hur ersättningen skall regleras och hur samordningen av taxor och trafik skall komma till stånd. Därför bör regeringen skyndsamt utarbeta förslag till normer för hur SJ skall ersättas, när tågtrafiken samordnas med ett regionalt trafik- och taxesystem. Samma krav har framförts i en rad borgerliga motioner, bl. a. i en motion med den centerpartistiske ordföranden i Svenska kommunförbundet, Karl Boo, som första namn. Jag behöver väl inte säga att jag förväntar mig att herr Boo stöder vår reservation på den punkten?

Herr talman! Från socialdemokratiskt håll ser vi naturligtvis ytterst allvarligt på att den utlovade trafikpolitiska propositionen ständigt fördröjs. Det är beklagligt att reformarbetet behöver plottas med och att man inte får en samlad redovisning för hur regeringen har tänkt sig att inordna delreformerna i en helhetslösning. Lika bekymmersamt är det att den regionala trafikplaneringen inte avsätter några konkreta åtgärder från regeringens sida. Det kommer att försvåra genomförandet av det förslag vi nu diskuterar. Men vi godtar i brist på bättre den dellösning som nu presenteras, för att skapa klarhet i huvudmannaskapsfrågan för den lokala och regionala trafiken och i tillståndslagstiftningen. Tillsammans med det ökade statliga stödet kan dessa förslag medverka till att underlätta att samordnade taxesystem införs i länen och därmed en utjämning av reskostnaderna. En sådan utjämning är enligt vår mening en angelägen åtgärd för att skapa en solidarisk trafikpolitik.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de båda socialdemokratiska reservationerna i trafikutskottets betänkande.

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Låt mig först ge uttryck för min och centerns tillfredsställelse över att regeringen genom denna proposition gett ett gott underlag av såväl författningsmässig som ekonomisk natur för förbättrad kollektivtrafik i hela landet, men kanske speciellt i landsbygdsmrådena.

---

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

Eftersom Rolf Sellgren kommer att tala för utskottsmajoriteten nöjer jag mig med detta korta konstaterande beträffande huvuddragen i propositionen.

Jag vill däremot anföra några synpunkter i anledning av min reservation till det betänkande som vi nu behandlar.

Reservationen berör främst situationen i Västsverige, men vissa detaljer i min motivering anser jag dock ha betydelse även för situationen i landet i övrigt.

En sak har jag särskilt hängt upp mig på, och det är som framgår av reservationen vissa problem beträffande hur underskottet i trafiken skall fördelas. Detta har inte behandlats mycket av periodkortsutredningen, som ju är basen för propositionen.

På sidorna 272–275 har man gjort vissa mycket vaga antydningar om vilka konsekvenserna kan bli i samband med att det bildas ett huvudmannaskap, där huvudmannen får överta de olika förluster som uppkommer och problemet hur de skall täckas.

Jag skriver i reservationen att om man skall följa propositionens förslag till lösning, måste man först i alla tre landstingen i Västsverige bilda ett huvudmannaskap var för sig. Där får man då det problemet att huvudmannaskapet – om man skall hålla sig till kommunalförbund – blir svårhanterligt. Jag skall inte gå närmare in på det.

Sedan måste man redan från starten göra klart för sig vilka konsekvenser ett huvudmannaskap får i förhållande till den lokala trafiken. Jag har med upplysningstjänstens hjälp skaffat fram vissa uppgifter för att belysa för de tre västsvenska länen vad det innebär om man håller sig till normförslaget i propositionens lagtext, som också finns i trafikutskottets betänkande.

Det visar sig att om exempelvis Göteborgs och Bohus län från starten tar på sig ansvaret även för den lokala trafiken i Göteborg, blir det för budgetåret ett underskott på ungefär 200 milj. kr. Det innebär automatiskt att de övriga kommunerna i landstinget får betala ca 35 miljoner av det underskottet. Huvudmannen måste alltså omedelbart ta ställning till om man skall ta på sig den bördan och i så fall vilka konsekvenser det får för den landstingskommunala utdebiteringen.

För Älvsborgs län har man stora problem i Borås med ett underskott på 16 miljoner. Det innebär att 6 miljoner skulle få täckas av övriga kommuners invånare som inte bor i Boråsområdet.

I Halland är det samma sak. Halmstad har ett underskott på 9,2 miljoner, av vilket ungefär 3 miljoner skulle täckas av övriga landstingskommuners invånare i Hallands län.

Nu är det ju så att 7 § i lagtexten enligt propositionen ger huvudmannen en möjlighet att dispensera sig från skyldigheten att sköta den lokala trafiken. Men det skall då föreligga synnerliga skäl, och vilka dessa synnerliga skäl är finns ju inte närmare specificerat. Det skapar naturligtvis så småningom en viss praxis som kommer att visa vad regeringen kräver för att medge dispens.

Med detta menar jag mig ha givit underlag för min åsikt att det hade varit

lämpligt att åtminstone övergångsvis ge det kommunalförbund som har bildats i Göteborg och som driver en ganska omfattande trafik – det blir en viss utvidgning från den 1 september 1978 – rätt till statsbidrag. Det är så att enligt propositionen kan inte statsbidrag enligt de nya reglerna utgå med mindre än att det kommunala huvudmannaskapet är bildat i enlighet med propositionens bestämmelser.

För att spara kammarens tid nöjer jag mig med detta och yrkar härmed bifall till reservationen 2.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! I den proposition som vi behandlar nu föreslås att huvudmannaskapet för den kollektiva persontrafiken skall utövas gemensamt mellan kommuner och landsting. Man föreslår också förändringar i yrkestrafikförordningen, bl. a. för att göra det möjligt för huvudmannen att anlita entreprenörer. En särskild kollektivtrafiknämnd skall inrättas, och vidare föreslås en mindre förbättring av det statliga stödet till kollektivtrafiken.

Jag tror det är viktigt att klargöra vilken syn regeringen har på trafikpolitiken, och jag vill inledningsvis ta upp några av de påstående kommunikationsministern gör och det synsätt han har på trafik- och samhällsplanering.

Först konstateras att persontransporterna har femfaldigats under de senaste 25 åren och att en allt större del av hushållens utgifter går åt till resande. Den största delen av ökningen av resorna hänförs till typen arbetsresor och förklaras av ett ändrat bebyggelsemönster och av samhällsutvecklingen i stort. När kommunikationsministern beskriver detta framstår det som en spontan utveckling, utan speciella intressen inblandade eller med några påtagliga avigsidor som följd.

Det här ger, herr talman, en grovt osann bild av verkligheten. Större delen av efterkrigstiden har karakteriserats av en mycket kraftig koncentration av industrin till allt större enheter och till vissa regioner. Följden av detta har varit stora befolkningsomflyttningar – avfolkning av vissa landsändar och en ohämmad befolkningstillväxt i vissa tätorter och tätortsområden. Samhällets planeringsresurser har varit helt inriktade på att underlätta och minska de negativa konsekvenserna av denna process. Parallellt med industrikoncentrationen har det också skett en motsvarande utveckling inom både den kommersiella och den offentliga servicen. Särskilt tydligt har detta varit på landsbygden, med indragning av butiker, sammanläggning av kommunal förvaltning osv. Men samma sak förekommer i tätorterna. En allt större del av transportkostnaderna, i såväl ekonomisk som tidsmässig mening, har på det här sättet överförs främst från det privata näringslivet till lönarbetarna och till de enskilda hushållen. Ett exempel på detta är de ökningar av bruttoarbetstiden som skett och som för många i de stora tätorterna i dag betyder arbetstider inkl. restider på mellan tio och elva timmar om dagen.

Samhällets trafikpolitik har i allt väsentligt varit inriktad på att underlätta för privatbilmens utbredning. Kommunikationsministern konstaterar att 80 % av de totala persontransporterna sker med personbil. Den kollektiva

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

trafiken har, även om den ökat något i absoluta tal, successivt minskat sin andel av persontransporterna. Bilismens ansvällning har aldrig tagits upp till konkret politisk behandling. Den har betraktats som given, och de politiska besluten har enbart rört frågor om hur man skall underlätta framkomligheten på gator och vägar och med minsta möjliga ingrepp öka trafiksäkerheten.

Herr talman! Inget samhälle har råd att upprätthålla två parallella trafiksystem. Det är alltså nödvändigt att välja mellan privatbilism och kollektivtrafik. Privatbilismens avigsidor är så uppenbara och av en sådan art att det för vpk är en självklarhet att det är den kollektiva trafiken som skall byggas ut och att man samtidigt måste minska privatbilismens mycket kraftigt. Det är inte från någon utgångspunkt försvarbart att upprätthålla en apparat för persontransporter som för det första årligen kräver ca 1 000 döda och 20 000 svårt skadade, för det andra är så kraftigt smutsande att människors livsmiljö hotas, vilket i dag är fallet i större tätorter, och för det tredje är så ojämlig att en majoritet av befolkningen, bestående av barn, kvinnor, åldringar och lönearbetare med små inkomster, genom bilsamhället i ökad utsträckning drabbas av faror, isolering och svårigheter att ta sig fram.

För dem som har tillgång till bil innebär den inte bara en bekvämlighet utan också ett betydande ekonomiskt tvång. Bilismen är en extrem form av privatisering av transportsystemet. Dessutom är den en mycket dyr form av privatisering, där kostnaderna läggs på den enskilde, som dessutom ofta inte har någon egentlig valmöjlighet. Många måste ju – det vet vi – ha bil för att t. ex. ta sig till jobbet; det gäller både i glesbygder och i tätorter.

I propositionen föreslås att huvudmannaskapet för den kollektiva persontrafiken skall delas mellan landsting och kommuner. Vpk anser inte att frågan om huvudmannaskapet bör avgöras nu, eftersom det vore att föregripa och försvåra en samlad trafikpolitik, som vi väntar förslag om i höst.

Det huvudsakliga skäl som anförs i propositionen för förslaget till huvudmannaskap är behovet av att samordna de lokala och regionala trafikresurserna. Detta är naturligtvis önskvärt men förutsätter för den skull inte ett huvudmannaskap såsom det föreslås i propositionen. Till bilden hör t. ex. att det i dag är SJ som sköter en mycket stor del av den regionala trafiken och därmed också betydande delar av den lokala.

Vpk anser också att det vore felaktigt att rycka ut persontrafiken ur det övriga trafikpolitiska sammanhanget. Person-, gods- och varutransporter bör behandlas gemensamt för att man därigenom skall kunna åstadkomma ett samordnat transportsystem. Vi anser också att staten skall påta sig det ekonomiska ansvaret för transportväsendet och dessutom ha planeringsansvaret för trafik på interregional nivå.

Vi anser att regeringen med det förslag man lagt fram undviker att ta ställning till en rad grundläggande trafikproblem:

1. Nödvändigheten av att kraftigt minska privatbilismen. Det gäller inte bara i tätortstrafiken, utan över huvud taget beroendet av bil för arbetsresor och för att nå olika slag av samhällsservice. Det gäller resor både inom och mellan regioner.

2. Samordningen av lokal, regional och interregional persontrafik, vilket förutsätter en samordnad planering och en kraftig upprustning, inte minst av den interregionala, företrädesvis spårbundna, trafiken.

3. Nödvändigheten av att överföra huvuddelen av de interregionala transporter av gods som sker på landsväg till järnväg.

Vi menar att trafikpolitiken bör inriktas på att åstadkomma ett sammanhållet trafiksystem med syfte att lösa de här grundläggande problemen. Staten kan inte undandra sig ansvaret för genomförandet av en sådan politik genom att lasta över det på landsting och kommuner. Det är särskilt orimligt i en situation där det ekonomiska läget i kommuner och landsting kommer att effektivt omöjliggöra varje progressiv utveckling.

Man borde undersöka möjligheter att lösa trafikproblemen med ett statligt företag, där SJ utgör en naturlig basorganisation och där staten har det totala ekonomiska ansvaret. Det är viktigt att trafikplaneringen sker parallellt med annan samhällsplanering, exempelvis bebyggelseplanering och industrilokalisering. Man bör också utarbeta former för samarbete över länsgränserna.

I propositionen föreslås en blygsam höjning av statsbidragen från 14 till 16 kr. per vägmil, i skogslänen från 17 till 19 kr. Med detta avser regeringen uppenbarligen att staten skall göra en snygg sorti från arenan för den regionala kollektivtrafiken. Det bör stå fullkomligt klart att detta statsbidrag inte kommer att tillåta några som helst kvalitativa förbättringar. Den föreslagna höjningen kommer i stort sett att slukas upp av den omorganisation som också föreslås i propositionen.

I propositionen föreslås vidare att antalet bidragsberättigade dubbelturer skall höjas från f. n. två dubbelturer per dag måndag–fredag till tre dubbelturer. Om detta säger kommunikationsministern bl. a.: "Med en utökning av antalet bidragsberättigade turer till tre blir det också möjligt att trygga kollektivtrafikförbindelser som passar för arbetsresor." Det förhåller sig självfallet inte på det viset. Man behöver inte ha mycken kännedom om under vilka tider resor till och från arbetet sker för att inse att de resorna omöjligt kan täckas av tre dubbelturer per dag. Kommunikationsministern yttrade i trafikdebatten för någon tid sedan att tolv dubbelturer per dag var ungefär vad folk behöver. Vad det i själva verket handlar om är att man från regeringens sida genom statsbidraget och dess konstruktion vill trygga en social minimistandard på den kollektiva trafiken, i synnerhet då på landsbygden. Det är naturligtvis viktigt, men det går inte att stanna på den här katastrofalt låga ambitionsnivån. Den kollektiva trafiken måste byggas ut kvalitativt och kvantitativt för att göra den nödvändiga minskningen av privatbilismen möjlig.

Helt kort beträffande periodkort: Vpk anser att systemet med periodkort bör genomföras och att riksdagen skall uttala sig i den riktningen.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till motionen 1834 från vänsterpartiet kommunisterna.

---

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

ROLF SELLGREN (fp):

Herr talman! Det moderna samhället kan inte fungera utan ett väl utvecklat transportsystem. I den proposition som vi behandlar just nu sägs, att de framtida trafikpolitiska riktlinjerna bör utgå från målsättningen att ge medborgarna och näringslivet i landets olika delar en tillfredsställande trafikförsörjning till lägsta samhällsekonomiska kostnader. Det är riktigt. Men den målsättningen antogs redan för 15 år sedan. För att man skall kunna nå det uppsatta målet måste metoderna ständigt förnyas. Vad vi nu funnit efter diverse utredande är, att samhället måste aktivare ta del i uppbyggnaden av den kollektiva trafiken. Insikten om detta torde vara anledningen till de utredningar som har gjorts.

Att resa är inget mål i sig vare sig det sker med bil, buss, tåg eller annat transportmedel. En väl uppbyggd trafikförsörjning skall därför stå i samklang med samhällets målsättningar inom en rad områden. Den kollektiva trafiken, främst med buss och tåg, skall också så nära som möjligt knyta an till människornas behov av arbetsresor, serviceresor och inte minst resor i samband med fritid och nöjen.

Propositionens förslag tillmötesgår i stort sett behovet av en mer genomtänkt planläggning och samordning av den lokala och regionala persontrafiken. Fördelarna med att den regionala och lokala trafiken samordnas av en gemensam huvudman uppväger nackdelarna med att kommunerna i fortsättningen inte ensamma beslutar om den lokala trafiken. Man får ändå förutsätta att den kommunala planeringsnivån bibehålls, även om besluten kommer att fattas inom en större gemenskap.

Utskottet är alltså helt enigt om huvudlinjerna i propositionen, och det tycker jag är mycket glädjande. Denna enighet har också påpekats av Bertil Zachrisson, och det är mycket tillfredsställande att vi har nått en så stor enighet. Det är dock förståeligt att detta medgivande följs av litet kvirr – socialdemokraterna instämmer ju inte helt på alla punkter. De hade t. ex. velat ha en trafikpolitisk proposition tidigare, men det är en fråga som vi har debatterat förut. I det nu aktuella avseendet är vi dock mycket eniga.

Med den nya organisationen och det ökade samhällsstödet utvidgas möjligheterna att förbättra kollektivtrafiken och göra den mer attraktiv. Förutsättningarna ökar också för kommuner och landsting att skapa trafiklösningar i tätortsområden i syfte att begränsa bilismen, där den med fördel kan ersättas med kollektivt transportmedel.

Propositionens räckvidd begränsar sig till ansvaret för den lokala och regionala trafiken. I motionen 1977/78:1827 av de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet yrkas bl. a. att staten i det här sammanhanget också skall ta det övergripande ansvaret för den interregionala trafiken och att den lokala och regionala trafiken skall samordnas med denna.

Dessa synpunkter är i och för sig riktiga, och man kan instämma i mycket av det som Bertil Zachrisson sade i sitt anförande. Men ett tillgodosende av dessa synpunkter är inte en förutsättning för genomförande av det nu aktuella beslutet, eftersom det som härvid berörs mycket väl kan inordnas senare i ett större sammanhang.

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

I propositionen tas alltså bara de lokala och regionala trafikproblemen upp, och utskottet har hållit sig till de avsnitten. Utskottet yrkar därför avslag på nämnda motionsyrkande från socialdemokraterna, och jag yrkar i min tur avslag på reservationen 1.

Det skulle kanske vara mer att tillägga om detta, men av tidsskäl skall jag begränsa mig till det sagda.

Enigheten i utskottet visar också att vänsterpartiet kommunisternas motion 1834 inte kan tillstyrkas. Den motionen innehåller synpunkter som är bra och som också har återkommit i Inga Lantz anförande. Man kan alltså instämma i dessa synpunkter, som är allmängiltiga. Men de slutsatser som motionärerna kommer fram till baserar sig på helt andra värderingar om hur kollektivtrafikfrågan bör lösas och mynnar i första hand ut i avslag på hela propositionen. Vad vpk syftar till är en statlig central styrning av hela trafikapparaten. Det är alltså värderingar som vi inte på något sätt kan gå med på. Därför avstyrks deras motion.

Principiellt viktigt är hur huvudmannaskapet löses. En av hörnstenarna är att ansvaret för både den lokala och den regionala trafiken ligger på ett och samma organ. Den geografiska avgränsningen bör också sammanfalla med andra samhällsfunktioner. Detta skapar de bästa förutsättningarna för ett för regionen sammanhängande trafiknät. Utskottet delar därför statsrådets mening att länen utgör lämpliga områden för planeringen av trafikutbud och regionala taxesystem. I fråga om trafikutbudet undantas kompletteringstrafik med personbil, som även i fortsättningen bör åvila kommunerna. Däremot kan huvudmannen efter särskild överenskommelse infoga denna trafik i sitt trafikansvar. Detsamma gäller skärgårdstrafik och flygtrafikservice i fjällområden liksom järnvägstrafik av utpräglat lokal och regional karaktär.

I ett par motioner, varav jag har väckt den ena, har påtalats att propositionen med tystnad har förbigått den godstrafik som sker inom den lokala och den regionala busstrafiken. Utskottets skrivning klagar på frågan och förutsätter att även den godstrafik som bedrivs med stöd av linjetrafiktillstånd för personbefordran kommer att omfattas av huvudmannens trafikansvar. Med hänsyn inte minst till att godstransporterna utgör en betydande del på många glesbygdslinjer är det angeläget att huvudmannen kan utöva inflytande över avgiftssättningen även för dessa transporter. Som exempel kan jag nämna att av intäkterna för postverkets diligenstrafik verksamhetsåret 1976/77 utgjorde gods- och postbefordran 50 %, t. o. m. några tiondelar mer.

I motionerna 1823, 1825 och 1831, som har väckts i anslutning till propositionen, har påtalats de speciella problem som föreligger i Västsverige beträffande den geografiska omfattningen av huvudmannaskapet. Motionärerna pekar på att pendlingen inom Göteborgsregionen visar en utveckling med starkt ökad inomregional pendling. Med anledning härav menar motionärerna att en anpassning av huvudmannaskapet till naturliga trafikregioner är av grundläggande betydelse för möjligheterna att få en god samordning och planering av linjenät, trafikutbud och taxor liksom ett rationellt utnyttjande av resurserna. Motionärerna anser därför att reglerna

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

för huvudmannaskapet bör ges en sådan flexibel utformning att den i Göteborgsregionen fungerande lösningen kan bibehållas och vidareutvecklas.

Utskottet har mycket noga prövat de speciella problemen i Västsverige, och då alldeles speciellt i Göteborgsområdet. Inom regionen har kommunerna efter ett omfattande utredningsarbete beslutat om en samordning av regionens kollektiva landsbygdstrafik. Utskottet anser att det samarbetet bör bestå och vidareutvecklas. Men utskottet har också funnit att detta samarbete kan fortsätta även inom ramen för den länsvisa indelning i huvudmannaskapet för kollektivtrafiken som anges i propositionen. Formerna för samarbetet ges stor frihet. En möjlig lösning anvisar utskottet genom att peka på att Kommunalförbundet får utgöra en särskild driftorganisation som svarar för trafikutövningen inom delar av de aktuella länen. Med denna organisation får huvudmännen teckna avtal om trafikutövningen.

Utskottet är helt enigt på den här punkten, så när som på att Rune Torwald har reserverat sig för en övergångslösning, som han nyss har pläderat för i sitt anförande.

Det är intressant att notera att Rune Torwald i sin allmänna plädering underströk betydelsen av att just landsbygdsområdena fick en tillfredsställande transportlösning. Men jag kan inte se att en separering av vissa regioner på det sätt som Rune Torwald föreslår är ett uttryck för en särskild omtanke om landsbygdsområdena. En sådan separering kan dessutom få smittoeffekter på andra områden.

För att spara kammarens tid vill jag i övrigt kommentera Rune Torwalds reservation bara på en viktig punkt. Med en särlösning för Göteborgsregionen lämnar man den viktiga principen om att de geografiska områdena bör vara jämförelsevis stora och att länsindelningen är en etablerad företeelse. Detta betyder att vid en avgränsning efter regioner med intensivare trafikmönster glesbygdsdelar av länen kommer i kläm – det är också beviset för vad jag nyss sade. Jag bör tillfoga att det med Rune Torwalds modell inte kommer att stanna med Göteborgsregionen. Jag sade nyss att en sådan modell kommer att medföra smittoeffekter på andra områden. Man kan fråga sig vad som händer med trafiklösningarna för glesbygdsregionerna i resterande delar av berörda län, eftersom det med säkerhet kommer att bli smittoeffekter inom hela Västsverige.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan även på denna punkt och avslag på reservationen nr 2 av Rune Torwald.

Rolf Dahlberg kommer senare i debatten att beröra övriga avsnitt i betänkandet, bl. a. socialdemokraternas reservation nr 3.

Jag vill till sist endast kortfattat kommentera ett par punkter.

Alla kommuner kommer att med en suck av lättnad konstatera att den otympliga skolskjutsavräkningen kommer att slopas i det nya bussbidragssystemet. I syfte att så långt som möjligt inrikta bidragssystemet på den linjebundna trafiken har föredraganden angivit att bidrag bör undvikas till sådan trafik som till den helt övervägande delen är föranledd av skolskjutning. Jag har i min motion angivit att begreppet "helt övervägande delen" är

svårdefinierat och kommer att leda till tolkningssvårigheter och en onödig byråkrati. Den lokala planeringen är numera väl genomtänkt, och vi bör visa kommunerna det förtroendet att vi inte misstänker att de missbrukar bidragssystemet.

Utskottet har inte helt delat min anmärkning på denna punkt, men det har gjort det betydelsefulla tillägget att som en följd av att godstrafiken med linjebuss skall falla under huvudmannens ansvar bör denna del också beaktas vid bedömningen av om en trafik till övervägande del skall anses föranledd av skolskjutsning. Jag hälsar det tillägget med tillfredsställelse.

Fjällflyget är ingen stor del av det vidgade bidragsområdet. Men det är för berörda kommuner så mycket mer betydelsefullt. Propositionen begränsar bidragsgivningen till den eller de kommuner som har fjällflyg i sin trafikplan. Självfallet begränsar sig inte sådan verksamhet alla gånger till den egna kommunens område. Utskottet har därför gjort det förtydligandet att fjällflygtrafik som sträcker sig över kommungräns bör få bidragsfrågan löst i en eller annan form. Detta bör ge bussbidragsnämnden – vi har ju ingen flygbidragsnämnd – anledning att tolka bidragsbehovet på ett generösare sätt än om propositionens bokstav följs.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla övriga punkter.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

BERTIL ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt som herr Sellgren säger att det råder en långtgående enighet när det gäller huvudinnehållet i propositionen. Jag vill ånyo understryka att jag tycker att det är bra. Men då hade det varit desto angelägnare att man från borgerligt håll hade försökt att gå oss till mötes på några av de punkter där det uppenbarligen föreligger brister i propositionen. Ett sådant tillmötesgående skulle ha varit mycket enkelt, därför att det förefaller så självklart. Herr Sellgren sade också att han egentligen delar vår grundinställning. Det hade varit till stor hjälp för kommuner och landsting när dessa nu skall planera den lokala och regionala trafiken, om vi hade haft ett klart uttalat statligt ansvar givet i propositionen, om det så bara hade varit principiellt.

Ännu bättre hade det naturligtvis varit om man hade kunnat ha med KOLT- och HAKO-utredningarnas förslag samtidigt som vi behandlar propositionen. Detta hade ytterligare ökat möjligheterna för kommuner och landsting, när de skall planera sin verksamhet. Man hade kunnat få klart för sig var staten är beredd att gå in och var de själva skall komplettera sin verksamhet. Förslagen förlorar på den här punkten i effektivitet genom att de behandlas separat och inte tillsammans med andra insatser på kollektivtrafikområdet. De ligger i kommunikationsdepartementets skrivbordslådor, men de behöver komma in under en gemensam bedömning tillsammans med

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

den proposition som vi behandlar i dag.

Nu säger herr Sellgren att man kan ordna detta senare. Ja, det är klart att man kan, men inte är det särskilt praktiskt och det är ingen bra form av reformarbete på detta område. Jag tycker att ni åtminstone kunde ha deltagit i en principiell markering av det statliga ansvaret för att underlätta planeringen i kommuner och landsting.

Sedan tar inte herr Sellgren upp vår andra reservation om normeringen för ersättningen till SJ. Jag skall vänta tills herr Dahlberg varit uppe, men jag tycker att det i och för sig är litet märkligt att folkpartiet inte har något att säga i den frågan. Med herr Sellgrens förflutna tycker jag nog att det skulle ha varit angeläget att få göra en markering också på det avsnittet.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Rolf Sellgren säger att samhället måste ge medborgarna tillfredsställande möjligheter till bra transporter. Jag skulle vilja fråga: Hur då? Inte gör man det med de förslag som lagts fram i den här propositionen. Han säger också att samhället måste ta aktivare del i uppbyggandet av den kollektiva trafiken. Hur då? Inte gör man det – i vilket fall som helst inte med den här propositionen. Man vidtar t. ex. inga åtgärder för att minska privatbilismen. Man vidtar inga åtgärder för att trygga sent utbyggd kollektivtrafik. Tvärtom försvårar man för den, eftersom man skjuter över ansvaret på kommuner och landsting, vilka vi vet har en mycket dålig ekonomi och inte kommer att kunna bygga ut kollektivtrafiken i den grad som är önskvärd. Jag menar att staten här smiter ifrån sitt ekonomiska ansvar.

Sedan menar jag också att vi inte har råd med en fortsatt satsning på den ohämmande bilismen. Vi har inte råd från miljösynpunkt, inte råd från energisynpunkt och inte råd från andra kostnadssynpunkter heller. Det är viktigt att se bilismen såväl från en kulturell som från en ekonomisk och social aspekt. Och det gör man inte. Det behövs en radikal förändring av trafikpolitiken. Både regering och riksdag har hittills skjutit de principiella trafikfrågorna framför sig. Man har aldrig tagit ställning till grundläggande frågor om hur vårt trafiksystem skall se ut, vilka transporter som skall skötas och hur de skall skötas. I stället tog man det förödande beslutet år 1963, då man sade att varje trafikgren skall bära sina kostnader. Men man definierade aldrig vilka kostnader som skulle räknas in med påföljd att man från samhällsekonomisk synpunkt varje år har subventionerat privatbilismen med enorma belopp, medan den kollektiva trafiken har satts på svältkur och undergått successiva inskränkningar.

RUNE TORWALD (c) kort genmäle:

Herr talman! För Rolf Sellgren vill jag understryka att min reservation inte innebär något negativt för landsbygdstrafiken inom de övriga landstingsområdena. Underskottet i den av Göteborgsregionens kommunalförbund bedrivna landsbygdstrafiken täcks ju i sin helhet av berörda kommuner. Övriga kommuner i landstingsområdena belastas alltså inte alls.

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

Vad jag kräver i reservationen 2 är bara att den av Göteborgsregionens kommunalförbund initierade och planerade landsbygdstrafiken får bedrivas med i proposition 1977/78:92 föreslaget statligt stöd så länge berörda landsting inte påkallar ändring. Det innebär alltså att berörda landsting när som helst, då de finner det förenligt med sina intressen, kan gå in och ta över trafiken. Detta tror jag inte kommer att bli aktuellt på flera år. Mot den bakgrunden finner jag det orättvist att Göteborgsregionens kommunalförbund och dess trafikanter skall gå miste om de förbättrade statsbidrag som föreslås i propositionen.

ROLF SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bertil Zachrisson menar att det skulle ha varit ett tillmötesgående från utskottets borgerliga ledamöter, om man hade gjort ett uttalande om det statliga ansvaret för den interregionala trafiken.

Vad vi i propositionen och i betänkandet har behandlat är planeringsansvaret för den lokala och regionala trafiken – och det är en framgång. Tidigare har det inte förelegat något ansvar hos någon myndighet att planera för den regionala trafiken. Kommunerna har haft ett sådant ansvar för att kunna få ut sina bidrag, men det har inte funnits någon motsvarighet på den regionala sidan. Nästa steg blir att detta inordnas i det interregionala trafikmönstret. Eftersom de trafikplaner som byggs upp inom det nya huvudmannaskapet med största säkerhet kommer att utgå från den regionala trafikplaneringens underlag, finns alltså här början till ett mönster för en interregional trafik, som på intet sätt blir sämre för att man går den här vägen.

Inga Lantz ställde en fråga angående tillfredsställande transportförsörjning. Hon menade att det förslag som nu ligger försvårar den kollektiva trafikpolitiken. Det är väl ändå att göra en logisk kullerbytta!

I och med att samhället, de nya huvudmännen, får planeringsansvar för kollektivtrafiken, så blir den bättre. Dessutom går staten in med högre bidrag. Man får en mer välordnad trafik i och med att den lokala och den regionala trafiken samordnas. Jag kan inte tänka mig att ett centralt statligt dirigeringsverk skulle kunna lösa problemen med kollektivtrafiken med det finmaskiga mönster som finns, utan det måste bli en mycket ohanterlig apparat som mest är till för att föda statliga byråkrater i en mängd som inte behövs.

Landsbygdstrafiken kommer i kläm, Rune Torwald, i och med att man stympar regionerna. Min repliktid är snart slut, men jag vill också säga att jag har klart för mig att lokaltrafiken inom de kommuner som sluter avtal med Göteborgs kommunalförbund inte berörs av det här samarbetsavtalet. Även där finns det ett glapp i trafikplaneringen.

BERTIL ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Rolf Sellgren hörde förr i världen till de verkliga seloterna på trafikpolitikens område, men nu är han väldigt snäll när han uppträder i kammaren och talar om trafik.

Rolf Sellgren säger: Nu har vi fått en möjlighet att planera för den regionala

---

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

och den lokala trafiken, och det är bra. Javisst, det är bra att vi har fått den möjligheten. Men det är väl alldeles självklart att det hade varit ännu bättre om vi samtidigt hade haft en möjlighet att se i det facit som statens planeringsansvar gett oss. Det är, såvitt jag förstår, fullt möjligt att göra på sätt som Rolf Sellgren förespråkar, men det är en alldeles onödig, splittrande och långrotande metod. Det kan ju inte vara särskilt klarläggande för de regionala trafikplanerarna att sitta och så att säga skåda in i dimman. Därför hade det varit en utomordentlig tillgång för de regionala och lokala trafikplanerarna i deras arbete, om de hade haft tillgång till den statliga uppläggningsen på det här området.

Nu får vi en ordning som innebär att många misstag kan göras, som man sedan får hålla på att korrigera fram och tillbaka. Det hade vi kanske kunnat undvika, om vi hade fått ett mera samordnat system.

Rolf Sellgren sade – av misstag antar jag – att den regionala och lokala trafiken skulle "inordnas" i det interregionala systemet, men han har väl tänkt sig en samordning – förhoppningsvis.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade att man försvårar utbyggnaden av kollektivtrafiken med de förslag som framförs i propositionen. Den bidragshöjning som föreslås i propositionen är helt otillräcklig. Den kommer att ätas upp av omorganisationen. I och med att man nu vältrar över ansvaret från staten till kommuner och landsting, som vi vet inte har sådan ekonomi att de kan klara det här, kommer man att försvåra en utbyggnad av kollektivtrafiken. Det räcker inte att ha planeringsansvar – det ger ingen bättre kollektivtrafik. Vad som behövs är förstås resurser för att kunna bygga ut kollektivtrafiken med allt vad det innebär av bekvämlighet för dem som reser, turtäthet, nya linjer, snabbhet och alla de krav som man har rätt att ställa på en fungerande kollektivtrafik.

Jag kan för att visa hur det har fungerat här i Stockholmsområdet som exempel nämna min egen hemkommun, där man investerade – det heter ju så när man bygger vägar – 200 miljoner i en motorväg. Samtidigt lade man ned inte mindre än 18 busslinjer som gick ut mot Södertörn. I stället fick vi ett pendeltåg från Södertörn in till centrala Stockholm, ett pendeltåg som inte alls följde den gamla vägens sträckning. Man trodde alltså att människorna skulle åka pendeltåg. Det gjorde de förstås inte, utan effekten har blivit att man har försvårat för kollektivåkande och bäddat för bilism. Man byggde en motorväg där bussarna inte kunde gå, drog in 18 busslinjer och ersatte dem med ett pendeltåg, med vilket det tar en timme att komma in till Stockholms centrala delar mot femton minuter med bil. Det tycker jag är ett praktexempel på hur trafikpolitiken fungerar, hur man direkt har försvårat för kollektivtrafiken genom att satsa på ett felaktigt sätt.

Jag menar att vi inte får fortsätta att vidta sådana åtgärder som i detta konkreta exempel, utan att vi måste få en helt annan inriktning på trafikpolitiken. Man måste ta in hela trafikpolitiken i en samhällsbedömning med hänsyn till vad som är vettigt ekonomiskt, socialt och kulturellt. Jag

konstaterar att det vägrar man att göra i propositionen. Och det vägrar man också att göra i den här diskussionen.

ROLF SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Replikskiftet mellan mig och Bertil Zachrisson visar hur eniga vi är. Bertil Zachrisson måste visa någon detalj där vi skiljer oss, och därför gör han frågan om samordningen mellan regional och interregional trafik till en mycket stor fråga. Han tycker att jag har blivit väldigt snäll. Det beror på att jag tycker att vi har nått ganska långt inom det här området. Och det beror kanske också på att jag är ganska hygglig till min natur – och möjligen t. o. m. just nu har kommit till min rätt, när jag står och försvarar en så pass hygglig proposition.

Jag svarade inte på Bertil Zachrissons fråga om normerna vid förhandlingar mellan huvudmannen och SJ om betalning till SJ för tjänster, eftersom jag sade att Rolf Dahlberg kommer att ta upp den frågan. Vad han kommer att säga är vad utskottsmajoriteten har ansett, och där ansluter vi oss inom folkpartiet, eftersom vi tycker att regeringen bör följa detta förslag. Vi får se vad förslaget kommer att leda till. Men underlaget är ännu inte tillräckligt brett för att man skall kunna utarbeta några normer nu.

Inga Lantz anser att samhället vältrar över ansvaret på kommunerna. Man preciserar kommunernas och huvudmännens ansvar för den kollektiva trafiken och ger dem samtidigt statligt bidrag för att kunna genomföra planerna. Det är alldeles uppenbart – det vill jag inte sticka under stol med att jag tycker – att detta sammantaget kommer att öka samhällets kostnader för den kollektiva trafiken. Men jag hoppas att det inte bara ökar kostnaderna, utan att det också ökar kollektivtrafikens effektivitet och attraktivitet, så att vi därmed inte bara kan möta det ökade behovet av resor utan också begränsa behovet. Begränsningen måste då göras på bilismens område. Genom bidragen får kommunerna åtminstone en möjlighet att begränsa bilismen i tätorter, där man har anledning att göra det.

Jag håller med om att planen hänger mycket väl samman med samhällsplaneringen i stort. En av de stora försynelserna under 1960-talet, baserad på 1963 års trafikbeslut, var att samhällsplanering och trafikplanering inte följdes åt. På den punkten tror jag att vi är helt överens, så att vi kan nicka bifall till varandra när vi talar i de termerna. Men dessa försynelser har ju gjorts i det förflutna, och vi måste nu göra någonting för framtiden!

KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Genom förslaget i den proposition som vi nu behandlar kommer kollektivtrafikens villkor att förbättras på flera väsentliga punkter, bl. a. genom att ansvarsfördelningen mellan stad och kommun klarläggs och riktlinjer för ersättningen till trafikföretagen erhålls. En kollektivtrafikenämnd skall inrättas, förbättrade koncessionsbestämmelser skall införas, och en hel del andra saker av väsentlig betydelse finns också upptagna.

På några punkter kommer emellertid ett bifall till propositionen att medföra svårigheter för redan befintlig regional kollektiv trafiksamverkan,

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

nämligen i så måtto att de föreslagna administrativa gränserna inte alltid sammanfaller med naturliga samverkansområden för trafiken. Detta gäller, herr talman, i allra högsta grad Västsverige och då kanske speciellt Göteborgsområdet.

Propositionen bygger på länen som trafikregioner. Detta tycker jag är bra, men det förutsätter att länen är sammanhållna trafikregioner. Och det är länen också i så gott som samtliga fall, bortsett från i Västsverige, där vi har betydande pendlingsvolymmer mellan kommuner i olika län. Pendlingen mellan Lerum i Älvsborgs län och Göteborg, mellan Kungsbacka i Hallands län och Göteborg, mellan Ale i Älvsborgs län och Göteborg samt mellan Kungsbacka och Mölndal i Halland resp. Göteborgs och Bohus län plus den pendling som äger rum i norra delen av Bohuslän – nämligen inom det s. k. fyrstadsområdet – är de fem områden i landet, herr talman, som har den största pendlingen. Där skapas nu utomordentligt stora problem när man genom den här propositionen tvingas etablera trafiksamverkan inom länsgränserna.

Det är tyvärr så, herr talman, att länsindelningen i västra Sverige är mycket olycklig om man ser den ur planeringssynvinkel. Därför har vi i Västsverige under ett flertal år tvingats till speciallösningar. Vi har sedan slutet på 1950-talet och början av 1960-talet tvingats gå ifrån länsgränserna för att lösa människornas sjukvårdsproblem. De slipper åka genom Göteborg till Mölndal eller Kungälv och får använda sjukvårdsinrättningar i Göteborg. Vi har gjort så genom Storgöteborgs samarbetskommitté, som det hette tidigare, och Göteborgsregionens kommunalförbund, som det numera heter, att all bostadsplanering sker för regionen inom kommunalförbundet. Detsamma gäller också på andra samhällsområden, t. ex. för kvittblivning av sopor.

Vi har efter flera års förhandlingar lyckats skapa ett administrativt system för kollektivtrafiken. Sedan den 1 juni förra året sker trafiksamverkan i kommunalförbundets regi precis på det sätt propositionen föreslår. Men nu tvingas vi att bryta sönder systemet därför att propositionen säger att verksamheten skall ske inom ramen för länet. Människorna i Västsverige och i Göteborgsregionen har under flera år sagt till kommunal- och landstingspolitiker: Ni måste etablera ett system så att vi får en vettig kollektivtrafik. Vi kan nu inte gå ut till dem och säga: Vi måste upphöra med det system som vi äntligen lyckats skapa.

Vi har från samtliga partier väckt motioner i den här frågan, där vi säger att propositionen är bra och att det är riktigt att länen skall vara de områden där huvudmannaskapet etableras. Men detta går inte i Västsverige, där det finns den här olyckliga gränsdragningen för länen. Samtliga landsting och kommuner som skall bli huvudmän har också i remissyttranden sagt att för Västsverige måste det göras undantag. Det är alltså de som skall bli huvudmän i framtiden som sagt detta i sina remissyttranden. Men det har man inte tagit hänsyn till i propositionen.

Utskottet har också tyckt att det är utomordentligt viktigt att inte slå sönder trafiksamarbetet. "Det framstår", säger utskottet, " – – – som väsentligt att det samarbete på trafikområdet som redan inletts i regionen och som visat sig

fungera väl i praktiken får möjlighet att bestå och vidareutvecklas.”

Sedan fortsätter utskottet: ”Som en möjlig lösning för att åstadkomma detta vill utskottet peka på att kommunalförbundet får utgöra en särskild driftorganisation som svarar för trafikutövningen inom delar av Hallands, Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län. Med denna organisation får huvudmännen teckna avtal om trafikutövningen. Även andra lösningar som i allt väsentligt bibehåller och vidareutvecklar — — synes möjliga — —.”

Teoretiskt finns det naturligtvis möjligheter att lösa det här inom ramen för propositionen. Men i praktiken finns det icke en enda expert i detta land som säger att det går. Fråga dem som efter tre fyra års förhandlingar har löst den här frågan när det gäller Göteborgsområdet eller se på det som är på gång för fyrstadsområdet i norra Bohus län och norra Älvsborgs län! Det är ingen som tror att det går att genomföra ett system med det som propositionen slår fast.

Rune Torwald har på ett mycket bra sätt i sin reservation visat på den trafiksamverkan som förekommer i den här regionen. Inom det område där vi nu etablerat detta trafiksamarbete är det 57 000 människor som dagligen pendlar över länsgränser och kommungränser. Om vi tvingas slå sönder systemet kommer det att gälla de 1 000 som pendlar i Göteborgs och Bohus län. Skall vi av något slags låt mig säga administrativ idioti tvingas gå på länsgränserna och klara 1 000 pendlare men ställa 57 000 åt sidan? Det är det som blir resultatet ifall vi inte gör någon ändring.

Herr Torwald har i sin reservation sagt att vi skall lösa det här genom övergångsbestämmelserna. Han anser alltså att vi t. v. kan acceptera detta och får avvakta hur det går i framtiden. Det är ingen lösning, det är en halvmesyr. I dag finns inget annat att göra för oss än att acceptera regeringens proposition och anta de av regeringen föreslagna övergångsbestämmelserna. Men eftersom utskottet uppenbarligen ser att det här finns utomordentligt stora svårigheter att praktiskt tillämpa det system vi redan har i Göteborg vill jag, herr talman, i anslutning till den här överläggningen framställa följande yrkande, som kommer att utdelas till kammarens ledamöter:

att riksdagen med anledning av regeringens proposition 1977/78:92 samt motionerna 1977/78:1823, 1977/78:1825 och 1977/78:1831

1. ansluter sig till regeringens förslag till övergångsbestämmelse till lag om huvudmannaskap för viss kollektiv persontrafik,

2. hos regeringen begär att förslag snarast föreläggs riksdagen till sådan ändring i lagen så att det i motionerna angivna trafiksamarbetet i Västsverige kan genomföras.

Det är min förhoppning, herr talman, att detta yrkande måtte vinna kammarens gillande och att kammaren ställer sig bakom det. Då ger vi regeringen en ny chans att ta fram ett förslag som verkligen slår vakt om det trafiksamarbete som redan är etablerat i Göteborgsområdet. Vi gör det möjligt att skapa en trafikregion bestående av norra Bohuslän och delar av Älvsborgs län, en Boråsregion, en Göteborgsregion och en Hallandsregion. Då får vi

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

sammanhållna trafikregioner, där vi kan få ett vettigt administrativt system.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till det yrkande som jag här har framställt.

ROLF SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Kurt Hugosson är mycket angelägen om att bevara Göteborgs kommunalförbunds verksamhet såsom den nu är upplagd. Utskottet har samma målsättning därvidlag. Det är fel när Kurt Hugosson säger att man kommer att bryta sönder en organisation som finns. Utskottet säger att samarbetet bör bestå och kan vidareutvecklas inom ramen för genomförandet av en organisation som innebär att huvudmannaskapet fördelas länsvis.

Jag har den uppfattningen att de organisationsändringar som behövs i samband med genomförandet av det nya huvudmannaskapet inte kommer att upplevas på något sätt av trafikanterna, som Kurt Hugosson sade. Trafikanterna kommer att se hur bussarna går på samma sätt som förut, trafikanterna kommer att märka att rabattkorten kommer att gälla precis som förut.

Vad Kurt Hugosson inte sade var att samverkan inom kommunalförbundet visserligen löser en del problem – men inte alla! Det finns också ett omfattande resande över kommunalförbundets gränser, mellan Alingsås och Lerum, Kungälv och Stenungsund, Härryda och Borås, Kungsbacka och Varberg osv. Det finns ett omfattande resande över gränserna där hur vi än bildar regionerna. Då är det väldigt viktigt att man utgår från naturliga regioner och dem emellan och inom dem löser problemen.

Ett tillstyrkande av propositionens förslag medför att man går en snabbare och riktigare väg än den Kurt Hugosson föreslår. Det är ganska märkligt att han tillstyrker en proposition som han sedan i stora delar yrkar avslag på! Han motsäger sig själv.

Om man är så engagerad i just trafiklösningen för Göteborgsregionen som Kurt Hugosson är, då glömmer man de andra regionerna. Och det är det Kurt Hugosson gör, samtidigt som han föreskriver att de andra regionerna skall lösa problemen på ett visst sätt. Det finns ingen garanti för att de vill ha en sådan lösning som Kurt Hugosson föreslår.

KURT HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill på det bestämdaste vända mig mot påståendet att jag skulle glömma andra regioner. I de motioner som jag hänvisar till i det framlagda yrkandet – bakom dem står samtliga partier som är representerade i riksdagen – säger vi att man måste se till att man får till stånd en sådan här lösning inte bara för Storgöteborgsområdet, utan man bör också skapa en nordbohuslänsk region, en Boråsregion och en Hallandsregion som får sådant huvudmannaskap. Det är också precis vad huvudmännen vill. Det har landstinget i Älvsborgs län, landstinget i Göteborgs och Bohus län, landstinget i Hallands län, Göteborgs kommun och länsstyrelserna sagt i sina remissyttranden, herr Sellgren. I folkpartiet talar ni ju om närdemokrati.

Varför inte tillmötesgå människornas önskemål?

Det drabbar inte trafikanterna, säger herr Sellgren. Hur vet herr Sellgren det? Om det etablerade samarbete som nu finns inte kan få fortsätta drabbar det visst trafikanterna – i propositionen sägs t. o. m. att det är så krångligt att lösa detta att man måste ha en femårig övergångstid.

Detta är en enhällig önskan från samtliga politiska partier i de västsvenska länen, och det vill riksdagen nu sätta sig över. Det är det jag reagerar mot.

Sedan säger Rolf Sellgren att det finns en omfattande pendling över andra gränser. Bortsett från de områden vi nu har etablerat ett samarbete med omfattar pendlingen från Göteborgs och Bohus län och Göteborg ca 1 000 personer, medan det är 57 000 personer som pendlar inom det etablerade trafiksamverkansområdet i Göteborgsområdet.

Tidigare sade Rolf Sellgren i en replik till Rune Torwald att man skulle ha stora områden. Vad menar man då med stora områden? Det här området, där vi redan har fått till stånd ett kollektivtrafiksystem, har en befolkning på mellan 650 000 och 700 000 personer. Hur många län i landet har det, Rolf Sellgren? Vad avser man för storlek när man säger att man inte får bryta sönder områdena i små delar?

ROLF SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först beröra remissinstansernas uttalanden.

Kurt Hugosson har återopat yttrandena från Hallands län och Älvsborgs län. Sanningen är den att båda landstingen i princip har uttalat sig för huvudmannaskapslösningen såsom den föreligger i propositionen. Jag skall be att få citera huvudmeningen i detta sammanhang.

Hallands läns landsting säger:

”Vad utskottet anfört i det föregående bygger på förutsättningen att huvudmannaskapet skall avse länet som geografiskt område på det sätt som utredningen föreslagit.”

Sedan framför man önskemålet att man skall kunna ingå i det samarbete som är påbörjat inom Göteborgsregionens kommunalförbund. Man utgår ifrån att man skall ha dessa stora huvudmannaskapsområden men att man skall kunna genomföra samarbetet med Göteborgsregionens kommunalförbund. Det svär alltså inte mot vad som står vare sig i propositionen eller i utskottsbetänkandet.

Älvsborgs läns landsting säger:

”Förvaltningsutskottet tillstyrker detta förslag som huvudprincip” – det är ganska klart – ”men förutsätter mot bakgrund av vad som ovan sagts att Göteborgsregionens kommunalförbund blir huvudman för den lokala och regionala kollektiva persontrafiken i Göteborgsregionen inkl. bl. a. kommunerna Ale, Lerum och Alingsås.” Man tillstyrker huvudmannaskapsprincipen men förutsätter att man kan ingå i detta samarbete.

Kurt Hugosson och jag använder sannolikt olika termer för samma sak. Men vad utskottet framhåller i sitt betänkande tillmötesgår de här båda landstingens önskemål.

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

När det gäller det Kurt Hugosson sade om regionernas storlek och att det finns en enhetlig önskan hos samtliga partier i den västsvenska regionen vill jag säga att detta är beaktansvärt, och det är också riktigt. Men skall vi skapa en landsomfattande organisation för kollektivtrafiken måste vi utgå från enhetliga regioner, och då måste vi också ta hänsyn till opinionen i hela landet. Man kan konstatera att den opinionen är för den lösning som utskottsmajoriteten förordar.

KURT HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Rolf Sellgren refererar landstingens remissyttranden på samma sätt som en viss potentat läser Bibeln. Sanningen är den att samtliga landsting, som jag framhöll i mitt huvudanförande, har sagt att det här förslaget är bra. Men, tillägger man, länsprincipen kan inte tillämpas i västra Sverige. Det är vad de tre landstingen säger, och det kan man inte komma ifrån. Till detta kommer att vi i utskottet haft uppvaktningar där dessa synpunkter kommit till uttryck. Till detta kommer också att Kommunförbundets representanter vid sitt besök i utskottet sade att en särlösning för västra Sverige är nödvändig.

Och varför skulle vi inte kunna tillmötesgå detta önskemål? En särlösning för denna region bryter ju inte på något sätt sönder systemet. Vi vill ha ett motsvarande system i västra Sverige, och vi vill ha en motsvarande lösning av frågan om huvudmannaskapet för den regionala och lokala trafiken. Men vi vill ha en lösning inom naturliga samverkansområden och naturliga trafikområden. Om det är politikerna i västra Sverige överens.

Skall vi verkligen utveckla den stelbenta byråkrati som Rolf Sellgren i dag är en utomordentligt god talesman för och förhindra politikerna inte bara i Göteborgsområdet utan även i norra Bohuslän och Älvsborg län att åstadkomma en trafiksamverkan mellan exempelvis fyrstadsområdet i norra Bohuslän och Älvsborgs län? Vi säger ju att vi skall ha en nordbohuslänsk region, en Boråsregion, en Hallandsregion och en Göteborgsregion, som får huvudmannaskapet och som även får del av statsbidraget.

Jag kan inte förstå att en folkbartist kan vara så stelbent byråkratisk att han argumenterar mot detta – folkbartisterna talar ju så ofta om att vi skall ha en verklig närdemokrati och ta hänsyn till vad människorna tycker.

När vi i västra Sverige i handling har visat att denna lösning är möjlig tycker jag att det är fel av riksdagen att slå sönder det system som man har byggt upp och som fungerar bra.

Andre vice talmannen anmälde att Rolf Sellgren anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Den helt övervägande delen av resandet i vårt land sker i dag med personbil, även om det finns stora skillnader mellan olika delar av landet, beroende bl. a. på hur väl utbyggd kollektivtrafiken är. Personbilens många fördelar har medfört att, som Inga Lantz sade, omkring fyra

femtedelar av det totala persontransportarbetet sker med bil.

Trots detta är de flesta överens om att ifall medborgarna och näringslivet i landets olika delar skall få en tillfredsställande trafikförsörjning till lägsta samhällsekonomiska kostnad, måste vi få en väl utbyggd kollektivtrafik – en kollektivtrafik som blir attraktiv och konkurrenskraftig. Den nu framlagda propositionen kommer utan tvivel att lägga grunden till en ny och modern kollektivtrafik som bättre än hittills kan betjäna människorna.

Samhällets ansvar för den lokala och regionala trafiken, som utgör ungefär 90 % av all persontrafik, är särskilt markerat. Ansvaret för den lokala trafiken åvilar kommunerna, medan det i dag ej är klarlagt vem som bär detta ansvar för den regionala trafiken. Länsstyrelserna har ett planeringsansvar och staten lämnar ekonomiska bidrag, men olika trafikföretag har haft hand om genomförandet av trafiken.

Genom det beslut som riksdagen i dag kommer att fatta kommer det politiska ansvaret för både planering och genomförande av trafikförsörjningen i en region att ligga hos ett organ, nämligen de nya länshuvudmännen. Det är viktigt att observera att länshuvudmännen får ansvaret för trafiken men att detta inte medför någon skyldighet att överta trafikrörelser. Statliga, kommunala eller enskilda trafikföretag kan vara entreprenörer och åt huvudmannen svara för trafikutövandet. Huvudmannens uppgift blir att bestämma trafikutbud och taxor.

Jag övergår nu till att något kommentera reservationen 3 i utskottsbetänkandet samt vissa motioner som berör frågor om det statliga stödet, normer för ersättning till SJ, vissa taxefrågor samt kollektivtrafiknämndens sammansättning. I reservationen 3 har utskottets s-ledamöter reserverat sig mot utskottets skrivning om ersättningen till SJ. Reservanterna säger att det visat sig hittills att betydande svårigheter föreligger när kommuner och landsting skall träffa avtal med SJ om köp av trafiktjänster. Man efterlyser därför fastlagda riktlinjer för hur ersättningen bör regleras. Samma problematik tas upp i motionen 1824 av John Johnsson.

Det i propositionen föreslagna bidragssystemet omfattar olika slag av spårbunden trafik. Det är emellertid vanskligt att fastlägga allmängiltiga riktlinjer för hur huvudmännens ersättning till SJ skall beräknas. Dessa svårigheter beror främst på att förhållandena och därmed förutsättningarna kan förväntas komma att vara mycket olika från fall till fall. Som framhållits i propositionen bör erfarenheterna från förhandlingar om sådan ersättning avvaktas, innan ställning tas till om allmänna riktlinjer kan eller bör fastställas.

I länskortutredningens betänkande har föreslagits riktlinjer för hur en huvudmans ersättning till SJ skall beräknas i sådana fall där denna köper trafiktjänster av SJ. Förslaget är så utformat att SJ skall erhålla en i princip oförändrad intäktsnivå. Måhända skulle ett sådant system kunna fungera under ett par år, men hur skulle man sedan kunna precisera vad som är oförändrad intäktsnivå? Man kan ju då inte isolera olika faktorer inverkan för att få fram det teoretiska normalläge mot vilket ersättningen enligt förslaget skall beräknas.

Torsdagen den
1 juni 1978

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

Allmänt kan man säga att omfattningen av huvudmännens köp av järnvägstrafik kan komma att variera kraftigt. I vissa fall kan, som i Stockholmsregionen, det bli fråga om att huvudmannen efterfrågar ett helt trafiksystem med hela och för ändamålet speciellt utformade tåg. I andra fall kan det bli fråga om att huvudmannen önskar köpa vissa platser i ett redan befintligt tåg.

Som var och en förstår är det förenat med stora svårigheter att utforma allmänna riktlinjer som omfattar så vitt skilda situationer. Utskottet avstyrker därför framförda förslag i detta avseende men betonar att regeringen följer dessa frågor med stor uppmärksamhet och vidtar de åtgärder som kan visa sig nödvändiga.

I motionerna 1828 av Lennart Nilsson och 1822 av Karl Boo och Karl Bengtsson tas frågorna om övervältring av kostnader från stat till kommun och landsting upp. Även frågan om staten kommer att överlämna ansvaret för olönsam järnvägstrafik aktualiseras i dessa motioner.

Förslagen om huvudmannaskap och reformerat statsbidragssystem innebär ingen kostnadsövervältring från stat till kommuner och landsting. Antalet bidragsberättigade dubbelturer ökar som vi redan hört från två till tre. Tätortstrafiken inlemmas i systemet och nuvarande skolskjutsavräkning slopas. Härtill kommer visst statsbidrag till fjällflyg och helikoptertrafik i skärgårdar. Rimligen borde också inrättande av regional huvudman medföra vissa samordningsvinster genom bättre resursutnyttjande. Det är först när ambitionsnivån i den lokala och regionala trafiken höjs väsentligt som kommuner och landsting kan komma att få ökade kostnader för trafiken.

I propositionen finns inget förslag om att ansvaret för olönsam järnvägstrafik skall överföras på regionala organ. Farhågorna i dessa stycken är i och för sig förståeliga, och utskottet förutsätter att regeringen noga vakar över dessa frågor.

Herr talman! I propositionen föreslås att ett nytt system för bidrag till den lokala och regionala kollektivtrafiken införs i de län där huvudman etableras. Bidraggivningen skall vara planeringsanknuten, dvs. bygga på en av huvudmannen antagen försörjningsplan. Det statliga stödet skall också syfta till att säkerställa ett basutbud inom trafikförsörjningen. Basutbudet innebär höjning av antalet bidragsberättigade turer från nuvarande högst två dubbelturer per dag till tre dubbelturer under måndag–fredag. Den statliga ersättningen blir 16 kr. per mil utom i skogslänen och på Gotland där milersättningen blir 19 kr.

Kostnaden för stödet till linjetrafiken beräknas till 173 milj. kr. i 1978/79 års priser, vilket skall jämföras med nuvarande 97 milj. kr. Spårvägstrafik och tunnelbanetrafik blir driftbidragsberättigad. På samma sätt blir viss järnvägstrafik med utpräglat lokala och regionala trafikuppgifter bidragsberättigad. Järnvägstrafiken blir därmed ett klart alternativ till busstrafiken.

Vidare föreslås att statsbidrag utgår med 35 % av kostnaderna för den efterfrågestyrda kompletteringstrafiken. Kostnaden för detta beräknas till 8 milj. kr. i 1978/79 års priser. Kostnaden för stödet till skärgårdstrafiken beräknas till 8,1 milj. kr. inkl. det statliga stödet till Waxholmsbolaget.

Sammantaget beräknas kostnaderna för det nya bidragssystemet bli 173 milj. kr. för linjetrafiken, 8 milj. kr. för kompletteringstrafiken, 8.1 milj. kr. för skärgårdstrafiken och 0.5 milj. kr. för fjällflyget, dvs. totalt ca 190 milj. kr. Utskottet tillstyrker propositionen när det gäller det nya bidragssystemet och de beräknade kostnaderna för staten. Därför avstyrks yrkandet i motionen 1822 av Karl Boo och Karl Bengtsson, där det hävdas att beloppet 190 milj. kr. är otillräckligt.

Jag övergår sedan till frågorna som rör den föreslagna kollektivtrafiknämnden. I vissa enskilda fall kan det visa sig att huvudmannen och ett trafikföretag med eget linjetrafiktillstånd ej kommer överens om hur stor ersättning företaget skall ha för att utföra sina trafiktjänster. Enligt propositionen bör därför en kollektivtrafiknämnd inrättas som på grundval av parternas uppgifter skall besluta om de ersättningsbelopp som skall utgå för trafiken i fråga. Nämndens avgörande skall inte kunna överklagas.

Nämnden föreslås bestå av ordförande och fyra ledamöter. Genom att låta Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Svenska busstrafikförbundet och statliga trafikföretag få föreslå vardera en ledamot får berörda parter visst inflytande på nämndens sammansättning. I motionen 1779 av Ingemar Konradsson föreslås att ordföranden skall vara opartisk och lagfaren. Att ordföranden skall vara opartisk framförs även i motionen 1827 av Sven Mellqvist m. fl. Lennart Nilsson föreslår i motionen 1828 att nämnden utökas med representanter från de fackliga organisationerna.

Det är självklart att nämndens ordförande skall vara opartisk, vilket utskottet också har angivit. Däremot finns det ingen anledning att kräva att han eller hon skall vara formellt lagfaren. Av en lämplig ordförande kanske snarare krävs kunskaper i ekonomi.

Beträffande facklig representation kan man säga att nämndens uppgift skall vara att fastställa ersättningens storlek i vissa fall. Detta kan primärt inte vara en fråga som faller inom ramen för medbestämmandelagen. Det förutsätts att sådana frågor är avklarade genom förhandlingar innan tvist om ersättning dras inför nämnden. Frågan om facklig representation har dock övervägts i departementet, varvid förutom nämnda skäl det har befunnits svårt att inom ramen för en rimlig storlek hos nämnden finna de lämpliga formerna för facklig representation. Utskottet anser för sin del att det i vissa fall kan finnas behov av att höra fackliga företrädare och förutsätter därför att vid behov fackliga representanter i någon form skall få framföra sina synpunkter inför nämnden. Med den markeringen från utskottets sida bör motionärerna kunna vara tillfredsställda på denna punkt.

Till sist, herr talman, vill jag peka på utskottets mycket positiva skrivning när det gäller de synpunkter som framförts i motionen 1778 av Karin Ahrlund och Daniel Tarschys angående en författningsmässig revision av yrkestrafiklagstiftningen med beaktande av att rättsreglerna får en sådan språklig utformning att de ej medför svårigheter att tolka och tillämpa för enskilda eller myndigheter.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 28 på samtliga punkter.

Torsdagen den
1 juni 1978

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

BERTIL ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl litet onödigt med uppsplittringen av debatten när vi nu är så pass eniga, men låt gå för det.

Jag antar, herr talman, att vi är överens om att järnvägen har en mycket viktig funktion inom kollektivtrafiken. Men från region efter region kommer nu rapporter om svårigheter i förhandlingarna med SJ. Det är viktigt att säga att detta inte är SJ:s fel, som det ibland sägs ute i buskagitationen. Det är ju bristen på resurser och bristen på riktlinjer för SJ:s arbete som är orsaken till dessa svårigheter. Det är därför som vi begär att regering och riksdag skall stärka SJ:s position genom att normera den ersättning som skall utgå när man köper tjänster av SJ. Då vet både SJ, kommuner och landsting vilka grundförutsättningar de har för sina förhandlingar, och då blir de lokala variationer, som naturligtvis måste förekomma, lättare att lösa.

Nu säger herr Dahlberg att vi får vänta och se. Men vi har ju redan fått exempel på vart det leder. Skall det braka ihop fullständigt för att herr Dahlberg skall inse att det är värt att göra någonting?

Han säger att det är så besvärligt med allmänna riktlinjer, det är stora lokala variationer. Det var ett konstigt argument. Järnväg är väl järnväg var den än går. Tåg är väl tåg var de än rullar. Hur många kilometer de rullar, hur många vagnar som rullar behöver man bara ha multiplikationstabellen med sig för att kunna räkna ut. Har man kunnat göra hyggliga normeringar för bussbidrag och annat som vi har, så nog skall det kunna gå att göra det på järnvägsområdet.

Detta är också ett krav som framförs mycket kraftfullt ifrån Kommunförbundet. Det föreligger också, som jag sade i mitt huvudanförande, motioner från skilda partier, med Kommunförbundets ordförande som första namn på en av dessa motioner. Om nu herr Dahlberg inte tycker om socialdemokratiska förslag, kunde herr Dahlberg ändå ha en viss känsla för borgerliga förslag från Kommunförbundet. Det är mycket bittra erfarenheter som ligger bakom. Jag beklagar att inte herr Boo är här. Han borde ha varit här och deltagit i denna debatt och försvarat Kommunförbundets ståndpunkt och den motion han själv väckt.

ROLF DAHLBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Bertil Zachrisson säger att det inte skall vara så märkvärdigt att i förväg få fram sådana riktlinjer, för järnväg är järnväg var den än går. Det kanske är riktigt, men jag sade också i mitt första anförande att här kommer det att bli mycket skiftande förhållanden. Det är mycket möjligt att om man i förväg skapade riktlinjer skulle det för mindre kommuner vara en nackdel, medan större kommuner kunde komma att tjäna på dessa riktlinjer.

Jag tycker utskottet skrivit mycket tungt på den här punkten. Man säger i utskottskrivningen: "För den regionala trafikplaneringen är det emellertid av stor vikt att riktlinjer för i vilken omfattning och på vilka bansträckor SJ skall ställa sina resurser till regionala huvudmäns förfogande snarast möjligt fastläggs." Vidare heter det att utskottet vill "betona vikten av stor öppenhet från SJ:s sida vid förhandlingar om utnyttjande av företagets tjänster. ---

Lösningen på dessa och liknande frågor torde som nämnts kräva viss erfarenhet av hur systemet fungerar i praktiken" – alltså innan man kan avgöra om det går att få fram sådana här riktlinjer.

Detta är ju en utomordentligt stark skrivning från utskottets sida. Samtidigt som man är medveten om att det här är ett väldigt svårt problem skriver man på detta sätt, och jag måste säga att vi är något förvånade över att socialdemokraterna reserverade sig på denna punkt, med tanke på utskottets skrivning just i det här avseendet.

BERTIL ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det finns, herr Dahlberg, gott om exempel på vad bristen på riktlinjer för SJ:s roll i det regionala trafiksamarbetet kan leda till. Det mest flagranta exemplet är trafiken mellan Örebro, Kumla och Hallsberg, där det nu sker en trafikutveckling tvärtemot vad vi i praktiskt taget alla sammanhang beskriver som önskvärt för kollektivtrafiken. SJ och länets trafikbolag kan inte bli överens om taxesamarbete, och då tvingas länsbolaget sätta in bussar som går parallellt med järnvägen och så minskar järnvägens underlag och så försvinner tåg.

Ekonomiskt och trafiksäkerhetsmässigt är detta fel, och det är vi antagligen helt överens om. Både den regionala trafiken och matartrafiken till SJ:s stamnät försämras på detta sätt.

Herr Dahlberg säger: Det krävs mer erfarenhet. Vad är det för ytterligare erfarenhet som krävs? Det här är väl fullt tillräckligt, för vi är ju nu på väg att fatta beslut som gör det möjligt att dra i gång samma arbete i alla regioner. Och den erfarenhet som vi nu får i Örebro län och på andra ställen, skall den behöva passera i vartenda län, innan herr Dahlberg är beredd att göra någonting?

Det är enligt min mening nödvändigt att göra någonting utomordentligt snabbt för att vi inte skall få samma situation i den övriga delen av landet som vi har i Örebro län. Det är därför vi kräver att regeringen omedelbart tar initiativ till att utarbeta normer för hur ersättningen skall ske.

Sedan måste jag säga, herr talman, att jag är förvånad över att centerpartisterna är så pinsamt tysta i den här debatten. Är det verkligen ingen som stöder Karl Boos förslag och Kommunförbundets krav? Inser ni inte att de kraven är viktiga att tillmötesgå, om det beslut som vi fattar i dag skall få ett bra och snabbt genomslag ute i kommunerna? Det är viktigt, om man vill slå vakt om järnvägen och undvika den situation som vi fått i Örebro län. Men den passivitet som visas i denna fråga i dag strider hjärt mot det fagra tal som brukar höras om hur viktigt det är med järnvägen och att järnvägens förutsättningar utvecklas i trafikpolitiken.

ROLF DAHLBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Det exempel som Bertil Zachrisson pekar på är beklagligt – alltså detta att man i Örebro län inte lyckats komma överens med SJ. Men vi skall naturligtvis inte ta detta som utgångspunkt för att det skall upprepas runt om i landet, när förhandlingarna kommer i gång. Det finns ju en rad

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

exempel där SJ och kommuner kommit överens.

Det hör även till bilden att departementschefen inte alls är ovetande om det här bekymret. Han säger ju i propositionen att om det visar sig föreligga behov av att pröva den här frågan, när systemet kommer i gång, så är han beredd att göra det. Detta tillsammans med den mycket starka skrivning som utskottet har gjort borde kunna lugna Bertil Zachrisson i dag. Vänta och se vad som händer! Här blir det ju en helt ny situation där SJ:s ställning blir en helt annan, andra människor skall förhandla osv. Det finns säkert en välvilja från alla parter att verkligen klara den nya situation som uppstår sedan riksdagen i dag har tagit detta beslut. Vänta och se, Bertil Zachrisson, så får vi återkomma till debatten senare!

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Representanter för alla partier har nu talat, och egentligen är det onödigt att jag förlänger debatten, men jag skulle vilja göra några anmärkningar med anledning av en del frågor som har tagits upp.

Jag vill först notera att representanter såväl för utskottsmajoriteten som för reservanterna har framhållit den betydande enighet inom utskottet rörande propositionens huvudlinjer som råder och att även representanter för reservanterna har noterat att propositionen innehåller en hel rad förbättringar. Det är glädjande.

Bertil Zachrisson ställde en fråga om hur långt trafikplaneringen har kommit. Jag kan tala om att vi har anvisningar under arbete i full fart som kommer att gå ut under eftersommaren eller hösten, och de kommer att präglas av en intim samordning med länsplaneringen. Det är egentligen ganska självklara saker, men det kanske är angeläget att säga det i denna debatt.

I reservationen nr 1 har man framhållit att det är viktigt att statens ansvar för ett landsomfattande interregionalt kommunikationsnät slås fast. Jag tycker det är mycket bra, och det har jag sagt otaliga gånger. Första gången jag talade om det tror jag var 1972, då jag hade en debatt med min företrädare i denna kammare om dessa saker. Jag har hela tiden insett och ansett att det är absolut nödvändigt att vi har ett riksnät av interregionala kommunikationer som staten tar ansvar för en betydande tid framöver. Det är själva stommen i trafikinätet, och dess maskor skall sedan förtätas med den regionala trafiken, och de därvid uppkomna mindre maskorna skall i sin tur förtätas med det lokala kommunikationsnätet. Nu tycker jag det är utomordentligt bra att man även från socialdemokratiskt håll har kommit till klarhet om denna ståndpunkt som jag 1972 förgäves förfäktade i en debatt med min företrädare i ämbetet, och jag noterar det med verklig tillfredsställelse.

Inga Lantz sade att jag i en tidigare debatt här i kammaren hade sagt att allt folk behöver tolv dubbelturer per dag av kollektiva kommunikationer. Det är en liten missuppfattning. Jag har sagt detta om dubbelturer, men det var som ett exempel på vad man skulle kunna erhålla vid en annan användning av de 480 av 715 miljoner som nu används för att klara underskottet på det trafiksvaga bannätet. Jag tror inte att jag har fällt något omdöme om att just

detta var vad folk behöver – det är vad folk skulle kunna få, och det vore naturligtvis utmärkt i och för sig.

Inga Lantz kräver också en radikal minskning av privatbilismen. Jag skulle vilja ställa en fråga till fru Lantz genom att använda hennes egna två ord: Hur då? Som jag har sagt så otaligt många gånger vill jag medverka till detta, men inte med några tvångsåtgärder. Jag kan nämligen inte finna några kriterier för hur man skall utvälja dem som skall få använda privatbil resp. dem som inte skall få göra det. Det gäller i stället att bygga upp en kollektivtrafik som blir så attraktiv att människor i större utsträckning – helst i mycket större utsträckning – än f. n. hellre använder sig av den än av sina privatbilar, framför allt för de rutinmässiga pendelresorna till och från arbetet.

Vad är det då som gör kollektivtrafiken attraktiv? Det är givetvis linjeföringen – det var fru Lantz inne på med det exempel hon nämnde – det är turtätheten, och det är framkomligheten och därmed restidens längd. Det är min förhoppning att det kollektiva trafiksystem som vi nu skall få uppbyggt regionalt och lokalt skall bli attraktivt just på det sättet och därmed minska privatbilismen.

Jag vill också säga några ord om den trafiksamverkan som etablerats i Västsverige. Jag har vid flera tillfällen haft möjlighet att diskutera den frågan med företrädare för organisationen, och jag måste säga att det är ett utmärkt arbete som utförts där. Såvitt jag kan bedöma fungerar denna samverkan precis så som propositionen vill att den regionala trafiken skall fungera. Men det ställningstagande som vi gjort i propositionen är inte uttryck för någon "administrativ idioti", utan vi har helt enkelt inte sett någon annan lösning som garanterar ansvaret för trafikförsörjningen inom de delar av berörda län som blir kvar, sedan de ur trafiksynpunkt feta bitarna med ett stort befolkningsunderlag skurits ut och ingår i denna trafiksamverkan. Jag hoppas man skall finna någon form för detta, så att inte de svaga delarna av dessa län blir underförsörjda eller får för stora kostnader och så att man inte missar möjligheten till en taxeutjämning mellan de befolkningstäta och de befolkningssvaga områdena och länen. Det är så vi har sett det, och vi hoppas att man skall kunna finna en form för detta inom de ramar som nu ges. Men vi vill icke att det system som vi nu genomför skall bryta sönder den trafiksamverkan som har etablerats och som jag anser vara alldeles utmärkt. Därför kommer regeringen att följa utvecklingen av denna med stort intresse, och jag är beredd att vid behov föreslå riksdagen de åtgärder som kan erfordras, om det nuvarande systemet inte skulle räcka till.

Herr talman! Jag tror inte att jag skall ta kammarens tid i anspråk längre. Jag antar att det räcker med den debattid som är antecknad och som skall klaras av innan riksdagen får åtskiljas för sommarferier. Jag nöjer mig alltså med de kommentarer jag nu har lämnat.

BERTIL ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga ett tack till kommunikationsministern för att han klagade hur trafikplaneringsarbetet skall fortsättas. Samtidigt vill jag säga att detta ännu bara är ett allmänt talesätt. Vad innehållet är i trafikplane-

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

ringsarbetet har vi ännu inte sett. Jag har tidigare beklagat, och jag gör det än en gång, att riksdagen inte har fått möjlighet att ta ställning till detta. Jag understryker att det naturligtvis är beklagligt, att när vi skall gå ut i ett regionalt och lokalt trafikplaneringsarbete i län och landsting, vi då inte har haft möjlighet att behandla avsnittet om erfarenheterna av den tidigare omgången av den regionala planeringen samtidigt som vi behandlar detta. Jag väddar till kommunikationsministern att se till att vi under nästa riksdagsår får en ordentlig redovisning för hur det fortsatta trafikplaneringsarbetet är tänkt. Annars blir risken stor att verksamheten ute i kommunerna blir mycket ryckig.

Kommunikationsministern tog också upp frågan om statens interregionala trafikansvar. Han säger att han talat om detta ända sedan 1972. Det är bra. Men det är fortfarande mycket allmänna talesätt. Bo Turesson. Det gäller trafknät och trafikmaskor. Den allmänna ståndpunkten är väl bra i och för sig men vad den betyder i realiteten vet vi inte. Det vet man inte ute i regionerna heller när man nu skall igångsätta sin planering. Det är detta som behövs för att talet därom skall få ett innehåll. Det är inte bara fråga om stamnät, utan det är också fråga om innehållet i statens kollektiva trafikansvar. Det gäller det som ligger i KOLT-utredningen och det som ligger i HAKO-utredningen. Men O.K., vi är överens om att detta är viktigt. På sätt och vis gör herr Turesson nu det han ibland tidigare under riksdagen gjort. Han tar den borgerliga majoriteten litet försiktigt vid örat så att säga för att den inte klarare uttrycker detta. Bo Turesson är uppenbarligen helt överens med oss om att det är viktigt att detta kommer till uttryck, men då är det också väsentligt att det får ett konkret innehåll, så att reformarbetet bara inte blir ord och löften i fortsättningen, utan det blir reformer som kan omsättas i ett praktiskt arbete ute i den kollektiva trafiken.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! När Bo Turesson sade att man måste få en minskning av privatbilismen ställde han samtidigt en motfråga: Hur skall det gå till? Svaret på den frågan är självfallet att man kan få minskningen genom att bygga ut kollektivtrafiken och göra den attraktiv.

Det står i propositionen: "Den framtida samhällsutvecklingen visar helt klart på en fortsatt ökning av resbehoven. Man konstaterar också med ett beklagande att man inte kan räkna med en allmän övergång mot tvåbilshushåll och inte heller att personbilen blir tillgänglig för alla." För någon stund sedan var en annan företrädare för regeringspartierna uppe och talade om personbilens enorma fördelar. Jag tycker att detta belyser hur man ser på frågan om privatbilismen i propositionen.

Jag skulle vilja fråga om någon i regeringen räknat ut vad bilismen kostar samhället. Det finns siffror som visar att de 1 000 döda per år och 20 000 invalidiserade varje år kostar 5 miljarder kronor förutom då det mänskliga lidande som förorsakas. Men vad kostar från miljöförstöringssynpunkt eller energisynpunkt det enorma slöseri man gör sig skyldig till genom att stimulera privatbilismen? För det är det man gör hela tiden bl. a. genom att

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

bygga motorvägar samtidigt som man drar in andra kommunala kommunikationsmedel. Inga tvångsåtgärder skall vi vidta för att öka kollektivtrafiken, sade Bo Turesson för en stund sedan. Men om man skall få en utbyggd kollektivtrafik, måste man förstås vidta åtgärder som gör det möjligt att bygga ut den och ge kommuner och landsting resurser för att bygga ut den. Man får också se till att man planerar trafiken tillsammans med bebyggelsen i stort. Det kommer med den bebyggelseplanering man har ute i kommunerna att bli nödvändigt med tvåbilsbushåll. Man satsar där 75 % i småhus. Hur skall man annars kunna resa från de områdena? Där har man ju inte någon som helst utbyggd kollektivtrafik. Därför är det viktigt att se hela trafikpolitiken i ett sammanhang. Men det som föreslås i den här propositionen stimulerar inte till någon utökning av kollektivtrafiken. Det finns varken tvångsåtgärder eller andra förutsättningar i den för att få en utbyggnad av kollektivtrafiken.

KURT HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! I den senare delen av sitt anförande tog kommunikationsministern upp de problem som vi i Västsverige har på grund av den olyckliga gränsdragningen när det gäller våra län. Kommunikationsministern, som relativt nyligen har varit på ort och ställe, konstaterade – vilket jag också underströk i mitt anförande – att den kollektivtrafiksamverkan som vi nu har etablerat i en del av det västsvenska problemområdet fungerar bra. Men samtidigt sade kommunikationsministern att regeringen inte hade sett någon annan lösning än den som nu föreslagits i propositionen och att vi får komma tillbaka till riksdagen om det inte går att lösa problemen.

Det intressanta är att departementschefen i propositionen inte med ett ord har berört vad samtliga landsting tycker, nämligen att man vill ha en särlösning för Västsverige. Det har förtigits i propositionen. Samtliga tilltänkta huvudmän, kommuner och landsting, i de berörda länen i Västsverige säger: Ge oss en annan lösning!

Därför har ledamöter, representerande alla västsvenska län och samtliga politiska partier i riksdagen, motionerat om att man skall se till att få en Storgöteborgsregion, en nordbohuslänsk region, en Boråsregion och en Hallandsregion som får motsvarande uppgifter och funktioner som övriga län får för att klara kollektivtrafiken. Det är viktigt att övriga län är huvudmän, men det fungerar inte i Västsverige. Det innebär att det inte är något problem med andra delar av länet, som kommunikationsministern här talade om i sitt anförande. Man har från landstingens sida sagt att man vill lösa problemet på det här sättet.

När kommunikationsministern nyligen var i Västsverige sade han: Jag hoppas att trafikutskottet finner en lösning, men min ställning som minister förbjuder mig att tala om hur det skall göra detta.

Detta är ett juridiskt-tekniskt svårt problem. Utskottet har inte kunnat finna någon lösning på det. Därför har jag, som inte hade möjlighet att medverka vid utskottsbehandlingen av den här propositionen, framlagt yrkandet att vi skall be regeringen att snarast komma tillbaka med ett förslag

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

som löser de här problemen. Kommunikationsministern yrkade till hälften bifall till det yrkandet, eftersom han sade att han var beredd att komma tillbaka. Då är det väl lika bra att vi fattar det beslutet i dag. Jag yrkar än en gång bifall till mitt yrkande.

RUNE TORWALD (c) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av kommunikationsministerns uttalande om situationen i Västsverige vill jag ånyo fastslå att min reservation inte innebär några förmåner för Göteborgsregionens kommunalförbund på bekostnad av landstingen i övrigt.

Vi kräver bara att Göteborgsregionens kommunalförbund för den landsbygdstrafik det bedriver skall få de statsbidrag som är föreslagna i propositionen och som det inte får innan man har kunnat bilda de huvudmän som annars är en förutsättning för att kvittera ut dessa statsbidrag.

Jag tolkar emellertid kommunikationsministerns uttalande så, att om min reservation skulle avslås här i kammaren kommer kommunikationsministern, om det drar ut långt på tiden, att tillse att Göteborgsregionen inte går miste om dessa, i och för sig inte särskilt stora statsbidrag, men dock statsbidrag under den tid som kommer att åtgå för att bilda huvudmän av det slag som propositionen förutsätter.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Med anledning av Bertil Zachrissons ord om allmänna talesätt vill jag säga att det kommer en konkretisering i den trafikpolitiska propositionen. Jag kan väl ännu en gång – jag vet inte för vilken gång i ordningen – förklara att jag beklagar lika mycket som Bertil Zachrisson att vi inte har kunnat komma med propositionen till riksdagen tidigare, men det är ett faktum att den nu kommer till vårens riksmöte. Därvidlag finns naturligtvis en liten positiv faktor, och det är att på det här sättet får vi med även den sista delen av trafikpolitiska utredningens slutsatser i det betänkande som nyligen överlämnades och nu är ute på remiss.

Det är inte alls så, att jag tog den borgerliga majoriteten i örat, som Bertil Zachrisson behagade uttrycka sig. Jag fann det bara angeläget att gå in i debatten och helt kort göra några uttalanden för att klargöra min inställning till en del av de frågor som har debatterats. Hade jag inte gjort det, hade jag sannolikt fått kritik – inte minst av Bertil Zachrisson – för att jag inte deltog i debatten. Nu gjorde jag det, och då får jag kritik för det. Det är inte lätt att vara till lags, men det får jag väl ta med ro.

Inga Lantz påstod att jag hade sagt att jag inte vill ha några tvångsåtgärder för att öka den kollektiva trafiken. Det är ju att precis vända på steken. Jag sade att jag inte vill ha några tvångsåtgärder för att minska privatbilismen, eftersom jag inte kan finna några kriterier efter vilka det skulle ske.

Jag vill gärna poängtera att i fråga om kravet på samma ordning mellan samhällsplanering, statsplanering och trafikplanering är tydligen Inga Lantz och jag helt överens. Jag delar uppfattningen att det är ett sällsynt försummat kapitel, och jag brukar säga att det egentligen bara finns ett enda samhälle i det

här landet som verkligen konsekvent har gjort en ordentlig sådan samordning.

Kurt Hugosson sade att samtliga kommuner och landsting i Västsverige enhälligt hade krävt en annan lösning än propositionens men att jag hade förtigit det i propositionen. Det är nog inte riktigt så. Det finns en remissammanställning i propositionen, och av det följer väl att vi inte alls har förtigit någonting. Den är relativt omfattande och hederlig, och jag tror inte att det finns någon anledning att kritisera den. Men av denna remissammanställning framgår bl. a. att det inte är så fullständigt helt med entydigheten i dessa landstings och kommuners åsikter i den här frågan.

BERTIL ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har naturligtvis inte kritiserat kommunikationsministern för att han deltar i debatten. Tvärtom tycker jag det är utomordentligt trevligt att han gör det, och jag hälsar det med stor tillfredsställelse. Men det är alldeles klart att om ett av våra krav är att riksdagen skall uttrycka önskemål om att staten skall precisera sitt ansvar för den interregionala trafiken för att därigenom underlätta för regionen att planera sin verksamhet och det kravet har avstyrkts av utskottsmajoriteten, men kommunikationsministern säger att det är ett önskemål som han har talat för ända sedan 1972, då tycker jag ju att det är att så att säga litet grand ta utskottsmajoriteten i örat. Det behöver inte kommenteras mer än så.

Jag hälsar med tillfredsställelse att kommunikationsministern nu säger att det här skall vara med i den trafikpolitiska proposition som kommer och att det också gäller redovisningen av hur den regionala trafikplaneringen fortsättningsvis skall bedrivas. Det är nämligen inget tvivel om att också detta är en nödvändig förutsättning för att den reform som vi nu skall besluta om får ett bra och snabbt genomförande.

Repliktiderna är korta, och jag kunde för den skull inte i min första replik ta upp två synpunkter som jag också framförde tidigare, men som kommunikationsministern inte har kommenterat.

Den ena frågan gäller önskemålet om riktlinjer för en samordning av taxitrafiken med den kollektiva trafiken i övrigt. Det ligger ett förslag i kommunikationsdepartementet om detta, och det vore bra om vi kunde få ett besked här om att den frågan kommer att behandlas i den kommande propositionen, eftersom det otvivelaktigt är en mycket viktig sak, inte minst i glesbygdsområdena, att man får ett klargörande av om det blir en sådan samordning.

Den andra frågan – och det är kanske den viktigaste –, som kommunikationsministern dock inte hade någon kommentar till, gäller hur SJ skall ersättas när man skall samarbeta med SJ ute i regionerna. Jag finner det anmärkningsvärt att kommunikationsministern inte hade någon kommentar till den heller. Jag skall inte upprepa mina argument, men vill bara än en gång understryka vikten av att en sådan normering kommer till stånd, så att det inte blir ett sådant sammanbrott i de regionala trafikförhandlingarna med SJ som det vi har upplevt i Örebro län.

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

KURT HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Kommunikationsministern säger att remissammanställningen är ganska utförlig. Det kan jag gärna hålla med om. Men eftersom kommunikationsministern i sitt anförande nämnde att det kan bli problem i andra delar av de berörda länen i Västsverige, fann jag mig föranlåten påpeka att samtliga landsting i Västsverige på den här punkten faktiskt helhjärtat har tillstyrkt att man skall utarbeta en samlösning för Västsverige. Dessa yttranden är utomordentligt intressanta på grund av att de gjorts av de blivande huvudmännen, men *de* yttrandena finns tyvärr inte redovisade i propositionen.

Det var detta jag fann mig föranlåten att påpeka tidigare.

JOHN JOHANSSON (s):

Herr talman! I föreliggande utskottsbetänkande från trafikutskottet, 1977/78:28, behandlas förutom regeringens proposition 1977/78:92 även ett antal motioner.

I motionen 1824 av tre socialdemokratiska ledamöter från Skåne behandlas vissa problem som speciellt rör Skåne samt andra problem som rör hela landet.

När det gäller problemen för Skåne har vi i vår motion pekat på de särskilda förhållanden som råder där på grund av att länsgränsen går snett igenom landskapet, där trafikströmmarna i såväl de sydöstra som de nordvästra delarna är starkt infiltrerade med varandra. I motionen kräver vi vissa möjligheter att bilda ett enda huvudmannaskap för hela landskapet, vilket torde vara det mest rationella.

I trafikutskottets betänkande har detta förslag emellertid inte beaktats, utan man har hänvisat till det interkommunala samarbete som bör råda vid länsgränserna. Jag anser emellertid att det är särskilt skrämmande att utskottsledamöterna tydligen inte har satt sig in i de problem som råder och som kommer att uppstå, speciellt i de nordvästra och sydöstra delarna av Skåne. Det torde vara bäst att ha endast en huvudman i en provins som Skåne, och detta torde vara till fördel för båda länens invånare. Jag beklagar därför att denna synpunkt inte beaktats av utskottet.

Jag skulle vilja ställa frågan till kommunikationsministern – som visserligen nu har lämnat kammaren, men som kanske kommer tillbaka – om han är beredd att bifalla en framställning från de båda länen om ett gemensamt huvudmannaskap.

I motionen har vi också tagit upp frågan om koncessionen och krävt att den som betalar trafiken skall äga den. Utskottet har inte beaktat detta utan avstyrker motionen i den delen. Man påpekar att det enligt utskottets uppfattning skulle vara bättre med entreprenadförfarande där trafikutövaren innehar tillståndet och att det borde tillgodose båda parter intressen.

Jag kan inte dela denna uppfattning, utan det självklara borde vara att den som åtagit sig betalningsansvaret också skall ha tillståndet till trafiken för att därigenom kunna planera den och disponera personal och fordon på rationellt

sätt inom sitt område. Utskottets uppfattning att det skulle vara tryggare för personalen om trafikutövaren hade hand om koncessionerna än om huvudmannen har det delar jag inte. Det torde vara tryggare för personalen om huvudmannen har trafiktillståndet och anlitar de olika trafikföretagen som entreprenörer eller, det allra bästa, driver trafiken i egen regi. Jag förutsätter att denna fråga kommer att lösas framöver genom att de olika huvudmännen övertar koncessionerna efter hand.

I motionen föreslås också att ersättningsnormerna skall överarbetas så att ersättning kan utgå även för linjer från sammanstöttningspunkter till större orter.

I propositionen har man lagt fast ett system för ersättning baserat på körd vägsträcka. Det synes vara enkelt och rationellt, men det skapar problem inom kommuner där man driver trafik med inriktning mot centralorterna. Och det kommer att skapa problem för de nya huvudmännen då de genom detta förfarande tappar ersättning i form av statsbidrag. Det föreslagna systemet innebär därmed en stor övervältring av kostnader från staten till kommuner och landsting i det nya huvudmannaskapet.

I utskottsbetänkandet framhålls det emellertid som väsentligt att en kostnadsövervältring ej blir följden av det nya systemet. Det hade varit välgörande om utskottet hade ägnat någon rad åt att bevisa att det inte blir någon överföring, men så har ingalunda skett.

Jag vill här, herr talman, peka på att i kommuner där jämförelser gjorts innebär det nya statsbidragssystemet en övervältring av mycket pengar. Räknat på den lokala trafik som i dag har statsbidrag blir det en övervältring på mellan 17 och 18 % från staten till kommuner och landsting. Jag betraktar det som i allra högsta grad anmärkningsvärt att utskottet inte har beaktat detta. Att departementet och kommunikationsministern velat vältra över bördorna från staten på kommuner och landsting, de nya huvudmännen, är kanske inte så förvånande. Men att utskottet inte beaktat detta är anmärkningsvärt. De nya huvudmännen, som i dag har att bygga och överta trafik, kommer att drabbas hårt härav. Men utskottet har inget intresset för detta.

Rolf Dahlberg pekade på att det inte skulle bli någon överföring. Jag tycker att han bör visa något exempel på att så inte blir fallet – det vore välgörande. Som jag nämnde tidigare borde det ha stått i utskottsbetänkandet. Men jag tror det blir svårt att komma med bevis här.

En annan viktig fråga gäller den trafik som i dag bedrivs regionalt av de olika trafikbolagen. Vi har i motionen krävt att den trafik som i dag finns skall bibehållas intill den 1 juli 1981 eller den dag då de nya huvudmännen tar över trafiken. Utskottet har inte beaktat eller visat intresse för detta, och följden kan bli att trafikföretagen framöver drar in regionala linjer som inte är lönsamma, så att när de nya bolagen skall överta trafiken större delen av det regionala trafiknätet är nedlagt och de måste bygga upp det på nytt. Detta kan väl knappast vara meningen. Jag vill fråga utskottets talesman om man är beredd att medverka till åtgärder som förhindrar att indragning av regionala linjer sker, till skada för den trafik som skall komma.

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

En annan del som också måste beaktas är det som framhålls i reservationen 3, nämligen vikten av att det finns normer för hur avtal skall träffas mellan SJ och huvudmännen, för att man skall kunna klara de köp av kollektiva trafikjänster som är oundvikliga för att få en samverkan när det gäller trafiken i regionen.

ROLF SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara på någon punkt kommentera John Johnssons anförande. Han oroad sig över att det inte går att få till stånd en trafiksamverkan i Skåne, men det är precis vad det gör! De båda huvudmännen i Skåne kan helt naturligt klara sin trafikplanering inom sitt område och sedan bilda ett driftbolag som sköter hela Skåneområdet.

Det är också intressant att notera att när man inom den regionala trafikplaneringen vill redovisa de linjer som hör samman gör man det bäst genom att visa en bild av hela Skåne. I övrigt ute i landet visar man länsvisa illustrationer av de regionala och interregionala bussrutterna, men för att illustrera trafiken i Skåne visar man en figur över hela Skåneområdet. Det är det område där det är lättast att skapa det här samarbetet. John Johnsson behöver alltså inte vara oroad.

När det gäller övervältring av kostnaderna vill jag helt kort säga att utskottet uttryckligen har stött tanken att det här inte får innebära övervältring av kostnaderna på kommunerna – i synnerhet inte när det gäller trafiksamarbetet med SJ.

JOHN JOHNSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Rolf Sellgren säger att det inte finns något hinder för att ha två huvudmän och ett trafikbolag för Skåne. Jag är väl medveten om det. Den fråga som jag ställde till kommunikationsministern var om han är beredd att medverka till en sådan lösning om framställning görs om en huvudman.

När det gäller övervältring av kostnaderna, herr Sellgren, framgår det inte på vilket sätt man skall undvika det. Utskottet säger att en övervältring inte får ske, och därmed är det slut. Jag tycker att det hade varit bättre om utskottet hade sagt klart ifrån att man skall ha full kostnadstäckning för den trafik man skall ta över.

BERTIL DAHLÉN (fp):

Herr talman! I min motion 1977/78:462 har jag framhållit önskvärdheten av att en resenär som anlitat SJ:s tåg i en färdriktning skall ha möjlighet att göra återresan med någon av GDG:s bussar och därvid som betalningsmedel kunna använda tågbiljetten om vederbörande har löst tur- och returbiljett. Detta går inte i dag, utan i dylikt fall måste resenären betala extra biljett på bussen. I motionen har jag därför hemställt att riksdagen skall ge regeringen till känna att den s. k. snittaxan borde upphöra att gälla. Det skulle innebära möjligheter till samverkan mellan SJ och det av staten helägda dotterbolaget GDG, vilket skulle vara till stor fördel för trafikanterna.

Trafikutskottet har hänvisat till sitt betänkande 1977/78:18, i vilket uttalas

att vad avser taxeberäkningen för trafiken på riksnivå och regional nivå bör så långt möjligt enhetlig taxa komma till användning, oavsett om olika trafikmedel och trafikföretag ombesörjer resa eller frakt för viss sträcka. Det uttalandet anser jag vara bra, och det bör vara grundläggande för ett samarbete mellan olika trafikföretag.

I samma betänkande uttalar utskottet att en ökad samordning mellan järnvägs- och landsvägstrafik måste komma till stånd, vilket jag också anser vara mycket positivt. Ett praktiskt exempel på vad en dylik samordning skulle kunna innebära för allmänheten kan jag lämna från mitt hemlän, Kopparbergs län. På sträckan Borlänge–Malung går även efter nya tågtidtabellens ikraftträdande den 28 maj, alltså i söndags, följande tre tåg:

1. måndag–fredag från Borlänge 9.25
2. lördag–söndag från Borlänge 11.25
3. dagligen från Borlänge 19.25

Observera att måndag–fredag finns alltså en tågförbindelse kl. 9.25 och en kl. 19.25. Det är således tio timmar mellan dem.

Resenärer från Västerdalarna som besöker Borlänge och anlitar det enda förmiddagståg som avgår, nämligen 6.25 från Malung, får måndagar–fredagar vänta ända till kvällen innan återresan kan ske. Under väntetiden har flera av GDG:s bussar avgått till olika orter i Västerdalarna. Turister från Stockholmsområdet på väg till Sälen som anländer med middagståget till Borlänge måndagar–fredagar tvingas också vänta till kvällen innan de med tåg kan resa vidare. Följden blir att båda de här nämnda trafikantkategorierna för att undvika långa väntetider tvingas anlita bussarna, vilket medför extra kostnader. Om resenärerna hade möjligheter att använda tågbiljetten även på bussarna vore detta mycket bra. Det skulle öka allmänhetens intresse för att använda kollektiva trafikmedel.

Min motion 462 behandlas i utskottsbetänkandet 1977/78:28 tillsammans med motionen 578, vilket gör att kammaren kan få uppfattningen att jag med yrkandet om den s. k. snitttaxans borttagande skulle avse införande av någon form av rabattsystem. Det kan vara önskvärt för att främja kollektivtrafiken på vissa trafikavsnitt, men det är icke detta som åsyftas med min motion. Som även utskottet påpekat främjas ett samarbete mellan olika trafikmedel och trafikföretag bäst genom en så enhetlig taxa som möjligt.

Till sist! Folkets valda ombud i Sveriges riksdag kan på sina "SJ Årskort för riksdagsledamot" åka även med GDG:s bussar. Det står på kortets baksida! Det som gäller för folkets representanter i riksdagen borde även gälla för folket. Det är ett rättvisekrav!

Herr talman! Trafikutskottet har ej varit berett att tillstyrka mitt motionsyrkande. Min uppfattning är dock att biljettsamverkan mellan SJ och GDG snarast möjligt bör komma till stånd. Jag yrkar därför bifall till motionen 1977/78:462.

LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Även om kommunikationsministern ser lycklig ut efter allt beröm han har fått här i dag vill jag framföra några saker som speglar litet av

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

den oro som många människor, inte minst de anställda, känner inför det beslut som riksdagen i dag skall fatta.

Det har talats om att järnvägen skall vara ett alternativ till bussen genom att man även på den delen kan utge statlig ersättning. Då dyker naturligtvis de problem som Bertil Zachrisson och andra socialdemokratiska talare tidigare berört upp: Det gäller att klara ut på vilket sätt man skall utge dessa ersättningar.

Jag har i annat sammanhang varit invecklad i diskussioner med kommunikationsministern om detta. Kommunikationsministern har då sagt att huvudmannen själv skall avgöra detta. Det skall föreligga valfrihet mellan att åka på landsväg med buss och att åka med järnväg. Det där med den fina s. k. valfriheten låter naturligtvis bra. Men då stöter man genast på problemet att en kostnadsjämförelse visar att det blir billigare att resa med buss, eftersom busstrafiken inte behöver räkna med kostnaden för underhåll och drift av banor – det är ju samhället som svarar för motsvarande kostnader när det gäller vägarna. Därför blir det naturligtvis billigare för huvudmannen att ha busstrafik än att verka för att människorna reser med tåg.

Det finns typiska exempel som visar hur vansinnigt det här är. När jag reste upp i söndags blev tåget försenat. Det berodde på att man inväntade bussar från Strömstad och Lysekil. Orsaken till att bussarna blivit försenade var att det hade uppstått trafikstockningar på vägarna när alla människor som har sommarstugor i de här trakterna skulle resa hem i sina bilar. Bussarna blev då stående i bilkön.

Det finns alltså här många problem, och man får därför hoppas att det någon gång blir klarlagt hur det skall bli med normerna för ersättning. Detta har här tidigare framhållits av socialdemokratiska talare.

I min motion 1828 har jag tagit upp frågan om kollektivtrafiknämnden. Utskottet skriver att eftersom nämnden enbart skall syssla med ersättningsfrågor så behövs det inte någon facklig representation. Utskottet visar en ganska otäck syn på de fackliga organisationerna när man skriver att det har ansetts vara svårt att inom ramen för en rimlig storlek på nämnden finna de lämpliga formerna för facklig representation och sedan fortsätter: "Utskottet kan dela denna uppfattning särskilt då nämndens sammansättning – – – bör främja en snabb behandling av frågorna." Om jag har tolkat detta uttalande riktigt innebär det att utskottet anser att de fackliga organisationernas medverkan skulle medföra bekymmer och innebära att ärendena förhållades.

Nu är det emellertid så att ersättningsfrågorna i grunden gäller tryggheten för alla de människor som arbetar inom denna verksamhet.

Jag tycker dessutom att det är ett ganska svagt skäl för avslagsyrkandet när utskottet anför att antalet ledamöter i nämnden bör vara begränsat. Nu har man fastnat för fem ledamöter. Om nämnden hade utökats med ett par ledamöter är jag övertygad om att den dessutom hade kunnat arbeta bättre.

Sedan gör utskottet emellertid en kullerbytta när man utgår ifrån att företrädare för fackliga organisationer vid behov skall kunna beredas

möjligheter att inför nämnden framlägga sina synpunkter. Det rimliga hade naturligtvis varit att de fackliga representanterna även på det här området hade fått möjligheter att delta i verksamheten, eftersom ersättningsfrågorna är av avgörande betydelse för tryggheten för de människor som jobbar inom denna verksamhet.

Då utskottet är enigt på den här punkten finner jag det meningslöst att yrka bifall till motionen. Det blir väl anledning att återkomma i annat sammanhang.

KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Medeltidens landskapslagar var skrivna på ett så klart och tydligt språk att den som är intresserad fortfarande kan läsa dem med god behållning. 1734 års lag innehöll i vissa delar många kapitel och paragrafer som än i dag anses vara litterära mästerverk. När landskapslagarna och 1734 års lag skrevs kunde de flesta svenskar inte läsa, men om lagmannen föredrog lagen högt var det inte svårt för någon att förstå innehållet.

Nu kan alla vuxna svenskar läsa. Däremot är det inte säkert att de verkligen kan förstå innehållet i de lagtexter som författas i dag. Jag vill påstå, herr talman, att det inte beror på dumhet hos svenskarna.

Det behöver inte bero på dumhet hos lagstiftaren heller. Än så länge i varje fall hittar man både subjekt och predikat i alla lagparagrafer, men man tvingas ofta leta länge innan man finner vad man söker.

Orsaken kan inte heller vara ovilja hos lagstiftaren att uttrycka sig begripligt. Frågan blir då om det är oförmåga eller bara fantasilöshet. Eftersom jag är optimist i fråga om människors förmåga att genomföra något de verkligen vill, måste det vara fantasilöshet. Lagstiftaren glömmer att ett av syftena med just skrivna lagregler är att alla medborgare genom att läsa lagtexten skall kunna ta reda på vad som är gällande rätt på ett visst område. Lagtexten skall vara skriven för läsare med olika kunskapsbakgrund. Därför måste den vara lättläst. Men det är den inte om meningarna är långa samt har många inskjutna bisatser, dubbla negationer, oklara syftningar och ett flitigt bruk av sådana uttryck som "särskilda skäl" och "äga motsvarande tillämpning" i satser, där det inte alls framgår vilka skäl som kan anses vara särskilda eller vad som skall motsvara vad.

Förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. från 1940 är inte lättläst. Jag vill inte göra gällande att den är helt obegriplig, men den är just på grund av sitt krångliga och omoderna kanslispråk mycket svårläst och därmed orationell. Daniel Tarschys och jag har tre gånger denna vår motionerat om att få bort det dåliga språket i yrkestrafikförordningen och begärt en fullständig översyn av lagtexten. Första gången höll utskottet med oss i sak men svarade att man "föresatte" att regeringen hade sin uppmärksamhet riktad på problemet. Även nu delar utskottet vår uppfattning att en fullständig författningsteknisk revision behövs, och den här gången kan utskottet dessutom bevisa att regeringen "har uppmärksamheten riktad på problemet". Departementschefen har nämligen i den tredje propositionen om yrkestrafiken efter vår första motion ägnat språk- och

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

lagteknikfrågorna en viss uppmärksamhet.

Herr talman! Det är naturligtvis bra att vi nu har kommit så långt i den här följetongen att regeringen inte bara sitter där och är uppmärksam utan också i all sin uppmärksamhet har förstått att något måste göras. Det har ju vi tyckt länge. Nu hoppas vi bara att regeringen faktiskt också visar sina förslag för en språkexpert, innan riksdagen får nästa ändringsförslag – det 36:e tror jag det blir – på sitt bord. Språkexperten kan ju börja med att fråga regeringen hur den har tänkt sig att det skall gå till när man utför linjetrafik med ett tillstånd till beställningstrafik. Själv har jag alltid trott att man gör det med en buss eller med en större bil. Men enligt det lagförslag som just skall antas är det tydligen meningen att vi alla skall ut och åka med ett nytt och hittills okänt kommunikationsmedel, som heter "tillstånd till beställningstrafik". Det blir spännande.

När vi skrev våra motioner var vi inte så ofina att vi uttryckligt skulle visa på sådana här underligheter. Vi hade hoppats att utskottet självt skulle märka dem och säga ifrån. Egentligen har ju utskottet också gjort det, eftersom utskottet "delar" vår uppfattning och "understryker vikten" av en översyn. Utskottet använder då, som man kan vänta sig, ett annat språk, nämligen det som är vanligt i riksdagen och som kan förstås av alla ledamöter. Utskottet vill vara artigt både mot föredragande statsråd och mot oss motionärer. Vi tackar. Men i vårt sinne undrar vi vad alla svenskar som inte känner till det politiska språket i riksdagen skulle tro om riksdagen, ifall de läste utskotts-
betänkanden som slutar:

"Utskottet vill emellertid understryka vikten av att en författningsmässig revision av yrkestrafiklagstiftningen snarast möjligt genomförs. Mot bakgrund av vad nu har anförts finner utskottet någon åtgärd i frågan från riksdagens sida f. n. inte vara påkallad."

Herr talman! Det är tur att så få människor läser utskottsbetänkanden.

I detta anförande instämde Daniel Tarschys (fp).

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Det är väldigt lätt att ironisera och försöka göra sig lustig. I kommunikationsdepartementet har vi länge tyckt att yrkestrafikförordningen från 1940 är mogen för en revision. Det är bara det att det är ett väldigt stort arbete. Vi har inte haft tid att göra det ännu. Vi har inte resurser till det, men vi skall göra det så fort som möjligt.

För att förenkla handhavandet av förordningen kommer vi att göra en nytryckning så att man får in alla ändringar, för de har verkligen varit många under dessa 38 år, och man får alltsammans i en text. Men att en författningsteknisk revision med modernisering av språket behöver göras kan vi vara helt överens om.

Karin Ahrland rådde oss att visa våra förslag till ändringar för en språkexpert. Jag vill då meddela att det är vi skyldiga att göra. Det finns i statsrådsberedningen ett par språkexperter som granskar alla nya texter, och de har uttryckligen den principen för författningsskrivning att vid ändringar

av äldre författningar skall man hålla sig till det språkbruk som gäller för författningen i övrigt. I annat fall skulle det bli en förfärlig rappakalja med olika tiders språkbruk i samma författning.

Detta är vad vi har att rätta oss efter. För att kunna komma ifrån det i fråga om förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik får vi skriva om den helt och hållet. Det är ett stort arbete, men vi är beredda att göra det.

BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Frågan om organisationen av kollektivtrafiken i Västsverige har varit föremål för debatt här i kammaren och också föranlett en reservation till utskottets betänkande och ett under kammaröverläggningen framfört säryrkande.

På den här punkten har utskottet gått till mötes de önskemål som framförts från kommunala företrädare från regionen genom vad som sägs i utskottsbetänkandet på s. 24 och 25. Man säger där att det för utskottet framstår som väsentligt "att det samarbete på trafikområdet som redan inletts i regionen och som visat sig fungera väl i praktiken får möjlighet att bestå och vidareutvecklas", och så pekar man på en tänkbar lösning.

Utskottet säger vidare: "Även andra lösningar som i allt väsentligt bibehåller och vidareutvecklar den i sagda område redan fungerande uppläggnings av trafiken synes möjliga inom ramen för regeringens förslag." Kommunikationsministern har i debatten givit uttryck för samma mening.

Detta är, som jag ser det, en tillräcklig garanti för att de speciella organisations- och indelningsproblem som finns i Göteborgsregionen beaktas och att det nu fungerande regionala samarbetet på trafikområdet ej bryts sönder. Mot denna bakgrund synes både reservationen och det särskilda yrkandet överflödiga. Jag ansluter mig således till utskottets betänkande.

Med detta anförande, i vilket Karl Bengtsson (fp) och Ingegärd Fränkel (fp) instämde, var överläggningen slutad.

Mom. 1 a och b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1834 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 28 mom. 1 a och b röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1834 av Lars Werner m. fl.

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 305
Nej - 11
Avstår - 1

Mom 1 c

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Sven Mellqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sven Mellqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarerna bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 28 mom. 1 c röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarerna bifallit reservationen nr 1 av Sven Mellqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sven Mellqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 152
Avstår - 1

Mom. 2 a-e

Kammarerna biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 2 f

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 2 av Rune Torwald i motsvarande del samt 3:o det av Kurt Hugosson under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Rune Torwald begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Kurt Hugosson begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 28 mom. 2 f antar reservationen nr 2 av Rune Torwald i motsvarande del röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av Kurt Hugosson under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kurt Hugosson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 71
Nej – 133
Avstår – 113

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 28 mom. 2 f röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av Kurt Hugosson under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Kurt Hugosson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 221
Nej – 85
Avstår – 9

Mom. 2 g och h, 3, 4 samt 5 a

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 5 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 462 av Bertil Dahlgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 5 c

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5 d

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Sven Mellqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Åtgärder för att
förbättra kollektiv
persontrafik*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Vissa yrkestrafik-
frågor*

vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sven Mellqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 28 mom. 5 d röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Sven Mellqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sven Mellqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 162
Nej – 153
Avstår – 2

Mom. 6–10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 22 Vissa yrkestrafikfrågor

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1977/78:27 med anledning av propositionen 1977/78:137 om vissa yrkestrafikfrågor m. m. jämte motioner.

I propositionen 1977/78:137 hade regeringen (kommunikationsdepartementet) föreslagit riksdagen att anta förslagen till

1. lag om ändring i förordningen (1940:910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.,
2. lag om ändring i lagen (1967:420) om flyttning av fordon i vissa fall,
3. lag om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift,
4. lag om ändring i trafikskadelagen (1975:1410).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås ändringar i yrkestrafiklagstiftningen. Främst behandlas lastbilstrafiken och uthyrning av motorfordon.

Förslagen innebär sammantaget att konkurrensbegränsande regleringar tas bort och att ett effektivare utnyttjande av transportapparaten främjas. De administrativa rutinerna förenklas, vilket innebär minskad byråkrati för såväl enskilda som myndigheter.

Reglerna om den yrkesmässiga lastbilstrafiken anpassas till gällande trafikpolitiska förutsättningar. I linje härmed föreslås att behovsprövningen i fråga om sådan trafik slopas, liksom bestämmelserna om geografiska begränsningar i rätten att utöva trafiken. Vidare syftar förslagen till en bättre

branschstruktur inom åkerinäringen. Kravet på att särskilda skäl skall föreligga för att juridisk person skall kunna meddelas tillstånd att bedriva buss- eller lastbilstrafik slopas. Därigenom öppnas möjlighet för den enskilde att själv välja lämplig företagsform.

Nya, tyngre lastbilar och släpfordon föreslås utrustade med s. k. lastindikatorer. Antalet överträdelser av belastningsbestämmelserna kan härigenom begränsas ytterligare. Genom att 'underlaster' inte behöver ske, förbättras transportekonomin för enskilda trafikutövare.

Yrkestrafikregistreringen moderniseras för att underlätta tillståndsmyndigheternas arbete och möjliggöra en effektivare uppföljning.

Förslagen i fråga om uthyrning av motorfordon innebär att långtidsuthyrning av bilar, s. k. leasing, undantas från kravet på tillstånd till uthyrningsrörelse. Det trafikrättsliga ansvaret – dvs. ansvaret för bl. a. fordonets skick, skatten och försäkringen – förs över från uthyraren till hyresmannen.

Den övervägande delen av reformerna avses genomförd den 1 januari 1979."

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:780 av Alf Wennerfors (m),

1977/78:1239 av Joakim Ollén m. fl. (m),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:1875 av Karin Ahrlund (fp) och Daniel Tarschys (fp),

1977/78:1915 av Wiggo Komstedt (m) och Sven-Olof Träff (m), vari hemställts att riksdagen med bifall i övrigt till propositionen 1977/78:137 hos regeringen begärde ytterligare utredning om frågan om lagstiftning om lastindikatorer på tyngre fordon,

1977/78:1916 av Sven Mellqvist m. fl. (s),

1977/78:1917 av Sven-Olof Träff (m) och

1977/78:1918 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen beslutade avslå propositionen 1977/78:137 i vad avsåg ändringen i förordningen (1940:910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m., dock att propositionen bifölls i vad gällde 13 och 15 §§,

2. att riksdagen hos regeringen begärde förslag till skärpning av förslaget till införandet av lastindikatorer på tyngre lastbilar att också omfatta den nu befintliga lastvagnsparken med en övergångstid på ett år,

3. att riksdagen hos regeringen hemställde om en skyndsam prövning av erforderliga konkreta åtgärder i syfte att utveckla och vidga det statsägda transportföretaget Svelast och att pröva frågan om förutsättningarna för skapandet av kooperativa större transportföretag samt att en övergripande samhällelig planering av den yrkesmässiga lastbilstrafiken snarast kom till stånd.

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Vissa yrkestrafik-
frågor*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Vissa yrkestrafik-
frågor*

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande transportföretaget Svelasts verksamhet m. m. skulle avslå motionen 1977/78:1918, yrkandet 3,
2. att riksdagen med avslag på propositionen 1977/78:137, såvitt nu var i fråga, och motionen 1977/78:1918, yrkandet 2, samt med anledning av motionen 1977/78:1915 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört beträffande lastindikatorer på tyngre lastfordon, m. m.,
3. att riksdagen beträffande s. k. svartåkning lämnade motionen 1977/78:780 utan åtgärd,
4. att riksdagen beträffande lämplighetsprövning, m. m. med bifall till propositionen 1977/78:137 lämnade motionen 1977/78:1916 utan åtgärd,
5. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:137 och med avslag på motionen 1977/78:1918, yrkandet 1, i övrigt skulle anta förslaget till lag om ändring i förordningen (1940:910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.,
6. att riksdagen beträffande tillstånd till viss busstrafik skulle avslå motionen 1977/78:1239,
7. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:137 skulle
  - a. anta förslaget till lag om ändring i lagen (1967:420) om flyttning av fordon i vissa fall,
  - b. anta förslaget till lag om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift,
8. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:137 och med avslag på motionen 1977/78:1917, yrkandet 1, skulle anta förslaget till lag om ändring i trafikskadelagen (1975:1410),
9. att riksdagen beträffande uppgifter till bilregistret skulle avslå motionen 1977/78:1917, yrkandet 2,
10. att riksdagen beträffande den språkliga utformningen av yrkestrafikförordningen skulle avslå motionen 1977/78:1875.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! De lagändringsförslag som nu föreligger beträffande den yrkesmässiga automobiltrafiken sägs syfta till att konkurrensbegränsande regleringar skall utmönstras och administrativa rutiner förenklas. Därmed skall byråkratin såväl för enskilda som för myndigheter minska avsevärt. Det anføres också att man härmed uppnår en bättre anpassning till gällande trafikpolitiska förutsättningar. Förslagen syftar, enligt propositionen, också till en bättre branschstruktur.

Vänsterpartiet kommunisterna finner dock att dessa slutsatser är dåligt underbyggda. Vad det hela rör sig om är att regeringen bygger vidare på 1963 års trafikpolitiska beslut, som medförde en överetablering av i första hand mindre åkeriföretag med godstransporter som huvudsaklig sysselsättning. Det innebär en ytterligare liberalisering av möjligheterna till nyetablering inom åkeribranschen. Behovsprövningen skall slopas. Kravet på särskilda skäl för att meddela trafiktillstånd till juridisk person skall slopas. Det blir med andra ord lättare att etablera sig inom åkeribranschen.

Detta betyder också att antalet mindre åkeriföretag kan komma att ytterligare öka, och det är en företagsform som inte har förutsättningar vare sig ekonomiskt eller administrativt att tillgodose självklara krav på arbetsmiljö och trygghet i anställningen. Det är ofta också dessa företag som inte fyller kraven på säkra transporter, exempelvis av farligt gods och liknande.

Denna företagsform har skapat en osund konkurrens, exempelvis genom att vissa åkare har tagit transportuppdrag till underpriser och därmed framtvingat oacceptabla arbetsförhållanden för eventuellt anställda. I många fall när det gäller denna typ av transportföretag är det dock företagaren – ägaren av fordonet – som själv utför körningen. Det är inte sällan som säkerhetsbestämmelser, arbetstidsbestämmelser och andra föreskrifter helt sätts ur spel, vilket utan tvivel skapar trafikolycksfallsrisker i högre grad än vad som skulle uppstå om landsvägstransporterna sköttes av seriösa transportföretag av någorlunda storlek.

Förhållandet inom lastbilsbranschen är fortfarande sådant att det stora flertalet företag är s. k. enbilsåkerier och att en stor del är företag med två till fem fordon. Det är således den mindre delen av åkerierna som är större företag och som har förutsättningar att uppfylla kraven på en acceptabel arbetsmiljö, trygghet i anställningen och trafiksäkerhet.

Vänsterpartiet kommunisterna har i motionen 1918 påtalat dessa förhållanden och yrkat avslag beträffande den delen av propositionen. Vi anser att om man skall uppnå ekonomiskt rationellare och driftmässigt mera ändamålsenliga företagsformer inom åkeribranschen krävs det andra och mera långtgående åtgärder än den ytterligare liberalisering av yrkestrafiklagstiftningen som nu föreslås av regeringen och som också fått stöd av socialdemokraterna i trafikutskottet.

Det krävs en övergripande samhällelig planering och en sanering av branschen i dess helhet. Från statens sida bör i första hand prövas lämpliga åtgärder för att utveckla och utvidga det statsägda transportföretaget Svelast. Också frågan om utvecklandet av kooperativa åkeriföretag bör med det snaraste aktualiseras. Det är först när man lyckats begränsa de s. k. enbilsföretagens antal till ett minimum och först när flertalet av fordonen i yrkesmässig trafik finns i större företagsenheter som förutsättningar för förbättringar för de anställda skapas.

Denna typ av företag kan på ett bättre sätt tillgodose kraven på säkra transporter i och med att fordon av olika typer kan tillhandahållas. Man får också en bättre anpassning till olika typer av transportuppdrag. Exempelvis behöver man inte köra 4 ton gods på en 10 tons lastbil, vilket allt som oftast sker om åkeriet bara har en eller två stora bilar. Ett större åkeriföretag har dessutom alltid möjlighet att hålla sig med fordon som är specialutrustade för transporter av farligt gods e. d. Mindre företag som inte har fordon med denna utrustning åtar sig ändå sådana uppdrag, vilket innebär att transporterna blir väsentligt mer riskfyllda.

På stora åkeriföretag skapas förutsättningar för en större facklig verksamhet. Där kan fackföreningen fungera på ett riktigt sätt. De anställda har

möjlighet att utse skyddsombud och representera i skyddskommittéer osv. Säkerheten vid transporter blir väsentligt större, om det bedrivs ett effektivt skyddsarbete. Andra arbetsförhållanden kan på ett helt annat och effektivare sätt bevakas från de anställdas sida, om det på företaget finns fackliga förtroendemän. Förutsättningarna för sådana aktiviteter saknas i stort sett på de s. k. enbilsåkerierna.

Vänsterpartiet kommunisterna delar inte regeringens uppfattning att det skulle vara till fördel att överföra det trafikrättsliga ansvaret från uthyrningsföretaget till den som hyr fordon vid s. k. leasing eller långtidsuthyrning av fordon. Uthyrningsföretagets väsentliga intresse ligger i att få hyra ut så många fordon som möjligt. Kontrollen av trafikerfarenheten, trafikkundandet och ansvarskännandet hos den som hyr kommer i andra hand. En person som långtidshyr ett fordon kan efter en tid försumma fordonets skick, trafikförsäkring osv. Härmed äventyras trafiksäkerheten. Vpk yrkar därför avslag på regeringens förslag i den delen.

Däremot är förslaget om slopande av bestämmelserna om geografiska begränsningar vad gäller rätten att utöva yrkesmässig trafik en åtgärd som vårt parti biträder. Den ger större möjligheter än hittills att effektivare utnyttja fordonen.

I vpk-motionen berörs också regeringens förslag att införa lastindikatorer på nyanskaffade lastfordon. Vi anser att även det äldre fordonbeståndet skall förses med sådan utrustning, vilket skulle vara möjligt med en övergångstid på ungefär ett år. Vpk yrkar således en skärpning av regeringsförslaget i denna del.

Nu har trafikutskottet i samband med motionsbehandlingen tagit hänsyn till ett motionsyrkande och föreslår riksdagen att avslå den här delen av regeringsförslaget. Vi kan i och för sig instämma i utskottets förslag att införandet av dessa bestämmelser måste anstå, tills man fått fram tillförlitliga indikatorer. Vi har därför för avsikt att återkomma med yrkande 2 i motionen 1918, när det blir aktuellt att på nytt ta ställning till frågan. Jag yrkar därför bifall till motionen 1918, yrkandena 1 och 3.

Herr talman! Några ord om motionen 1875, där motionärerna yrkar att yrkestrafikförordningen bör ersättas med en lag som är skriven på begriplig svenska. Vi vill livligt instämma i detta yrkande. Om motionärerna yrkar bifall till motionen, skall vi sluta upp bakom detta yrkande.

Låt mig också, herr talman, något beröra en sak som däremot inte tas upp i regeringspropositionen. Den 16 februari i år, dvs. en månad innan den proposition vi nu behandlar beslutades i regeringen, hade den moderate kommunikationsministern och jag en debatt angående bortforsling av fordon från parkeringsplatser, reserverade för handikappade och yrkestrafik. Bakgrunden till den debatten var att Stockholms tingsrätt hade funnit att bortforsling av icke behörigt parkerade fordon från dessa reserverade parkeringsplatser inte får ske enligt gällande lag. Detta har klart fastslagits beträffande just parkeringarna för yrkestrafiken.

Det hade naturligtvis varit möjligt – om viljan hade funnits – att i denna proposition inte bara behandla bortforsling i meddelandesyfte utan att också

se till att yrkestrafik, lastbilstrafik och annan yrkesmässig trafik getts möjlighet nyttja de för dessa slag av trafik reserverade parkeringsplatserna. Men jag kan konstatera att den borgerliga regeringen inte på något vis tillmötesgår de yrkesarbetandes intressen. Detta var i och för sig inte heller väntat. Regeringen tar återigen endast hänsyn till kapitalägarnas spekulationer efter mera profit. Vi saknar att det i klartext uttrycks att fordon som inte har på dessa parkeringsplatser att göra inte heller får stå där. Det hade varit en naturlig följd av den debatt som Bo Turesson och jag förde i februari, om han hade följt upp den diskussionen – i varje fall med tanke på de intentioner han i den debatten gav uttryck åt.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Många är de bussbolag som har protesterat mot den byråkrati, som måhända oavsiktligt infördes när riksdagen förra året beslöt att rena turisttrafikresor skulle tillståndsbeläggas.

I en motion som behandlas i detta betänkande har jag och ett antal andra moderater pekat på att här har uppkommit en onödig byråkratisk omgång. Enligt vår uppfattning behövs inga speciella tillstånd utöver de vanliga beställningstrafiktillstånden för turistresor. Nu säger utskottet inte att dessa turisttrafiktillstånd är nödvändiga eller ens bra men väl att systemet är nytt och att det därför nu inte behöver omprövas. Ibland har man, herr talman, en känsla av att det är mycket lättare att genom nya regler öka på byråkratin än att minska den. Kanske är det här byråkratiska påfundet helt enkelt ett resultat av de missförhållanden som Karin Ahrlund påpekade i det förra ärendet vi här behandlade.

Kampen mot det eniga utskottet i denna fråga är givetvis hopplös, och jag skall därför inte yrka bifall till min motion. Jag hoppas i stället att kommunikationsministern kommer med ett snabbt initiativ för att ändra den här oförhålligheten i lagstiftningen. Onödiga byråkratiska påhitt blir inte bättre för att de får leva vidare länge.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! 1972 tog riksdagen ett beslut om införande av s. k. överlastavgift. Det innebär att ägare av fordon med last som överskrider tillåtet maximum på en viss bro, en viss väg osv. förutom eventuella böter som drabbar föraren får erlägga en extra avgift, ekonomiskt kännbar, för den otillåtna större lasten. Vägar och broar slits kraftigare ju större, tyngre lasten på fordon är. För att ytterligare motverka sådant slitage som uppstår av dessa otillåtna tyngre laster har överlastavgiften haft en bra effekt.

Även trafiksäkerhetsmässigt sett är det angeläget att fordon inte belastas mer än det är tillåtet för resp. fordon. Också vid överträdelse av detta slag kommer överlastavgiften in, förutom eventuella böter.

I utskottet är alla ense om att belastningsbestämmelserna skall efterlevas.

Det gynnar trafiksäkerheten, motverkar nedslitning av bro- och vägbestånd och motverkar snedvridning av konkurrensbetingelserna. Departementschefen är av samma uppfattning. Men departementschefen anser också att onödigt små laster innebär samhällsekonomiska och transportekonomiska nackdelar. Utskottet är härvid av samma uppfattning.

För att bättre kunna kontrollera hur stor vikt som belastar fordonsaxlar kan påmonterade lastindikatorer vara ett värdefullt hjälpmedel. Det kan vara till stor nytta för såväl chaufförer som åkeriägare att direkt kunna läsa av viktfordelningen på fordonet. Oavsiktliga överlaster skulle lättare kunna undvikas.

Departementschefen har i propositionen föreslagit ett obligatorium om montering av s. k. lastindikatorer på lastbilar som har tre eller flera hjulaxlar och på släpfordon med två eller flera hjulaxlar som är avsedda att dras av lastbil. Fordon av 1981 års modell eller senare skulle omfattas av obligatoriet.

Som talesman för socialdemokraterna i utskottet vill jag deklarerat att vi i sak inte har några invändningar mot obligatoriska lastindikatorer och ett förslag om dessa. Men vid utskottsbehandlingen har det efter en omfattande undersökning, som utskottet har gjort, visat sig att det ännu inte finns lastindikatorer som är så utvecklade att det nu går att föreskriva ett sådant obligatorium som kommunikationsministern föreslår i sin proposition. De indikatorer som finns har brister. De är inte tillförlitliga och servicefrågan är inte löst.

Därför har utskottet enhälligt fått avstyrka det förslag som kommunikationsministern presenterat om lastindikatorer. Vi begär ett nytt förslag, när frågan om lastindikatorer har lösts på det tekniska planet. Vi förutsätter att man skall påskynda arbetet för att få fram sådana.

Vi kan inte underlåta att påtala det anmärkningsvärda i att regeringen lägger fram ett förslag som så enkelt får skickas tillbaka av riksdagen, därför att det inte tålde en verklighetsgranskning.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan.

KARIN AIIRLAND (fp):

Herr talman! Utskottet har besvarat Daniel Tarschys och min motion i det här ärendet med exakt samma formulering som i det förra ärendet, som kammaren just har beslutat om. Jag vill inte förlänga debatten. Jag gör i stället precis som utskottet, åberopar just det inlägg som jag gjorde här i kammaren för tio minuter sedan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1918 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren bifaller trafikutskottets hemställen i betänkandet nr 27 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarkaren bifallit motionen nr 1918 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Vissa yrkestrafik-
frågor*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 304
Nej - 12

Mom. 2-4

Kammarkaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställen, dels utskottets hemställen med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1918 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärte votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarkaren bifaller trafikutskottets hemställen i betänkandet nr 27 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarkaren bifallit utskottets hemställen med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 1918 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 303
Nej - 12

Mom. 6-10

Kammarkaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Torsdagen den
1 juni 1978

Vapenfri tjänst

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1977/78:28 med anledning av propositionen 1977/78:159 om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1977/78:159 (försvarsdepartementet) hade regeringen – efter hörande av lagrådet – föreslagit att riksdagen skulle anta i propositionen framlagda förslag till

1. lag om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst,
2. lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967),
3. lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås ändringar inom vapenfrilagstiftningens område. I förhållande till vad som nu gäller innebär förslaget bl. a. att möjligheterna att erhålla tillstånd till vapenfri tjänst blir större, att prövningsförfarandet förenklas och att tjänstgöringsområdena blir fler. I vapenfrilagen ändras bl. a. 1 § så att uttrycket ’djup samvetsnöd’ utgår ur lagtexten. De vapenfria skall utbildas för och fullgöra tjänst i verksamhet som är betydelsefull för samhället under beredskap och krig. Ersättning skall kunna utgå till vissa utbildningsmyndigheter. Det nuvarande sanktionssystemet behålls i princip men det förutses att antalet fall av vägran att fullgöra värnplikt eller vapenfri tjänst blir väsentligt färre än tidigare. Vid upprepad vägran bör lagföring ske högst två gånger. Angående påföljdsvalet anges att en villkorlig dom förenad med ett kraftigt bötesstraff bör kunna vara en tillräcklig reaktion vid förstagångsvägran. Vid andragångsvägran anses däremot fängelsestraff böra utdömas och strafftiden bestämmas till minst fyra månader. I övrigt innehåller propositionen förslag till ändringar i värnpliktslagen och civilförsvarslagen. Ändringarna i värnpliktslagen reglerar bl. a. regeringens möjligheter att besluta om värnpliktig eller vapenfri efter vägran m. m. skall inkallas till ny tjänstgöring eller inte. Ändringarna i civilförsvarslagen utgör bl. a. en anpassning till den föreslagna ändringen i 1 § vapenfrilagen.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1978.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:943 av Bernt Ekinge (fp) och Elver Jonsson (fp).

1976/77:945 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen uttalade sig för en utformning av vapenfrilagen som innebar:

1. att den nuvarande formuleringen i 1 § vapenfrilagen ”djup samvetsnöd” slopades,
2. att sammansättningen av vapenfrinämnden ändrades eller att nämnden

utökades så att även företrädare för icke religiösa vägrare fick plats i den.

3. att de vapenfrias tjänstgöringsmöjligheter utökades och kompletterades enligt synpunkterna i motionen.

4. att tjänstgöringstiden för vapenfria blev lika lång som för vanliga värnpliktiga.

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:1892 av Arne Fransson m. fl. (c),

1977/78:1893 av Ivan Svanström (c) och Karl-Eric Norrby (c),

1977/78:1920 av Bernt Ekinge (fp), vari yrkats

1. att riksdagen beslutade om av motionären föreslagen ändring av 2 § i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, innebärande att orden "under beredskap och krig" skulle utelämnas vid föreskrift om att vapenfri tjänstepliktig skulle fullgöra verksamhet som var betydelsefull för samhället.

2. att riksdagen beslutade om av motionären föreslagen ändring av 4 § i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, innebärande bl. a. att biståndarbete utomlands skulle öppnas som ett tjänstgöringsalternativ,

3. att riksdagen beslutade om av motionären föreslagen ändring av 5 § i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, innebärande att tjänstgöring för vapenfri tjänstepliktig, som inte ledde till krigsplacering, skulle fullgöras i ett sammanhang,

4. att riksdagen beslutade att tjänstgöringsalternativen för vapenfria vidgades, så att de också kom att omfatta en del tjänstgöringar, typ naturvårdstjänst, som var lämpade för vapenfria som inte krigsplacerats,

1977/78:1921 av Bengt Gustavsson m. fl. (s), vari yrkats

1. att riksdagen beträffande förutsättningarna för vapenfri tjänst beslutade godkänna det förslag som redovisats i motionen.

2. att riksdagen godkände att vapenfri tjänst skulle fullgöras i verksamhet som var betydelsefull för samhället.

3. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om u-landstjänstgöring.

4. att riksdagen beslutade om de sanktionsformer vid vägran som redovisades i motionen.

5. att riksdagen begärde inrättande vid arbetsmarknadsstyrelsen av en delegation för styrelsens vapenfriverksamhet,

1977/78:1922 av Per-Olof Strindberg (m) och Lars Schött (m), vari yrkats

1. att riksdagen beslutade att vad som i motionen anförts om 1 § lagen om vapenfri tjänst gavs regeringen till känna.

Vapenfri tjänst

2. att riksdagen beslutade att vad som i motionen anförts om prövningsförfarandet vid ansökan om vapenfri tjänst gavs regeringen till känna,

1977/78:1923 av Evert Svensson m. fl. (s), och

1977/78:1924 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen beslutade att 1 och 2 §§ i lagen om vapenfri tjänst skulle ges av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande beträffande 2 § att orden "under beredskap och krig" skulle utelämnas vid föreskrift om att vapenfri tjänstepliktig skulle fullgöra verksamhet som var betydelsefull för samhället,

2. att riksdagen uttalade sig för en ändring av vapenfrinämndens sammansättning i enlighet med vapenfriutredningens förslag samt för att antalet fast anställda utredare ökades,

3. att riksdagen beslutade att den som vägrade vapenfri tjänst dömdes till samhällstjänst enligt vapenfriutredningens förslag, med den ändringen att påföljden fängelse för brott mot lagen skulle slopas och ersättas med böter.

Utskottet hemställde

beträffande avslag på propositionen m. m.

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1923, beträffande förutsättningar för vapenfri tjänst

2. att riksdagen med anledning av propositionen och motionen 1977/78:1922, yrkandet 1, med bifall till motionen 1976/77:945, yrkandet 1, samt med avslag på motionerna 1977/78:1921, yrkandet 1, och 1977/78:1924, yrkandet 1 i denna del, skulle anta regeringens förslag såvitt gällde ändring i 1 § vapenfrilagen med den lydelse som utskottet föreslagit, innebärande en ändring i förtydligande syfte,

beträffande tjänstgöringsalternativ m. m.

3. att riksdagen med bifall till propositionen samt med avslag på motionerna 1977/78:1920, yrkandena 1, 3 och 4 ävensom yrkandet 2 i denna del, 1977/78:1921, yrkandet 2, och 1977/78:1924, yrkandet 1 i denna del, skulle anta regeringens förslag såvitt gällde ändring i 2 § vapenfrilagen.

4. att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:945, yrkandet 3, och 1977/78:1892 om tjänstgöring för vapenfria tjänstepliktiga hos politiska organisationer m. m.

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1920, yrkandet 2 i denna del, om biståndarbete utomlands som ett tjänstgöringsalternativ för vapenfria tjänstepliktiga,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1921, yrkandet 3, om ny prövning av vapenfriutredningens förslag rörande biståndarbete utomlands som ett tjänstgöringsalternativ för vapenfria tjänstepliktiga,

beträffande tjänstgöringstidens längd

7. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1976/77:945, yrkandet 4, skulle anta regeringens förslag såvitt gällde ändring i 5 § vapenfrilagen,

beträffande förslaget till lag om ändring i lagen om vapenfri tjänst i övrigt

8. att riksdagen skulle anta regeringens förslag utom såvitt gällde 8 a §, beträffande förslaget till lag om ändring i värnpliktslagen

9. att riksdagen skulle anta regeringens förslag utom såvitt gällde 33 §, beträffande förslaget till lag om ändring i civilförsvarslagen

10. att riksdagen skulle anta regeringens förslag utom såvitt gällde 12 § 5 mom.,

beträffande prövningsförfarandet

11. att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:1893 och 1977/78:1922, yrkandet 2,

beträffande sanktionsformer vid vägran

12. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1924, yrkandet 3, om införande av sanktionsformen samhällstjänst,

13. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1921, yrkandet 4, om införande av sanktionsformen särskild samhällstjänst i civilförsvaret och om påföljd för den som vägrade att fullgöra sådan samhällstjänst,

beträffande kostnads- och organisationsfrågor

14. att riksdagen med anledning av propositionen och motionen 1977/78:1921, yrkandet 5, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet hade anfört om organisation och resurser för vapenfriverksamheten hos arbetsmarknadsstyrelsen,

15. att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:945, yrkandet 2, och 1977/78:1924, yrkandet 2, om vapenfrinämndens sammansättning m. m.,

beträffande övriga frågor

16. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:943 om övergångsfrågor.

Reservation hade avgivits av Bengt Gustavsson, Eric Holmqvist, Gusti Gustavsson, Gudrun Sundström, Roland Brännström, Evert Hedberg och Nils Erik Wååg (samtliga s) som ansett att utskottet under 2, 3, 6 och 13 bort hemställa

beträffande förutsättningar för vapenfri tjänst

2. att riksdagen med avslag på propositionen och motionerna 1977/78:1922, yrkandet 1, och 1977/78:1924, yrkandet 1 i denna del, samt med bifall till motionerna 1976/77:945, yrkandet 1, och 1977/78:1921, yrkandet 1, skulle anta följande ändrade lydelse av 1 § vapenfrilagen: Om övervägt bruk av vapen mot annan ej är förenligt med värnpliktigs personliga allvarliga övertygelse, äger han erhålla tillstånd att i stället för värnpliktstjänstgöring fullgöra vapenfri tjänst.

beträffande tjänstgöringsalternativ m. m.

3. att riksdagen med anledning av propositionen, med bifall till motionerna 1977/78:1920, yrkandet 1, 1977/78:1921, yrkandet 2, och 1977/78:1924, yrkandet 1 i denna del, samt med avslag på motionen 1977/78:1920, yrkandena 3 och 4 ävensom yrkandet 2 i denna del, skulle anta ändrad lydelse av 2 § vapenfrilagen enligt av reservanterna föreslagen lydelse,

Torsdagen den
1 juni 1978

Vapenfri tjänst

6. att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1977/78:1921, yrkandet 3, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om ny prövning av vapenfriutredningens förslag rörande biståndsarbete utomlands som ett tjänstgöringsalternativ för vapenfria tjänstepliktiga.

beträffande sanktionsformer vid vägran

13. att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1977/78:1921, yrkandet 4, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om förslag från regeringen angående införande av sanktionsformen särskild samhällstjänst i civillförsvaret och om påföljd för den som vägrade att fullgöra sådan samhällstjänst.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Gunnar Oskarson (m) angående prövningsförfarandet.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Den fråga som kammaren nu har att behandla är i synnerligen hög grad komplicerad. Det är inte lätt att finna logiska lösningar på kriterier för undantag för en sådan ovillkorlig princip som den om den allmänna värnplikten.

Det svenska militära försvaret bygger på allmän värnplikt. Skyldigheten att fullgöra värnpliktstjänstgöring är emellertid inte undantagslös. Sedan länge har vi i Sverige en lagstiftning som under vissa förutsättningar ger möjlighet att i stället för värnpliktstjänstgöring fullgöra vapenfri tjänst. Den nu gällande lagen om vapenfri tjänst är från år 1966. Vid lagens tillkomst höll sig antalet vapenfrisökande och antalet vägrare på en förhållandevis låg nivå. Såväl antalet sökande som vägrare ökade efter hand mycket kraftigt. År 1973 tillsattes en utredning för att se över förhållandena. Förra året avlämnade utredningen sitt förslag. Förslaget fick ett blandat mottagande av remissinstanserna. Det regeringsförslag som nu förelagts riksdagen bygger dock i stora delar på utredningens förslag.

Riktlinjerna för vårt försvar antogs av riksdagen förra året. Enligt dessa skall totalförsvaret bl. a. vara så uppbyggt att det är en hela folkets angelägenhet och liksom hittills bygga på den allmänna värnplikten, civillförsvarsplikten och andra former av tjänstgöringsskyldighet. Det militära försvaret skall grundas på allmän värnplikt.

Den särskilda lagstiftningen till förmån för de vapenfria är ett undantag från principen om den allmänna värnplikten och bygger på samhällets respekt för individens åsiktsfrihet.

I vapenfrifrågorna finns det svåra avvägningsproblem. Å ena sidan har vi vår säkerhets- och försvarspolitik med dess krav på uppoffringar från medborgarnas sida och å andra sidan det svenska samhällets syn på värdet av att slå vakt om skyddet av den enskildes integritet och åsiktsfrihet. Som det också sägs i regeringsförslaget måste den lösning som väljs ge en rimlig balans mellan dessa krav.

En av de viktigaste uppgifterna för vapenfrilagstiftningen är att på ett för

både samhället och den enskilde medborgaren tillräckligt tydligt sätt uttrycka de villkor som måste uppfyllas för att tillstånd skall lämnas till vapenfri tjänst. Vidare måste man ge samhället möjlighet att på något sätt kontrollera att den som söker vapenfri tjänst uppfyller de villkor som statsmakterna har ställt upp för att tillstånd skall kunna ges till sådan tjänst.

Om alltför snäva villkor ställdes upp och provningen gjorde för rigorös, skulle möjligheterna att få vapenfri tjänst bli små. Kritik skulle då riktas mot att statsmakterna inte respekterade skyddet av den enskildes integritet och åsiktsfrihet. Skulle däremot villkoren göras för vaga eller för vida, och om man överlämnade åt den enskilde att själv avgöra om han uppfyller lagens villkor för tillstånd till vapenfri tjänst, skulle det finnas stor risk för att grunden för den allmänna värnplikten raseras.

I de förslag som har lämnats i propositionen anser jag att det har gjorts en rimlig avvägning mellan olika krav. Behovet av en vapenfrilagstiftning kan enligt min mening inte sättas i fråga. Men det är också väsentligt att lagstiftningen utformas så, att den inte strider mot principerna för den allmänna värnplikten.

Respekten för människolivet är central i vårt samhälle och dess syn på människan. I fråga om undantag från den allmänna värnplikten måste man emellertid ställa krav på att respekten för människolivet är så villkorslös att den inte kan förenas med värnplikten. Därför måste enligt min mening villkoren för vapenfri tjänst alljämt knytas till det i nu gällande lag använda uttrycket "bruk av vapen mot annan". Avståndstagandet från detta måste också vara villkorslöst. Man skall således inte kunna få vapenfri tjänst, om man är beredd att bruka vapen för vissa ändamål. Användandet av vapen måste också vara oförenligt med den sökandes allvarliga personliga övertygelse.

I den nu gällande vapenfrilagen anges som förutsättning att bruk av vapen mot annan människa icke skall vara förenligt med den värnpliktiges allvarliga övertygelse och skulle medföra djup samvetsnöd för honom. Kritik har riktats mot uttrycket "och skulle medföra djup samvetsnöd för honom". Utredningen föreslog att uttrycket skulle tas bort ur lagtexten och framhöll bl. a. att uttrycket vällar tvekan och kan tydas på olika sätt. Jag delar helt den uppfattningen. Den formulering av villkoren för vapenfri tjänst som föreslagits i propositionen har tillräcklig tyngd för att uttrycka de krav som bör ställas på den som söker vapenfri tjänst. Förslaget måste enligt min mening få till följd att möjligheterna att få vapenfri tjänst blir större.

Som jag nyss sade innebär 1977 års försvarsbeslut att varje medborgare efter förmåga bidrar till landets försvar. Även de som undantas från värnplikten genom vapenfri tjänst måste bidra till landets försvar. Det är enligt min mening ett rimligt krav. De vapenfria måste därför fullgöra tjänst i en verksamhet som är betydelsefull för samhället under beredskap och krig. Någon form av krigs- eller beredskapsplacering i vid bemärkelse måste därför också finnas. Man måste därvid uppmärksamma att utbildningen och tjänstgöringen klart har en inriktning mot att skapa en personalresurs för beredskaps- och krissituationer. Det får inte uppfattas på så sätt att den

vapenfria tjänsten ger en myndighet eller organisation extra personal under fredstid. För att dessa syften skall kunna nås måste staten ta sitt ansvar. Statliga myndigheter bör därvid vara skyldiga att ta emot och anordna utbildning. Vidare måste resurser ställas till förfogande. Tjänstgöringstider måste också vara avpassade efter nämnda förhållanden.

En annan fråga, som i olika sammanhang har varit föremål för debatt och kritik, är frågan om prövning av ansökningar om vapenfri tjänst. I utredningen och bland remissinstanserna har meningarna varit delade. Som jag konstaterade i propositionsförslaget har flertalet den uppfattningen att någon form av prövning måste förekomma. I propositionen har jag uttalat den uppfattningen att tillstånd till vapenfri tjänst inte skall kunna beviljas utan att det genom någon form av prövning klarläggs att sökanden uppfyller de uppställda villkoren för att få tillstånd till sådan tjänst. Jag vill i detta sammanhang nämna att man exempelvis i Förbundsrepubliken Tyskland under en kortare tid haft ett system som i stort sett gjorde det möjligt för den enskilde att avgöra, om han skulle fullgöra värnplikt eller vapenfri tjänst. Lagändringarna i detta hänseende ledde till en språngartad stegring av antalet värnpliktsvägrare. Författningsdomstolen i förbundsrepubliken upphävde i december förra året de nya lagarna, varigenom prövningsförfarandet återinfördes. Sedan dess har antalet ansökningar om vapenfri tjänst sjunkit betydligt. Författningsdomstolens beslut torde innebära att man ansåg den allmänna värnplikten ha försteg framför vapenfri tjänst.

Det förslag som nu har förelagts riksdagen innebär att en prövning av ansökan om vapenfri tjänst skall ske, men att sökandens bevisbörda för styrkande av övertygelsen inte bör vara tung och att man i huvudsak är hänvisad till att bygga prövningen på vad sökanden själv uppger. Det prövningsförfarande som föreslås måste anses vara förenklat i förhållande till nuvarande ordning.

Som jag sade inledningsvis har antalet vägrare av värnplikt och vapenfri tjänst ökat kraftigt sedan den nu gällande lagen trädde i kraft år 1966. Vapenfriutredningen skulle också enligt direktiven se över sanktionsformerna vid vägran och föreslog bl. a. att en ny påföljdsform kallad samhällstjänst skulle införas. Förslaget om samhällstjänst fick ett blandat mottagande av remissinstanserna.

Självfallet är jag medveten om att den utveckling som vägransfallen fått måste bemästras. Det kan inte vara rimligt att år från år döma ett stort antal vapenvägrare till fängelsestraff. Men å andra sidan måste, som jag också har uttryckt tidigare flera gånger, respekten upprätthållas för den lagstiftning om värnplikt och vapenfri tjänst som har beslutats av riksdagen. Någon kännbar påföljd måste då ytterst finnas för den som vägrar att fullgöra värnplikt eller vapenfri tjänst. Motiven för att jag inte anser att någon ny påföljdsform av typen samhällstjänst bör införas för dessa brott har jag utförligt redovisat i propositionsförslaget.

De förändringar som föreslås i vapenfrisystemet och inte minst i fråga om prövningsförfarandet är ganska stora. Det är emellertid inte möjligt att inom detta stora område finna lösningar som är slutgiltiga och kan gälla för alla

tider. Därför är det enligt min mening av största vikt att man noga följer den praktiska tillämpningen och följderna av förslagen, så att alla som bör ha vapenfri tjänst får sådan tjänst och så att samtidigt den allmänna värnplikten kan upprätthållas.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Försvarsutskottets betänkande nr 28 behandlar frågan om ändring i lagen om vapenfri tjänst med anledning av regeringens proposition 1977/78:159 jämte motioner.

Bakgrunden är följande: 1973 års riksdag anslöt sig till vad försvarsutskottet hade uttalat om behovet av en översyn av 1966 års lag om vapenfri tjänst. Utskottet anförde då, att även om det enligt utskottets mening inte fanns anledning till erinran mot de gällande principerna för tillstånd att fullgöra vapenfri tjänst eller mot vapenfrinämndens tillämpning av vapenfrilagen, var det ändå lämpligt att granska erfarenheterna av vapenfrilagen och dess tillämpning.

En av orsakerna var den ökade svårigheten att placera de vapenfria tjänstepliktiga i lämplig utbildning och tjänstgöring.

För det begärda översynsarbetet tillsattes 1973 års vapenfriutredning. Utredningen lämnade i mars 1977 sitt betänkande Rätten till vapenfri tjänst.

Enligt direktiven hade utredningen till uppdrag att dels – utan att ompröva de nu gällande principerna för vapenfri tjänst – undersöka möjligheterna till precisering av formuleringen av 1 § vapenfrilagen, dels undersöka möjligheterna till breddning av de vapenfria tjänstepliktigas tjänstgöringsområden inom sådan samhällsnyttig verksamhet som kan anses höra till totalförsvaret i allmän mening, dels undersöka möjligheterna att förbättra utrednings- och prövningsförfarandet hos vapenfrinämnden samt överväga sanktionsförmåner vid totalvägran.

Enligt vår mening har utredningen på ett förtjänstfullt sätt löst de uppgifter som ålagts den. Vi socialdemokrater har därför kommit till slutsatsen att utredningens förslag i huvudsak kunde fått ligga till grund för en ny lagstiftning. Dessa synpunkter har vi framfört i en motion från försvarsutskottets samtliga s-ledamöter.

Tyvärr har inte försvarsministern i propositionen och inte heller den borgerliga majoriteten i utskottet vid behandlingen av ärendet delat vår och utredningens uppfattning om hur en ny lagstiftning bör utformas. Vi beklagar den låsning till propositionens, enligt vår mening, dåliga och svårtydbara formulering av lagtexten som omöjliggjort en angelägen ändring av vapenfrilagen så att de som berörs av den inte skall behöva sväva i ovisshet om vad lagtexten innebär för den enskilde individen.

Herr talman! Jag vill nu inför kammaren mera detaljerat redovisa de skillnader som förefinns mellan statsrådets och vår uppfattning när det gäller lagtexten och konsekvenserna av densamma.

Det är dessa skilda bedömningar som gjort att vi socialdemokrater i utskottet sett oss nödsakade att reservera oss mot fyra olika avsnitt i

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

Vapenfri tjänst

Torsdagen den
1 juni 1978

Vapenfri tjänst

utskottets utlåtande.

Vår första reservation gäller formuleringen av 1 § vapenfrilagen.

Den formulering av 1 § vapenfrilagen som vapenfriutredningen har föreslagit är resultatet av ingående överväganden. Förslaget har remissbehandlats och av ett flertal remissinstanser lämnats utan erinran.

Försvarsministern har i propositionen liksom flertalet remissorgan accepterat förslaget att begreppet djup samvetsnöd skall utgå men har i övrigt frångått utredningens förslag och i stället formulerat den centrala meningen på följande sätt: "Om det kan antas att bruk av vapen mot annan är så oförenlig med den värnpliktiges allvarliga personliga övertygelse att han icke kommer att fullgöra värnpliktstjänstgöring" skall vapenfritjänst erhållas. Lagrådet har i sitt yttrande över lagförslaget känt tvekan inför utformningen i propositionen av 1 § vapenfrilagen.

Tveksamhet har också framkommit hos utskottsmajoriteten, som vid behandlingen i utskottet genom en ändring av sista ordet i 1 § försökt åstadkomma en klarare definition av begreppet värnplikt.

För vår del finner vi att utredningens förslag klarare än propositionens ger uttryck för den förändring av vapenfrilagstiftningen som bör ske.

Utskottsmajoritetens krampaktiga försök att genom en liten ändring försöka förbättra en dålig lagtext förändrar ej vår bedömning. Enligt vår mening bör alltså 1 § första stycket lagen om vapenfri tjänst erhålla den lydelse som vapenfriutredningen föreslagit.

Vår reservation vänder sig även emot departementschefens förslag i 2 §, som enligt vår mening innebär en skärpning i jämförelse med nuvarande lagtext och medför en hårdare anknytning till totalförsvaret än nu gällande lagformulering.

Vi hade i vår motion understrukt nödvändigheten av att öka möjligheterna att erhålla vapenfri tjänst genom att ställa fler tjänstgöringsalternativ till förfogande.

I en beredskaps- eller krigssituation måste varje medborgare ta sin del av uppgifterna i samhället. Fredssamhällets fria val av arbete ersätts av en skyldighet att fullgöra de uppgifter som samhället ålägger medborgarna. Utbildning och tjänstgöring i totalförsvaret är värdefulla förberedelser härför. Vi finner därför departementschefens förslag till lagtext i 2 § synnerligen olyckligt.

Orden "under beredskap och krig" innebär enligt vår uppfattning en väsentlig inskränkning av tjänstgöringsalternativen i fred jämfört både med nu gällande ordning och med vapenfriutredningens förslag.

Det bör vara möjligt att acceptera att tjänstgöringen i vissa fall sker inom verksamheter som läggs ned under beredskap och krig.

Det kan också framhållas att den utbildning och de erfarenheter som den vapenfrie fått under sin tjänstgöring i fred i flertalet fall torde vara av värde för den tjänstgöring som krävs av honom i beredskap eller krig.

Ett viktigt skäl att avstå från orden "under beredskap och krig" är att dessa i vissa fall kan avhålla en värnpliktig från att söka vapenfri tjänst och i stället få honom att totalvägra.

Vi föreslår alltså att 2 § vapenfrilagen utformas så att orden "under beredskap och krig" utgår.

Vapenfriutredningen har enhälligt förordat införande av u-landstjänst som alternativ till vapenfritjänst.

Enligt vår mening kan det med hänsyn till behoven av flera tjänstgöringsalternativ finnas skäl att se positivt på utredningens förslag. Vi menar dock att de skäl som tidigare är legat till grund för riksdagens beslut i denna fråga alltså måste beaktas. Vapenfriutredningen har emellertid anvisat en lösning som bygger på att antagning till biståndsarbete utomlands som ett alternativ till vapenfri tjänst sker enligt beslut av SIDA och i överensstämmelse med de krav som verket tillämpar vid annan antagning.

Med en sådan ordning skulle kravet på tillräckliga kvalifikationer tillgodoses. I vår reservation vid punkten 3 har vi föreslagit att denna lösning övervägs ytterligare och blir föremål för ny prövning senare.

Herr talman! Jag övergår nu till att beröra frågan om sanktionsformer vid vägran.

Genom de förändringar vi föreslagit i vapenfrilagstiftningen bör man kunna räkna med att antalet totalvägrare kommer att minska. Detta är positivt, men även vårt förslag torde innebära att en del personer fortfarande kan komma att vägra fullgöra den ålagda tjänsten. I sådana fall kommer frågan om sanktioner alltså att vara aktuell.

Vapenfriutredningen har föreslagit en särskild samhällstjänst vid totalvägran.

Vi har i vår motion föreslagit att man bör kunna ta fasta på grunderna i utredningens förslag om särskild samhällstjänst men att den bör begränsas till att gälla endast civilförsvaret. Vi vidhåller denna vår bedömning i en reservation och föreslår att sanktionsformen samhällstjänst bör utformas enligt de grunder som angivits i vår motion 1921.

Ådömd samhällstjänst skall anses förverkad om någon vägrar fullgöra tjänsten. I sådant fall skall i stället fängelsestraff ådömas. Med hänsyn till vad vi framhållit i vår motion och i reservationen bör fängelsestraffet sättas till högst tre månader. Vi motsätter oss alltså propositionens förslag om villkorliga domar och böter och menar även att fängelsestraffet vid förnyad vägran är onödigt långt.

Slutligen vill jag något beöra frågan om prövningsförfarandet. Vapenfriutredningens majoritet har förordat att en prövning alltså bör ske. Vi socialdemokrater i försvarsutskottet delar utredningens uppfattning att det inte är möjligt att godta en ordning som innebär att den sökande utan särskild prövning skulle kunna befria sig från värnplikten genom att förklara att han uppfyller villkoren. Att en prövning i sak måste ske har också understrukits av lagrådet och även godtagits i propositionen.

Herr talman! Jag måste till slut uttrycka den besvikelse vi känner över att propositionen inte förmådde presentera ett förslag som bättre överensstämmer med vapenfriutredningens förslag beträffande paragraferna 1 och 2 i lagen om vapenfri tjänst. Ett sådant förslag skulle också bättre ha harmonierat med den allmänna uppfattningen och möjliggjort en bred enighet i en viktig

fråga. Det är bara att beklaga att så ej skett och samtidigt förutspå att den nu föreslagna ändringen i vapenfrilagen ej blir långlivad.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation som vi socialdemokrater fogat till försvarsutskottets betänkande nr 28.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! I det förslag till lag angående vapenfri tjänst som har lagts fram har lagen på en del viktiga punkter justerats jämfört med den nu gällande lagen. Ändringarna har drivits fram av den kritik som från flera håll och under lång tid har riktats mot de nuvarande bestämmelserna. Vänsterpartiet kommunisterna har under flera år krävt att lagen måste ändras, och vi anser att det nu framlagda förslaget utgör en förbättring men att denna inte är tillräcklig. Vi riktar fortfarande den allvarligaste kritiken mot sanktionsförfarandet och anser att fängelsestraff inte skall kunna utdömas för totalvägran. Med en bra lagstiftning och en vettig tillämpning av lagen bör antalet totalvägrare kunna nedbringas till en sådan nivå att vi, om vi vill betrakta oss som en rättsstat i verklig mening, bör ha råd att låta dem slippa undan utan så hårda påföljder.

Men för att ta det hela i rätt ordning så vill jag börja med formuleringarna av 1 och 2 §§ i vapenfrilagen. Vi har här i propositionen fått andra skrivningar och andra formuleringar än dem som vapenfriutredningen har föreslagit. Det är inte förändringar till det bättre. Det är tyvärr det genomgående intrycket när man jämför propositionen och utredningen, både i det här avsnittet och i andra. I 1 § i den nuvarande lagen har vi den hårt kritiserade formuleringen om "djup samvetsnöd". Den passusen föreslås nu försvinna, så jag tänker inte gå in på en förnyad analys av den frågan. Vpk anser att detta är bra och tycker också att utredningens förslag i övrigt vad gäller 1 § är riktigt.

Här har dock försvarsministern och med honom regeringen inte kunnat låta bli att komma med pekpinnar. Det har resulterat i att det mycket viktiga och av utredningen förtjänstfullt preciserade uttrycket "övervägt bruk av vapen" har förändrats. Ordet "övervägt" har i propositionen plockats bort, vilket ger utrymme för helt andra bedömningar vid prövningsförfarandet. Vpk kan inte godta att denna viktiga förändring genomförs. Vi har i vårt förslag återinsatt ordet "övervägt" i den föreslagna lagtexten.

I den socialdemokratiska reservationen är, som vi nyss hörde, detta krav också tillgodosett, men där finns även andra förändringar i förhållande till propositionen. Vpk har ingenting emot att vapenfriutredningens förslag får gälla i sin helhet och stöder således reservationen när det gäller mom. 2 i propositionen.

Även när det gäller 2 § har en viktig förändring av lagtexten genomförts i propositionen i jämförelse med utredningsförslaget. Föredragande statsrådet har ansett det nödvändigt att poängtera att den vapenfria tjänsten skall fullgöras i verksamhet, som är betydelsefull för samhället under beredskap och krig. Man kan inte undgå att göra den reflexionen att försvarsministern till varje pris vill knyta de vapenfrias tjänstgöring till försvaret och till försvarsändamål. Är det inte det vi skall försöka undvika för att nedbringa

antalet totalvägrare så mycket som möjligt?

Jag tycker att det är en småaktig attityd som försvarsministern här visar upp. Och den är inte bara småaktig. Jag är rädd för att den är ett uttryck för en syn på vapenvägrare och totalvägrare som en kategori som bör klämmas åt. Det är ju en uppfattning som försvarsministern har uttryckt tidigare i andra uppmärksammade sammanhang och jag spårar samma tendens här. Den formulering som finns i vapenfriutredningens förslag är bra. Det räcker med att säga att verksamheten skall vara betydelsefull för samhället utan några tillägg.

Herr talman! Vpk stöder reservationen också när det gäller mom. 3 i propositionen. Vad gäller tjänstgöringsalternativen i övrigt anser vi att en ytterligare breddning till t. ex. politiska organisationer och studieförbund är motiverad, och jag yrkar förutom bifall till vår egen motion också bifall till motionen 1892.

Tjänstgöringstidens längd anser vi bör vara lika lång som för vanliga värnpliktiga. Detta är ju numera inte något entydigt begrepp, eftersom vi har fått en kategoriklyvning på det här området. Men det finns enligt vår mening inte motiv för att klassa de vapenfria i det här sammanhanget lika med gruppschefsuttagna värnpliktiga.

Vapenfriutredningen har uttalat att representanter för fredsrorelsen borde ingå i vapenfrinämnden. Vpk har tidigare krävt att vapenfrinämnden borde få en mer allsidig sammansättning, som framför allt skulle minska överrepresentationen av företrädare för olika religiösa organisationer. Vidare vill vi i vpk att antalet fast anställda utredare skall ökas. Det skulle ge stadga och likformighet i bedömningen.

Vad gäller sanktionsförfarandet, som jag berörde inledningsvis, tar vpk avstånd från fängelsestraff. Vi anser att den av utredningen föreslagna samhällstjänsten är värd att pröva och att det vid totalvägran är tillräckligt med ett bötesstraff.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till vpk:s motioner 1977/78:945 och 1977/78:1924, yrkande 2, samt till motionen 1977/78:1892.

På förslag av tredje vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om detta betänkande samt behandlingen av på föredragningslistan återstående utskottsbetänkanden till morgondagens sammanträde.

§ 24 Om tidpunkten för avlämnande av proposition om företagsdemokrati i kommuner, m. m.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON erhöll ordet för att besvara *Hans Gustafssons* (s) den 17 maj anmälda fråga, 1977/78:475, och anförde:

Herr talman! Hans Gustafsson har frågat mig när regeringen avser att avlämna propositionen om företagsdemokrati i kommuner och landstings-

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

*Om tidpunkten
för avlämnande
av proposition om
företagsdemokrati
i kommuner,
m. m.*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Om tidpunkten
för avlämnande
av proposition om
företagsdemokrati
i kommuner,
m. m.*

kommuner så att de kommunalrättsliga förutsättningarna klargörs inför förestående förhandlingar om inflytandeavtal på den kommunala arbetsmarknaden. Hans Gustafsson har vidare frågat mig när företagsdemokrati-reformen kommer att träda i kraft.

Med hänsyn till de kritiska synpunkter på förslagen i kommunaldemokratitutredningens betänkande (SOU 1977:39) Företagsdemokrati i kommuner och landstingskommuner som har framkommit vid remissbehandlingen har jag funnit att förslagen måste överarbetas, innan de kan läggas till grund för en proposition till riksdagen. Jag kommer därför att föreslå regeringen att en särskild kommitté tillkallas för detta ändamål.

Jag skall strax lämna en översiktlig redogörelse för remissinstansernas kritiska synpunkter. Först vill jag slå fast att en självklar utgångspunkt för övervägandena i dessa frågor enligt min mening är att de kommunalanställda skall tillförsäkras ett medinflytande i frågor som rör dem i egenskap av anställda som, så långt det är möjligt, motsvarar vad som tillkommer de anställda på den enskilda sektorn. Företagsdemokratin inom den kommunala sektorn måste dock utformas med särskild hänsyn till den politiska demokratin. Det är också främst i fråga om gränsdragningen mellan den politiska demokratin och företagsdemokratin som kritik har riktats mot utredningsförslagen.

I betänkandet föreslås att kommunallagen (1977:179) ändras så att det blir möjligt att föra över beslutanderätt i vissa ärenden som rör förhållandet mellan kommun eller landstingskommun som arbetsgivare och dess arbetstagare från nämnd till s. k. partssammansatta organ. Vidare föreslås en särskild lag om närvarorätt för personalföreträdare vid sammanträde med kommunal eller landstingskommunal nämnd. Både partssammansatta organ och närvarorätt skall enligt förslagen anordnas enligt kollektivavtal.

De allra flesta remissinstanserna är positiva till förslaget om partssammansatta organ, medan remissutfallet är splittrat i fråga om närvarorätten.

Åtskilliga remissinstanser anför invändningar från principiell synpunkt mot utredningsförslagen. Dessa remissinstanser anser i allmänhet att utredningen inte har tillräckligt noga analyserat förslagets förenlighet med den politiska demokratin. Några remissinstanser menar också att frågan om förslagen är förenliga med regeringsformen bör övervägas ytterligare. Invändningar av det slag som jag nu har nämnt redovisas också av en del av de remissinstanser som har tillstyrkt förslagen. Uttalanden om behovet av en klarare gränsdragning mellan den politiska demokratin och företagsdemokratin förekommer i flera remissyttranden.

Från flera håll hävdas att skyddet för den politiska demokratin blir svagt, om utredningens förslag genomförs, och att direkta skyddsregler i lag behövs. Synpunkter av detta slag anföras av bl. a. några landstingskommuner och flera kommuner. De kritiska remissinstanserna föreslår på flera punkter väsentliga ändringar i utredningens förslag om partssammansatta organ. Bl. a. föreslås att de politiska organen skall självständigt få avgöra om partssammansatta organ skall inrättas eller ej, att de ärenden som skall kunna avgöras av partssammansatta organ avgränsas klarare i lag och att kommunfullmäktige

resp. landstinget skall få bestämma de partssammansatta organens verksamhetsområde. Många remissinstanser, bl. a. flera kommuner, framhåller att närvarorätt för personalföreträdare vid nämndsammanträden kan påverka den politiska demokratin.

Kritik har vidare anförts mot utredningens förslag att beslutanderätt som har överlämnats till partssammansatta organ skall kunna återkallas bara om detta medges i kollektivavtalet eller synnerliga skäl därtill föreligger.

Enligt min mening har remissinstanserna pekat på väsentliga brister i utredningsförslagen när det gäller skyddet för den politiska demokratin. Jag har därför kommit fram till att det är nödvändigt att en kommitté tillkallas för att överarbeta förslagen. Avsikten är alltså inte att frågan i hela dess vidd skall utredas på nytt. Den nya kommitténs uppgift bör vara att söka finna lösningar som tillgodoser de kommunalanställdas befogade krav på medbestämmande utan att den politiska demokratin sätts åsido.

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunministern för svaret på min fråga.

De senaste åren har för den svenska arbetsmarknaden inneburit en väsentlig omvandling mot en ökad företagsdemokrati. Ett viktigt steg i den riktningen är tillkomsten av medbestämmandelagen, som tillämpas sedan den 1 januari 1977. Lagen gäller hela den svenska arbetsmarknaden, såväl inom den privata som inom den offentliga sektorn. På den kommunala arbetsmarknaden kan emellertid inte MBL-reformen få full genomslagskraft med mindre än att vissa kommunalrättsliga hinder undanröjes.

Mot denna bakgrund är kommunministerns svar i dag anmärkningsvärt. Vad han säger innebär nämligen att medbestämmandet för ca 800 000 kommunalt anställda kommer att skjutas på en oviss framtid. Det innebär också att de kommunalanställda kommer att vara i ett avsevärt sämre läge än de anställda på den övriga arbetsmarknaden. På den statliga sidan har man redan ett inflytandeavtal som kommer att gälla från den 1 juli i år. På den privata sidan är man mitt uppe i förhandlingar om ett sådant avtal. På den kommunala sektorn väntar man dock på regeringens proposition om företagsdemokrati.

Den annonserades först till den 31 mars. Sedan sade kommunministern här i kammaren så sent som för en månad sedan att propositionen skulle komma under maj månad. Nu får vi veta att det inte blir någon proposition. Den borgerliga regeringen skjuter medbestämmandet för de kommunalanställda på framtiden. Motiveringarna är nu främst att remissbilden kräver ytterligare översyn med hänsyn till den politiska demokratin.

Nej, Johannes Antonsson, den här förklaringen är inte särskilt trovärdig. Det är helt självklart att en så omfattande remiss har inneburit synpunkter mot utredningsförslaget på vissa punkter. Men att förslaget skulle vara så illa genomarbetat att man skulle behöva starta en ny översyn, finns inte skäl att tro. Det är ett förslag som utarbetats av de kunnigaste vi har på detta område. I utredningen ingick Kommunförbundets ordförande som tillika är konstitu-

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om tidpunkten
för avlämnande
av proposition om
företagsdemokrati
i kommuner,
m. m.*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Om tidpunkten
för avlämnande
av proposition om
företagsdemokrati
i kommuner,
m. m.*

tionsutskottets ordförande. Där fanns också ordföranden i Svenska kommunalarbetsareförbundet.

Enligt en artikel i Kommun Aktuellt i vintras fanns det en mycket bred förankring i remissinstanserna för huvudinriktningen av förslaget om PSO, medan delade meningar framförts när det gällt närvarorätten.

Både kommunförbunden och de fackliga organisationerna har accepterat kollektivavtalsvägen som en huvudprincip.

Nu vill jag att kommunministern tar tillfället i akt här i dag och klargör följande om det fortsatta utredningsarbetet:

1. Kommer översynen att bygga på kollektivavtalsvägen, dvs. skall reformen utgå från principerna som drogs upp genom MBL?

2. Vilken tidsram kommer att gälla för det nya utredningsarbetet? Kommer förslag att läggas före valet?

3. Vilken form kommer den nya utredningen att få? Är det meningen att juristexperter, vilket kommunministern sagt enligt Kommun Aktuellt, skall sitta och överpröva det förslag som ledande politiker tillsammans med ledande fackliga företrädare kommit överens om?

Det står nu klart att regeringens handläggning av frågan kommer att fördröja utvecklingen av företagsdemokratin på den kommunala sektorn. Det är en stor del av den svenska arbetsmarknaden.

Ännu ett och ett halvt år efter medbestämmandelagens tillkomst har man på detta område ett avtalslöst tillstånd. Härav uppstår besvärliga konsekvenser för den dagliga tillämpningen av lagen.

Det är en nonchalant hållning som regeringen intagit mot de kommunala löntagarnas berättigade krav att få verklig del av det inflytande som tillkommer andra löntagare.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Jag vill gärna erkänna att jag blir en smula besviken när Hans Gustafsson tar till så starka ord som att det här skulle vara fråga om en nonchalans mot en stor löntagargrupp.

Jag har ju fastslagit två väsentliga ståndpunkter – för det första att min åsikt är dikterad av omtanke om de demokratiska värdena och för det andra att de kommunalt anställda bör ha samma möjlighet till inflytande på sin arbetsplats som man har på den privata sektorn. Jag tycker att med den sannsyn som Hans Gustafsson och jag brukar ha på den kommunala demokratin borde inte så starka ord vara på sin plats.

Det måste vara ett väsentligt intresse för alla kommunalt engagerade och även för de fackliga företrädarna att vi får en så klar gränsdragning mellan den politiska demokratin och det fackliga inflytandet som möjligt. Jag hoppas, som svar på Hans Gustafssons direkta frågor, att vi skall kunna lägga fram en proposition före valet. Min personliga ståndpunkt till översynens form är att det närmast bör vara författningsjurister och experter på det området som skall göra den, eftersom det här gäller principiella och kommunalrättsliga frågor som skall ses över.

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Kommunministern säger att det är omtanken om de demokratiska värdena som fått honom att ta det här steget. Jag vill inte betvivla att han känner en sådan omsorg, men då bör han ju samtidigt besinna att samma omsorg torde ha förelegat hos konstitutionsutskottets ordförande – tillika Kommunförbundets ordförande – och hos konstitutionsutskottets vice ordförande. Dessutom har Kommunförbundet i en särskild framställning vid sidan om utredningen tillsammans med löntagarorganisationerna hemställt att man skall göra det möjligt att inrätta partssammansatta organ.

Vad jag tror att kommunministern inte har uppmärksammat i den här frågan är att i det förslag som nu föreligger har verkligheten löntagarorganisationerna visat en utomordentlig omsorg om den politiska demokratin. De har avstått från att kräva den beslutanderätt i organen som tillkommer anställda inom den statliga sektorn och anställda inom den privata sektorn. Detta har man avstått från att kräva i värnet om den politiska demokratin. Vad man vidare gjort är att man har flyttat ned frågor som har personalpolitiskt innehåll till partssammansatta organ – frågorna flyttas alltså på det sättet ut från avvägningen mellan den politiska demokratin och företagsdemokratin.

Det är min mening, Johannes Antonsson, att det förslag som utredningen har kommit fram till är ett skickligt och bra förslag i en utomordentligt svår fråga. Vi vet båda att det finns ett spänningsförhållande mellan den politiska demokratin och företagsdemokratin. Men i det här fallet har man lyckats, tillsammans med löntagarorganisationerna, att uppnå en utomordentlig lösning när det gäller skyddet för den politiska demokratin. Det hade varit av stort värde om regeringen insett detta och fullföljt det förslag som utredningen lagt fram, där man bättre än vi kanske haft anledning förmoda har lyckats skydda just den politiska demokratin.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Det är ganska svårt att på den korta debattid som vi har till förfogande utförligare analysera de här problemen. Men jag kan väl få anföra som ett exempel på praktiska och även principiella svårigheter att vi har mött frågan om personaltäthet i olika institutioner på det kommunala och landstingskommunala området. Är nu detta med personaltätheten en fråga som berör arbetsmiljön eller är det en fråga som berör verksamhetens omfattning? Det är sådana frågor vi måste klara ut, och jag skulle önska att Hans Gustafsson kunde lämna ett rakt besked på exempelvis den frågeställningen.

Det är inte bara remissinstanserna som har varit kritiska. Det är även t. ex. enskilda personer, bl. a. Agne Gustafsson, som jag personligen har stort förtroende för när det gäller ideologiska uppfattningar. Han säger bl. a.: En statsvetenskaplig analys av grundlagsfrågan måste göras rörande MBL och PSO. Han pekar på de risker man löper om man inte gör det innan man permanent lagstiftar.

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om tidpunkten
för avlämnande
av proposition om
företagsdemokrati
i kommuner,
m. m.*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Om tidpunkten
för avlämnande
av proposition om
företagsdemokrati
i kommuner,
m. m.*

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Först Johannes Antonssons fråga till mig, även om jag inte är den som skall stå som svarande här, nämligen om personaltätheten är en fråga som berör den politiska demokratin. Ja, det är en fråga, Johannes Antonsson, som tar stort utrymme vid tillkomsten av MBL-lagen och lagen om offentliganställda, där hela detta frågekomplex behandlas och där man finner att man med ett i stort sett enhälligt riksdagsbeslut kunde genomföra MBL. Och när en konfliktsituation uppstod i frågan mellan den politiska demokratin och företagsdemokratin tillsatte man en politisk nämnd för att komma fram till avgöranden. I det fallet spelar dessa ändringar i kommunallagen som utredningen om den kommunala demokratin har föreslagit ingen som helst roll för den svåra frågan om var gränsdragningen skall gå. Det är en helt annan fråga, som redan är utomordentligt väl behandlad i lagstiftningen.

När sedan Johannes Antonsson dristar sig att åberopa Agne Gustafsson för att detta skulle tarva en särskild undersökning av grundlagsenligheten i beslutet, måste jag säga – med all respekt för min partikamrat Agne Gustafsson – att det räcker med den tryggheten att konstitutionsutskottets ordförande och vice ordförande har skrivit under betänkandet. Jag förmodar att de har tillräcklig kvalitet för att bedöma grundlagsenligheten.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Min minnesbild är att Kommunförbundets nuvarande ordförande inte helhjärtat stod bakom förslaget i dess helhet, utan att han hade invändningar – om det var i form av en reservation eller ett yttrande vågar jag för ögonblicket inte säga. Men jag skall citera direkt ur ett av remissyttrandena för att belysa de principiella problemen. Man säger från kommunstyrelsen i Göteborg: "Det är ytterst väsentligt att gränserna mellan den överordnade kommunala demokratin i förhållande till den kommunala företagsdemokratin tydligare preciseras. Som ovan nämnts anser utredningen att frågor om verksamhetens mål, omfattning, kvalitet m. m. skall tillhöra det politiska beslutsområdet. Det är uppenbart att här kan komma att uppstå – för det demokratiska systemet – besvärande konflikter på grund av de fackliga organisationernas krav och ambitioner när det gäller inflytande på t. ex. personalpolitik, bemanningsfrågor, arbetstidsfrågor och många andra drift- och servicefrågor. Genom bättre vägledning och tydligare riktlinjer i lagstiftningen kan riskerna för sådana konflikter avsevärt minskas."

Vem säger detta? Jo, det är Hans Gustafssons egna partivänner i kommunstyrelsen i Göteborg.

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Om Johannes Antonsson tänker sig att bara lägga fram lagförslag i frågor där en omfattande remissinstansverksamhet förekommer, som i detta fall med ett av de bredaste remissförfaranden vi tillämpar i svenskt samhälle, och om Johannes Antonsson tänker sig att alla skall resa sig upp och ropa hurra för att det skall bli en proposition, kommer vi inte att få se

särskilt många. Det är klart att i frågor av denna svårighetsgrad finns det olika meningar som förs till torgs, både från det ena hållet och från det andra. Men hela denna diskussion om gränsdragningen mellan den politiska demokratin och företagsdemokratin är ett av huvudnumren i lagen om offentliganställda och medbestämmandelagen. Den diskussionen leder fram till en proposition och ett i stort sett – om jag minns rätt – enhälligt beslut i riksdagen som så småningom leder fram till att den politiska nämnden tillsätts och ett avtal träffas om gränsdragningsproblemen.

Detta är ingen ny problematik. Det som är nytt i situationen är att den kommunaldemokratiska utredningen har behandlat denna svåra avvägningsfråga på ett utomordentligt skickligt sätt.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Det må vara Hans Gustafssons personliga bedömning att utredningen har gjort riktiga avvägningar i dessa frågor. Men låt mig då peka på att samma remissinstanser som tillstyrkt själva tanken på att inrätta PSO också har rest principiella invändningar mot PSO och sagt att det i lagstiftningen måste klargöras var gränsdragningen mellan företagsdemokrati ur facklig synpunkt och den politiska demokratin skall göras.

Jag är medveten om att detta inte är någonting som föranleder alla att ropa hurra. Men frågorna är så principiellt viktiga att det enligt min mening – och här är vi säkert överens – är bättre att vi tar ytterligare ett halvår eller ett år på oss, så att vi kan enas om en reform som ger tillräckligt skydd för den politiska demokratin samtidigt som de kommunalanställda får sitt inflytande över sin arbetsmiljö.

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! När det gäller frågan om PSO föreligger inte bara en enig remissopinion utan det förhåller sig också på det sättet att långt innan utredningen hade lagt fram sitt betänkande gjordes särskilda undersökningar hos kommunförbunden och löntagarorganisationerna, och de resulterade i en framställning till regeringen om att sådana lagändringar skulle vidtas att det blev möjligt att införa PSO. Menar verkligen kommunministern att de båda kommunförbunden skulle ha gjort en sådan framställning, om det funnits en opinion inom kommunerna som hade uppfattningen att detta inte var förenligt med den politiska demokratin?

Jag vill också fråga: Tror verkligen kommunministern att löntagarna i detta fall – hur många översyner som än kommer att ske – godtar ytterligare inskränkningar i sina möjligheter till medinflytande på sin arbetssituation? Redan genom det föreliggande förslaget försätts de i en sämre situation än de statligt anställda och i en långt sämre situation än de kommunalt anställda – på den statliga sidan har ju löntagarrepresentanterna t. o. m. beslutanderätt i de statliga organen.

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om tidpunkten
för avlämnande
av proposition om
företagsdemokrati
i kommuner,
m. m.*

Torsdagen den
1 juni 1978

*Om tidpunkten
för avlämnande
av proposition om
företagsdemokrati
i kommuner,
m. m.*

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Nu måste jag erkänna att jag inte kan följa Hans Gustafssons tankegång, och det må vara mitt fel i så fall. Hans Gustafsson frågar: Tror kommunministern att löntagarna kan acceptera inskränkningar i sitt inflytande? Men det är inte det frågan gäller. Det är i stället fråga om att hitta en principiellt och praktiskt riktig väg för ett önskat inflytande.

Jag vill i detta sammanhang tillägga att jag tycker att Hans Gustafsson underskattar de möjligheter som redan finns genom MBL-lagstiftningen. Genom den kan man ju påkalla förhandlingar. Kommunerna har primär förhandlingsskyldighet. Man kan träffa avtal om medbestämmande utom på de områden där kommunallagen lägger hinder i vägen och där vi vill undersöka de framtida principiella riktlinjerna.

Jag vill slutligen säga att jag inte förstår varför Hans Gustafsson just nu är så angelägen om att denna fråga skall lösas skyndsamt. Såvitt jag förstår gjorde den förutvarande regeringen inte särskilt mycket för att påskynda dess lösning, åtminstone inte om man ser det i relation till Hans Gustafssons debattinlägg här i dag.

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Det som anfördes i kommunministerns senaste inlägg hade jag kanske inte väntat mig. Menar Johannes Antonsson att vi skulle ha skyndat på utredningen under den borgerliga regeringens tid? Vi tillsatte ju utredningen för att klara av de här frågorna. Utredningen hade som sin första uppgift att klara av de kommunaldemokratiska frågorna och som sin andra uppgift att klara av detta. Vad vi gjorde, Johannes Antonsson – och det var en stor och långt besvärligare uppgift än denna – det var att vi löste alla dessa svåra avvägningsproblem i samband med tillkomsten av MBL och inrättandet av den politiska nämnden. Det var då grunden lades för ett medinflytande. Kommunministern säger ju själv att de anställda kan åberopa de gällande bestämmelserna om förhandlingsskyldigheten.

Det är bara det att de nuvarande bestämmelserna, enligt vilka man inte kan träffa ett avtal om MBL, enligt min mening utgör större risk för den politiska demokratin än det förslag som föreligger. De leder till att man får ett utomordentligt svårt, byråkratiskt och svårhanterligt arbetssätt i kommunerna på grund av att man inte kan träffa inflytandeavtal.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Mitt tidigare inlägg emanerade från Hans Gustafssons fråga: Tror kommunministern att man är beredd på inskränkningen i löntagarnas inflytande på det kommunala området? Jag ville bara säga att det inte är fråga om inskränkningar utan utvidgningar, men att vi har ett gemensamt intresse av att de är principiellt riktiga, att linjerna är klara mellan politisk demokrati och företagsdemokrati. Jag tyckte att Hans Gustafsson i någon mån underskattade den möjlighet till inflytande som redan föreligger genom MBL-lagstiftningen även i kommunerna.

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Om jag underskattar eller överskattar de nuvarande möjligheterna är inte så särdeles intressant. Uppenbart är att de fackliga organisationerna inte anser att de nuvarande möjligheterna ger tillräckliga förutsättningar för dem att klara inflytandefrågorna och att också kommunalmännen, dvs. förtroendemannasidan, anser att de nuvarande förhållandena leder till svårigheter i det praktiska arbetet.

Sedan förmodar jag att Johannes Antonsson och jag har samma mening om att den politiska demokratin skall skyddas. Vi har säkert samma mening om att det vore förfärligt bra, om man kunde göra den klara gränsdragning som Johannes Antonsson talar om här i lagstiftningsform. Men vi har ju jobbat med detta problem, vi har jobbat med det i departementen, i utredningar, i lagrådet, i konstitutionsutskottet och i riksdagen och vet att det inte går att i lagstiftningsform göra denna knivskarpa avgränsning mellan olika typer av frågor. Och det ledde ju i sin tur till inrättandet av den politiska nämnden som ett prövningsorgan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 25 Tredje vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle finansutskottets betänkande nr 40, skatteutskottets betänkanden nr 56 och 57 samt arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 41 uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 26 Anmälades och bordlades

Proposition

1977/78:188 om ändrade beskattningsregler vid avyttring av skog i samband med fastighetsreglering

§ 27 Anmälades och bordlades

Motion

1977/78:1987 av *Daniel Tarschys* och *Karin Ahrlund*

med anledning av propositionen 1977/78:186 med förslag till lag om ändring i lagen (1975:985) om tillfällig handel

§ 28 Anmälades och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1977/78:43 med anledning av propositionen 1977/78:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar

1977/78:44 med anledning av i propositionerna 1977/78:100 och 1977/78:150 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1978/79 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

---

*Om tidpunkten
för avlämnande
av proposition om
företagsdemokrati
i kommuner,
m. m.*

Nr 160

Torsdagen den
1 juni 1978

1977/78:45 med anledning av i propositionerna 1977/78:100 och 1977/78:150
framlagt förslag om anslag till oförutsedda utgifter för budgetåret 1978/
79
1977/78:46 angående investeringsplan och investeringsstater för budgetåret
1978/79

Näringsutskottets betänkande

1977/78:76 med anledning av propositionen 1977/78:100 i viss del och
propositionen 1977/78:174 om finansiellt stöd till Svenska Varv AB, m. m.
jämte motioner

§ 29 Kammaren åtskildes kl. 18.08.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Torsdagen den 1 juni

Ahrland, Karin (fp) 123, 134
Andrén, Margareta (fp) 70, 72
Annerstedt, Ylva (fp) 13, 15
Antonsson, Johannes, kommunminister 147, 150, 151, 152, 153, 154
Bengtsson, Bengt (c) 48, 51, 52
Biörck, Gunnar, i Värmdö (m) 65, 69
Brännström, Roland (s) 143
Burenstam Linder, Staffan, handelsminister 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39
Dahlberg, Rolf (m) 106, 110, 111
Dahlén, Bertil (fp) 120
Eriksson, Olle (c) 40, 41
Franzén, Tommy (vpk) 130
Friggebo, Birgit, statsråd 41, 43, 44
Gahrton, Per (fp) 67
Gustafsson, Hans (s) 3, 5, 6, 149, 151, 152, 153, 154, 155
Gustavsson, Rune, socialminister 53, 54, 72
Hagberg, Lars-Ove (vpk) 16, 17, 18, 26, 27, 28
Hjorth, Nils (s) 45, 47
Hugosson, Kurt (s) 101, 104, 106, 115, 118
Jadestig, Thure (s) 50, 52, 53, 54
Johansson, Sven (c) 75
Johnsson, John (s) 118, 120
Krönmark, Eric, försvarsminister 140
Lantz, Inga (vpk) 91, 98, 100, 114
Lindström, Ralf (s) 20
Littmarck, Blenda (m) 55
Lundkvist, Svante (s) 32, 33, 34, 35
Lövenborg, Alf (apk) 11
Molin, Björn (fp) 125
Mundebo, Ingemar, budgetminister 3, 4, 6, 7, 9, 10, 11
Nilsson, Kjell (s) 36, 38, 39
Nilsson, Lennart (s) 121
Nyquist, Yngve (s) 42, 43, 44
Ollén, Joakim (m) 133
Olsson, Elvy, bostadsminister 20
Romanus, Sven, justitieminister 18, 19
Rosqvist, Birger (s) 133
Sellgren, Rolf (fp) 94, 99, 101, 104, 105, 120
Strömberg, Karl-Erik (fp) 19, 20
Svensson, Jörn (vpk) 58, 62, 63, 68, 69, 74
Söder, Karin, utrikesminister 21, 22, 23, 24, 25
Söderqvist, Oswald (vpk) 22, 23, 24, 146

Torwald, Rune (c) 58, 63, 64, 89, 98, 116
Troedsson, Ingegerd, statsråd 25, 27, 28, 30
Turesson, Bo, kommunikationsminister 112, 116, 124
Wachtmeister, Knut (m) 29, 30
Wikström, Jan-Erik, utbildningsminister 39, 40
Wirtén, Rolf, arbetsmarknadsminister 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17
Wärnberg, Erik (s) 8, 9, 10
Zachrisson, Bertil (s) 87, 97, 99, 110, 111, 113, 117
Åsling, Nils, industriminister 45, 46
Öhrsvik, Lena (s) 51, 71, 72